C:\Users\Plazma\Desktop\A\Augusta_J-Zavátý život.pdb

PDB Name: Untitled
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.6.2007
Modification Date: 25.6.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

JOSEF AUGUSTA

ZAVÁTÝ ŽIVOT

STÁTNÍ PEDAGOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ PRAHA
KNIŽNICE VŠEOBECNÉHO VZDĚLÁNÍ MLÁDEŽE Z OBORU PALEONTOLOGIE

Napsal univ. prof. RNDr. Josef Augusta, DrSc, nositel Řádu práce a vyznamenání za zásluhy o výstavbu
Původní rekonstrukce kreslil podle pokynů autora akademický malíř Zdeněk Burian, nositel řádu Za vynikající práci
Vydáno jako populárně naučná četba doplňující paleontologické učivo učebnic všeobecně vzdělávacích škol

Josef Augusta, 1967
Ilustrations © Zdeněk Burian, 1967
Digitalizace © TomasT, 2007

ÚVOD

Až začneš číst tuto knihu, zapomeň, milý čtenáři, na čas a na svět, který znáš.
Zapomeň na oboje, protože ti budu vypravovat události, které se odehrály v závratných hlubinách daleké minulosti, ve zcela jiných světech, než je dnešní.
V oněch nespočitatelných stamiliónech let zašlých dob rozkládaly se na naší Zemi jiné pevniny a jiná moře se nelítostně zakusovala do jejich pobřežních skalisek. Jiná horstva čněla tehdy vysoko do oblak a jiné řeky protékaly širokými údolími mezi nimi. Jiné sopky chrlily z bezedného nitra proudy žhavé lávy, sloupy dýmu s mračny popela a jiné teplé prameny vytryskovaly tehdy z puklin zasmušilých skal. Jinými lesy burácely tehdy divoké vichřice a jinými háji šuměly lehounké vánky. Jiné tvorstvo obývalo tehdy souše i moře, malí něžní tvorové i nestvůrné obludy neslýchaných velikostí.
A nad těmito ztracenými světy, z nichž každý byl jiný, zářilo sice naše Slunce, ale i to bylo v oněch zašlých dobách poněkud jiné - větší a žhavější.
A z těchto ztracených světů, zavátých obrovskými horami let nesčetných věků, budu vypravovat několik příběhů, jak jsem je vyčetl z pošmourných skal a žlutavých hlín, kde byly po věky zapsány nesmazatelným písmem z kostí a skořápek.
Až tedy začneš číst tuto knihu, zapomeň, milý čtenáři, na čas a na svět, který znáš!

DVOJÍ SMRT

Jako stříbřitá široká stuha, zprohýbaná v nesčetné kličky a smyčky, protékala veliká řeka v ohromných obloucích a zákrutech krajem tropické krásy. Její teplá, křišťálově čistá voda omývala ploché břehy, porostlé bujným rostlinstvem, nebo se přelévala po plochých pískovových lavicích, na nichž se slunili prakrokodýli rodů Amphicotylus, Diplosaurus a Goniopholis.
V éře středního druhohorního útvaru, když se usazovaly mladší vrstvy jurské, zrcadlily se na hladině řeky nádherné háje cykasů s korunami překrásně zpeřených listů, ale také světlé lesíky borovic s větvemi ověšenými šiškami a mohutné hvozdy obrovských sekvojí, které trčely svými korunami jako zelené obelisky nejvýše, skoro až do oblak. Tvořily na suchých písčitých březích malebné zelené skupinky, tu menší, onde větší, a spojovaly se i v rozlehlé pralesy. V místech, kde byla stinná údolí s kyprou a potůčkem hojně zavlažovanou půdou, vyrůstaly četné kapradiny, z nichž některé šplhaly jako liány po kmenech sekvojí vysoko vzhůru, zdobíce je svými nádhernými listy.
Kolem nesčetných slepých ramen, močálů a tůní, které doprovázely majestátní tok řeky po obou stranách do nedozírných dálek, vyrůstaly lesíky luštinatých Hymenaeí s kožovitými jednojařmovými listy a s tvrdými nepukavými lusky, které po dozrání padaly do hustého podrostu. Z něho vyrůstali jen ti nejsilnější jedinci v nové kopálové stromy, které se zde, v tomto koutě zašlého světa, objevily poprvé. A nebyly to jen tyto kopálové stromy, jejichž kmeny svítily stužkami vytékající pryskyřice. Rostly tu poprvé i vavřínovité Sassafrasy a lesíky podivných Sapindusů, takzvaných mýdlových stromů, skromných a nenáročných průkopníků nových typů kvetoucích rostlin, které kromě

nahosemenných ovládly zakrátko s ostatními krytosemennými pevniny všech pozdějších dob.
Kde se břehy řeky ztrácely ve vlhčinách a mokřinách, tam vyrůstala neproniknutelná houšť mechů, plazivých plavuní, nízkých přesliček a dlouhých úzkých travin. Mezi nimi se jen stěží prodíraly různé praželvy, když časem táhly na nedaleké písčiny klást vejce.
Z háje nádherných cykasů, jejichž kmeny byly hnědé a vláknitě huňaté, vyšli dva Stegosauři, ohromné obludy hrozivého vzhledu. Na jejich vysoce vypouklých hřbetech trčela vzhůru dvojitá řada tlustých kostěných štítů, s hroty směřujícími nahoru. Vpředu za hlavou byly tyto štíty nejmenší, nad pánví největší. Krátký, ale mohutný ocas, vyzbrojený dvěma páry dlouhých kostěných trnů, vláčeli veleještěři pískem, ve kterém zanechávali hlubokou rýhu.
Svou malou plochou hlavu šinuli nízko při zemi a jejich oči, bezvýrazné a plné plazí strnulosti, tupě těkaly z místa na místo, kde by našly nějaké křehké a mladé rostlinky k zapuzení hladu.
Už si nepamatovali, jak se včera dosyta napásli nedaleko odtud na břehu jednoho z močálů. Zapomněli, poněvadž jejich mozek byl tak maličký a nevyvinutý, že ani nestačil na ovládání celého mohutného těla. Jejich končetiny byly řízeny druhým nervovým ústředím, a to míchou, která byla v kříži tak rozšířena, že nervová hmota míchy byla desetkrát obsáhlejší než vlastní mozek v malé hlavě.
Jako živé nepřemožitelné pevnosti, jako obrněné tanky prapodivné konstrukce se ubírali Stegosauři pomalými kroky táhlým údolím, z jehož písčitého dna jen tu a tam vzácně vyrůstaly trsy travin a nízkých cykasů. Šli však nevšímavě kolem nich, jako by opovrhovali těmi hrstkami zeleně, které je nemohly nasytit.
Jako ohromnou kamennou branou prošli oba Stegosauři úzkou soutěskou, tvořenou divoce rozervanými skalisky, a octli se na široké zelené rovině s velikou tůní. Na jejích březích vyrůstal, pokropen stříbrnými rosnými kapkami, bohatý koberec vysokých travin, na nichž se vodní kapky v září ranního slunce třpytily nevylíčitelnou hrou duhových barev.
Šťavnatá zeleň travin lákala k sobě nestvůrné Stegosaury tak neodolatelně, že zrychlili svou lenivou chůzi až do překvapujícího běhu a s tlamami, rozevřenými lačnou chtivostí, spěchali k tůni.
Náhle se však zastavili a v jejich očích vzplanuly plaménky zlověstného vzteku, když uviděli, jak ze stínu několika stromovitých cykasů znenadání vyběhl dravý nosorohý Ceratosaurus.
Byl to krvelačný masožravec, který rychlým během silných zadních nohou brzy dostihl každou vyhlédnutou kořist. Vrhal se na ni s nelítostnou dravostí, vraždil ji ostrým chrupem, trhal ji a rval, až nakonec nezbylo z těla nic než kosti, obalené beztvárnou hmotou šlachovitého vaziva. Maso hltal v kusech tak dlouho, dokud neměl žaludek přecpán až k prasknutí.
V sluneční záři se jeho zelenavý pancíř leskl kovovými barvami, prolamovanými matnými odlesky hnědých a žlutých skvrn, jež se táhly v podélných pásech po celém hřbetě až k dlouhému červenavému ocasu. Modrofialový spodek tlamy přecházel na krku v proužky stejné barvy, ale stále užší a slabší, až se nakonec zcela ztratily v špinavě žluté barvě břicha. Hrozivé vzezření dravého netvora bylo zvyšováno velikým rohem, který mu trčel před očima plnýma zrůdné chtivosti po kořisti.
Nestvůrné obludy, obojí z plemene veleještěrů, stály tu proti sobě bez jediného pohybu. Stegosauři proto, že vyčkávali, zda na ně Ceratosaurus zaútočí, Ceratosaurus proto, že se zaútočit neodvažoval. Měl se Stegosaury zlou zkušenost. Zaútočil už jednou na Stegosaura. Mohutným skokem se na něho vrhl, ale jeho zuby sklouzly po pevném krunýři. Než se nadál, vrazil mu Stegosaurus prudkým rozmachem silného ocasu do břicha půlmetrové kostěné trny a ty se do něho zaryly jako dlouhá ostrá bodla. Vzdal se tehdy marného boje a s krvácejícími ranami ustoupil.
Od té doby nikdy na Stegosaury neútočil a vždy se jim raději vyhnul. Dnes však, když znenadání vrazil takřka mezi ně, bylo tomu jinak. Byl podrážděn pohledem na obrovské kupy masa, stojící před ním na dosah. Ale pak zaváhal. Snad by byl přece jen zaútočil, kdyby jeden ze Stegosaurů nezačal najednou mrskat mohutným ocasem, zprvu pomalu, pak však rychleji a stále ve větších rozmaších. Vypadalo to, jako by uváděl do pohybu svou nejlepší zbraň, aby v okamžiku, kdy by jí bylo zapotřebí, mohla zasadit jedinou, ale zničující ránu. A snad to byly právě blýskající se trny ocasu, které zchladily bojovou vášeň a Ceratosaurovu odvahu. Vycítil, že by byl opět těžce zraněn a poražen. Proto se i dnes raději vyhnul boji s těmito živými obrněnými pevnosti, tak těžko přemožitelnými.
Jakmile zmizel, pokračovali Stegosauři v cestě ke břehu močálu, kde si po chvíli bezstarostně pochutnávali na křehkých rostlinách a spokojeně zažívali.
Ceratosaurus přeběhl zatím zelenou rovinu a vystupoval po okraji ginkového háje na malý plochý pahorek. Sotva naň vystoupil, zastavil se a rozhlédl se po širém kraji. Kamkoli pohlédl, všude se leskly hladiny vod, kolem nichž ve vlhku a v záplavě slunečního světla a tepla bujelo nezkrotnou silou rostlinstvo. Všude vřel a kypěl život, ale byl to život obludný a hrůzný, život bezhlesný, jehož ticho jen zadlouho bylo přerušováno chraplavými zvuky nebo klapáním čelistí podivných ještěrů, největších tvorů tehdejšího světa.
Jim však všechna krása světa, vznešená a velkolepá, byla bezvýznamnou nicotou...
Ještěr se ještě chvíli rozhlížel a pak náhle zamířil k jedné z největších tůní. Běžel stále rychleji a rychleji, jako by se obával, aby nepřišel pozdě. To, co z pahorku uviděl, jej rozradostnilo.
Na okraji velké tůně, k níž Ceratosaurus spěchal, páslo se v nehluboké vodě několik Brontosaurů. Rvali dužnaté stvoly a šťavnaté listy vodních rostlin, vyrůstajících z písčitého dna tůně. Již od rána se zde pásli, ale pořád ještě byli při chuti.
Jen jeden z nich už dlouho odpočíval. Jeho malá hlava čněla na dlouhém krku vysoko nad vodou a oči měl bez ustání upřeny na araukáriový les, rozprostírající se daleko za žlutavou písčinou.
Pojednou se veleještěr zvedl a šel váhavými kroky vodou ke břehu. Po chvíli začal na něj vystupovat, pomalu a těžce, neboť byl už velmi starý.
V zelených travinách a v bujném porostu chrastivých přesliček se počalo objevovat tělo ohromné velikosti, vpředu s dlouhým krkem, vzadu s dlouhým ocasem, vybíhajícím ještě v protáhlý tenký bič. Čtyři silné sloupovité nohy nesly

dvacet metrů dlouhé tělo, vážící více než dvacet tun. Byla to hotová hora kostí a masa, jeden z nejmonstróznějších divů přírody.
Když vylezl s námahou na nízký břeh, zastavil se po několika krocích. Stál tu dlouho tiše a zase bez přestání hleděl k araukáriovému lesu.
Nevyrušili ho ani jeho druzi, kteří po chvíli také vystoupili na břeh. Pod jejich kroky půda temně duněla, když kráčeli po břehu. Vyhledávali si na zeleném koberci šťavnatých travin místa, kde by se mohl každý sám, nerušen druhým, v klidu nakrmit.
Spokojeně se pásli a před každým z nich se stále zvětšoval pruh okousaných a podupaných travin. Všichni se zdržovali blízko břehu, pouze jeden se zatoulal k vzdálené houštině, která ho přilákala světlou zelení listů. Sotva však jich tlamou několik urval a počal je drtit tupými hůlkovitými zuby, hned je s nechutí vyplivl, neboť byly příliš kožovité a tuhé. Pustil se raději do měkkých travin, které vyrůstaly bujně i kolem houštiny.
Brontosauři si bez odpočinku plnili břicha obrovským množstvím travin, ale pořád ještě nebyli nasyceni. Spásali stále nové a nové trsy a jen chvílemi některý z nich vztyčil na okamžik dlouhý krk s malou hlavou, jako na vysokém bidle naraženou, a rozhlížel se kolem. Ale všude bylo bezpečno a nic nerušilo klid pohádkových oblud a ticho kraje kouzelné krásy.
Jen prastarý Brontosaurus stál pořád ještě tiše s vysoko vztyčeným krkem.

Daleko odtud, na břehu jednoho ze slepých ramen řeky, slídili po kořisti dva draví Allosauři, pět metrů vysocí veleještěři. Jejich veliká tlama byla vyzbrojena ostrými a silnými zuby a jejich tělo, spočívající na silných zadních nohách, bylo měděné barvy s mozaikou černých a bělavých skvrn.
Byli na lovu a upřenýma očima pátrali všude kolem po nějaké kořisti. Dlouho pátrali marně.
Až pojednou, když se ocitli na samém konci slepého ramene, uviděli mohutné Diplodoky, druhy příbuzné Brontosaurům. Byli jim podobní, ale měli ještě delší ocas a útlejší, esovitě prohnutý krk. Allosauři se zastavili a dlouhým ocasem počali prudkými ranami bičovat zem. Zelené oči se jim rozsvítily rozčilením, že nemohou na ně zaútočit, neboť Diplodoci byli daleko od břehu a v křišťálově čisté vodě se rýsovala jejich mohutná těla jako tmavé hromádky; jen chvílemi se mihl nad vodou jako nestvůrný had jejich dlouhý štíhlý krk s malou hlavou, když chtěli vydechnout a nabrat do plic nový čerstvý vzduch.
Allosauři dlouho pobíhali po břehu v bezmocné chtivosti; odbíhali daleko, aby Diplodoky oklamali, a zase se houštinami vraceli, ale Diplodoci zůstávali dále ve vodě, neboť je, bezbranné, chránila před krvavým útokem jedněch z nejlítějších a nejukrutnějších masožravců celého jejich veleještěřího plemene.
Teprve za dlouho, když se několikrát přesvědčili o marnosti svých snah vylákat Diplodoky z vody, ubíhali Allosauři odtud a už se nevrátili. Jejich zelenavé oči zlověstně světélkovaly vztekem i hladem, když se hnali přes písčiny kolem okrajů lesů a hájů, když přebíhali nízké pahorky nebo mělká údolí a pokračovali v běhu po zelených březích tůní a močálů. Hnali se stále rychle kupředu a zastavovali se jen chvílemi, aby se mohli dobře porozhlédnout po okolí; kraj však byl pustý, bez života, a proto zase běželi dále, stále vzteklejší a hladovější.
Náhle se oba zarazili a upřeně se zahleděli k břehům veliké tůně, jejíž hladina se zrcadlila daleko před nimi. V její zelené obrubě uviděli několik pasoucích se Brontosaurů; svými vysoce vyklenutými hřbety vyhlíželi z dálky jako šedohnědé kopečky. Allosauři se dali do prudkého běhu a mířili přímo k nim. První je uviděl prastarý Brontosaurus. Pootočil šikmo stranou maličkou hlavu, čnějící na bidlovitém krku vysoko do výše, a jen jediným okem bedlivě sledoval dva body v dálce rychle se pohybující a neustále se zvětšující. A jakmile se nezřetelné body v sítnici jeho oka počaly měnit v podoby dravých Allosaurů, vyrazil z hrdla sípavý pískot. Pak jeho hlava se sklánějícím se krkem rychle klesla a obrátiv se, zamířil s vodorovně nataženým krkem zpět k tůni. Spěchal, neboť strach před hroznými netvory přemáhal jeho pomalost a nemohoucnost stáří. Ačkoli život byl už pro něho spíše obtížný než radostný, přece jen jej nechtěl ztratit v hltavých tlamách Allosaurů. Proto se úprkem hrnul do vody tůně, kde měl jedinou možnost se zachránit.
Brzy dostihl břehu. Bylo to vlastně jen několik kroků, protože se vzdálil od tůně ze všech nejméně. Prudce a těžce zapadl do vody, jež vysoko vystříkla a pak lomozivě šplouchala, když se šinul dále od břehu do hlubší vody. Za sebou zanechával širokou brázdu rozvířené vody, zkalené jemným bahnem a kalem, které vystupovaly pod jeho těžkými kroky ze dna v mračných chuchvalcích. Nezastavil se dříve, dokud mu z vody nevyčnívala jen hlava na malém kousku krku skoro kolmo vztyčeném.
Výstražné zapísknutí prastarého Brontosaura vyrušilo z klidné a bezstarostné pastvy i všechny ostatní jeho druhy. Jejich dlouhé krky s malými hlavami se ostražitě vyšvihly do výše, několikrát se zakývaly na všechny strany a pak, jakoby náhlým větrem sraženy, klesly zase nízko nad zemi; potom se dali všichni na zděšený útěk do tůně, jež jediná je mohla zachránit. Pevná půda břehu byla nyní nebezpečná; každou chvíli mohla zde na ně přijít smrt, děsivá a bolestivá. Všichni se zachránili, jen jeden z nich propadl smrti. Byl to ten, který se zatoulal daleko od břehu, až k vzdálené zelené houštině.
Ten už nedoběhl, toho už voda tůně nezachránila.
Mohutnými skoky se na něho vrhli oba Allosauři a hladovými tlamami se zuřivě zakousli do jeho šíje. Veliké a ostré zuby se zaryly hluboko do měkkého Brontosaurova těla, které nechránily žádné pevné a tvrdé pancíře. Napadený obr sebou prudce zmítal, ale zakousnuté tlamy Allosaurů nechtěly dlouho povolit. Když je konečně ze sebe setřepal, vrhli se na něho znovu a ještě zuřivěji než předtím. Rvali ho a trhali, podrážděni pohledem na řinoucí se krev a cáry masa. Bez ustání do něho vráželi své ostré kuželovité zuby, drásali z něho stále větší kusy masa a působili mu hrozné rány.
Tento první akt krvavého přepadu pozoroval z nedalekého pahorku Ceratosaurus, pořád ještě hladový a rozvzteklený ranním neúspěchem se Stegosaury.
V očích mu zasvitl zelenavý plamen nové naděje na kořist a bez meškání se pustil prudce dolů k místu tragédie.

Když Ceratosaurus doběhl, vrhl se i on velikým skokem na Brontosaura. Z jeho hřbetu sklouzl, a proto mu začal hlubokými ranami drásat stehno a slabinu.

Ubohý Brontosaurus vytrvale stál na nohou a ještě se snažil dojít k tůni. Ale už nešel, už se jen bezmocně potácel, zeslaben obrovskou ztrátou krve a neustálými útoky tří nelítostných dravých ještěrů.
Strašlivý boj, krutý, ale němý, se chýlil ke konci. Ještě se sice ohromná těla dlouhou chvíli zmítala a vzpínala v divokém boji, pak však Brontosaurus náhle klesl k zemi. Nad ním stáli jeho přemožitelé, vpředu nad rozervanou šíjí dva Allosauři, vzadu nad rozdrásanou nohou a bokem Ceratosaurus. Mrskali divoce dlouhými ocasy a jejich široce rozevřené tlamy, plné hrozivých zubů, se na sebe nenávistně šklebily, což nevěstilo nic dobrého. Ačkoli skolili společně býložravého obra, ohromného, ale jinak naprosto bezbranného, přec jen Allosauři považovali rohatého Ceratosaura ze vetřelce.
Bylo nebezpečí, že začne nový boj, mnohem hroznější než s Brontosaurem, boj dravců s dravcem. Ale lákavá vůně krve a masa, která nesnesitelně dráždila jejich nozdry, byla silnější. A tak každý z nich se naklonil na svém místě nad tělo padlého velikána a pustil se lačně do žrádla.
Zatímco se zakusovali zuřivě a hladově do hory masa, ve vodách tůně daleko od břehu tupě a netečně pohlíželi na hodující masožravce druhové přemoženého Brontosaura. Ani trochu lítosti jim nezasvitlo v očích nad strašlivým koncem člena jejich rodu. Jeho smrt jim byla jakoby lhostejná, zrovna tak jako padlý by nebyl litoval smrti kteréhokoli z nich.
Allosauři i Ceratosaurus byli plně zabráni do své krvavé práce. Jejich ozubené tlamy se zakusovaly do masa a hltavě je polykaly. Když jim tuhá šlacha bránila vyrvat kus masa na jediný ráz, tu se do ní vztekle zakousli a sevřeli ji zubatými čelistmi tak silně, až ji překousli a zhltli i s masem. Pak hned zabořovali tlamu o kus dále, hryzli masité tělo a rvali je se stále stejnou nenasytnou zběsilostí.
Pohled na hodující ještěry vzbudil chuť po žrádle i u Brontosaurů. Jeden po druhém skláněli svůj dlouhý krk pod vodu a malou tlamou utrhávali dlouhé zelené listy, vyrůstající v řídkých trsech z písčitého dna. Jen prastarý Brontosaurus měl malou hlavu stále nad vodou a nepásl se. Nehleděl však ani na hodující masožravce. Jeho pohled zalétal k okraji araukáriového lesa za vzdálenou písčinou.
Dlouho trvalo, než se Allosauři a Ceratosaurus nasytili. Když konečně zmizeli všichni tři s přeplněnými žaludky kdesi v kraji, ustoupilo už polední vedro příjemné pohodě pozdního odpoledne.
A tehdy nastoupil svou poslední cestu prastarý Brontosaurus.
Opustil hlubokou vodu a pomalu kráčel ke břehu; podle něho pak dlouho šel mělkou vodou, plaše nesčetné ryby, které před ním mizely v hlubinách.
Když došel na druhý konec rozlehlé tůně, opatrně se rozhlédl. Nic podezřelého nezpozoroval, odnikud nehrozilo nebezpečí, a tak pomalu vylézal na břeh. Kamkoli šlápl, všude lámal a drtil hustý porost chrastivých přesliček a vysokých travin. Jeho dlouhý ocas, který vlekl za sebou po zemi jako těžkou kládu, zaznamenával stopu jeho putování širokou brázdou rozlámaného a jakoby vyválcovaného rostlinstva.
Šel stále vpřed, nevšímaje si ničeho kolem.
Už přešel zelený pás, který široce vroubil břeh, a znenáhla nastupoval cestu písčinou. Na jejím okraji, kde vyrůstal háj nádherných stromových cykasů, minul ohromné Brachiosaury, největší živé kolosy, které kdy chodily po Zemi. Jejich těžké zavalité tělo nesly čtyři slonovité končetiny; přední z nich byly delší než zadní, takže tělo ubíhalo šikmo shora a vypadalo, jako kdyby bylo sražené. Tlustý ocas byl neobyčejně krátký, tak tak že se špičkou země dotýkal. Jejich malá hlava na dlouhém, neustále vztyčeném krku trčela ještě vysoko nad korunami osmimetrových cykasů a zvědavě si prohlížela starého Brontosaura, který je nevšímavě přecházel.
Než se Brachiosauři pustili znovu do okusování listů cykasů, zakývali několikrát hlavami, jako by se divili, co táhne Brontosaura do pusté písčiny, kde kromě několika trsů travin je jen samý žlutý písek.
Potácel se písčinou pomalu a ani mu snad neprolétla hlavou vzpomínka, že už jednou, asi tak před dvěma sty lety, tudy šel.
Tehdy šel ovšem jako mládě opačným směrem a drobnými krůčky ji rychle přeběhl. Sotvaže se tehdy proklubal z vajíčka, jichž tu snesla jeho máma celou hromádku do mělkého důlku mezi stromečky araukáriového mlází, hned ho cosi pudilo odtud pryč k vzdáleným močálům a tůním, vroubeným jásavou zelení.
Jaký to rozdíl v obou cestách! První ho vedla z araukáriového mlází do života, druhá ho přiváděla k araukáriovému lesu do náruče smrti. První byla světlo a život, druhá tma a smrt!
Slunce už stálo nízko nad obzorem, když se únavou vyčerpán blížil prastarý Brontosaurus k araukáriovému lesu. Těžce a namáhavě se vlekl k malé skupince starých a mohutných araukárií, které vrhaly k jeho nohám dlouhé a tmavé stíny. Jakmile se starý Brontosaurus zastavil pod starými stromy, klesl vysílen k zemi. Ozvalo se temné zadunění, které prolétlo i mladým řídkým mlázím, jež zde vybujelo ze semen spadlých šišek.
Brontosaurus ležel chvíli tiše, ale pojednou vynesl malou hlavu na bidlovitém krku do výše a rozhlížel se krajem. Dlouho se ve svém ustrnutí ani nepohnul a jako omámený neustále hleděl na hladiny močálů a tůní, které se rozhořely zlatými odlesky zapadajícího slunce. Pak mu však počala hlava klesat stále níž a níže, až nakonec ležela bezvládně na písku. Dlouhý krk se na něm černal jako větrem sražený stožár. Jeho oči se v pomalém odlivu prchajících sil začaly kalit a zavíraly se v mrákotách; znovu se však široce rozvíraly, když se mrákotné vlny odvalily z jeho smyslů a opět se na chvíli probouzelo jeho pohasínající vědomí. A tak dožíval přestárlý Brontosaurus daleko od svých druhů poslední chvíle svého dlouhého života.
Ale nebylo mu dopřáno usnout v klidu a samotě!
Za araukáriovým mlázím uhasínal stářím a chorobou život prastarého Allosaura. I on zde hledal samotu a klid, i on sem

přišel dožít v pokoji poslední chvíle svého života, krutého a nelítostného, vyplněného nesčetnými přepady a bolestmi přepadených.
Už chvíli se díval vzrušeným pohledem na Brontosaura. Zhasínající světla se mu v jeho očích znovu zajiskřila dravci divokostí, lačnou chtivostí a jeho jedinou touhou bylo ještě jednou, naposled, mohutným skokem zaútočit, zarýt své ostré drápy i zubatou tlamu do měkkého masa. S velkou námahou, s vypětím posledních sil se postavil na nohy a drobnými krůčky se potácel vpřed.
Praskot lámaných větviček vyrušil Brontosaura z jeho smrtelného usínání. Otevřel unaveně oči, pohleděl k houštině a v tom okamžiku hrůza a děs zalomcovaly jeho tělem. Leknutím vymrštil hlavu ještě jednou do výše a malýma očima zděšeně pohlížel na hrozného Allosaura, který stál opodál jako strašlivý přízrak, krvelačný a chtivý, ale chvějící se zároveň slabostí nemohoucího stáří.
Oba veleještěři, vyrušeni z klidu pokojného umírání, pohlíželi si navzájem do zelenavých zkalených očí. Oba byli bezmocní, z jejich vetchých těl už síly vyprchaly. Brontosaurus nebyl schopen obrany, Allosaurus neměl sil k útoku. Ale divoký dravčí pud a krvelačná chtivost přemohly ještě na okamžik Allosaurovu slabost a nemohoucnost. S námahou popošel ještě několika potácivými kroky vpřed a pak s úžasným vypětím zbytku svých sil se chystal s rozevřenou tlamou k poslednímu skoku.
Skočil - ale ještě než dopadl na Brontosaurův hřbet, bezvládně se zhroutil v nehybnou, strnulou hromadu masa a kostí, zavřel oči a upadl do těžkých smrtelných mrákot. Pak několikrát sebou škubl a tiše skonal.
V těžkém zarážejícím tichu, které nastalo všude kolem, sklonil Brontosaurus zase k zemi svůj dlouhý vztyčený krk a položil hlavu na jemný rozehřátý písek.
V té chvíli zapadlo slunce. Jeho poslední paprsek se zachvíval v padajícím večerním šeru, prolétl hustými korunami stromů, zatřepetal se v araukáriovém mlází a pak přeskočil do Brontosaurových očí, v nichž uhasl. A s ním pohasl i Brontosaurův život.

VOLÁNÍ SAMOTY
V kraji druhohorního útvaru spodních vrstev křídy se v zářivém úsměvu slunce leskly hladiny maličkých jezírek jak pohádkové přeludy uprostřed rozlehlých jehličnatých hvozdů a cykasových hájů. Nádherné stromy ginka zvedaly do výše košaté koruny a jejich podivuhodné jehlice, listovitě rozšířené, se v závanech větříku třepotaly jako maličké střapečky živých zelených závěsů. Koruny bohatě zpeřených vějířů cykasovitých rostlin se chvěly v slunečním žáru a vrhaly temné stíny svého velkolepého listoví dolů na zem mezi trsy travin. Rozmanité druhy nízkých kapradin tvořily na březích jezírek a ve stinných mokřinách hvozdů načechrané a vzdouvající se zelené chuchvalce.
Jejich spletí se prodírali malí (dnes vymřelí) mloci rodu Hylaeobatrachus. Pronásledovali tlusté červy, různý hmyz i roztodivné pavouky, a když se nasytili, ztratili se pod obrovskými, mechem porostlými balvany nebo pod omšelými kmeny starých stromů, vyvrácených prudkými větrnými vichřicemi.
Kromě četných jezírek, která se nápadně odrážela stříbřitým leskem svých hladin od smaragdové zeleně rozsáhlých hvozdů, rozprostíraly se zde i suché travnaté plochy, poroste jen řídce křovinami a stromovím. Byly hojné a navzájem byly spojeny úzkými pruhy žlutavých písčin.
Tyto suché travnaté plochy uprostřed hvozdů veliké náhorní planiny byly domovem ohromných Iguanodontů, praplazů veleještěřího plemene. Byli to ohromní kolosi až deset metrů dlouzí a pět metrů vysocí. Jejich těžké tělo nesly mohutné zadní nohy, zatímco přední byly slabé, zakrnělé, ale jejich palec byl přeměněn v ostrý, strnule trčící kostěný kužel. Byla to nebezpečná zbraň, kterou samci v době bojů o samici zasazovali soupeři hluboké rány. Potulovali se krajem v menších hejnech a pásli se na travinách a zeleném jehličí. Rvali je ze stromů i s celými slabšími větvičkami, takže z menších stromů nezbylo mnohdy nic než řada holých ožraných pahýlů.
Bylo jich zde mnoho a žili v míru s ostatními tvory, kteří ovšem byli proti nim hotovými trpaslíky. Jen někdy, když do některé travnaté písčiny zabloudil dravý Megalosaurus, zmocnila se Iguanodontů nevýslovná hrůza, a tehdy prchali zděšeně před masožravým veleještěrem daleko odtud.
V jednom malém stádě žil velmi starý samec. Bylo to už dávno, co se pod nízkým araukáriovým mlázím proklubal z vejce a kdy se poprvé rozhlédl udivenýma očima po kraji, který se stal jeho domovem. A jako z araukáriového mlází vyrostly prastaré stromy, jejichž korunami prolétlo mnoho vichřic a mnoho let, tak i z maličkého Iguanodonta vyrostl obr, prolezlý chorobami stáří. Už nestačil stádu v jeho rychlém běhu, už nevyhledával sporů.
Jednou, když bílé jitro zalilo svým jasem celý kraj, vyšlo stádo Iguanodontů z šera cykasového háje, v němž přečkalo noc. Vyšlo na travnatou písčinu a pomalu se ubíralo k malému jezírku. Vyrůstalo tam bujné sekvojové mlází, které se hnalo každou svou větévkou rychle do výše, jako by chtělo vyrůst až do oblak a co nejdříve se vyrovnat svým tisíciletým předchůdcům. Mohutné kmeny těchto stromů vyrůstající opodál, nesly rozložité koruny v nesmírné výšce a vítr jimi lehce kolébal. Už několik dnů sem chodili Iguanodonti na pastvu. Dlouhým úzkým jazykem uchvacovali větévky, a když je uškubli, rozmělňovali je mohutnými zuby jako mlýnskými kameny. Neodcházeli dříve, dokud se dosyta nenažrali.
I dnes se sem ubíralo celé stádo. Sem tam urval některý z Iguanodontů araukáriovou větévku, jež mu vlála jako zelený fábor do cesty. Vzadu, daleko za stádem, kráčel pomalu a těžce starý samec. Nestačil už ostatním, ale síla dlouholetého zvyku ho nutila, aby se za nimi belhal alespoň zpovzdálí. Samota mu v pochodu nevadila. Ba zdálo se, že ji spíše vyhledává, neboť i když se stádo zastavovalo, aby se někde nasytilo, držel se vždy stranou a nikdy se do něho nevmísil, jak činil ještě před nedávnem.
Když tak jednou kráčel za stádem, uzřel náhle, jak ze stínu několika stromovitých cykasů vyběhl ohromný Megalosaurus. Několika dlouhými skoky se octl uprostřed stáda Iguanodontů. S rozevřenou tlamou, z níž trčely silné

zploštělé zuby po obou stranách vroubkované, vrhl se na mladou samici a zaryl jí svůj ostrý chrup do širokého krku. Prudkým trhnutím zakousnuté tlamy vyrval Megalosaurus překvapené samici kus masa a z otevřené rány vyrazil mohutný proud krve.

Vytékající krev vydráždila veleještěra k ještě větší dravosti. Tlamou divoce drásal krk oběti a hlubokými ranami obnažoval její veliké krční obratle i čelist s řadou silných zubů. Nic nebylo mladé samici plátno, že bila kostěnými palci do těla Megalosaura; její rány byly příliš slabé, aby mohly prorazit pevný pancíř krvelačné šelmy. Megalosaurus byl přitom ještě dosti zkušený, aby se těmto ranám dovedl vyhnout. Rány Iguanodonta, i když nezabíjely, přece jen byly pro něho nepříjemné, ba někdy i napadenou oběť zachránily.
Velkou ztrátou krve se nebohá iguanodontí samice brzy zhroutila k zemi. Megalosaurus se sklonil nad mohutné tělo a chystal se z něho žrát kusy masa. Ale tu v poslední křeči přicházející smrti trhl Iguanodon prudce nohou; mohutný dráp nejdelšího spáru trojprsté nohy zachytil Megalosaurovo břicho a poznamenal je dlouhou tržnou ránou až k slabině. Dravec uskočil a opatrně zpovzdáli obcházel kořist. Ta se však už nehýbala, pomalu toporněla a tuhla, neboť poslední jiskřička života v ní již pohasla. Teprve po chvíli se dravý Megalosaurus znovu přiblížil, sklonil se nad ulovenou kořistí a ničím už nerušen, rval a hltal z ní kusy masa.
Iguanodontí stádo zatím zmizelo kdesi daleko v divokém úprku. S tělem mírně dopředu skloněným a se zdviženým tlustým ocasem hnali se velikými a dlouhými kroky vpřed, nedbajíce ani sekvojového mlází, ani hladu. Hrůza a děs je štvaly pryč z nebezpečného místa, kde jim hrozila náhlá a bolestná smrt. Když doběhli na konec písčité pláně, přešli na úzký travnatý pruh, vklíněný do stínu lesa, proběhli jím nezmenšenou rychlostí a vřítili se do nové travnaté pláně. I tu rychle proběhli, pak jinou a ještě další, až se konečně na jedné, už hodně vzdálené, zastavili. Znaveni dlouhým a vysilujícím během, odpočívali pak pod nádhernými korunami starých rozložitých ginkovitých stromů. Prázdná břicha se jim v divokém rytmu prudkého dýchání nadýmala a splaskovala. Mohutným svalstvem silných nohou jim probíhalo jemňounké chvění smrtelné únavy a vyčerpanosti a v zelenavých očích jim ještě stále plál panický strach.
Táž děsivá hrůza pojala do své náruče i starého samce. Vyděšeně zíral na krvavou tragédii, která se odehrávala nedaleko před ním, a vytřeštěným zrakem sledoval i prchající stádo, které už neměl nikdy uzřít, s kterým se už nikdy neměl setkat. Když pominuly nekonečné vteřiny první hrůzy, vzpamatoval se a spěchal s usilovným vypětím všech sil vetchého těla do cypřišového lesíka. Velikým obloukem unikal z dosahu Megalosaura do bezpečí. Když prošel lesíkem, uviděl znovu v dáli své rodné stádo. Ploužil se však netečně dál, naplněn hrůzou a únavou stáří. A jako se mu prchající stádo navždy ztrácelo daleko na obzoru, tak mizela v jeho malém, málo vyvinutém mozku též poslední stopa povědomí na jeho druhy, s nimiž zde prožil svůj celý dlouhý život.
Pak bloudil krajem sám, až se znovu vrátil k jezeru se sekvojovým mlázím. Dravý Megalosaurus se už po krvavých hodech ztratil z těchto míst. Kdesi jinde, daleko odtud, na jiné travnaté písčině, ohrožoval klidný život býložravců a rozséval mezi nimi hrůzu a smrt. Iguanodon žil zde proto nadále tichým a nenápadným životem, nikým nerušen a nedrážděn.
Čas rychle plynul a v jeho nekonečnosti se ztrácely dni jako zrna písku v poušti. Nádherná jitra se rozbřeskovala nad krajem nepředstavitelné krásy, kouzelné hvězdnaté noci padaly na kraj vznešené velkoleposti. Ale starý Iguanodon chodil nevšímavě kolem všech těchto krás.
Jednoho rána vystoupil sluneční kotouč z hlubokých propastí východu vysoko nad vrchy lesů a jeho paprsky prokmitávaly v čarovné hře listovím stromů, rozsévajíce po zemi skvrny zlatého jasu. Starý Iguanodon zamířil právě k jezírku, které vroubeno zelení travin a stromů svítilo a zářilo jak vzácný diamant v zelené obrubě drahého prstenu. Z mělké vody kolem břehu vyrůstaly bujné porosty přesliček a zelené stěny jakýchsi dlouhých úzkých listů, jež vyrůstaly z hadovitě zkroucených kořenů a prorůstaly všemi směry měkké bahno dna.
Jako pohádkové přízraky se proplétali mezi těmito vodními porosty maličcí Mesodonti, prarybky s malým, silně zploštělým tělem. Měly zelenavý hřbet a stříbřité boky s tmavými pruhy, jako by na ně dopadaly stíny listů travin. Uprostřed jezera se prohánělo hejna jiných praryb, a to jako sleď velikých Coccolepisů, posledních mohykánů starobylých Palaeoniscidů, jejichž vývojová doba rozkvětu již dávno minula a byla zaváta zapomenutím dlouhých zašlých věků.
Starý Iguanodon kráčel pomalu podél břehu jezera. Mířil k malé písčině, kde se na rozpáleném písku vyhřívali prakrokodýli rodu Goniopholis. Jako dvoumetrové klády leželi zde v slunečním žáru bez hnutí a jejich hnědozelené pancíře, složené z řad hrubě důlkovaných kostěných desek, chránily jim břicha i hřbety. Mezi nimi se vyhřívali i menší prakrokodýli rodu Bernissartia, jejichž těla byla obalena ještě pevnějšími kostěnými pancíři. Zuřivě otvírali krátké krabaté tlamy, když kolem nich pomalu lezla praželva Chitracephalus, aby snesla někde na písčině do neuměle vyhrabaného důlku několik malých vajec. Když po chvíli narazila na Iguanodonta, ulekla se a zděšeně prchala k jezeru, do něhož zapadla jako kámen. Prakrokodýli se vytrhli z dřímot, a když uviděli blížícího se Iguanodonta, zmizeli také rychle v jezeře. Jejich náhlý úprk do vody polekal maličké Mesodonty a zahnal je do nejhustších porostů vodního rostlinstva. Ale i hejna Coccolepisů zmizela v hlubinách a s nimi i hejna Pholidophorů, Notagogů, Oligopleurů a jiných rodů ryb, které již dávno vymřely.
Ale starý Iguanodon si ničeho nevšímal a kráčel stále pomalu vpřed. Už dávno přešel jezero a přec ještě nebyl u cíle svého putování. Procházel háji a lesíky, procházel travnatými písčinami, míjel jezírka a houštiny a šel stále vpřed. Když se konečně zastavil, stál před pustou roklí, která se hluboko zařezávala do náhorní planiny, na níž prožil celý svůj dlouhý život. Jako jindy, tak i dnes bloudil po jejích okrajích a zvědavě si ji ze všech stran prohlížel. Její svahy i dno byly řídce porostlé stromovím. Kolem puklin, z nichž vyvěraly maličké praménky, když vytrvalé lijáky chrlily po delší čas spousty vod na celý kraj, vyrůstaly chomáče zelených kapradin a polštářky nízkého mechu. Zpočátku se úzká rokle znenáhla rozšiřovala, až nakonec vyústila do hlubokého údolí vyhloubeného za nekonečně dlouhý čas velikou řekou.

Tato rokle starého Iguanodonta neodolatelně vábila. Několikrát se už potuloval kolem jejích okrajů, ale vždy se zase vrátil k jezírku se sekvojovým mlázím. Dnes jej však rokle vábila tak mocně, že neodolal. Počal pomalu sestupovat po strmém svahu. Šel krok za krokem, neboť pro stáří už jen těžko přemáhal namáhavý sestup. Šel těžce vpřed cestou, kterou před ním vyšlapalo už mnoho jeho druhů. Kámen, který se pod jeho těžkým krokem uvolnil z půdy, zazvučel svým pádem hlučně do ticha rokle. A bylo to ticho smutné, skličující.
Dlouho trvalo, než starý Iguanodon sestoupil až na dno rokle. Znaven zastavil se na chvíli a pak se dal znovu na pochod nádherným porostem nízkých cykasovitých Pterophyll, které tu vyrůstaly už jenom v malých zakrslých jedincích, protože jejich vývoj byl již na sestupu a chýlil se k zániku. Když se jím prodíral, vstoupil na vlhkou půdu plnou chrastivých přesliček; byly však zakrnělými, trpasličími potomky nádherných stromovitých předchůdců, jejichž kmeny ležely už zkamenělé a zuhelnatělé v černých vrstvách skal, vystupujících pochmurně z úbočí rokle.
Těžko se šlo starému Iguanodontu ve vlhké půdě a každý krok jeho tříprstých nohou se vepsal hlubokým vtiskem do údolního dna.
Když přešel vlhčinu, klesl znaven a vysílen pod několik cykasů. Jejich velkolepé koruny ho přikryly svým stínem. Nebyl to však odpočinek, jen chvilkové zotavení, neboť jeho životní síly nezadržitelně unikaly z ohromného starého těla každým záchvěvem.
S vypětím všech sil vztyčil Iguanodon ještě hlavu. Nedaleko sebe viděl hromadu sluncem vybílených kostí, opodál druhou, třetí a o kus dále jiné. Pak mu klesla hlava k zemi a starý velikán v klidu a tichu samoty očekával svůj blížící se konec...

Slunce se pomalu sklánělo do barevných mlh západu. Stíny večera rozprostíraly tajemný smutek po celé rokli, kterou tichounce a znenáhla plnilo večerní šero.
Iguanodon už ležel nehybně. Jako černá vlajka objevil se vysoko ve vzduchu obrovský ptakoještěr Ornithodesmus. Třepetavým letem spěchal z lovu od nedalekého moře, aby si v háji vysokých sekvojí vyhledal noční úkryt. Po chvíli zmizel v neznámu.
A pak už jen tma se sypala jak jemný prach na celý kraj a ve vesmírných výšinách zaplála světla nesčetných hvězd.

ZAVÁTÝ ŽIVOT
Nesmírné pláně písčitých ploch prastaré pevniny ze svrchního křídového útvaru druhohorní éry se rozprostíraly daleko široko do kraje. Holé a smutné skály tyčily se tu a tam z moře písku a spojovaly se v dáli na obzoru v pustý horský hřbet. Stály zde po staletí a tisíciletí jako výstražné sloupy jakési pohromy, která těžce dopadla na všechen kraj, zničila v něm život a bránila jeho novému rozvoji. Jen občas prolétly hrobovým tichem písečné pouště ozvěny vzdálených bouří, které duněly a hřměly kdesi daleko za horským hřbetem.
Jako hořící šípy rozpalovaly sluneční paprsky žlutý písek, nakupený prudkými větry za dlouhá tisíciletí pradávných dob v nesčetné přesypy. Vítr jej neustále přesypával a posunoval ve svém směru jako obrovské vlny písečného moře. A v takových větrných dnech, nijak vzácných, měnil se obraz kraje jak mořská hladina.
Když však vítr utichl, v bludišti táhlých údolíček mezi přesypy se tetelil pekelným žárem rozpálený vzduch, vystupoval výš a výše a zahaloval celou poušť do těžkých závojů smrtícího vedra. Nikde se nepohnul živý tvor, nikde nevyrůstala ani ta nejmenší a nejskromnější rostlinka. Byl to zakletý kraj nevýslovného smutku a ticha, takového ticha, že jediné zrnéčko písku, padající z vrcholu přesypu, bylo zde slyšet.
Pod horským hřbetem, který zapadal svým úpatím do písečné pouště nedozírných dálek, rozprostírala se na jednom místě nádherná oáza jako zelený koberec. Mohutný pramen chrlil tu bez přestání z hlubin země proud studené křišťálové vody a vytvořil v nedaleké prohlubině veliké mělké jezero. Z nízké vody vyrůstalo bohaté vodní rostlinstvo. Břehy byly vroubeny travinami a nádhernými vějíři velikých kapra-din, jimiž pronikaly sluneční paprsky k hladině jezera jako mřížkou jemných krajkovin. Proti hluboké modři oblohy se rýsovaly veliké palmovité listy honosných korun cykasů a tmavozelené koruny jehličnatých stromů. Směrem k úpatí horského hřbetu vyrůstalo listnaté mlází, které jako smaragdové perličky zkrášlovalo okraje oázy.
Rozervané úpatí horského hřbetu bylo porostlé ztepilými keříčky magnólií a sem tam i zakrslými stromečky již vymírajících Nilssonií, jakýchsi podivuhodných nahosemenných rostlin. Po rozpukaných a drsných skaliskách se šplhaly dlouhé provazce břečťanu, které pokrývaly skály zelenými závoji tuhých listů. V blízkosti pramene se zelenaly vějíře kapradin a trsy úzkolistých travin, obrůstající velké a holé balvany, na nichž byly roztroušeny šedivé skvrny skromných korovitých, lupenitých nebo keříčkovitých stélek lišejníků.
Oáza, vykouzlená v nekonečném moři písku pramenem křišťálové vody, byla domovem podivuhodných Protoceratopsů, praplazů z veleještěřího plemene. Jejich mohutná hlava měla velikou, vpředu bezzubou tlamu, jež vybíhala v dlouhý ostrý zoban, potažený tvrdou a přiostřenou rohovinou, takže jeho stisknutí přeštíplo tvrdé traviny a větvičky jako nejostřejší nůžky. Pod zelenavýma tupýma očkama vyrůstaly dva mohutné, na obě strany hlavy hrozivě trčící ploché trny. Vzadu byla hlava obrněna velikým kostěným límcem z podivuhodně rozšířených temenních kostí, který chránil jako rozevřený vějíř šíji těchto neškodných býložravých praplazů. Bachraté tělo, nesené čtyřma krátkýma nohama, vláčelo za sebou krátký tlustý ocas, který v sypkém písku zanechával po sobě mělkou rýhu.
Protoceratopsi zde žili v malých hloučcích. Jeden z těchto hloučků si vybral za místo odpočinku háj nízkých araukáriových křovisek se spoustou úzkých stezek a skrytých brlohů. Každého jitra, když v prvním slunečním svitu probíhala houštinou nenapodobitelná skvoucí hra zelených světel a stínů, opouštěli Protoceratopsi brlohy a vycházeli na pastvu. Ostrým zobanem přeštipovali a okusovali rostliny a plnili si žaludek neuvěřitelným množstvím potravy. Mezi starými samci a samicemi pobíhalo i několik mláďat, která ještě neměla podobu svých podivných rodičů.

Po dlouhý čas zde žili Protoceratopsi v klidu a míru. V pravidelných obdobích však odcházely samice daleko do pouště, kde už jen vzácně vyrůstala zakrnělá křoviska, jejichž dlouhé kořeny, sahající hluboko do země, sály ještě trochu vlhka. Pod těmito křovisky vyhrabávaly samice mělké jamky, aby do nich nakladly vejce. Mnohokrát začínaly s vyhrabáváním jamek, ale mnohokrát je nedokončily a opustily, poněvadž se jim zdálo, že písek je buď příliš hrubý, nebo zase příliš jemný.
Když po dlouhém hledání a vybírání našly vhodné místo, snesly do písčité kolébky dvacet až třicet podlouhlých vajec s červenohnědou slaboučkou skořápkou. A jak zapadlo poslední vejce do jamky, vracely se samice rychle nazpět k jezeru. V jejich malém nevyvinutém mozku zanikla zakrátko i ta nejmenší vzpomínka na nedávné putování, jímž už po mnohá tisíciletí udržovaly svůj prastarý rod.
V tiché písčité pustině ležela pak vejce v mělkých jamkách ve dvou nebo ve třech řadách a jenom jas a teplo slunečních paprsků umožnily vylíhnutí a zrození mladých.
A jakmile se mláďata ostrým zobáčkem proklubala vaječnou skořápkou na svět, byla hnána pradávným rodovým pudem, aby z vyprahlé pouště zamířila k jezeru. Drobnými krůčky spěchala cestou, po níž před časem kráčely jejich nestvůrně obrovité matky.
Tak se stalo, že jednoho dne modrá hladina jezera a svěží zeleň jeho břehů uvítaly hejno maličkých Protoceratopsidků, kteří se přidali k hejnu starých, jež potkali nejdříve. S nimi pak bloudili po houštinách a březích jezera a s nimi společně snášeli přízeň i nepřízeň života a kraje. Léta plynula jako voda a uběhlo jich mnoho, než mláďata dospěla v pitvorné staré jedince, kteří se dožívali zpravidla vysokého stáří a umírali sešlostí věkem, neboť neměli v kraji žádného vážného nepřítele.
Ale přece jedno nebezpečí nad nimi viselo. Nebylo včas postřehnutelné, a proto bylo záludné a potměšilé. Byly to kruté písečné vánice, které se občas přehnaly znenadání krajem, zasypávaly hnízda, nebohá mláďata i staré zesláblé jedince, kteří už neměli sílu vzdorovat a ubránit se rozbouřené písečné vichřici.

Úpatí horského hřbetu bylo domovem Oviraptorů. Byli to také praplazi veleještěřího plemene. V nesčetných slujích rozervaných skalisek a hradeb spadlých balvanů nacházeli Oviraptoři v temných a chladných nocích bezpečné úkryty. Jejich těla, strnulá chladem noci, ležela zde nehybně, bezmocně a probouzela se k životu teprve zrána, kdy sluneční paprsky rozehřívaly jejich studenou krev. Tehdy opouštěli doupata a všichni zamířili do písčité pustiny, kde hledali potravu, aby ukojili hlad.
Jeden z nich, který přečkal noc pod převislým skaliskem zastíněným araukáriovým keříčkem, spěchal za ostatními. Jeho štíhlé a vysoké tělo s malou hlavou a dlouhým ocasem, proplétající se v rychlém běhu zelení oázy, brzy zmizelo kdesi na jejím okraji a zanechávalo po sobě jen malý obláček písečného prachu, zvířeného údery dlouhých zadních nohou. Kratší a slabší přední končetiny trčely dopředu jako chtivé ruce hladového člověka. Proti nemotorným a obludným Protoceratopsům byl to lehce stavěný praplaz hbitých a ladných pohybů.
Když Oviraptor doběhl až na samý okraj oázy, zamířil k zakrslým křovinám, které tu a tam vyrůstaly. Zmírnil běh a očima bedlivě prohlížel celé okolí. Natáčel hlavu brzy na tu, brzy na onu stranu a chvílemi se i zastavil, když si chtěl některý kout bedlivě prohlédnout. Pojednou sebou trhl a několika dlouhými a rychlými kroky zamířil k jednomu z křovisek, pod nímž se v mělké jamce třpytila červenavým leskem hromada protoceratopsích vajec.
Při pohledu na hnízdo se v očích Oviraptora rozsvítily plaménky chtivé lačnosti a z bezzubé tlamy mu několikrát vyšlehl jako černý blesk dlouhý černý jazyk. Sklonil se nad hnízdo, vzal do předních tlap jedno z vajec a zabořil do něho hladovou tlamu. Z rozdrcené skořápky vyhrkl tekutý obsah a ve velikých kapkách dopadal na písek, kde se roztékal v stříbřitou kalužinku nepravidelného tvaru.
Oviraptor pustil prázdnou skořápku na zem a uchopil druhé vejce; to již opatrně nakousl a chtivě vysál. Když pak vyprázdněnou skořápku opět odhodil, tu se v jeho tlapách ocitala nová, další vejce a jejich rozkousnuté a vysáté skořápky rozhazoval kolem sebe.
Rozbité skořápky vypadaly jako červenavé plátky květů urvaných prudkou větrnou bouří. Válely se v moři žlutého písku, jako by ukazovaly světu svou předčasnou zkázu.
Když Oviraptor zničil už polovinu vajec, zpozoroval, že se k němu blíží dva jeho druzi. Vztyčil se a vztek zalomcoval celým jeho tělem. Se široce rozevřenou tlamou popošel svým druhům vstříc, jsa odhodlán napadnout je dříve, než dojdou k hnízdu. Když však uzřel jejich rozšklebené hladové tlamy, které nevěstily nic dobrého, a když uviděl v jejich zarudlých očích zablesknout se pevné odhodlání bojovat o zbylá vejce třeba na život a na smrt, poznal, že by krutý boj proti přesile prohrál; a tak se raději obrátil a dal se na útěk.
Zatímco jeho druzi dokonávali zkázu hnízda a vypíjeli poslední vejce, bloudil už daleko odtud, chvílemi zuřivě mrskaje dlouhým ocasem nad špatným zakončením tak slibné hostiny. Polohladový hledal nějaké nové hnízdo, ale dlouho nemohl žádné nalézt.
Teprve k večeru, když zlatý sluneční kotouč stál už hodně nízko nad obzorem, našel mělkou jamku s několika vejci a s hromadou prázdných skořápek. Než však mohl na zbylých vejcích začít své ničící dílo, spatřil, jak se skořápka jednoho vejce najednou začíná bortit a jak se ze zubatého otvoru pomalounku vynořuje malá pitvorná hlavička, která odlamovala vaječnou skořápku vpředu ostrým zobanem a vzadu kostěným límečkem.
Když se hlavička zcela proklubala, opřel se maličký Protoceratopsidek vší silou svých malých nožek o stěny skořápky a snažil se, aby se co nejdříve dostal celý z temného vězení vajíčka do světa plného slunečního jasu a tepla, do světa krásy, radosti, ale i utrpení. Neměl však ani čas se po tomto světě porozhlédnout. Ve chvíli, kdy se zrodil pro svět, zmíral už v hladové tlamě Oviraptora.
Oviraptor, obávaný plenitel protoceratopsích hnízd, trhal nebohé mládě a hltavě je polykal. Sotvaže v něm zmizelo poslední sousto, vrhl se na další vejce. Rozdrtiv skořápku, vytáhl z něho nového Protoceratopsidka a rovněž ho bez

meškání zhltl. Všechna vejce mu tak postupně padla za oběť.
Po celou dobu hodů Oviraptor tiše stál, jen čelisti se mu bez ustání otvíraly a zavíraly, dokud nezničil poslední vejce a dokud se mu splasklé břicho nevzdulo jak nacpaný měch.
Zapadající slunce zbarvilo obzor zlatem a červení. Dlouhé černé stíny se kladly na zesmutnělý kraj. Zelená oáza, svítící hladina jezera i úpatí horského hřbetu se ztrácely v šeru přicházející noci. V ní pojednou zmizel i dravý Oviraptor. A když pak ticho hluboké noci těžce dopadlo na celý kraj, tu v nesmírných výškách tmavé oblohy se mihotaly třpytivé hvězdy, které jako mlčenlivé svědkyně smutně pohlížely na zničené hnízdo Protoceratopsa. Ve střepinách červenohnědých skořápek se válely i zbytky zárodků jak chmurné trosky ještě nezrozeného, ale už zničeného života.

Tisíciletí míjela písčitou poušť se zelenou oázou a neslyšně padala do bezedných propastí nekonečného vesmíru.
Po všechen ten dlouhý čas byl život na oáze stejný. Stále zde bloudila hejna Protoceratopsů a jejich samice putovaly v pravidelných obdobích opět a opět za okraj oázy, aby tam vyhrabaly v písku mělké jamky a nakladly do nich podlouhlá načervenalá vejce. Lehcí a rychlí Oviraptoři pořád ještě plenili jejich hnízda a bránili tak přílišnému rozmnožení pitvorných býložravých Protoceratopsů. Stejně tak větrné bouře, které se čas od času přehnaly pouští, zasypávaly hnízda vysokými mohylami písku.
Zato však zub dlouhých věků neustále rozhlodával holé a smutné skály, které se tu a tam tyčily z moře písku, až se konečně rozpadly v hromady velikých balvanů. Avšak ani tehdy se ničivé vlivy větrání nezastavily. Nezadržitelně pokračovaly ve své činnosti a v nových tisíciletích jako ranami obrovského ocelového kladiva drtily a drobily balvany v hrubý štěrk a písek.
Divoké bouře, které se dříve vybíjely jen nad horským hřbetem, zasahovaly nyní častěji i písečnou pustinu, která se topila pod proudy vod, jež na ni z temných mračen prudce dopadaly. Tyto občasné lijáky, které aspoň na čas nasytily písčinu vodou, staly se nepředstavitelným dobrodiním pro rostlinstvo, které se nezadržitelně a bujně rozrůstalo stále dál po nedohledné ploše písečné pláně pouště.
Ale poušť ještě úplně nezmizela.
Za dnů, kdy modrý blankyt oblohy byl bez jediného mráčku, rozpaloval se písek slunečními paprsky až do žhava a vysoušel kdejakou kapku vody. Nesmírný žár spaloval všechny rostlinky, které vyklíčily hlouběji v poušti.
Za dnů, kdy se hnaly divoké větrné vichřice krajem, zvířený písek naplnil ovzduší prachem a písek s podivným svištěním zasypával křoviska až na samém okraji oázy, ba někdy zničil a zasypal i kus oázy samé. A když se vichřice přehnaly, zavládlo v poušti hrobové ticho a z písečných spoust jen tu a tam čněly k obloze holé pahýly větví zasypaných křovisek a stromů. Vzduch se opět začal v suchém vedru chvět a na hřebenech nových přesypů se vznášel nejjemnější prach jako pavučinový závoj.
Dusivá a skličující tíha, jež ležela vždycky po velikých větrných vichřicích nad písečnou pustinou bez jediné známky života, netrvala nyní už nikdy dlouho. Nové lijáky rozmetaly a rozplavily písečné přesypy, napojily zem opět vodou a rostlinstvo se mohlo znovu uchytit na pláních žlutého písku.
Takovým způsobem se v jednom kraji vystřídalo během staletí, tisíciletí a miliónů let mnohokrát období zeleně s obdobím pouště, období bujného života přírody s obdobím přírodních katastrof, kdy zahynulo vše živé.

Bylo to jednoho nádherného růžového jitra, kdy se v čistém vzduchu, prozářeném prvními paprsky zlatého slunečního kotouče, koupaly nádherné koruny ztepilých cykasů a kdy se na travinách a nízkých křovinách třpytily rosné kapičky jako nejvzácnější drahokamy. Z bělostných závojů ztrácející se ranní mlhy rýsovala se rozervaná skaliska horského hřbetu a hladina jezera se rozehrávala stříbřitými odlesky čisťounké vody.
Protoceratopsi počali vylézat z araukáriových houštin, cpali se travinami a nasytivše se, odcházeli na písčiny, kde se vyhřívali v sluneční výhni. Jedno z mláďat, které v požitku ranní pastvy zapomnělo na vše kolem, nepostřehlo ani odchod hejna a udiveně strnulo, když poznalo, že je zde samo. Začlo zděšeně pobíhat kolem dokola a úzkostlivýma očkama hledalo ztracené hejno. Když je konečně spatřilo vyhřívat se na nedalekém písčitém svahu, spěchalo rychlými krůčky k němu.
Běželo travinami, prodíralo se nízkými křovisky, až pojednou mu zatarasila cestu vybílená kostra, zpola zavátá pískem. Nevšímavě ji oběhlo, aniž si uvědomilo, že je to rozpadlá kostra jednoho z jeho předků, neboť nesčetné generace Protoceratopsů žily zde už dávno předtím, trávily tu svůj život, až nakonec zahynuly a byly časem zaváty pískem. Ale toto bědné praplazí mládě s malým nedokonalým mozkem nebylo schopné ani nejmenšího záblesku nějakého vyššího duševního projevu, což bylo význačným rysem celého veleještěřího plemene v druhohorní éře.
Mládě doběhlo konečně k místu, kde se na písčitém svahu už dávno vyhřívalo jeho hejno. Přitisklo jako ostatní nestvůrné tělíčko na rozpálený písek, který mu příjemně zahříval břicho, zatímco na hřbet mu dopadaly jako hořící šípy sálavé paprsky ohnivého slunečního tělesa. Po chvíli leželo stejně strnule a netečně jako všichni kolem se slunící. Z jejich klidu je nevyrušovali ani Oviraptoři, kteří v rychlém běhu spěchali za okraj oázy vylupovat jejich hnízda, ani nikdo jiný. A přece cosi pro ně neznámého tíživě tkvělo ve vzduchu a bylo předzvěstí jejich smrti a zkázy.
Už od rána se čistý vzduch jemňounce chvěl zažloutlým slunečním žárem. Když dostoupilo horko takové výše, že se vzduch tetelil nad svahy písečných kopců jak nad výhní obrovské pece, tu se nad horským hřbetem vynořil černý mrak. Rostl s úžasnou rychlostí a brzy pokryl velikým černým stínem celý obzor. Zasáhl i slunce a pohltil jeho jas a žár. Jen okrajem černého mraku se prodíraly pomalu a těžce poslední sluneční paprsky, vykouzlujíce v chaosu vodních par a mlh bělavý lem perleťového lesku.
Než uhasl, zavál náhle vítr, zaskučel mezi táhlými údolíčky písečných přesypů, zvedl se do výše a ve své široce rozevřené náruči unášel spoustu zvířených písečných zrn.
Protoceratopsů se zmocnil neklid. S hrůzou v zelenavých očích ubíhali z písčitých svahů k břehům jezera a hledali zde

spásu v úkrytech
zelených houštin. Sotva v nich zmizeli, už se hnala pouští vichřice s děsným a divokým vytím. Zvedala do výše celé kopce písku, točila jimi v divokých vírech a pak je kdesi v dálce zase srážela k zemi. Sotva však dopadly, už je nový náraz vichru znovu rozmetal a bičoval kraj novou písečnou metelicí. Každé zrnko svištělo suchým vzduchem, ztemnělým, zvířeným prachem i šerem bezhvězdné noci.
Děsivá hrůza, která dolehla na poušť, zachvátila i Oviraptory, kteří se už od rána potulovali a vylupovali hnízda Protoceratopsů daleko za okrajem oázy. Již při prvních náporech vichřice se dali na útěk, ale písečný prach je oslepoval. Vichr je srážel k zemi a zasypával pískem, z něhož se jen těžko vyhrabávali. A sotva se osvobodili a znovu se dali na útěk k oáze či k horskému hřbetu, zase je vichr srazil a zasypal pískem. S vypětím posledních sil hleděli zachránit si život, ale boj proti divoké vichřici byl příliš těžký a nerovný. Čím dál tím více umdlévali, až konečně zcela vysíleni se vzdali boje. Nad padlými těly skučela jen vichřice vítěznou píseň zkázy a smrti.
Peklem písečné vichřice běžel i prastarý oviraptoří samec. Prožil už mnoho nepohod, ale tak strašlivou bouři ještě nezažil. Zmítal se ve vichřici jako ptačí pírko a písečná zrnka, která vichr vztekle vrhal na jeho tělo, odrážela se od šupinatého pancíře a dunivým praskotem provázela jeho zběsilý útěk.
Náhle se vichr stočil v divoký vír, kroužící dokola a podivně svištící. Vyrval z pouště jako násoskou spoustu písku a v žlutavých oblacích ho vynesl do nesmírné výše. Těžké tělo starého Oviraptora srazil k zemi a v hluboké brázdě ho vlekl rozbouřeným písečným mořem. A když se větrný vítr rozplynul a vichr na chvíli zeslábl, Oviraptor ležel bezmocně v písku.
Po chvíli se zvedl a vlekl se pomalu k nízkému křovisku, které jako zázrakem nebylo ještě zasypáno pískem. Když k němu docházel, tu už zpovzdáli uviděl pod stříškou zeleného jehličí mělkou jamku s červe-nohnědými podlouhlými vejci. Ve vyděšených očích se mu zajiskřilo a s vypětím posledních sil zmučeného těla spěchal k němu. Ale když stanul k smrti vyčerpán nad hnízdem, lupičský záblesk mu v očích pohasl a dravec pohlížel na řady vajec netečně. Stál nad nimi strnule, tiše a nepohnutě jak zkamenělý hlídač.
Vichřice, která jakoby vyčerpáním na chvíli ztichla, opět se divoce rozpoutala. Nové nápory větru zavyly a zaskučely nad pouští, písečné spousty se daly znovu do divokého pohybu a s příšerným duněním a svištěním se posouvaly vpřed jako mohutné vlny rozbouřeného moře. A tehdy starý oviraptoří samec, sražen vichřicí, klesl k zemi a svým zuboženým tělem pokryl hnízdo, jako by je chtěl ochránit před zkázou. Avšak písek, rozvířený a hnaný děsnou vichřicí, ho pomalu zasypával a s ním i hnízdo a křovisko. Ale sotvaže písečný déšť navršil nad čerstvým hrobem horu písku, už ji nový nápor vichřice rozmetal a hned zas stavěl novou.
Když se vichřice hnala krajem nejdivěji, podobala se poušť rozbouřenému moři. Táhlé hřbety přesypů se čeřily a přesypávaly tak rychle a plynule, že se podobaly obrovským hadovitým obludám, které vybíhaly v nesmyslném chvatu z pouště, ze všech stran zběsile útočily na oázu a zasypávaly ji horami písku. A když pod písečnými spoustami ležela zničená oáza i s pitvornými Protoceratopsy, zaútočila písečná vichřice i na jezero. Každým závanem vichru tisíce a milióny písečných zrn padaly do jezera, barvily vodu do žluta a znenáhla je naplňovaly, až i z jezerního dna počaly vyrůstat kopce navátého písku.
Dlouho zuřila větrná vichřice. Když konečně ustala, kraj náhle utichl. Písečné kopce se ztrácely v husté mlze zvířeného prachu, který ještě vířil a kroužil dlouho ve vzduchu, než klesl k zemi. A když se po dlouhé době vzduch úplně vyjasnil a z modré oblohy zmizely poslední cáry vichrem rozervaného mraku, polilo slunce zničený kraj novým jasem a žárem. Tam, kde se dříve rozprostírala nádherná zelená oáza, vyčnívaly nyní z hlubokých údolí mezi písečnými přesypy jen ošlehané a rozlámané koruny zničených cykasů a araukáriových křovisek nad hroby Protoceratopsů. Písečné závěje zasypaly i rostliny na břehu jezera, jezero samo a zpola i úpatí horského hřbetu.
Ničivé dílo pouště, vichřicí stokrát přesypané, bylo dokonáno. Všude byla písečná pustina, tíživé ticho bez života. Jen kolem zpola zasypaného pramene, usilovně se prodírajícího nakupeným pískem, bloudilo v troskách zeleně několik poděšených Protoceratopsů, posledních smutných památek života kraje, kteří bez potravy byli odsouzeni zahynout hlady.

V hlubinách propasti nekonečného času ztrácela se staletí za staletími a s nimi se měnila i tvářnost pouště. Přívaly dešťů, stále hojnější a vydatnější, zaplavovaly kraj, rozrušovaly bez ustání písečné kopce a zarovnávaly je. Písečná půda, vysušovaná po nesmírně dlouhou dobu sluncem, pila dychtivě osvěžující zátopy. V ní klíčily výtrusy a semena nových rostlin, zapadlé do bahnitých kalů, které sem nanesly záplavy vod ze strží a roklin horského hřbetu. Rozlehlá a bezútěšná pláň smutné a neoživené pouště se počala opět zelenat - zprvu něžnými polštářky mechů, nádhernými vějíři kapradin a dlouhými listy různých travin, později malebnými skupinkami nizoučkých křovisek. A od těchto prvních živých krás hrůzy zbaveného kraje rozvíjelo se zde rostlinstvo nezadržitelně a rychle, takže poušť ustupovala a mizela. V třetihorní době vyrůstal již na tomto místě nad hroby Protoceratopsů a Oviraptorů v tajemné nádheře veliký, hluboký prales, šumící nejen o zkáze ještěrů, ale i vítězství života nad smrtí.

DRAČÍ SKÁLA

Nesmírná vodní pláň oceánu, která pokrývala útvar svrchní křídy druhohor, se zakousla obrovským půlkruhem mělkého zálivu do nitra pusté pevniny. Tisíce vlnek doráželo na písčité břehy, tisíce jich rozrušovalo a leptalo veliká skaliska, spadající příkře do modrozelené, jako křišťál průhledné vody.
Na dně zálivu, v kamenitém a písčitém pásmu pobřeží, se pomalounku pohybovalo pod ochranou tlustých lastur nespočetné množství různých prapůvodních ramenonožců, plžů a mlžů, především drobných ústřic druhu Ostrea congesta. Pod balvany, povlečenými jemnými krajkovinami mechovek, byli skryti četní raci starobylého a pitvorného

vzhledu. Kolem korálových trsů se pomalu pohybovaly hvězdice a hadice dávno vymřelých rodů a opatrně se vyhýbaly pichlavým praježovkám, jichž bylo všude hojně.
Dále od břehu, v měkkém vápnitém bahně, vyrývaly hluboké rýhy svých křivolakých cest veliké půlmetrové praústřice Haploscapha. Svou váhou mnohdy bortily chodby a obydlí nesčetných pračervů nejrůznějších velikostí a tvarů. Sem tam zasvítila na bahnitém dně i krásná skořápka některého Ammonitida, příslušníka původních, již vymírajících čtyřžábrých hlavonožců.
Za měsíčních nocí, kdy se celá krajina skvěla stříbřitou bělostí a kdy lehký větřík zanášel daleko od pustého kraje neumdlévající šumění vlnek, trčelo nedaleko břehu, uprostřed vod, jako kouzelný přelud světel a stínů veliké skalisko. Hrozivě příkré stěny skaliska, vlnami neustále bičované a drolené, byly na svých vrcholech rovně uťaté, tu výš, tu níž, takže se zdálo, jako by pohádkoví obři rozestavěli zde z mohutných kvádrů jakýsi veliký ponurý hrad.
Široký pruh vody dělil osamělé skalisko od řetězce holých pobřežních skal, které zapadaly četnými plochými lavicemi a výstupky jako širokými schody do vody zálivu. Vytvářely nespočetné ploché ostrůvky různé velikosti, o něž se bez ustání tříštily drobné vlnky, takže dopadaly v tisících drobných kapičkách, lámajících a odrážejících měsíční světlo, zpět na vodní hladinu jako hrstě drobounkých stříbřitých šupinek v chomáčcích bělavé pěny. Ticho měsíčních nocí leželo lehounce na celé zátoce; rušilo je jen slabounké šumění vlnek a chvílemi pleskot ryb, když se vymrštily vysoko nad vodu a velikým obloukem zase do ní zapadly...
Z propastné hloubky východu vystoupil zlatý sluneční kotouč. Jeho paprsky se rozlétly po vodní hladině, opřely se o výspu pobřežních skal a osvětlily i holé skalisko, trčící osaměle z jednotvárné vodní pláně v zálivu. V lesknoucí se hladině vody odrážela se pochmurná, až děsivá pustota skaliska; na holých vyprahlých skalách leželo bezhlesné ticho a tíživá nálada místa bez života.
Zato na plochých skalních výspách a ostrůvcích u břehu zátoky se počal probouzet veselý život. V teplých slunečních paprscích leželo zde mnoho Hesperornisů, podivných velkých ptáků bez křídel a s četnými ostrými zoubky v obou čelistech dlouhého zobáku.
Leželi na okraji skal, občas se náhle a střemhlav vrhali do čisté vody a hnali se pod vodou za rybkami jako vystřelené šípy. Veslovali rychle a usilovně nohama, jejichž prsty byly spojeny pevnou plovací blánou. A když rybky doháněli, tu jejich dlouhý krk se vymrštil dopředu jako had a zubatý zobák - ještě zachované dědictví po plazích prapředcích - sevřel nebohou kořist a zaryl do ní ostré kuželovité zoubky. Pak se vynořili, vztyčili zobák, a když chycená ryba zmizela v jejich hladovém jícnu, číhali znovu na jiné, a to tak dlouho, dokud se úplně nenasytili.
Na skalní ostrůvky a výspy vylézali těžce a namáhavě, neboť jak se rychle a mrštně pohybovali ve vodě, tak byli nemotorní na souši, kde pouze leželi a vyhřívali se v sluneční záři. Zubatými zobáky si načechrávali a čistili husté, tuhé a drobné peří; na břiše bylo bílé, atlasově se lesknoucí, na hřbetě hnědočervené se světlými pruhy a skvrnami.
Když některý z Hesperornisů chtěl změnit místo odpočinku, nadzvedl přední část ležícího těla, odrazil se nohama a maličkým poskokem se dostal kousíček vpřed. To opakoval tak dlouho, až dosáhl cíle. Ale neputoval po souši nikdy daleko; i krátká cesta byla pro něho velmi namáhavá.
Proto také ponejvíce leželi tito bezkřídlí praptáci až na samých okrajích ostrůvků a skalních výsep. Odtud mohli rychle sklouznout za rybami do vody a po lovu bylo tam z vody nejblíže. Jen ve chvílích největšího vzrušení se stavěli na nohy a chvíli stáli vzpřímeně; brzy se však znovu uložili na zem, poněvadž jejich nohy nebyly pro tento postoj upraveny. Byly příliš vzadu a byly příliš roztaženy.
Slunce počalo prudčeji hřát a v jeho žlutavém žáru Hesperornisi po lovu spokojeně podřimovali. Náhle prolétl vzduchem ostrý a drsný skřek. Než dozněl, usedl na veliký balvan zubatý Ichthyornis, pták velikosti holuba.
Jeden z malých Hesperornisů, odpočívajících kolem balvanu, se probral z dřímoty, natáhl krk a chraplavě zasyčel. Ichthyornis stočil hlavu a velikým zelenavým okem si ho prohlížel. Pak otevřel zobák a řadou ostrých zubů se mu lomozivě vydral z hrdla nový skřek.
Hesperornis se s námahou postavil na nohy a vztekle po něm sekl zobákem. Jeho zubaté čelisti však cvakly naprázdno, neboť Ichthyornis se už zase vznášel ve vzduchu. Brázdil vzduch smělými křivkami a podivuhodnými obraty, aby si vyhledal jiné místo, a tak upokojený Hesperornis už zase tiše ležel na zemi a nerušené podřimoval.
Ichthyornis kroužil nad vodní plochou zálivu. Klesal a zase vystupoval do výše, až pojednou se skloněnou hlavou jako blesk se řítil k hladině. Sotva se jí dotkl, už ho zase silná křídla vynášela do výše, ale v zubatém zobáku se mu zmítala malá rybka, která se ještě před chvílí vesele prohánělа se svými družkami při hladině a hledala, kde by bylo něco dobrého k snědku.
Pernatý dravec letěl s ulovenou rybkou k pobřežním skalám. Když k nim dolétal, vítal ho drsný skřek jeho druhů, žijících a hnízdících zde ve velkém množství. Nevšímal si jich a zamířil k malému skalnímu výstupku; zde v malé prohlubenině sedělo jeho mládě, které se už dávno proklovalo z vajíčka a bylo značně vyrostlé. Nedočkavě tlouklo křidélky, natahovalo dlouhý krček a chtivě otvíralo zobáček. Starý Ichthyornis se posadil na okraj skalního výstupku a několika stisky zubatého zobáku drtil tělo rybky. Když pak pustil rybku ze zobáku, vrhlo se na ni mládě s hladovou lačností.
Kolem dokola sípala drsným pískotem mláďata z okolních hnízd. Hladová a chtivá potravy byla odhodlána při první vhodné příležitosti napadnout šťastnějšího druha a oloupit ho o jeho pokrm, neboť měli v sobě ještě dravost zděděnou po svých ještěřích prapředcích.
Starý Ichthyornis, jako by to věděl, seděl nepohnutě na okraji skalního výstupku a trpělivě čekal tak dlouho, dokud mládě nepozřelo přinesenou rybku. Teprve potom odletěl a brzy se ztratil daleko nad mořským zálivem. Tam lovil s ostatními druhy a všichni nemilosrdně rozsévali smrt mezi hejny drobných rybek.
Široký pruh modrozelených vod zálivu byl kolem břehů stálým lovištěm Ichthyornisů. Zde denně lovili a stále se tu ozývaly jejich drsné, rezavé skřeky. Jejich hrdlo nedovedlo ještě vyhazovat jiné, melodičtější zvuky. Bylo to proto, že

ve vývojové řadě ptáků z ještěrů byli ještě příliš blízko době svého obdivuhodného vzniku. Z některých malých a čilých praještěrů, běhajících pouze po prodloužených zadních nožkách, se totiž noví a noví potomci během dlouhých dob postupně přetvořili v jakési ještěroptáky, kterým se jejich přední končetiny počaly přizpůsobovat k mávání, když se jejich domovem staly nakonec koruny stromů.
Mnoho z těchto ještěroptáků brzy navždy vymizelo a jejich zkamenělé kostry jako nepodařené pokusy vývoje živočichů leží až dosud skryty v hlubinách Země. Jen ti ještěroptáci, kterým počaly vyrůstat na předních končetinách veliké rozšířené šupiny, na okrajích roztřepené, se udrželi a vytvořili kmen ptáků už v prvních počátcích bohatě rozvětvený.
Ačkoli Ichthyornisi a Hesperornisi byli tedy už pravými ptáky, přec jen zubaté zobáky a drsné skřeky jejich hrdel ukazovaly zřetelně ještě na jejich ještěří původ v nedávné době, byť tato krátká doba vývoje, je-li počítána z nicotného lidského hlediska, je odhadována na mnoho statisíců let.
Když Ichthyornisi nakrmili mláďata, lovili pro sebe. Tehdy usedávali s ulovenými rybkami na balvany plochých ostrůvků nebo skalních výsep a hltavě je zde požírali, nevšímajíce si chraplavého sykotu Hesperornisů. Mnohdy zde usedali i ke krátkému odpočinku. Když však jeden z nich opět vzlétl, vzlétli i ostatní a pokračovali v lovu nebo odlétali ke skaliskům pustého pohoří, kde měli svá hnízda a svůj domov.
Nikdy však neodpočívali na skalisku osaměle trčícím z vody zálivu. Nikdy také neusedali na hladinu poblíž skaliska, nenechali se zde houpat vlnkami, jak jinde často s oblibou činili. Vyhýbali se skalisku, i když lovili; raději je širokými oblouky oblétávali, než aby je přeletěli. Cosi je odpuzovalo od skaliska, dnes, zítra a po všechen čas.
Osamělé skalisko, mlčící svědek neznámé a nesmírně dávné minulosti, se tmavými obrysy ponuře odráželo od blankytu oblohy a jeho obraz se chvěl ve vlnkách modrozelené vodní pláně. Na chmurném skalisku nebylo známek života a hluboké ticho kolem bylo jen někdy porušeno padajícím kamenem, když se utrhl z některé skalní stěny a s třeskotem zapadl do vody.
Blížil se však pomalu čas, kdy se osamělé skalisko stalo na krátko domovem ohromných dračích oblud, které sem už odedávna přilétávaly odkudsi zdaleka...

Modrozelená voda zálivu přecházela na západě v modrou vodu širého moře, čisté a neposkvrněné krásy. Vlna za vlnou běžela v jásavém šumění do neznámých dálek a všechny se třpytily v záři slunečních paprsků všemi odstíny barev.
Po táhlých vlnách přeběhlo náhle několik velkých stínů. Hejno ryb, unášených vlnami ve veselé hře, se jich poděsilo a rychle zmizelo v hlubině. Věděly, že to jsou stíny obludných Pteranodontů, před nimiž je nutno mít se na pozoru.
Už odedávna bylo toto širé moře domovem Pteranodontů, nestvůrných ptakoještěrů drakovité podoby. Jejich hlava, sedící na dlouhém silném krku, vybíhala vpředu v dlouhý bezzubý zoban, úzký a špičatý; vzadu přecházela v protáhlý a vysoký hřeben z jemné a slabounké kosti. Nejpodivnější však bylo, že ze čtyř prstů přední končetiny tři byly maličké a drápkaté, čtvrtý, krajní, byl však prodloužen do podivuhodné délky. A k tomuto dlouhému prstu bez drápku byla přirostlá tmavá holá kůže, která svou druhou stranou přirůstala k boku malého a útlého těla, až skoro k samému konci slaboučkých končetin a k velmi zakrnělému ocasu. Prodloužené prsty a létací blány vytvářely dlouhá a úzká křídla, v rozpětí přes osm metrů široká. Byli proto tito dravci v útvaru svrchní křídy největšími létavými tvory, kteří se kdy v přírodě vyvinuli.
Po celé dlouhé hodiny se vznášeli bez oddechu nad mořskou hladinou, stoupali do výše a zase klesali, ladně pluli vzduchem, kolébajíce se ze strany na stranu, chvílemi zakroužili, ale hned zase klouzali vzduchem, aniž zamávali křídly. A když se hnaly po vzbouřeném moři vysoké vlny, klouzali těsně nad nimi, klesali a stoupali s nimi do velikých dálek, aniž si omočili třebas jen špičky dlouhých křídel. Byli to znamenití letouni, rychlí a vytrvalí, takže přemáhali snadno i nápory větrů, když létali za bouřlivých nečasů.
Při klouzavém letu pátrali bystrým zrakem bez přestání po rybách, plujících pod samým povrchem vody. A když je našli, střelhbitě se snesli k hladině, sekli dlouhým zobákem do vody po unikající kořisti a za nepatrnou chviličku se vynořili i s ulovenou mrskající se rybou, kterou hladově zhltli. Lovili i různé sépie a korýše, ba neopovrhovali ani menšími mršinami, které pluly po mořské hladině, neboť byli stále při chuti. Rychlým trávením měli stále prázdná střeva a věčně pocit hladu.
Hlad na ně dorážel s ukrutnou bezcitností vždy v dobách, kdy prudké bouře zmítaly hladinou moře. Tehdy se ryby i ostatní tvorové skryli v hlubinách a Pteranodonti nemohli nic ulovit - hladověli a hubli. Když se však bouře přehnaly a uklidněná hladina se znovu leskla v slunečním jasu, vynahradili si Pteranodonti nucený půst; lovili s dvojnásobným úsilím a vysilující hlad zahnali bohatou kořistí.
A tak zde žili stále stejným životem po dlouhý čas...
Ale jednotvárnost jejich života byla přec jen občas náhle přerušena. Bylo to tehdy, kdy přečkali dobu bouří, jež se vracely vždy po čase s neúprosnou pravidelností, a kdy hladoví a vychrtlí Pteranodonti se v nastalé krásné pohodě opět zasytili a zesílili. V ten čas zalétali do obrovských dálek, hluboko do vnitra pláně širého oceánu, jako by je k tomu pobádala neukojitelná touha a rozkoš z rychlého a prudkého letu.
Létali až k drobným korálovým ostrovům, sestaveným v několik bílých kruhů a odděleným od sebe modří vody a zelení rostlinstva. A sotva k nim dolétali, kroužili bez odpočinku nad nimi v širokých kruzích, stále prudčeji a prudčeji, rozněcovaní silou zdraví a pudem zachování rodu. Honili se zde v divokém reji, hledali druh druha, ale když se měli setkat, odlétali od sebe, aby se v zápětí opět vyhledávali a vzájemně střetávali.
Několik večerů trvala tato jejich podivná hra. Nakonec vyletovali prudce do výše a tam se vždy dva a dva přitisknuti k sobě třepotali jak pohádkoví draci při svatebním letu.
A když vysoko v oblacích za večerního šera končil svatební rej dračích Pteranodontů, pohasínala i dole ve vodě pudová vzplanutí v hejnu praželv rodu Protostega, doznívál klapot a skřípění velikých štítů i hluboké řvaní výbojných

samců.
A pak už jen stříbrný měsíc lil své mdlé světlo na hladinu šumícího oceánu...

Tam, kde se mísila modrozelená voda zálivu s modrou vodou širého moře, vystupovala z pobřežních vod divoce rozervaná skaliska, rozpadlá v nesčetné kamenné sloupy. Stály zde jako němí, ale přece jen výmluvní svědci divokého vlnobití a náporů příboje, kterými oceán po tisíciletí útočil na pobřežní tvrdé skály, slanou vodou je rozrušoval, obrovskými tlaky proudu vodních mas drtil a rozbíjel jako ranami obrovských ocelových beranů. Zato v době, kdy se oceán vybouřil a uklidnil, zrcadlily se ve ztichlé hladině trosky skal, jež stály ponuře jak pobořené věže střežící se zubatými praptáky vchod do širokého zálivu.
Ve vodách tohoto skalního labyrintu měl svůj domov obludný Elasmosaurus. Byl to dlouhý, třináctimetrový ještěr z vymřelého plemene Plesiosauridů, obávaných dravců druhohorních moří. Jeho malá ještěrkovitá hlava seděla na velmi dlouhém krku, tělo bylo krátké, na břišní straně zploštělé a zakončené krátkým ocasem. Jeho končetiny, trčící po stranách těla, byly dlouhé, úzké a přeměněné v ploutvovitá vesla. Kůže byla holá, bez šupin, a zelenavé barvy.
Jako pohádková obluda vyplul Elasmosaurus z chaosu pobřežních skal a pomalým, stejnoměrným veslováním obou párů končetin se vzdaloval od skalisek. Na dlouhém a esovitě prohnutém krku nesl vztyčenou malou hlavu s hadíma očima a zubatou tlamou. Vyplul na lov a mířil podél břehu k nedaleké mělčině, na jejímž dně bujel chaluhový porost. Tam lovil nejraději.
Chaluhový porost vyrůstal z kamenitého dna. Kolem něho a mezi nesčetnými hustými trsy dlouhých stélek, dělících se v úzké pentlice, se prohánělo hejno stříbřitých ryb. Bedlivě prohledávaly kamenité dno i dlouhé stélky hnědavých chaluh. Běda červu nebo drobnému korýšku, jejž spatřily.
A tu jedna z těchto stříbřitých ryb narazila při honu za kořistí na velikého kraba. Ten výstražně zvedl klepeta, a tak poděšená ryba střelhbitě zamířila do chaluhového porostu, kam ji bezmyšlenkovitě následovalo celé hejno, poplašené jejím náhlým útěkem. Chvíli plavalo hejno nepokojně z místa na místo, zakrátko však ryby opět klidně pokračovaly v lovu, ladně proplouvajíce mezi stélkami chaluh.
Tu připlouval k chaluhovému porostu Elasmosaurus. Pátravýma očima slídil po celém okolí a v hrozivé tlamě, kterou několikrát široce rozevřel jakoby už v nedočkavé předtuše bohaté kořisti, se zaleskly silné ostré zuby. Náhle se zprudka potopil. V místě, kde zmizel, točila se voda v divokém víru, kroužila v hlubokém trychtýři, jenž se stále zmenšoval, ztrácel, až konečně zmizel a úplně se rozplynul.
Rychle, ale opatrně plul Elasmosaurus pod vodou k chaluhovému porostu, kde už zdaleka zpozoroval hejno stříbřitých ryb. Plul k nim pomalu a pozorně, ukrývaje se za dlouhé stélky chaluh a čekaje na vhodnou příležitost, aby mohl některou uchvátit.
Brzy se mu to podařilo. Jedna neopatrná ryba v honbě za tučnou larvou opustila chaluhovou houšť. Elasmosaurus prudce vyrazil, několika mohutnými údery veslovitých končetin ji dostihl a jediné chňapnutí dravé tlamy ji zarylo do těla řadu ostrých zubů. Několik prudkých pohybů rybího těla v smrtelné křeči přimělo Elasmosaura k novému stisknutí, při němž ostré zuby už drtily tělo i kosti.
Po prvním úlovku rostla jeho chuť. Dlouho lovil a mnoho ryb mu padlo za oběť. A když se vracel do svého domova, napadl cestou ještě jednoho malého hlavonožce, kterého zhltl i se skořápkou.
Den plynul za dnem, noc za nocí. Nikdo je nepočítal, nikdo jejich zániku nelitoval. Neslyšitelně padaly do hlubokých propastí minulosti, z nichž nebylo návratu.
Těmito zašlými dny a nocemi plynul čas, pomalu, ale bez přestání. A tak se stalo, že se jednoho dne vydaly praželvy Protostegy od korálových ostrůvků v širém moři na dalekou pouť k pobřeží. Přišel čas, kdy se měly samice postarat o udržení rodu, kdy měly klást oplodněná vejce do písku vzdálených břehů.
Dlouhý čas pluly Protostegy nekonečnou vodní plání oceánu. Širokými a dlouhými ploutvemi předních končetin bez přestání veslovaly a velikýma, z důlku vystouplýma očima hleděly stále vpřed, jako by se už nemohly dočkat pohledu na vytoužený břeh, k němuž po dlouhou dobu s tvrdošíjnou vytrvalostí každoročně připlouvaly. Pluly ve dvou houfech; v předním samice, v zadním samci.
Jednoho dne konečně dorazily k břehům mělkého zálivu. Uvítalo je tam syčení Hesperornisů, obávajících se, že je praželvy vytlačí z jejich ostrůvků a skalních výsep. Uvítaly je i skřeky Ichthyornisů, poplašeně poletujících. Ale veliké praželvy si ničeho nevšímaly. Jen samice s hlavami vztyčenými nad vodu a s hřbetními pancíři jen tak se dotýkajícími povrchu vody bedlivě pátraly po pobřeží a hledaly místo k snesení vajec.
Teprve když se slunce skrylo za obzor a večerní šero padlo na celou krajinu, vylezlo několik praželvích samic na břeh a vyrazilo pískavý zvuk; jím měli být objeveni nebo zapuzeni skrytí nepřátelé. Pískot však dozněl a ticho večera nebylo rušeno žádným sebemenším podezřelým šelestem.
Praželvy se tedy odvážily jít dál a šly s hlavou vysoko vztyčenou k písčině. Tam, za hranicí přílivu, vyhrabaly zadníma nohama hluboké důlky a snesly do nich mnoho vajec. Pak zakryly důlky pískem a spěchaly nazpět, zanechávajíce v písku širokou stopu - dvě rovnoběžné rýhy po nohách a mezi nimi široký pás, otištěný spodkem těžkého a plochého krunýře.
Ještě než sklouzly do vody, draly se na břeh jiné samice, aby i ony splnily na písčině svůj rodový úkol. A když se vracely, potkávaly zase jiné a další.
Nesčíslné hvězdy zářily na temně modrém azuru noci. Zářily a svítily - až jitřní jas jednu po druhé zhasínal. A když zhasl poslední, byly již praželvy na cestě k domovu, ke korálovým ostrůvkům daleko v širém moři. Jejich mozkem však neprolétl ani ten nejmenší záblesk nějaké mateřské starosti, co se stane se snesenými vejci. Zanechaly je tam zahrabány v jamkách pobřežní písčiny v naprosté opuštěnosti, všemu napospas...
Nepřetržitým a usilovným plaváním vracely se Protostegy rychle zpět k svým ostrovům. Opustily už vody mělkého

zálivu a za nimi se v nedohlednu ztratila skaliska, v jejichž labyrintu vod žil dravý Elasmosaurus. A když konečně přelétly nad nimi první stíny drakovitých Pteranodontů, pluly už zase vodami širého moře. Ale než dopluly ke korálovým ostrůvkům, stihlo je neštěstí, neboť na svých toulkách mořem je potkal strašlivý Tylosaurus.
Byl to dravý ještěr z vymřelého plemene Mosasauridů. Vzhled ještěrů, k nimž patřil, byl u něho setřen přizpůsobením životu v moři. Jeho dlouhé, osmimetrové tělo překonávalo hadovitým pohybem rychle i veliké dálky a řítilo se vpřed jako vystřelené torpédo. Pět prstů končetin měl potaženy společnou blánou, takže z původních kráčivých nohou jeho dávných prapředků vznikly jakési ploutve, které mu napomáhaly nejen zvyšovat rychlost pohybu, ale měnit i směr jako kormidlem. Hadovité tělo bylo vpředu zakončeno dlouhou tlamou, plnou velikých, ostře zašpičatělých zubů. Byl to nejlítější dravec moře v době, kdy se usazovaly svrchní vrstvy křídy, a nešetřil ani svých pokrevních příbuzných, pětimetrových Platecarpů. Sváděl s nimi nelítostné boje, kdykoli se s nimi setkal; z těchto bojů vycházel vždy jako vítěz a poražené požíral.
A s tímto hrůzyplným ještěrem se potkaly praželvy.
Jako střela vletěl náhle mezi ně. Poděšené Protostegy se rychle potápěly a hledaly spásu v tmavých hlubinách moře. Vodní plání zazněl třeskot a skřípot jejich plochých krunýřů, jimiž na sebe narážely v bezhlavém úsilí po záchraně. Voda se zpěnila, vysoko vystřikovala, syčela a klokotala jako ve varu. A uprostřed vzkypělé hladiny svítily strašidelným žlutavým světlem Tylosaurovy oči a v jeho otevřené tlamě se leskly veliké bílé zuby.
Náhle sebou Tylosaurus mrskl a hrozivou tlamou chňapl po jedné z praželv. Ostré zuby se zaryly do její přední ploutevnaté končetiny, a to těsně u krunýře. Lapená praželva sebou divoce zmítala a Tylosaurus, obávaje se, aby mu kořist neunikla, stiskl zubatou tlamou ploutev tak pevně a silně, že prokousl tuhou kůži, rozdrtil kosti a pak ji mohutným trhnutím urval od těla. Těžce zraněná Protostega padala jako těžký balvan do hlubiny moře, klesala stále hlouběji a nebylo pro ni záchrany, i když unikla z Tylosaurovy tlamy. Zmrzačená praželva už nemohla vyplout z hlubiny, aby uzřela své družky. Nemohla se vrátit do vod u korálových ostrůvků a v temnotě hlubokých tichých vod našla svůj hrob.
Když Tylosaurus spolykal urvané sousto, ztratil se v široširé vodní pláni. Odplaval a na hladině mizela i rudá skvrna. S ní se rozplývala a mizela i poslední vzpomínka na strašlivé okamžiky. Jen několik Pteranodontů kroužilo ještě ve vzduchu, jako by hledali, zda zbyly pro ně nějaké zbytky z krvavé půtky...

Zase plynul den za dnem, noc za nocí a čas mizel v nekonečném moři věčnosti. A tak přišla opět chvíle, kdy se Pteranodontů zmocnila pudová touha odletět k břehům vzdálené pevniny.
Jako černý mrak, vrhající hluboký stín na mořskou hladinu, letělo veliké hejno Pteranodontů k osamělému skalisku v mělkém zálivu. Byly to jen samice, které opouštěly širé moře; samci zůstali a bez zájmu pozorovali odlet svých družek. Vedeny prastarou samicí dospěly brzy nad modrozelenou vodu zálivu a krátce potom zakroužily nad osamělým skaliskem, lesknoucím se a svítícím v záři zapadajícího slunce. Ichthyornisi zděšeně opouštěli mořský záliv a odlétali na břeh, kde se nesly skalinami jejich žalostné skřeky. I Hesperornisů se zmocnilo rozčilení, vztyčovali se a zlostně syčeli, zakroužila-li některá pteranodontí samice příliš nízko nad nimi.
Už několik dnů kroužily pteranodontí samice kolem skaliska, jako by je neodolatelně vábilo a přitahovalo. Sotvaže zahnaly několika ulovenými rybami neodbytný hlad, hned se zase k němu vracely, kroužily kolem něho i nad ním, prohlížely si je ze všech stran pečlivě a pozorně, jako by chtěly znát detaily každého výstupku a každého mělkého dolíčku.
Konečně jednoho dne, který se zrodil z nádherného růžového jitra, usedla jedna samice na ploché temeno skály a do mělké prohlubeninky snesla jediné maličké vejce. Za ní usedaly na různá místa i ostatní samice a všechny snesly po jednom vejci. Než slunce zapadlo, bylo skalisko poseto vejci jak květy sněhobílé barvy.
Když snesly pteranodontí samice vejce, nevrátily se na širé moře, jak to činily praželvy. Zůstaly u skaliska a bedlivě je střežily. Nikdy neodlétaly všechny na lov. Vždy několik jich kroužilo bez přestání kolem skaliska a zuřivě pronásledovaly poplašené Ichthyornisy, kdykoli se odvážili lovit dál než u samého břehu. Ale i tam na ně někdy útočily a nezřídka skončil některý z nich v jejich hladovém jícnu. I Hesperornisi se stáhli z ostrůvků na ploché výspy břehů, kde trávili život ve stálém vzrušení a neklidu. Ten tam byl pokoj a mír, který panoval v mělkém zálivu předtím, než okřídlení draci přilétli na své skalisko.
Netrvalo dlouho a z bílých vajec na skalisku vylézali malí dráčci, slabí a bezmocní, ale s velikou chutí k životu a k jídlu. Pteranodontí samice se jich hned ujaly s dojemnou mateřskou péčí. Krmily je droboučkými rybičkami, které bez přestání lovily na mělčinách u břehů zálivu. Jako vystřelené šípy se vrhaly k hladině a jakmile se jí dotkly, prolétly s otevřeným zobanem hejnem rybiček; mnoho jich vždy uvázlo v kožovitém vaku, zavěšeném na spodní polovině zobanu. S ulovenou kořistí letěly pak na skalisko, aby nasytily věčně hladová mláďata.
Stále přilétaly a vytrvale je krmily, nic se nestarajíce, čí mládě která z nich krmí, neboť všechna mláďata se zrodila ze stejných vajec a ve všech kolovala stejná dračí krev.

Slunce se pomalu sklánělo za obzor a posypávalo zlatem posledních paprsků vlnící se hladinu. Kamenné sloupy divoce rozervaných skalisek vrhaly dlouhé stíny na vodu, která temněla hlubokou modří. Tichem večera a labyrintem vod plul mezi pustými skalisky se vztyčenou hlavou Elasmosaurus.
Plaval pomalu a líně, jsa nasycen, jak už dlouho nebyl. Tak dobrý měl dnes lov, že si přecpal žaludek rybami a měkkýši až skoro k prasknutí. Jak ho však trýznilo prázdné břicho, tak ho nyní trápilo i břicho přecpané. Ale s obojím si věděl rady: prázdný žaludek zaplnil několika ulovenými rybami a do přecpaného polkl několik kulatých nebo plochých kaménků; zůstávaly v žaludku a pomáhaly tam drtit požitou potravu, a tak uspíšit její strávení.
Potopil se proto náhle, a když dospěl ke dnu, vybral si valoun z bílého křemene, vzal jej do zubaté tlamy, vyplul na

hladinu a klidně jej polkl. Pak se znovu ponořil a vynesl ze dna nový valoun; i ten v něm rychle zmizel. A když se vynořil potřetí, ustrnul překvapením. Ve zpěněné vodě uzřel před sebou Tylosaura, který na něho upíral své krvežíznivé oči a divoce mrskal mohutným ocasem, až voda vysoko vystřikovala. V jeho tlamě, široce rozevřené, svítily dvě řady ostrých zubů.
Valoun, který Elasmosaurus pustil z tlamy, zapadl se žbluňknutím do vody a probudil ho ze strnulého úleku. V mžiku se obrátil, a než mohl Tylosaurus zarýt do jeho těla své ostré zuby, zmizel pod vodou. Vynořil se až opodál a širokou brázdou zpěněné vody vesloval rychle k rozervaným skaliskům. Za ním se hnal Tylosaurus, vzteklý a rozzuřený neúspěchem prvního útoku.
Ale i Elasmosaurus se hnal stále rychleji a rychleji vpřed.
Jakmile dospěl ke skaliskům, znovu se potopil a plul pod vodou křivolakým skalním labyrintem. Nahoře brázdil hladinu vzteklý Tylosaurus, snažící se objevit zmizelého Elasmosaura. Ale nesčetné kamenné sloupy skal bránily mu ve výhledu, a než se vymotal z křivolakého bludiště vodních kanálů, ramen a oblouků, plul už Elasmosaurus vodami zálivu, v němž hledal úkryt.
Plul rychle vpřed, vytrvale a bez přestání, nedbaje večerního šera ani přecpaného žaludku. Než noční tma rozhodila své černé závoje po celém kraji, připlul Elasmosaurus k hnízdišti Pteranodontů. Tam se zastavil a chtěl tam přečkat noc.
A zatímco odpočíval ve vodách pod dračím skaliskem, temnou bezměsíčnou nocí se plížila smrt a mířila k němu...

Mladí Pteranodonti rychle rostli za neutuchající péče samic. Ale jejich růst byl podivný. Zatímco trup a zadní končetiny rostly pomalu, na hlavě se jim neustále rychleji zvětšoval špičatý zoban a dutý hřeben, zároveň však neobyčejně sílily přední končetiny a na nich vyrůstal do velké délky létací prst. Tento nestejný růst částí těla se už nikdy nevyrovnal. I u dospělých Pteranodontů vše, co bylo za obludnou hlavou a mohutnými křídly, bylo jako zakrnělé; tělo bylo malé, hrudní koš směšně nepatrný a nohy tak slabé, že se na ně zvířata nikdy nemohla pořádně ani postavit.
Samice už nelovily droboučké rybičky v pobřežních mělčinách. Ty už rozhodně nestačily k nakrmení tolika věčně hladových krků. Lovily ryby čím dál větší, a když s nimi přilétaly na skalisko, mláďata nedočkavě klapala zobáčky, roztahovala křídla a sápala se po nich s nataženými krky, rvala je samicím ze zobáků, i z kožovitého vaku je vytahovala a s chutí požírala.
Pak brzy přišla chvíle, kdy jim samice přestaly donášet ulovené ryby až na skalisko a kroužily s nimi těsně kolem skal. Mláďata vzrušeně třepotala dlouhými dorostlými křídly; někdy tak silně, že se až nadnášela. Klapala zobáčky a chvílemi některé z nich i sípavě zapísklo. Ale samice bez ustání jen kroužily kolem skal a v mohutných zobanech stále držely ulovené ryby. Mláďata mohla jen dychtivě pozorovat, jak jejich šupiny hrály v záři slunečních paprsků krásnými odstíny různých barev. Puzena hladem a chtivostí škrábala se až k samým okrajům skal a s nataženými krčky a rozevřenými zobáčky se marně snažila dosáhnout potravy.
A tu se jedno z mláďat natáhlo po rybě v zobanu kroužící samice tak prudce, že náhlým pohybem ztratilo rovnováhu, sklouzlo z okraje skály a řítilo se vzduchem k hladině. Vyděšeně vypísklo, ale pak najednou rozevřelo úzká dlouhá křídla, počalo jimi mávat, a než se nadalo, přestalo padat a třepotavě letělo vpřed. Letělo slabým potácivým letem, prudce mávalo křídly, až náhle, jako by ztratilo odvahu, zamířilo nazpět na skalisko a dopadlo na ně těžce s roztaženými křídly. K zobáčku udýchaného a unaveného mláděte spadla nato ryba jako odměna samice mláděti za jeho první let.
Zatímco letem znavené mládě polykalo spokojeně velkou rybu, třepotalo se ve vzduchu několik jiných nejsrdnatějších a nejodvážnějších mláďat, která dostala také svou odměnu, když skončila své zkušební lety.
Výcvik v létání rychle pokračoval a mláďatům se jejich krátké vzdušné výlety líbily. Až na několik bázlivých jedinců vyletovala mláďata nyní už sama samicím vstříc, rvala jim přinášené ryby ze zobáků a požírala je na skalisku.
Sotva uměla mláďata létat, hned je zase učily samice něčemu jinému. Nenechávaly si brát ulovené ryby ze zobáků, nýbrž kdykoli k nim mláďata přilétala, pouštěly ryby ze zobáků a nutily tak mladé, aby je sami lapali ve vzduchu.
Mnohokrát se musely samice vrhat k hladině, aby znovu uchvátily ryby, jednou již ulovené. Počáteční nemotornost mláďat však cvikem čím dál tím více mizela, takže zakrátko uchvacovala ryby s podivuhodnou dovedností. Zpovzdáli se vrhala za padajícími rybami mírným obloukem, a jakmile ryby dopadly na hladinu, uchvátila je pevně do svých zobáků a mírným obloukem zase stoupala do výše.
Od tohoto cvičení byl už jen maličký krůček k vlastnímu lovu, a tím i k životní samostatnosti. Samice nevěnovaly už takovou péči mláďatům jako dříve a svou nevšímavostí je nutily, aby se sama starala o potravu. Tím se cvičila v lovu a získávala zkušenosti v honbě za kořistí a obživou.
Toho dne, kdy za večerního šera připlul Elasmosaurus k jejich skalisku, kroužily samice již od samého rána v podivném vzrušení kolem skal svého hnízdiště. Když slunce dosáhlo nejvyššího bodu svého každodenního putování, přestala jedna nejstarší samice kroužit a zaletěla rychlým klouzavým letem od skaliska nad vody zálivu a dál na širé moře. Vracela se tam, odkud před časem přiletěla. Za ní se pustily i ostatní samice, neboť zde svůj úkol již vykonaly.
Jen několik mladých, příliš horlivých a pečlivých samic zůstalo ještě s mláďaty u skaliska.

Když se druhého dne zrána rozlétly sluneční paprsky po hladině a celou ji pozlatily, chystal se dlouhokrký Elasmosaurus na lov. Byl hladový, neboť rychlou plavbou, když prchal před Tylosaurem, a dlouhou nocí řádně vytrávil. Plul tiše a opatrně kolem skaliska a bedlivě pozoroval okolí. Několikrát se i ponořil, když zahlédl mihnout se nějaké stíny pod vodou, ale vždy se vynořil s prázdnou tlamou, zato s větší chutí k žrádlu.
Nad ním kroužila ve vzduchu jedna z několika zbylých pteranodontích samic a v zobanu držela ulovenou rybu. Kolem ní se třepotala dvě mláďata a nedočkavě čekala, až samice rybu pustí, aby se na ni mohla vrhnout. Když tak samice učinila a ryba jako těžký kámen padala vzduchem, vrhla se mláďata za ní, každé z protilehlé strany. Ryba s pleskotem dopadla na hladinu, voda vysoko vystříkla a v tříšti vodních kapek, jiskřících a svítících tisíckrát lámanými slunečními

paprsky, narazila pteranodontí mláďata v rychlém letu na sebe tak prudce, že se zapotácela a s široce roztaženými křídly dopadla na vodní hladinu zrovna poblíž hladového Elasmosaura.
Ten nemeškal a několika prudkými údery ploutvovitých končetin se v mžiku octl u zmítajících se mladých Pteranodontů. Mrsknuv dlouhým hadovitým krkem, zuřivě se zakousl do trupu jednoho z nich. A zatímco druhé mládě rychle odlétalo, poděšeno nečekaným pádem do vody i náhlým objevením se dravé obludy, stál Elasmosaurus nehnutě a vysoko nad vodou držel v zubaté tlamě třesoucí se pteranodontí tělíčko.
Ve vzduchu rozčileně kroužila pteranodontí samice a k ní se brzy přidaly všechny ostatní. Nejprve kroužily vysoko a ve velikých kruzích, pak se jejich let snižoval a kruhy úžily, až nakonec s dlouze nataženými krky svištěly kolem hlavy Elasmosaura, jako by ho chtěly každým okamžikem napadnout a ostrými zobany rozklovat.
Elasmosaurus pustil mrtvolku nebohého mláděte a zlostně sekl zubatou tlamou po jedné ze samic, která se už skoro dotýkala jeho hlavy hroty svých dlouhých křídel. Samice se prudce vznesla výše, za ní ostatní a zase všechny kroužily nad dravým praještěrem, ale znovu zaútočit se přece jen neodvažovaly.
Elasmosaurus přesto boji neušel. Jeho protivník se k němu prudce řítil zdaleka; zprvu jako bílý bod, který se neustále zvětšoval, zanechával za sebou dlouhou bělavou stužku, stále širší a širší, až se konečně před Elasmosaurem náhle objevil v hluboké brázdě zpěněné vody. Byl to Tylosaurus, který ho napadl už včera. V pootevřené Tylosaurově tlamě svítily řídké řady bílých ostrých zubů a v jeho žlutavých očích mu plamínky rozvášněných dravčích pudů rozžehly hrozivé záblesky krvežíznivé lačnosti. Právě tak výhružně pohlížel na Tylosaura také Elasmosaurus, předrážděný hladem a strachem o ulovenou kořist, která se jako tmavý řasnatý pláštík lehounce zmítala na zvlněné hladině.
Tylosaurus váhal s útokem a vyčkával sokův výpad, protože Elasmosaurus tentokrát nemohl uniknout.
Dočkal se. Podlouhlá tlama Elasmosaurova se snesla střelhbitě dolů, zuřivě se zakousla Tylosauru za týl a s kusem vyrvaného masa vyletěla na dlouhém krku zase do výše. Tylosaurus sebou vztekle mrskl a jeho rozevřená tlama zaryla své ostré zuby na oplátku do Elasmosaurových plecí. Ten sebou trhal a házel, vztyčoval se a vzpínal, ale mohutné čelisti Tylosaura, stisknuté úžasnou silou k sobě, držely ho jako v kleštích.
Voda se barvila rudě ještěří krví. Na dlouhém, hadovitě tenkém krku se bez přestání kmitala plochá hlava Elasmosaura, který se zakusoval stále zuřivěji do tylosauřího těla, až nakonec zabořil své ostré zuby do jeho hlavy. Tylosaurus pustil svého protivníka, ale hned na něho zase prudce zaútočil. Voda vysoko vystříkla, když se ještěři na sebe znovu vztekle vrhli. Zuřivě se trhali, potápěli se, bojovali spolu i pod vodou, a když se vynořili, plni krvácejících ran, znovu se přes sebe převalovali v prudkém zápolení.
Už nezápasili jen zubatými tlamami, nýbrž celými obrovskými těly. V zuřivém boji se divoce zmítali ve zpěněné a rozbouřené vodě a nad nimi ve vzduchu bez přestání kroužily pteranodontí samice.
Náhle počal rozvášněný Tylosaurus bičovat tělo Elasmosaura mohutným ocasem; zprvu bok, ale pak dlouhý krk, který padal pod přívalem ran k hladině a zase vyletoval do výše, kroužil a zmítal se jak slabý kmen mladého stromku ve větrné vichřici. Po chvíli, když byl hadovitý krk Elasmosaurův zase sražen silným úderem do vody, vyrazil Tylosaurus vpřed a zubatou tlamou, široce rozevřenou, ho uchvátil za hlavou a strašlivě stiskl.
Veliké, jako dýky ostré Tylosaurovy zuby se zaryly do Elasmosaurova krku, proťaly maso a drtily obratle. Marně sebou Elasmosaurus házel na všechny strany, marně se vzpínal a zmítal v ukrutné bolesti a beznadějnosti; ze zubatého svěráku sevřeného obrovskou silou se již nevyprostil. Jeho síly ochabovaly čím dál tím více, až konečně tělem přemoženého Elasmosaura počalo probíhat křečovité škubání uhasínajícího života.
Zápas dvou mořských oblud byl dobojován.
A zatímco Elasmosaurus dodělával v kleštích Tylosaurovy zubaté tlamy, zvlněná hladina se tišila. Pteranodontí samice přestaly kroužit nad zkrvavělým bojištěm a vzdalovaly se odtud rychlým letem. Mířily daleko na širé moře, jako by chtěly co nejrychleji donést svým družkám zprávu o pomstěné smrti jejich mláděte.
Jako veliký, zelenavým mechem zcela obrostlý balvan ležel Elasmosaurovo tělo bez jediného pohnutí ve zkrvavělé vodě. Kolem něho rejdil vítězný Tylosaurus; slídil, zda není kolem nikdo, kdo by ho mohl rušit v jeho hodech. Když nic podezřelého nezjistil, připlul k oběti, rozerval jí pilovitými zuby svého silného chrupu břicho a hladově hltal vnitřnosti. Jen je spolykal, počal trhat kusy masa, které také rychle mizely v jeho nenasytném žaludku.
A Tylosaurus žral a dlouho hodoval.
Teprve zadlouho zapadlo slunce. Jeho poslední paprsky se zatřepetaly na vrcholku skaliska, rozehrály se na chvíli růžovými a zlatými barvami po obloze i na hladině a pak pohasly. Kraj rázem zesmutněl a ztemněl. Když pak na temné obloze zazářila světla nesčetných hvězd, houpalo se na vlnící se hladině několik posledních zbytků hostiny Tylosaura, kterého už dávno pohltily tma a nekonečná vodní pláň.

Tma noci k ránu zešedla a s přicházejícím jitrem se rozlévalo světlo po celém kraji. V záři teplých slunečních paprsků létalo nad vodou zálivu opět hejno mladých Pteranodontů.
Nebyly už mezi nimi staré samice, které dbaly tak pečlivě o potravu a výcvik mláďat. Vrátily se všechny na širé moře, kde zase žily a lovily samy pro sebe, nestarajíce se už více o další život opuštěných mláďat.
Mladí Pteranodonti je však nepostrádali. Odlet samic nevzbudil v nich žádnou lítost. Lovili po celý den, neboť neustálý hlad je k tomu nutil, a tak se zdokonalili v lovení, že jen málokdy vynořovali z vody své zobáky bez kořisti.
Přišel však čas, kdy i mladých Pteranodontů se zmocnil pudový neklid. Kroužili ve velikých kruzích nad vodou, stále prudčeji a prudčeji, až se pojednou jeden z nich snesl k hladině a počal lovit. K němu se přidal druhý, třetí, čtvrtý a po chvíli lovili všichni. Ale zanedlouho už zase kroužili ve vzduchu a kolem skaliska se snesl suchý šustivý třepot jejich dlouhých úzkých křídel. Pak náhle vyrazil jeden z jejich kruhu a zamířil od skaliska k širému moři. A za ním se pustili i ostatní, rychle a prudce, takže se po chvíli všichni ztráceli daleko za mořským obzorem.
Jejich odletem na širé moře skončil přírodní jev, který se v té době zákonitě pravidelně opakoval, ale který oko člověka

nikdy nespatřilo: dojemnou mateřskou starost ptakoještěrů o bezmocná mláďata.
Dračí skalisko, hnízdiště obludných létajících Pteranodontů osiřelo a zesmutnělo. Ne však navždy. Za nějaký čas se u něho zase objevily samice, aby tu snesly vejce a vychovaly novou generaci své dračí havěti. To se opakovalo tak dlouho, pokud svítilo slunce nad skaliskem a nad vodami zálivu i celého širého moře na nejmladší křídový útvar druhohorní éry.

VZBOUŘENÉ ŽIVLY

Ticho hluboké noci leželo na rozlehlé rovině oligocénního útvaru třetihor. Bylo na ní tisíce drobných kalužinek a tisíce tůněk, jež se leskly v bledém měsíčním jasu jako veliké stříbrné šupiny. Závany větříku rozkolébaly vysoké traviny vyrůstající z vlhké půdy a rozšuměly nízké křoviny sem tam rostoucí. V místech, kde byly kalužinky a tůňky již dávno vysušeny žárem slunce, byly traviny malé, v hustých trsech, a tak chránily poslední trochu vlhka v zemi.
Nebylo tomu tak dlouho, co bylo všude v kraji vody dostatek. Mohutná, v širokých obloucích protékající řeka se po velikých lijácích rozlila do širého kraje a celý jej zaplavila. Zkalená voda se však brzy vsákla do vyprahlé písčité půdy; jen tam, kde byly na povrchu prohlubeniny, udržela se déle a vytvořila nesčetné kalužiny a tůňky. Některé z nich byly během dlouhých dob vyplněny bahnem tak, že jejich dno dosáhlo úrovně stepi a zarostlo brzy travinami. Ale novou záplavou byly na jiných místech vytvořeny kalužiny a tůně další.
Východ se maličko zardělčervánky a tma přecházela nenápadně v chladné ranní šero. Náhle na velmi dalekém obzoru za hradbou vzdálených hor vylétl k obloze zlatý šíp, za ním druhý, třetí, čtvrtý a tisíce jiných. Byly to první sluneční paprsky, jež pozlatily růžové červánky a ozářily sametově temnou modř noční oblohy, na níž se vytrácely zářivé body i těch nejjasnějších hvězd. Z hlubin vesmíru pak počala na východě vystupovat nad obzor žhavá sluneční koule, která vrhala do prostoru nad zemí ze všech stran otevřeného a neohraničeného nesčíslné paprsky.
Po travnaté stepi se rázem rozlilo světlo a teplo. Na rozježených trsech travin se zatřpytily krůpěje rosy. Květy různých, ale ještě dosti vzácných bažinných i stepních květin se pomalu otvíraly a vydechovaly do čistého ranního vzduchu jemnou vůni.
V nízkém křovisku vítala zelená kobylka radostnou a skřípavou písní nový den. K ní se přidávaly postupně další a po chvíli se ozývala celá step veselým cvrkotem a cvrlikáním.
Nad kalužinami prováděla své reje hejna komárů a vznášela se oblaka jepic, které v omamném záchvatu zahajovaly milostný tanec svého kratičkého života. Četné mouchy bzučely vesele krajem; z nich prapředkyně dnešní mouchy tse-tse byly už tehdy nebezpečnými nositelkami nemocí a smrti.
Na rostlinu, vyrůstající při okraji mělké kalužiny, usedla šedozelená ploštice. Lezla líně po širokém zeleném listu. Když byla na jeho okraji, přelétl ji náhle jakýsi stín, který ji polekal. Přitáhla nožky k plochému tělíčku, celá strnula a než se nadála, sklouzla z okraje zeleného listu. Ještě štěstí, že se skoro celý list rozkládal nad pevnou zemí a ne nad vodou.
Tak se stalo, že ploštice spadla mezi dva trsy travin a zrovna na jakéhosi silného mravence, který se tím nenadálým pádem shůry k smrti polekal; pustil z kusadel maličkou mušku, kterou právě našel, a hledal spásu ve spletitém trsu blízké úzkolisté traviny.
A zatímco zalézal stále hlouběji do trsu traviny, ploštice se rychle ukryla pod plochým kamenem.
Stín, který ploštici tolik polekal, byl krásný motýlek Prodryas. Přilákala jej sem vůně nádherných sněhobílých květů. Ploštice a mravenec se zbytečně ukrývali pod kamenem a v spleti travin, protože motýl si pochutnával na sladkém, nektaru, který sál z omamně vonících květů, a nebyl nikomu nebezpečný.
Nedaleko odtud se vypínala vysoká kuželovitá hora. Nízkými pahorky jako články řetězu byla spojena s rozlehlým horským hřbetem, který se červenal v dáli na obzoru. Velebně pohlížela do kraje a z jejího vrcholu vystupoval bez ustání vysoký sloup dýmu a par. Byla to sopka, otevřená, dosud nezhojená rána Země. Stála jako strážce na okraji stepi a její dým se jako černošedý mrak výstražně odrážel od blankytu oblohy.
Na úpatí sopky a také jinde v kraji bylo vidět malé šedohnědé kupky. Zdálo by se, že to jsou veliké balvany, vyčnívající z rovné travnaté stepi. A zatím to byli velicí, podivní prakopytníci Brontotheria z vymřelého plemene Titanotherií. Byli podobní slonům i nosorožcům. Vpředu na hlavě nad tlamou byli vyzbrojeni dvěma plochými rohy.
Malá, dopředu posunutá očka se netečně rozhlížela kolem; nebylo v nich ani záblesku po nějaké vyšší mozkové činnosti, projevovali jen touhu po ranním nasycení. Shromažďovali se v malých hloučcích u jednotlivých kalužin, na jejichž březích vyrůstalo bohatší a šťavnatější rostlinstvo, které spásali.
Na pokraji jedné kalužiny se zastavilo několik Brontotherií. Několik velikých želv okusovalo zde listy mladého lopuchu a nedaly se jejich příchodem nijak vyrušit ze snídaně.
V čele malého stáda byl starý samec, největší a nejsilnější ze všech. U jedné ze samic stálo tiše její mládě a tvářilo se stejně vážně jako jeho mohutná máma. I v jiných stádech byla taková smutná mláďata; neuměla se radovat ze života, ze své mladosti.
Starý samec vylezl na zvýšený břeh kalužiny a pohlížel odtud na stádo, které si už zatím pochutnávalo na šťavnatých lupenech, Náhle pozvedl hlavu a zahleděl se na kouřící sopku. Ačkoli ji už po dlouhou dobu viděl neustále kouřit, přece jen v poslední době chrlila stále víc a více kouře.
Kdyby jeho malý, nevyvinutý mozek byl jen trochu čilejší, jistě by se byl upamatoval, co se kdysi dávno přihodilo. Byl tehdy ještě mládětem, když sopka začala vysílat k obloze také tak mohutné sloupy dýmu. Brzy poté vyhodila jedovatým výdechem ze svého nitra spoustu jemného popela, který pokryl celou step.
Zapomněl už, jak s jemným popelem padaly i větší kusy kamenů; jeden z nich, ještě dosti žhavý, uhodil ho tehdy tak prudce do hlavy, že padl k zemi jako mrtvý.
Nepřipomněl si ani, že mnoho kalužin a tůněk pohřbila pod sebou žhavá syčící láva, která v několika proudech stékala

od jícnu sopky po úbočích do stepi. Ničila vše, co se jí postavilo v cestu.
Kdyby jeho mozek byl schopen duševní činnosti, jistě by se musel upamatovat i na to, že po tomto krátkém a slabém sopečném výbuchu měl hlad, veliký hlad. Sopečný prach napadal na rostlinstvo a jeho ostré částice rozdíraly mu při pastvě tlamičku tak, že raději trpěl hlad než onu nesnesitelnou, pichlavou bolest. Co bylo platno, že mnoho kalužinek a tůněk se šťavnatým rostlinstvem zůstalo zachováno, když si na něm nemohl pochutnat. Teprve třetí den po sopečném výbuchu přinesl jemu i ostatním vysvobození od hladu.
Snesl se tenkrát silný liják, který smyl sopečný popel z rostlin, takže byly opět chutné jako dříve. Konec nuceného postu oslavil tehdy tak, že se nažral až k prasknutí...
A tak nyní jen netečně odvrátil pohled od kouřící sopky a sešel z vyvýšeného břehu k stádu, aby se také napásl. Hrubě odstrčil mladého samce z místa, kde se mu zdálo, že vyrůstají nejpěknější lupeny.
V nitru sopky to zatím vřelo. Hluboko v jícnu se rozzuřila děsná vřava otřesů, nárazů, hukotu a hromových ran. Mohutný mrak černého dýmu se náhle vyvalil z rozšklebeného jícnu sopky v okamžiku, když za silného otřesu země se nesmírným tlakem plynů a par roztříštila stará ztvrdlá láva, ucpávající dosud jícen jako zátka. Dlouhé jazyky plamenů, chvílemi i různě zbarvených, proplétaly se jako pohádkoví hadi mezi černými mraky kouře a dýmu. Země duněla a ovzduší se v okolí sopky stávalo nesnesitelně horké a dusivé.
Pojednou se vzduch počal plnit jemným popelem; neustále padal k zemi a pokrýval, dusil rostliny. Byl čím dál hrubší, až začaly padat částice velikosti hrachu až ořechu. A do těchto velikých popelových zrn zhusta zapadaly i kameny velikosti hlavy, balvany, vrhané jedovatými výdechy probouzející se sopky do veliké vzdálenosti. Byly ještě žhavé a plastické, neboť když byly obrovskou silou vymrštěny ze sopečného jícnu, byly ještě beztvarým útržkem žhavé lávy. Ta teprve za letu vzduchem utuhla a rotací při pádu nabyla podoby kulovitých, hruškovitých nebo i slzovitých balvanů.
Sopečný popel se sypal i na stádo starého samce, který už ve svém mládí jednou prožil výbuch rozpoutané sopky. Stádo se srazilo k sobě a s tupou odevzdaností hledělo na starého vůdce. Ten stál opodál a bezradně zíral na hrůznou velkolepost počínajícího se strašlivého divadla. Praželvy zmizely v tůni a jeho pořád ještě nenapadlo odvést stádo pryč. Nechával je stát na místě a bičovat horkým popelem. Poděšené stádo, vždy poslušné, se samo nehnulo z místa. Stálo tiše, trpně; jen tehdy, když nějaký velký, ještě rozžhavený kámen vlétl do stáda, postižený bolestně zařičel.
Z rozeklaného sopečného jícnu a z trhliny pod ním se vylilo několik pramenů žhavé lávy. Stékaly v proudech zahalených do bělavých závojů par. Zpočátku se řinuly rychlostí, před níž se bylo možno zachránit pouze rychlým během, později se však plazily kupředu jen pomalu, jak ohromní nasycení hadi.
Ale v cestě je nic nezastavilo. Překročily všechny překážky na úbočí sopky, vytvořily bizarní kaskády a mohutné lávopády, když přepadaly přes vyčnívající skaliska. Některé z nich zcela vyplnily hluboké úbočí rýhy a strže a některé se sykotem a za vývinu spousty par zapadly na úpatí sopky do mělkých kalužin a tůní. Rozžhavené lávové proudy, deroucí se nezadržitelně stále níž, ničily i vše živé, co včas neuteklo.
Stádo Brontotherií bylo příliš daleko, aby je mohl ohrozit některý z proudů žhavé lávy. Ale ani ta stáda, která se pásla přímo kolem úpatí sopky, nebyla v nebezpečí; tam se plazily lávové spousty už tak pomalu vpřed, že Brontotheria nemohla být jimi náhle překvapena, ba žhavé a dusivé páry nutily stáda k ústupu před lávou.
Náhle se zvedl vítr. Mohutnými závany se hnal stepí a nesl s sebou tisíce cárů sopečných dýmů. Nad vzdáleným horským hřbetem počaly vystupovat černé, zlověstné mraky. Rozrůstaly se náporem větru a zanedlouho se rozběsnila celá obloha. Ohnivé blesky, doprovázené ohlušujícími ranami dunivých hromů, rozpolťovaly jeden za druhým všemi směry tmavou čerň oblohy.
Podivná, skličující a dusivá tíže ležela ve vzduchu a vše živé se chvělo před rozpoutanými živly nitra sopky a ovzduší. První veliké kapky deště padaly k zemi stále hustěji a po chvíli se z mraků řinuly už celé proudy vod. Nebyla to však čistá voda lijáků, ale jakýsi kalný, blátivý příval, neboť voda strhovala sopečný prach ve vzduchu rozptýlený a rozmáčela jej. Zkalena prachem padala k zemi, kde se spadlým popelem vytvářela blátivé souvislé bahnisko.
Rostlinstvo, rozežírané a dušené již před lijavcem sopečným popelem, bylo nyní tekoucím bahnem úplně zničeno. S ním hynuly i spousty drobného hmyzu, který měl v trsech travin své domovy a úkryty. Kalužiny; které byly v dosahu této veliké katastrofy, zmizely beze stopy, jsouce zcela vyplněny tekoucím bahnem sopečného popela.
Stádo Brontotherií stálo ještě pořád tiše a poděšeně u tůňky, kde si zrána pochutnávalo na šťavnatých lupenech. Náhle se starý samec pohnul, vyrazil ze sebe ostrý chraplavý zvuk a dal se na pochod. Kráčel pomalu, neboť bahnité přívaly neobyčejně ztěžovaly chůzi. A za ním šlo poslušně stádo, stejně těžce a namáhavě.
K odchodu od rozpoutané sopky do nitra stepi ho přimělo to, že viděl před sebou, kdesi až pod úpatím sopky, jak jedno z několika malých stád se dává na bezhlavý ústup, když liják poprvé pokropil proud rozžhavené lávy. Veliké kapky dešťové vody se okamžitě přeměňovaly za ostrého sykotu v páru a ta ve velikých bílých chuchvalcích zahalila celý rozžhavený lávový proud. Ostrý sykot vody měnící se v páru vytrhl ono stádo z poděšené strnulosti a přinutil je na rychlý, bezhlavý ústup. A když počalo ustupovat jedno stádo, ustupovala i jiná. Byl to ústup, v němž šlo o život; některá stáda vyvázla, jiná zahynula buď celá, nebo zčásti.
Ale míra hrůzy a zkázy nebyla ještě dovršena.
Zkalená voda, která neustále padala v mohutných proudech z šedých mraků, se nestačila vsakovat do půdy. Zůstávala stát a vytvářela jezírka tmavých bahnitých vod prosycených sopečným prachem a popelem. Řeka, která jindy protékala stepí v mohutných zákrutech, nemohla nyní pojmout do svého řečiště všechnu vodu, neboť se řinula ze všech stran, a ve zvýšené míře ji přiváděly i její četné přítoky. Počala se proto pomalu vylévat ze svého řečiště a zanedlouho zatopila široký kraj po obou svých březích. Tam, kde se ještě časně z rána rozprostírala zelená step plná života, šířila se nyní jednotvárná vodní pláň, z níž vyčnívaly zničené křoviny nebo nízké skupinky stromů. Čněly do výše jako smutné vykřičníky své nicotnosti proti rozpoutaným živlům přírody.

Tři dny a tři noci to trvalo, než rozpoutané živly utichly. Hrůza prvního výbuchu sice skončila už první noci, ale činnost sopky dále pokračovala. Výbuchy byly ovšem stále slabší a slabší a sopka vydechovala také stále méně jedovatých plynů a par. Koncem třetí noci se sopka zcela uklidnila. Vystupující plyny obarvily trhliny, vzniklé při výbuších, žlutými povlaky síry a sloup dýmu z otevřeného jícnu se zmenšoval. To bylo známkou, že sopka upadá do nečinnosti.
Zatopeným krajem se dralo kupředu stádo Brontotherií. Starý samec kráčel v čele, těžce a namáhavě. Šel nazdařbůh, neboť kamkoli pohlédl, všude byla voda, sahající mu skoro až k břichu. A stádo ho poslušně následovalo.
Už celý den a noc trval jejich namáhavý pochod. Mládě, jemuž voda sahala až k tlamičce, bylo již k smrti znaveno a vyhladovělé.
Hlad však trápil celé stádo. Obrovská těla Brontotherií, větších než největší z dnešních nosorožců, byla již vysílena a neodbytně se hlásila o potravu. Nemusely by to být dnes ani šťavnaté lupeny rostlin z kalužin tůněk, stačily by třeba jen tuhé listy stepních travin. Nebylo však ani těch, ani oněch.
Stádo pokračovalo ve své bezútěšné pouti, ale stále pomaleji a pomaleji. Čím bylo dále od sopky, tím více ubývalo vody. Ba našla se už i místa, kde opadla úplně. Byly to vrcholky malých vyvýšenin, na nichž se stádo alespoň na chvíli zastavovalo ke kratičkému odpočinku. Nebylo však na nich nic k snědku. Vše bylo pokryto odporným kalem říčního nánosu a sopečného popela. Na některých si nemohli ani odpočinout, protože byly obsazeny dravými Hyaenodonty, před nimiž nebyla jejich mláďata nikdy jista životem. Seděli tam hladoví, vychrtlí a příšerně cenili své silné, mohutné zuby, když kolem přecházelo zubožené stádo Brontotherií s maličkým vysíleným mládětem.
Na jednom vrcholku těchto malých vyvýšenin, už daleko od sopky, se Brontotheria opět zastavila k odpočinku. Z něho uzřeli dva mladí samci, jak kousek stranou vyčnívá z nizoučké vody vrchol křoviska. Nebylo zcela zničené, neboť se na něm ještě držely chuchvalce listů, byť povadlých. Pohled na trochu potravy, kterou by jindy opovrhovali, vzbudil v nich až bolestivý pocit hladu. Bez rozmyslu zamířili ke křovisku. Sotva však sestoupili několik kroků níže, zabořili se náhle do měkkého bahna. Vyrazili zděšený chropot a snažili se dosáhnout opět pevné půdy. Ale čím více sebou zmítali, tím hlouběji zapadali do jedné z četných tůní, vyplněných nyní špinavým kalem, který se nelišil od ostatního kalu, pokrývajícího celý kraj.
Stádo, poděšeno smrtelnou úzkostí tonoucích mladých samců, dalo se znovu bez odpočinku na pochod. A zatímco se ztrácelo v dáli, zanořovali se dva mladí samci stále hlouběji do měkkého kalu, až je ve svém chladném objetí úplně pohltil a pohřbil.
A přešel další den a další noc. Vody už znatelně poklesly, i když ještě místy vytvářely rozsáhlá mělká jezírka. Černý kal ze sopečného popela se pomalu ztrácel a čím dál tím více již nastupoval na jeho místo hnědavý zemitý kal rozvodněné řeky. Pod ním už byly zelené traviny, které kal obalil, ale nezničil.
Stádo ušlo další veliký kus cesty a pomalu se blížilo k rozvodněné řece. Ačkoli byla plná vody, přece jen se už držela v nízkých březích a nerozlévala se po kraji. Zbědované stádo mělo tam poprvé zase příležitost utrhnout si hrst travin; přestože byly pokryty bahnem rozvodněné řeky, Brontotheriím chutnaly, neboť hlinitý kal nebyl složen z ostrých částic jako kal sopečný a nedrásal vnitřnosti hladových a lačných zvířat.
A jako kdysi za mládí starého samce spláchl déšť z rostlin sopečný kal, tak se stalo i nyní. Mírný deštík, který se snesl z posledních zbytků mračen vyjasňující se oblohy, omyl rostliny, ba odplavil z malých vyvýšenin i vrstvičku nahromaděného kalu a osvobodil tak rostlinstvo na těchto místech zcela od bahnité pokrývky. A zde se konečně vyhladovělá Brontotheria opět nasytila a dlouho odpočívala.
Když příštího jitra vstala k nové pastvě, zdálo se, že už zapomněla na všechny hrůzy a strasti předešlých dnů. Tupě a nevšímavě se potulovalo stádo, ochuzené o dva mladé samce, novým krajem a zároveň i novým domovem. Na svou starou domovinu, jen několik málo desítek kilometrů vzdálenou, už ani nevzpomnělo.
A ani by ji nepoznalo. Místo zelené stepi s tolika krásnými kalužinkami a tůňkami byla tu nyní pustina bez života, jednotvárná pláň nevzhledného černého bahna, které pohřbilo všechny živé tvory.
Snad až mládě stáda doroste a dostane se na svých toulkách krajem někdy tam, kde se zrodilo, bude se zase na úpatí sopky rozprostírat nový zelený koberec s kalužinami a tůňkami. Ale tento kraj bude mu už zcela neznámý, poněvadž si nebude moci vzpomenout, že zde jako mládě prožilo jednu z nejhorších chvil svého života.

SMRTÍCÍ BOUŘE

V zelené houštině rozjásané přírody, plné tropické krásy a slunečního jasu, spatřilo maličké Deinotherium poprvé světlo třetihorního světa. Jeho mohutná máma stála nad ním a jemňounce se ho dotýkala dlouhým chobotem.
Bylo to její první mládě, živá a roztomilá památka na první milování, které před časem přišlo tak náhle a nečekaně jak jarní bouře a bylo krásné a teplé jak letní pohoda.
Bloudila tehdy sama pralesem a už zdaleka se vyhýbala všem svým druhům. Byla tenkrát spokojena ve své samotě. Toulala se od bažiny k bažině a vyhledávala si ty nejšťavnatější lupeny. Dovedně je utrhávala dlouhým chobotem a labužnicky si je vkládala do velké tlamy. Toulala se pralesem beze strachu. Její ohromné slonovité tělo, obrovská síla svalů a mohutné, ze spodní čelisti dolů trčící kly, byly nesmlouvavou výstrahou proti útokům i těch největších a nejkrvelačnějších šelem.
Stalo se však, že jednoho jara se do jejího nitra znenáhla a tichounce vkradla jakási touha; nedopřávala jí klidu a hnala ji z místa na místo. Nikde neměla stání, pořád něco hledala, aniž věděla co. Až jednoho večera došla k poznání.
Zabloudila tehdy na svých toulkách na břeh velikého jezera. Jeho břehy byly porostlé rákosím, ostřicemi a puškvorci. Nesčetné kořeny těchto rostlin zpevňovaly řídké bahno. Z jejich dlouhých šlahounů vyrážely mladé rostlinky k světlu nad vodou a nutily k ústupu porosty rdestů, přesliček i šípatek. Dále od břehu vyrážely z hlubší vody trsy nádherných leknínů, které svými velikými a okrouhlými listy vytvářely na hladině smaragdové koberečky, vzorkované nádhernými

květy slabounké omamné vůně. Na leknínových listech seděly četné pražáby rodu Paleobatrachus a bez přestání skřehotaly svou jednotvárnou píseň do padajícího večerního šera. Ztemnělá obloha zaplála prvními třpytivými hvězdami, ale kdesi za korunami mohutných ořešáků a dubů vycházel měsíc a zaléval celý kraj stříbřitým světlem.
Tu se pojednou objevil pod mohutným ořešákem její příští druh, mladý a silný samec, a bez hnutí pohlížel na samici. Zmocnil se jí zmatek. Chtěla zmizet ve stínu liánových závěsů, rozvěšených jako spletitá síť na pokraji pralesa, ale cosi nevysvětlitelného ji připoutalo k zemi a vábilo k mladému samci. Ten zatím učinil několik kroků vpřed a zalit měsíčním světlem, zvedl chobot a toužebně zatroubil. Když doznělo zatroubení večerním tichem, přistoupil samec k samici, ovinul zlehounka svůj chobot kolem jejího a tichounce stál. Potom se vážným krokem ubíral do houštiny a rozechvělá samice ho poslušně následovala.
Pak už bloudili pralesem a houštinami neustále spolu.
Dlouho žili v nejlepší shodě a odpočívali vždy druh vedla druha. Teprve v posledních dnech uléhala samice k odpočinku sama a hrubě odstrkovala samce, chtěl-li být jako vždy po jejím boku. Cosi ji k tomu nutkalo a samec trpělivě snášel tento její rozmar. Vysvětlení jejího podivného počínání dostal až jednoho rána, kdy se v houštině zrodilo jejich mládě.
Bylo roztomilé, skotačivé a mělo se čile k životu. Svým maličkým chobotkem se stále něčeho zvědavě dotýkalo, všude něco utrhávalo, aby to po chvíli opět zahodilo, neboť bylo maličké a sálo ještě sladké mléko své mohutné mámy, která mu byla vším. Laskala se s ním, hladíc je dlouhým chobotem, hrála si s ním a ani na chvilku je nespouštěla z očí. Ale i samec bděl nad jeho bezpečností. Už několikrát výstražně zvedl chobot a zatroubil, když se setkali na svých toulkách s některou prašelmou. V takových chvílích maloučké mládě, poděšeno zuřivým zatroubením, se rychle schovávalo pod břicho mohutné mámy, ale nikdy mu to nedalo, aby hlavičkou zvědavě nevykukovalo mezi sloupovitýma předníma nohama své ochránkyně. Vylézalo z tohoto bezpečného úkrytu teprve tehdy, když se dal samec znovu na pochod a když je samice laskavým zamručením ujistila, že už nehrozí žádné nebezpečí.
Hluboko v pralese se v sluneční záři leskla hladina velikého jezera, obroubená širokou lučinou se svěže zelenou hustou trávou, posetou bílými, žlutými, červenými i modrými květy, jež obletovali motýli podivuhodných kreseb i barev. K tomu jezeru, a to tam, kde se vodní pláň rozběhla rozlehlou písčinou do květnaté lučiny, se chodila Deinotheria napájet a koupat.
Hlavně mládě se těšilo na koupání, protože se přestalo bát vody. Už zapomnělo, jak se chvělo bázní, když přišlo poprvé před mělčinu a mělo vstoupit do vlnící se vody. Samice je tehdy marně vybízela, aby šlo za ní. Stálo bázlivě na břehu a se strachem pohlíželo na hru vlnek. Samice proto vyšla z vody a snažila se hlavou zatlačit nezkušené mládě do vody. To se však bránilo a plačtivým pískotem ji chtělo obměkčit. Ale samice strkala nemilosrdně mládě před sebou, jako by dobře věděla, že vykoupání jejímu mláděti jen prospěje a že spláchnutí špíny nebolí. Jakmile však mládě vstoupilo do vody a první vlnky mu pošplouchaly nožky, rychle uhnulo stranou, a osvobodivši se tak od nemilého postrkování, uteklo na břeh. Samice nazlobeně zabručela, a když se chtěla rozběhnout za ním, uviděla, jak mládě zděšeně prchá nazpět k ní. Zprvu se ulekla, jaké nebezpečí asi hrozí jejímu mláděti, ale rychle se uklidnila. Byly to jen dvě veliké praželvy, jichž se mládě na svém útěku tolik poděsilo.
Samice rychle vstoupila do vody a popošla kousek od břehu. Polekané mládě, hledající vždycky ochranu jen u mámy, nedbalo nyní vody a rychle utíkalo k ní. Voda vysoko stříkala a v tisících kapkách dopadala zpět na hladinu. Ve chvilce bylo mládě u samice. Ta poodešla ještě dále a mládě ji tichounce a poslušně následovalo. Pak se samice zastavila, nabrala do chobotu vodu a opatrně mládě postříkávala. Příjemná a osvěžující sprcha čisťounké vody se brzy mláděti zalíbila; otáčelo se na všechny strany, jen aby mohl mírný proud omýt jeho tělíčko ze všech stran.
Tak mládě poznalo, že vody není třeba se bát. Strach je úplně přešel a brzy začalo ve vodě vesele skotačit. Strkalo maličký chobotek hluboko pod vodu, bilo jím, až voda vysoko stříkala, a udiveně kroutilo hlavičkou, když se mu nepodařilo nasát vodu a postříkat dobráckou mámu.
A jak se mláděti nechtělo zprvu do vody, tak se mu potom zase nechtělo z vody. Ale samec už čekal na břehu, a tak samice důtklivě vybízela mládě k odchodu. Když to nepomáhalo, pleskla je jemně chobotem. Mládě se udiveně podívalo na mámu, a když poznalo, že tentokrát s ní nejsou žerty, následovalo ji poslušně na břeh.
Ale to vše se stalo před časem, pro mládě tak dávno, že to vlastně už ani nepamatovalo...
Proto se dnes vesele rozběhlo do vody a hned začalo rozpustile dovádět. Už se naučilo stříkat chobotem a bylo touto svou dovedností tak nadšeno, že nevědělo, kdy přestat. Ze samice se voda jen lila, ba i samec byl postříkán. O něm ovšem mládě dobře vědělo, že s ním nelze žertovat jako s mámou. Když ho stříkání omrzelo, běhalo mělkou vodou, plné radosti, jak voda vystřikuje vysoko na všechny strany. Samice na ně spokojeně hleděla a měla radost, jak je čilé, jak roste a sílí.
A bylo tomu tak. Už to nebylo maličké, neohrabané mládě, úzkostlivě se tisknoucí k matce. Samice nebyla mu nyní už jen starostlivou ochránkyní, nýbrž i pečlivou učitelkou. Cvičila je, jak nutno nejlépe a nejsnáze utrhnout chobotkem chutný, šťavnatý lupen nebo zelenou ratolest a jak je vložit do tlamičky, učila je znát listy dobrých, šťavnatých bylin a vyhýbat se trpkým nebo jedovatým lupenům, byť by vypadaly sebevábivěji. Ukazovala mu, kde je nutno hledat zdravou a chutnou potravu a jak je nutno vyhýbat se přitom zrádným rašeliništím a bažinám, z nichž, zapadne-li někdo do nich, není vyváznutí. Ale především vyžadovala poslušnost, neboť ta je pro každého tvora základem zdaru všeho učení.
Poslušnosti se rozpustilé mládě zpočátku učilo nejhůře. Ale bolestivá zkušenost, kterou získalo, když neposlouchalo matku při vyhledávání chutných a šťavnatých lupenů, je hodně napravila.
Bylo to jednoho dne, kdy ze světlého pralesa stoletých buků a dubů vešli do vlhkého a smutného pološera hluboké pralesní samoty. Šli kolem obrovských stromů, jejichž drsné kmeny, vyrostlé za staletí do neuvěřitelných objemů, byly opleteny provazci nesčetných lián, které se po nich nezdolně a houževnatě šplhaly do výše, plazily po větvích a

provlékaly jejich korunami, aby nad nimi v moři světla a tepla vydaly nejkrásnější květy skvělých barev a omamných vůní. Na větvích, porostlých mechem, vlály jako zelené chocholy trsy dlouhých, jazykovitých listů kapradin a mezi nimi tu a tam zářily jak spadlé hvězdy veliké květy nádherných orchidejí.
Dole na zemi vyrůstaly z tmavé vrstvy tlejícího listí a dřeva veliké koberce zeleného mechu, porosty přesliček a kapradin, z nichž některé oplétaly jako liány kmeny stromů a draly se chtivě do výše. Vzácně tu rostly i trsy zvláštních velikých zelených listů, vypadajících tak vábně, že zrovna vybízely k utrhnutí. Ale samec i samice je přecházeli bez povšimnutí. Když však mládě neodolalo vábení zelených listů a chtělo si jich hrst utrhnout a pochutnat si na nich, tu samice výstražně zamručela, odstrčila mládě a rozdupala nohama celý trs. Mládě se na ni udiveně podívalo, ale ta již zase nevšímavě pokračovala v cestě. Cupalo tedy za ní. Nevědělo ovšem, že to byly lupeny jakési nechutné nebo snad i jedovaté byliny, které mu jeho máma nedovolila okusit, i když vypadaly tak vábně. V matčině počínání mělo tedy vidět výstrahu.
A přece, když se máma trochu vzdálila, mládě neodolalo lákání. Samice však, jako by tušila něco nekalého, zrovna se obrátila, když mládě chtělo utrhnout chomáč lupenů. Jak samice uzřela, co má mládě v úmyslu, rychle se vracela; ale přece jen ne tak rychle, aby mládě nestačilo urvat aspoň jeden lupen a strčit jej rychle do tlamičky. Rozezlená samice rozdupala bylinu v beztvarou zelenou kaši a pak chobotem vyplatila neposlušné mládě. Byl to první výprask, který dostalo od své dobrotivé mámy.
Ovšem horší než výprask byly prudké křeče, které po chvíli zachvátily vnitřnosti mláděte. Divoce sebou zmítalo, žalostně naříkalo, a čím více jed působil, tím bylo malátnější. Samice stála bezradně nad naříkajícím mládětem a samec divoce troubil; v bezmocném vzteku lámal větve stromů a z půdy rval zelené keře. Teprve za několik hodin se mládě utišilo, když nepatrné množství jedu jediného lupenu prudce jedovaté byliny přestalo účinkovat.
Ráno, když vystoupilo slunce opět nad obzor, našly jeho zlaté paprsky mládě už na květnaté lučině u malého potůčku, kde dychtivě pilo a pilo. Samec i samice stáli u něho a tiše pokyvovali velikou hlavou. Když se mládě pořádně napilo a zahnalo palčivý pocit žízně, odešli všichni k nedaleké bažině, kde vyrůstaly z vlhké půdy ty nejšťavnatější a nejsladší lupeny. Ale mládě si jich ani nevšimlo a zrovna tak nevšímavě chodilo kolem chutných listů křovin v houštině, kam potom zašli.
Teprve k večeru si utrhlo několik zelených ratolestí, aby zahnalo pocit hladu a svírání vyprázdněných střev. Mládě si však dobře zapamatovalo tuto bolestivou událost a od té doby poslouchalo svou mámu ochotněji.
Ale i od samce se mládě ledačemu učilo. Už se neschovávalo za samici, když se setkali na svých toulkách pralesem s dravým Amphicyonem, velikou psovitou prašelmou, nýbrž stálo se zdviženým chobotkem po boku rozzuřeného samce, dokud prašelma nezmizela v houštině. A jak se naučilo odhánět prašelmy, tak se také naučilo usmrcovat různé tvory, například hady.

Bylo to před krátkým časem, kdy na svých toulkách pralesem vyšla Deinotheria z tmavozeleného vavřínového háje na světlý palouk. Protékal jím malý potůček, k němuž zamířili. Náhle narazili na velikou prakrajtu, vyhřívající se na polozetlelém kmenu vyvráceného ořešáku. Polekaný had, nemoha už uniknout, vztyčil hlavu.
Ze syčící tlamy mu vyšlehával jako černý blesk tenký a dlouhý rozeklaný jazyk. Samec, rozčilen pohledem na hada, uchopil ho chobotem, a než se had vzpamatoval, letěl vysoko vzhůru, skoro až nad koruny stromů, a potom padal dolů jako vichrem urvaná větev. A jen dopadl s bouchnutím na zem, začal po něm samec divoce šlapat a dupat. Když se pak rozdrcené hadí tělo chvělo v posledních smrtelných křečích, samec zvedl chobot a ryčně zatroubil.
Mládě, které zpočátku zděšeně pozorovalo zápas, přiskočilo náhle k zbytkům hadího těla a zuřivě dupalo nožkama po konci ocasu, který se ještě kroutil a zmítal. Když se již nehýbal, směšně zvedlo chobotek a poprvé vyrazilo z hrdla slabounký skřek. I v něm se probudil odpor k hadům, které Deinotheria vždy a všude ničila, ačkoli jim ani ty největší prakrajty nemohly být nebezpečné. A od té doby mládě, kdykoli spatřilo někde malého hada, rozdupávalo ho a pak slabým zatroubením oznamovalo celému pralesu svůj bojový úspěch.
Ale vždycky nebylo mládě tak srdnaté. Jednou, když šli kolem jedné bažiny na pastvu do nízkého listnatého lesíka, odběhlo mládě do malé houštinky nízkých palem. Vábily je tam veliké lupeny lopuchů, na nichž si vždycky dobře pochutnalo. Sotva se však za ním zavřela zelená stěna vějířovitých palmových listů, ozval se jeho zoufalý výkřik a mládě vyskočilo poděšeně z houštiny. Jeho nářek i praskot polámaných palmových listů upozornily samici, že se s jejím mládětem něco děje. Spěchala k němu, ale vtom spatřila, jak z opačné strany houštinky pospíchá do bažiny samotářský pratapír; pochutnával si tam na šťavnatých lupenech a byl náhlým vpádem mláděte zrovna tak poděšen jako mládě jím.
Nejradostnější a nejveselejší chvilky prožívalo mládě v mělké vodě širokého zákrutu veliké řeky, která protékala napříč celým pralesem.
Kdykoli sem na svých toulkách zabloudili, vždy zde bylo plno života.
Uprostřed řeky odpočívalo několik prahrochů, zatímco jiní spásali při břehu bohaté rostlinstvo. V pobřežním bahně se válelo několik velikých pravepřů Listriodontů, jejichž nevzhledná těla byla pokryta hrubými štětinami. Byla to zlá a také nesnášenlivá zvířata; jejich krví podlité oči a veliké mohutné tesáky odpuzovaly z jejich blízkosti všechna ostatní zvířata, i malá Choeritheria, která byla stejného plemene, ale tak maličká, že i v dospělosti nebyla větší než malé sele.
Mrzutými návštěvníky byli i zavalití pranosorožci Aceratheria, jejichž mohutné hlavy byly bez rohů; nebezpeční byli hlavně staří samotářští samci, kteří náhle a mnohdy bez příčiny útočili.
Na písčinách se vyhřívaly různé praželvy a velicí nevzhlední Diplocynodonti, pancéřnatí prakrokodýli s velikými tlamami, plnými ostrých kuželovitých zubů. Z korun skořicovníků, kvetoucích drobnými bílými květy, se ozývalo veselé ptačí švitoření, jež zaznívalo i z houštiny myrtových a oleandrových křovin. Na větvích starých vrb, sklánějících své koruny nad samou hladinu řeky, seděli nehybně velicí ledňáčci; svým zbarvením se skvěli v slunečním jasu jako

nejnádhernější a nejvzácnější drahokamy. Trpělivě seděli a číhali na rybky, jichž se zde pod nimi plno prohánělo ve vodě.
V rákosí rejdilo množství nejrůznějšího vodního ptactva; nádherou zjevu vynikaly obzvláště bílé labutě. K večeru přicházela sem i stádečka Palaeomeryxů, prvních jelenovitých, jejichž hlavy nebyly ještě vyzdobeny parohy, a stádečka Dicrocerosů, u nichž samci již měli malé vidličnaté parůžky, které však nikdy neshazovali. Byla to krásná něžná zvířata s ladnými těly a s vysokýma štíhlýma nohama.
Ale večery zde byly nebezpečné, neboť za večerního šera vycházely na loupežné výpravy četné prašelmy, které velikými skoky náhle přepadaly nic netušící oběti.
Jako vždy, tak i dnes bylo v zákrutu řeky živo. Už zdaleka vidělo mládě v mělké pobřežní vodě šplouchat se několik jiných mláďat svého rodu, a proto rychle a vesele k nim spěchalo. Zatímco s nimi vesele skotačilo, vstoupili i samec se samicí do vody a přidružili se k ostatním Deinotheriím.
Opodál Deinotherií se koupalo malé stádo velikých Mastodontů; byli to také prachobotnatci, ale se čtyřmi kly, jež jim vyrůstaly šikmo z čelistí. Prostříkávali se vodou, aby spláchli z hrubé kůže svých mohutných těl všechnu špínu a prach. Oddávali se rozkošnicky slastem koupele a Deinotherií si ani nevšímali.
Mláďata Deinotherií si zatím vespolek vesele hrála. Ve svém skotačení se chvílemi přiblížila k Mastodontům, ale ti si jich nijak nevšímali. Teprve když jim mláďata zkalila vodu, hrozivě zamručeli a jeden z nich, který jim stál nejblíže, šťouchl mírně do jednoho z mláďat dlouhými kly. Mládě vyjeklo, ale víc úlekem než bolestí.
Samice postiženého mláděte hrozivě zdvihla chobot a byla hotova každým okamžikem vyrazit k útoku. K ní se přidala i ostatní Deinotheria. Ale Mastodonti se neulekli a chystali se útok odrazit. Dvě řady velikých těl byly v krátké chvíli připraveny narazit na sebe plnou silou. Ale k srážce nedošlo, neboť jak rychle rozčilení vzplanulo, tak rychle uhaslo. Po chvíli se obě stáda prachobotnatců znovu oddala osvěžující koupeli a zanedlouho potom Mastodonti vystoupili z vody a zmizeli v pralese. Po nich se pomalu rozcházela i Deinotheria, aby si vyhledala nějakou potravu.
Zářící sluneční kotouč už dávno přestoupil nejvyšší bod svého každodenního putování, když samec se samicí vystoupili z vody a dali se s mládětem na zpáteční cestu. Vstoupili do stinného pralesa a kráčeli malým údolíčkem. Jím protékal potůček, vroubený po obou stranách nádhernými vějíři kapradin a chřestivými přesleny vysokých přesliček. Vpředu kráčel samec, za ním samice a mládě je následovalo. Šlo docela klidně a tiše, neboť veselé skotačení ve vodě je trochu unavilo.
Zatímco Deinotheria pokračovala v pochodu po úzké stezce do hloubi pralesa, jasně modrá a čistá obloha se náhle zčeřila bělostným polem obláčků. Mráčky strnule stály a na svém vzdáleném okraji přecházely ze stříbrné jasnosti do smutné tmavé šedi. Prudký větřík, který náhle začal rozčechrávat koruny stromů, pohnul polem bělavých obláčků a zakryl jimi zářící slunce. A stále sílil a vzrůstal, až se změnil ve vichr. Roztrhal oblaka v tisíce cárů a přihnal nad okraj obzoru ohromné chuchvalce temných mraků, které rychle vystupovaly vzhůru po obloze, takže čím dál tím více šedla a nakonec skoro zčernala. S temnými, stále víc a více se kupícími mraky ubývalo i denního jasu. Šero a hluboké stíny se kladly do koutů pralesa a jakýsi těžký smutek padal z mraků na zem...
Prudký vichr se opřel ničivou silou o koruny stromů, až zasténaly pod jeho divokými nápory. Útočil stále divočeji, tříštil a lámal s příšerným praskotem větve, jež s šelestem urvaných listů padaly k zemi.
Pojednou se objevil i na druhém konci obzoru veliký mrak. Rostl rychle do úžasných rozměrů a byl všude stejně černý a stejně hrozivý. Když se pak mraky z obou stran srazily, prosekl temno oblohy dlouhý klikatý blesk a nové nárazy vichru zaútočily na prales. Rvaly koruny staletých stromů, rozštěpovaly je a v záři blesků vyly a burácely celým pralesem.
Na příkrém svahu rokle stál mohutný smrk. Byl svědkem dávných dob a prožil už mnoho bouří. Ale tak hrozná bouře neprolétla ještě nikdy nad jeho štíhlou korunou. Stál vždycky rovně jako svíce a kraloval svou výškou i mohutností celému okolí. Nyní se však prohýbal v hlubokých oblucích pod strašlivým náporem divokého větru ženoucího se šíleně vpřed a kdesi dole, u kořenů, ozvalo se již několikrát podivné zapraštění.
A obloha černala stále víc a blesk stíhal blesk.
Deinotheria kráčela dále po úzké stezce údolíčka. Už přicházela k místu, kde stezka vbíhala do džunglovité houštiny; k ní samec spěchal a chtěl v ní přečkat se samicí i s mládětem zlou bouři. Když však míjeli smrk, tu se o něj opřel strašlivý nápor vichru takovou silou, že v jeho kořenech děsivým způsobem zapraštělo. Vítr se náhle vířivě zatočil a za podivného svištění vyvrátil mohutný smrk z kořenů. Těžký kmen při pádu zachytil mládě a přirazil je na malé vyčnívající skalisko takovou váhou, že úplně znehybnělo a mnoho života v něm nezůstalo.
Samice, poděšena hromovou ranou vyvráceného stromu, se zastavila, a když se otočila, s hrůzou uzřela, jak její mládě leží pod těžkým kmenem. Rychle k němu spěchala, aby mu pomohla. Opřela se o mohutný kmen a s vypětím všech sil se snažila odvalit jej z mláděte. Ale marně. I při její ohromné síle, vybičované mateřskou láskou až k neuvěření, byl kmen příliš těžký. Nestačila ani síla samce, který samici usilovně pomáhal.
Mládě jen tichounce sténalo. Zkalenýma očima těkalo z místa na místo, jako by něco hledalo. Náhle se mu oči zastavily a mládě se zahledělo dlouhým upřeným pohledem na svou dobrou mámu. Malá očka, plná odevzdanosti a smutku, jako by se na chvíli rozjasnila. Pak náhle uhasla, tělem několikrát smýkly smrtelné křeče - a byl konec jeho života.
Samice stála nad zabitým mládětem celá zmatená. Obcházela je, jemně do něho strkala velikou hlavou a mnohokrát povzbudivě zakvikla. Ale mládě leželo již bez hnutí a jeho údy pomalu tuhly. Několikrát zdvihla jeho chobotek, ale vždycky bezvládně padl k zemi. Tu náhle pochopila neodvratný konec mláděte, zvedla svůj chobot do výše a ve větrné vichřici se ozvalo její žalostné zatroubení.
Samec přistoupil také k mrtvému mláděti a očichav je, rozzuřil se a bil silnými kly do kmene vyvráceného stromu tak prudce a divoce, až z něho třísky létaly...

Když ho záchvat bezmocné zuřivosti přešel, obrátil se a pokyvuje velikou hlavou, rychle vykročil úzkou cestou vpřed. Za ním se vydala i samice. Než však vstoupila do houštiny džungle, v níž už samec zmizel, obrátila se ještě jednou, zatroubila a chvíli napjatě poslouchala. V odpověď jí však znělo jen skučení vichru. A tak i za ní se zavřela zelená stěna houštiny.
Z černých mraků prudce padaly první veliké kapky. Houstly, až se slily v nesmírné proudy vod, které rozplavovaly půdu a snášely ji ze svahů na dno rokliny.
Silný lijavec trval celou noc...

A když pak zrána zalilo slunce opět zlatými paprsky celý kraj i s roklinou, bylo nebohé mladé Deinotherium skoro celé pokryto hlínou, kterou liják naplavil z velikého vývratu.
Ve spleti rozlámaných větví usedl osamělý pták. Několikrát poskočil a pak pěl tklivou píseň do růžového jitra. Zpíval píseň smutnou, bez veselých trilků a melodií. A když dozpíval, tiše odletěl a zmizel v zeleném moři pralesa.

HOŘÍCÍ STEP
Hluboká temnota a ticho noci naplnily prales, pokrývající svahy nízkého horského hřbetu. Byl to prales vyrůstající v třetihorách na útvaru spodních vrstev pliocénu.
V korunách mohutných stromů se nepohnul ani jediný lísteček, neboť i mírný vánek, který zvečera rozšuměl sladkou ukolébavkou celý prales na horách, už dávno utichl. Jen tisíce jasných hvězd se třpytilo na tmavé obloze, která na všech stranách splývala s tmou povrchu země.
Pojednou kdesi daleko na východní straně začalo svítat. Úzký bělavý proužek se tam počal barvit do zlatova a netrvalo dlouho, celý východ hořel rudými a zlatými červánky.
První zlaté šípy vycházejícího slunce probudily zpěvavého ptáka, jenž odpočíval v koruně mohutného platanu. Protáhl se a z jeho hrdélka zazněl jásavý trylek, který několikrát opakoval a spojoval s různými jinými motivy v radostnou píseň, aby uvítal zarůžovělé jitro.
A tato prostá ptačí píseň probudila celý prales k životu.
Z úbočí hor spěchal do široké a daleké stepi malý potůček. Jako stříbrná nitka se vinul zelení pralesa, jeho křišťálově čirá voda přeskakovala v tisíci vlnkách vesele z kamene na kámen a tiché bublání se ozývalo v celém okolí bystřinky. Když v rozmarném spěchu seběhl ze skalnatých svahů na úpatí hor, vinul se travnatou a křovinatou stepí, táhnoucí se daleko široko pod horským hřbetem. Spěchal k moři, které tehdy svými vlnami omývalo kdesi na jihu břehy ztracené pevniny, rozdrobené dnes v tříšť ostrovů a ostrůvků.
Protékal stepí hlubokým korytem. Jeho jeden břeh byl na velikou dálku olemován vysokými a rozervanými skalisky, které se jako mohutná kamenná hradba zrcadlily ve vodě potoka. V dobách, kdy se po dlouhou dobu klenula nad celým krajem blankytně modrá obloha bez jediného mráčku a kdy žhavé sluneční paprsky vysoušely kdejakou mokřinu, protékalo hlubokým korytem jen málo vody. Ale v obdobích, kdy se snesly nad horami silné lijavce, měnil se mírný potok v divokou bystřinu. Úzké koryto sotva stačilo odvést všechnu vodu, zkalenou červenou hlínou, kterou splavila dešťová voda ve velikých spoustách z úbočí a plání vápencových skal do potoka. Když se pak ze zamračené oblohy přestaly řinout proudy vod, mizela i divokost proudu potoka a v jeho širokých zákrutech se začal na mělčinách ukládat červený kal. Po čase i voda opadla natolik, že se z divoké bystřiny stal zase pokojně plynoucí potok.
Z listnatého mlází na úpatí hor vyšel srnec rodu Capreolus a za ním několik srnek. Opatrně zavětřil a pak se ubíral i se srnami k malé tůňce, aby se tam všichni napojili.
Sotva však sklonili svou krásnou hlavu nad vodu, vyrušil je podivný praskot, ozývající se z nedaleké houštiny.
Srnec zvedl hlavu a napjatě poslouchal.
Houštinou se prodíralo Deinotherium. Byl to ohromný prastarý samec, který šel pomalým a vážným krokem zvolna vpřed. Jeho chůze byla doprovázena praskotem a šumotem křovisek, jež lámal a drtil obrovskou váhou svého mohutného těla. Sem tam urval větev, chobotem si ji vložil do tlamy a rychle okousav zelené listí, odhodil holý okleštěk daleko stranou. I on směřoval k tůňce, kde se chtěl napít a vykoupat.
Když Deinotherium vystoupilo z houštiny, dal se srnec i se srnami na útěk. Proběhli světlým bukovým hájem a zastavili se na břehu jiné tůňky, neboť bylo jich tu větší množství a vroubily celé úpatí horského hřbetu. Když se přesvědčili, že jim nehrozí žádné nebezpečí, sklonili hlavu nad hladinu a dlouhými doušky pili čistou vodu.
Obraz pijícího srnce a srnek se však nezrcadlil jen na vodní hladině, ale i v divokých očích dravého Simocyona, psovité prašelmy medvědovitého vzhledu. Byl skrčen za mohutným kmenem vyvráceného buku a chtivě pohlížel na pijící stádečko.
Simocyon se usadil v bukovém háji teprve nedávno. Na svých toulkách po horském úpatí našel zde vyvrácený kmen mohutného buku. V jeho kořenech si upravil doupě a z něho vycházel na lup. Vedlo se mu zde dobře. Blízkost tůňky mu uspořila dlouhé bloudění za zvěří, neboť žízeň přiváděla sem vždycky dosti zvěře, kterou stačilo jen lstivě přepadnout.
Simocyon se plížil opatrnými a tichými kroky k nic netušícímu stádečku. Podobal se šakalu, byl však mnohem větší a měl těžkopádné končetiny. Lačněl po teplé krvi, po pachu čerstvého masa a blízkost kořisti vybičovala jeho krvelačnost na nejvyšší míru.
Když se přiblížil dosti blízko, zůstal tiše ležet, přitisknut k zemi a kryt nízkou křovinkou. Očima plnýma chtivého očekávání hleděl pak bez přestání na Capreola a jeho srny.
Ti, když se napojili, chystali se k odchodu, šli pokojně stezkou, kterou si tu zvěř časem vyšlapala. Simocyon ji dobře znal, a proto u ní za křovinkou číhal. Štvát a přepadat kořist velikým a mrštným skokem nedovedl; na to byl příliš

těžkopádný. Dovedl však ze zálohy zaskočit kolemjdoucí zvíře, na něž trpělivě číhal.
A tak ulovil jednu ze srn, která přišla nejblíže. Srazil ji tlapou k zemi a silným chrupem jí rozdrásal hrdlo.
Křik srny poděsil stádo, takže v divokém úprku zmizelo v pralese. Simocyon hltavě polykal teplou krev, ale když se chystal roztrhat tělo nebohé srny, ozvalo se za ním zlověstné zamručení. Simocyon se v mžiku obrátil a stanul čelem proti největším prašelmám v pralesích horského hřbetu, proti párku Hyaenarctosů. Lačněli také po kusu masa, protože byli již několik dní nuceni zahánět hlad různými rostlinnými plody. Tito prapředci pravých medvědů neopovrhovali sice rostlinnou potravou, ježto nebyli výhradně masožravci, ale pohled na mrtvou srnu a pach krve probudily v nich dravčí pudy.
S rozšklebenými tlamami a se svítícími bílými kužely velikých a silných špičáků blížili se ke kořisti Simocyona, který v bezmocném vzteku pomalu ustupoval. Z očí mu sice vyšlehovaly divoké záblesky nesmírné nenávisti, ale celým jeho tělem probíhalo podivné chvění, vyvolané nejen touhou po zaútočení, nýbrž i strachem z porážky.
Hyaenarctosi přistoupili zatím k mrtvé srně a lačně se na ni vrhli. Rvali z ní kusy masa a hladově je polykali. Silnými zuby drtili kosti a tímto praskotem dráždili Simocyona, který byl schován opodál v houštince a napjatě pozoroval hodující vetřelce.
Když nasycení Hyaenarctosi odešli, vyběhl z křoviska Simocyon a chtivě se vrhl na zbytky své kořisti. Lačně a rychle polykal kusy kůže a masa, ohryzoval kosti a nakonec z hladu zhltl i tuhé šlachy. Chvílemi se mu dralo z hrdla temné vrčení, z něhož zaznívalo mírné uspokojení, ale i vztek na Hyaenarctosy.
Když z ubohé srny nezbylo už nic, co by se dalo ohlodat, pomalu odcházel. Zamířil k potoku, který protékal nedaleko odtud močálovitým úpatím hor, a spěchal do stepi. Jakmile Simocyon k němu došel, seběhl po nízkém břehu až k vodě. Ponořil do ní svou tlamu a dychtivě pil. Pak vyběhl na nízký pahorek a zahleděl se do široké stepi, která se zdála bez konce. Četné křoviny, z nichž místy vyčnívaly stromy s širokými plochými korunami, se koupaly v moři slunečních paprsků a trsy travin pomalu žloutly v letním vedru.

Daleko ve stepi, ve stínu nízkých křovinatých mimóz, jejichž koruny se deštníkovitě rozšiřovaly, odpočívalo stádo malých, purpurově hnědých gazel s krátkými rohy (druh Gazela brevicornis). Ukryly se zde před žhavými paprsky poledního slunce, které zahalilo celou step do chvějících se závojů letního vedra. Klidně ležely a spokojeně přežvykovaly. Jen jedna z nich se pásla opodál, každou chvíli však zvedla něžnou hlavu, jasnýma očima se rozhlédla po celém okolí, a když nepostřehla nic podezřelého, pásla se strážkyně stáda v klidu dále.
Náhle se ozval stepí temný dupot. Strážkyně rychle zvedla hlavu a uviděla utíkající stádečko malých Tragocerosů, antilop se silně zploštělými rohy a s bílými pruhy po světle hnědém těle. Tragocerosi prchali velmi ladným během; lehce přeskakovali nízká křoviska stojící jim v cestě, ba chvílemi i jeden druhého, když se v prudkém úprku navzájem vpletli do cesty. Nebyl to však bezhlavý útěk poděšených zvířat, byl to spíše lehký, ale rychlý běh, propletený rozmarnými skoky tvorů, s nimiž mohl závodit v rychlosti jen vítr.
Útěk Tragocerosů polekal odpočívající gazely. V mžiku byly na nohou a rychle prchaly. Netrvalo dlouho a obě stáda se ztratila kdesi daleko mezi křovinami rozlehlé stepi. A teprve tehdy se objevilo ve vysoké trávě skvrnité tělo leoparda, mrskajícího vztekle dlouhým ocasem nad svým nezdarem v lovu.
Kolem břehů potoka se potulovali stepí jednotlivě nebo po párech pralesoni rodů Palaeoreas, Protragelophus a Helicophora. Byly to nádherné štíhlé antilopy útlých hlav s jemnými a něžnými tlamami; okusovaly jimi měkké listy, pupeny a výhonky, trhajíce je dlouhými a velmi pohyblivými jazyky. Hnědočerné chlupy tvořily po celém hřbetě nízkou hřívu, která na konci příčně pruhovaných těl přecházela v široký a poměrně dlouhý ocas.
Velikýma a krásnýma očima se rozhlížely chvílemi po celém kraji, nehrozí-li jim nebezpečí. A jestliže je neupozornily na ně oči, varovaly je před nebezpečím dlouhé ušní boltce na koncích zaokrouhlené. Před šelmami prchali pralesoni dlouhými skoky, proplétajíce se houštinami, přeskakujíce křoviska a strže; unikali jim vysokými, trochu těžkopádnými skoky, majíce přitom ocas postavený kolmo do výše.
Ozdobou stepi byli nádherní Palaeoryxi, veliké, dnes již vymřelé antilopy koňské. Jejich čenich byl porostlý srstí a hlava byla ozdobena dlouhými rovnými rohy. Na krku i týlu měli mohutnou hřívu a dlouhý ocas byl na konci opatřen střapcem dlouhých chlupů. Potulovali se stepí v malých stádečkách. Staří samci byli hnědočerní s bílými pruhy nad očima, samice byly ořechově hnědé.
V jednom ze stádeček vesele poskakovalo skotačivé mládě. Živě červenohnědá barva srsti se na jeho tělíčku zřetelně odrážela od zabarvení dospělých Palaeoryxů i od zeleného křoviska, které si zvědavě prohlíželo. Něžnou tlamičkou utrhávalo listy, žmoulalo je a vesele poskakovalo z místa na místo, jako by si chtělo vyhledat jen ty nejchutnější.
Najednou uzřelo nad hlavou ratolest svěžích mladých listů. Neodolalo, vztyčilo se na zadní nožky, a když jich tlamičkou hrst utrhlo, dopadlo předními nožkama prudce na zem, na okraj nehluboké díry, do níž spadl kus utržené hlíny.
A v tu chvíli se ozvalo v podzemí divné chřestění. Mládě zděšeně uskočilo, a než se nadalo, vylezl z díry polekaný dikobraz Hystrix primigenius. Hrozivě se tvářil a chřestil dlouhými ostny. Mládě se uleklo podivného tvora, poděšeně zapísklo a drobounkými skoky spěchalo ke své mámě, pasoucí se nedaleko. Ta, jakmile je uslyšela, zvedla hlavu a pátrala po příčině jeho úleku. Klidně se však začala znovu pást, když zjistila, že to byl pouze neškodný dikobraz, kterého mládě vyrušilo ze spánku. Mládě se však přesto tisklo k své mámě a na nějakou dobu se ani neodvážilo od ní se vzdálit.
Stádečko Palaeoryxů se pásло v klidu dále. Obcházeli křoviska, uškubávali z nich zelené listy nebo i celé mladé výhonky, jež s chutí požírali. Najednou zamířila samice, vedoucí stádo, do stínu několika vysokých stromů. Než tam však došli, vystoupilo odtud několik Palaeotragusů; byly to pražirafy s velkými, daleko vpředu nad očima trčícími rohy, jež byly dozadu mírně zahnuté a přiostřené. Mířily k nedaleké skupině křovisek, kolem nichž se pásло veliké stádo

antilop Tragocerosů. V jejich společnosti Palaeotragusi rádi prodlévali, a tak se po chvíli i oni bezstarostně pásli na chutných listech v korunách stromovitých akácií.
Velikou a rozlehlou houštinou, která se táhla na jednom místě s listnatými lesíky daleko široko po březích potoka, se prodíralo několik podivných zvířat. Byla to Helladotheria, rovněž vymřelé pražirafy, jež se svým vzhledem velmi podobaly dnešnímu podivnému žirafímu rodu okapi. I Helladotheria měla krátký krk a hlavu bez růžků.
Vzadu šel pomalu a těžce prastarý samec. Chvílemi se zastavoval, netečně se rozhlížel kolem, a znovu se dával na cestu. Jeho druzi se mu ztratili v zeleni křovisek a stromů a on se těžce a namáhavě ubíral sám tichem a samotou houštiny. Náhle upadl. Chvíli tiše ležel, ale pak se s námahou postavil na nohy a těžce kráčel vpřed. Po několika krocích však znovu upadl - a už se nemohl zvednout. Ležel tiše v zelené trávě a pomalu upadal do smrtelné mdloby. Zkalenýma očima bloudil bez zájmu z místa na místo, a když náhle zavřel oči, vše, co bylo kolem, se ztratilo v okamžiku jeho pohasínajícímu vědomí.
Slunce se pomalu sklánělo k západu a večerní šero padalo tichounce na celý kraj. Západ se zardělčervánky a poslední sluneční paprsky se zatřpytily na vlnkách potoka, jenž spěchal stepí k dalekému moři kolem klikaté hradby vysokých skalnatých břehů.
Na jednom místě se skaliska ztratila a tam pozvolným travnatým svahem vbíhala step přímo až k potoku. Bývalo zde k večeru vždycky velmi živo, neboť zdaleka široka se sem chodila napájet žíznivá zvěř. Bylo to ovšem i nebezpečné místo, protože napajedlo navštěvovaly různé prašelmy, které zde z různých úkrytů přepadávaly nic netušící oběti. Bývalo to hlavně v době letních, dlouho trvajících veder, která vysoušela celou krajinu. Listy křovisek povadly a trsy nesčetných travin zežloutly, zeschly a nakonec byly úplně vysušeny a spáleny žhavým sluncem až do kořenů.
Jitra, která se rozbřeskovala nad stepí bez rosy, přecházela po dlouhý čas v sluneční výheň dnů bez jediného mráčku na blankytné obloze a nad vyprahlou půdou, rozpukanou ve veliké trhliny, žhnulo slunce a plnilo vzduch nesnesitelným vedrem. V takový čas bylo napajedlo nevyslovitelným dobrodiním pro žíznící zvěř.
Už po delší dobu trvalo právě takové počasí, kdy se sluneční paprsky opíraly plnou svou žhavostí o křovinatou step. Zvěř, hnaná žízní, navštěvovala denně k večeru napajedlo, aby se občerstvila osvěžujícími doušky chladné vody potoka.
A tak tomu bylo i dnešního večera.

Daleko v stepi se zvedl obláček prachu. Byl čím dál větší, až bylo možno rozpoznat v jeho přední části stádo Hipparionů, trojprstých koníků, ženoucích se k vodě. Vpředu běžel krásný mohutný hřebec s bujně vlající hřívou a za ním, chytrým, opatrným a zkušeným vůdcem, cválali ostatní. Jen mladoučká hříbátka se opožďovala, ačkoli je strach neustále popoháněl vpřed.
U napajedla bylo velmi živo. Byla tu stáda gazel, antilop a několik klátivě se pohybujících pražiraf Helladotherií. U břehu se v mělké vodě koupalo několik rodinek velikých pravěkých prasat druhu Suserymanthius.
Stranou všeho ruchu pozoroval skotačivé rejdění gazel a antilop zlověstnýma očima mrzutý a zlostný pranosorožec Atelodus s dvěma hrozivě trčícími rohy na nevzhledné hlavě. Zlostně zafrkal, když uviděl, jak se stádo koníků žene zrovna k místu, které si vybral k napojení. Ale opatrný hřebec ho také spatřil. Proto se obloukem stočil na místo, kde po ukojení žízně poskakovaly gazely a antilopy.
Ale pranosorožci přece jen nebylo dopřáno klidu. Z houštiny vyšlo několik ohromných Mastodontů a bez dlouhého rozmýšlení zamířili do vody přímo v sousedství nedůtklivého Ateloda. Když ukojili žízeň, nabírali vodu do svých dlouhých chobotů, stříkali na sebe i kolem sebe a také maličtí mastodontíci rozpustile skotačili.
Nabručený pranosorožec, cítě jejich přesilu, nechtěl se s nimi pustit do boje a raději si šel vyhledat jiné, klidnější místo.
Hustou houštinou, vroubící příkře stoupající břeh potoka za napajedlem, plížila se veliká prašelma. Mohutné tělo tiskla k zemi a tichými, opatrnými kroky pomalu postupovala vpřed. Dlouhé tesákovité špičáky jí trčely z tlamy jako krátké zakřivené šavle.
Náhle se zastavila a několikrát mrskla krátkým ocasem. Překvapil ji jakýsi šramot. Napjatě poslouchala, a když se šramot ozval znovu, rychle popoběhla vpřed a z vyvýšeného skaliska viděla, jak si rozzlobený Atelodus vylévá zlost na křovinách, jimiž se prodíral.
Chtěla rychle couvnout, neboť starým a rozzuřeným pranosorožcům se vždycky vyhýbala. Poznala však, že Atelodus ji neviděl a že ji ani neucítil, protože mírný vánek ubíhal od potoka do širé stepi.
Když Atelodus přešel, zanechávaje po sobě širokou brázdu rozlámaných a rozdrcených křovin, seskočila tiše ze skaliska a po chvíli byla až na pokraji houštiny u napajedla.
Tam bylo stále ještě živo a veselo. Přicházela pořád nová stáda, aby uhasila žízeň po parném dnu.
Několik malých Hipparionů bujně poskakovalo a vzpínalo se. Dali se v rychlý běh a náhle se zase zastavili, jako kdyby rázem zkameněli; ale bylo to jen na okamžik a už opět letěli s větrem o závod podél okraje houštiny. A tu pojednou poslední z nich zděšeně zaržál, prudce se vzepjal a rázem, jakoby podťat, klesl k zemi. Velikým obloukem naň vyskočila z houštiny mohutná prašelma a zaryla šavlovité tesáky koníku do šíje. Ohromná váha veliké a těžké prašelmy srazila jej k zemi, a jak dopadl, rozdrásala mu šelma břicho.
Náhlý a nečekaný útok překvapil všechnu ostatní zvěř. Jejich zděšení však trvalo jen zlomek vteřiny; náhle se vše dalo na útěk a v okamžiku bylo napajedlo prázdné. Jen ohromní Mastodonti se zvednutými choboty a napřaženými kly vyčkávali, co se bude dít dále. Znali dobře tuto prašelmu, zrádného a lstivého Machairoda, blízkého příbuzného Smilodonta. Věděli, že i když se bojí útočit na ně samé, přece jen jejich mláďata nejsou si před ním jista životem.
Ale Machairodus si jich nevšímal. Rval z uloveného koníka vnitřnosti a hladově je hltal. Chvílemi zlostně zavrčel, když zbabělé prahyeny se příliš přibližovaly k místu jeho hodů.
Trvalo nějaký čas, než ukojil první hlad. Pak se napil a zbytek koníka odtáhl do houštiny, kde pokračoval v hodování.

Co zanechal ohyzdným prahyenám, o to už nestál a nebylo mu po chuti. Ty se však mezi sebou o zbylé maso, kůži i kosti servaly a svým zuřivě zlostným vytím rušily ticho noci, která zavládla nad celým krajem.
A zatímco Machairodus odpočíval v houštině a prahyeny se praly o zbytky cizí kořisti u napajedla, prolézalo houštiny podél břehu potoka stádo Hyaenictisů, podivných prašelem, zpola hyen, zpola cibetek. Slídily po drobných obratlovcích nebo po mršinách, aby zahnaly hlad, který je večer vyhnal z jejich doupat.
K jejich čenichům zanesl pojednou teplý vánek slabounkou vůni masa. Jak ji zachytly, už ji neztratily. Hnaly se po ní, a protože byla čím dál silnější a dráždivější, bylo zřejmo, že Hyaenictisi naleznou, co hledají. A když po chvíli vyrazili v divokém spěchu z houštiny na maličký palouček, uzřeli ve stříbrném světle měsíce před sebou ležet prastaré Helladotherium, zhynulé sešlostí věkem.
S nedočkavou lačností se vrhli na ztuhlé tělo, rvali je a trhali, ceníce na sebe bílé zuby, když jeden uchvátil druhému před nosem nějaké chutné sousto. Po chvíli, když si každý našel na mrtvém Helladotheriu své místo, zaznímal do nočního ticha chřestivý klapot čelistí jejich hladových tlam.

Den za dnem plynul a každý z nich byl sušší žárem slunečních paprsků, které spalovaly křoviska i traviny v celé stepi. Když za večerů slunce zapadalo a stíny soumraku se šířily krajinou, teplo dnů unikalo jen poznenáhlu do mezihvězdných prostorů a večerní chlad se v žhavém vzduchu beze stopy ztrácel.
Nad skalnatým břehem potoka v korunách stromů se hašteřilo hejno zelenohnědých praopic Mesopitheců. Vůdcem hejna byl starý samec. Již dlouho vedl tlupu a pečlivě se staral o její bezpečnost. Vyžadoval naprostou poslušnost příslušníků své tlupy a jestliže některý ze samců začal neuznávat jeho nadvládu, přinutil ho vždy k nové poslušnosti, když mu v úporném boji ukázal, že má ještě nejdelší zuby a nejsilnější paže.
Starý opičák seděl na silné větvi a bystrým zrakem pátral po okolí. Vedle něho seděly dvě samice a vískaly mu v srsti. Sem tam si pochutnaly na nějaké vši, ale především vískaly v srsti proto, aby olizovaly malé, slaně chutnající šupinky kůže.
Pojednou starý opičák hrubě odstrčil samice a vyraziv z hrdla krátký, úsečný zvuk, seskočil z větve na nižší, drobnými krůčky po ní běžel, a když dosáhl kmene, objal jej a spustil se po něm na zem. Za ním seběhla celá tlupa.
Sotva se octly všechny opice na zemi, hned měly plno práce. Rozběhly se po skalnatém břehu potoka, po okraji stepi a hledaly, co kde bylo dobrého k jídlu.
Všude něco nalézaly. Trhaly listy i šťavnaté lodyhy, prohlížely je, očichávaly, zakously se do nich, a když jim nechutnaly, odhazovaly je na všechny strany daleko od sebe. Sbíraly semena travin, spadlé plody křovin a stromů, ba některé si pochutnávaly i na sladkých a dužnatých oddencích nebo cibulích rozličných stepních rostlin. Jiné chytaly v travinách sarančata, kobylky a chroustaly je jako oříšky. Celá tlupa byla neustále v plném shonu za potravou a vše poživatelné jim vždycky přišlo vhod.
U jedné ze samic pobíhalo roztomilé mládě. Vesele poskakovalo a zvědavě prohlíželo kdejaký trs trávy, zda se v něm náhodou neukryla nějaká kobylka, která jeho mlsnému jazýčku tolik chutnala. Právě rozhrnovalo jeden z trsů, když z něho vyskočila veliká hnědá kobylka. Dlouhým skokem zapadla opodál do chomáče dlouhých listů povadlé traviny. Opička skočila rychle za ní, rozhrnula drobnýma ručkama trávu a k svému velkému překvapení uzřela před sebou malé hnízdo, v němž sedělo několik malinkých ptáčat.
Úzkost a strach zíraly ptáčatům z očeк, když pohlédla do velikých očí opičky. Zděšeně vypískla, když opička jedno z nich chtivě popadla a chtěla je pozřít.
Pískot poděšených ptáčat vzbudil pozornost mladého opičáka, který právě přecházel kolem. Když uviděl, jakou vzácnou lahůdku našel jeho malý druh, přiskočil k němu, vyrval mu ptáče z ručky a rychle je strčil do tlamy.
Malá opička překvapeně vyjekla a začala lítostivě naříkat.
Nářek uslyšela její máma. Rychle k ní přiběhla a jako by věděla, co se stalo, začala pohlavkovat mladého opičáka, který s křikem utíkal, maje však rozzlobenou samici neustále v patách.
Pohlavky, které se snášely na hlavu mladého opičáka, rozveselily celou tlupu; ztřeštěně poskakovala kolem a s rozšklebenými obličeji škodolibě vřeštěla a ječela; jejich dlouhé ocasy, na koncích stočené, trčely jim v příjemném vzrušení hrozivě vzhůru.
Jen starý vůdčí opičák se toho veselí nezúčastnil. Spíše vztek jím lomcoval, neboť náhlým povykem přišel o dobré sousto. Pronásledoval právě malou pramyšku rodu Acomys, která hledala záchranu pod kamenem a seděla tam skrčená, strachem celá zmámená.
Zrovna nadzvedával opatrně kámen, když zazněl jekot opičího mláděte a hned po něm křik pohlavkovaného opičáka. Starostliv o svou tlupu, zvedl ihned hlavu, aby se podíval, co se děje. A tato malá chvilka neopatrnosti stačila, aby myška vyklouzla zpod kamene a zmizela ve spletitých kořenech blízkého křoviska.
Starý opičák pustil vztekle nadzvednutý kámen a s mrzutým bručením se blížil k malé opičce. Když se zadívala do jeho hněvivých očí, skrčila se bázlivě k zemi.
Jak však k ní docházel, zahlédl pojednou v trávě ptačí hnízdo. Okamžitě zmizel jeho vztek a celé jeho bytosti se zmocnila sobecká chtivost. Hrubě odstrčil malou opičku a vrhl se k hnízdu. Ozval se nový drásavý pískot, plný hrůzy. Zanikl však brzy v cvakotu zubů starého opičáka. Nad zničeným hnízdem poletoval poděšený párek mladých ptáčků. Vyráželi z hrdélek kratičké, marné výkřiky úzkosti a zoufalé beznaděje.
Malá opička netoužila po společnosti starého opičáka. Rychle utíkala ke své mámě, která se vracela od ztrestaného mladého opičáka. Když se setkaly, vyskočila opička mámě na záda, tiskla ji a objímala, aby si u ní vyprosila ochranu.
Brzy potom skončila tlupa Mesopitheců svůj hon za potravou. Jak slunce vystoupilo vysoko nad obzor a začalo nesnesitelně pálit, dal starý opičák rozkaz k návratu. Uvelebil se na větvích stinných korun stromů, vyrůstajících nad skalnatým břehem potoka, a odpočíval, zatímco ostatní opice pokračovaly ve vzájemném hašteření.

Slunce se zatím opíralo žhavými poledními paprsky nelítostně o celý kraj. Vzduch se chvěl žárem a těžké dusno dolehlo na step, která byla jakoby bez života. Gazely, antilopy, trojprstí koníci, pražirafy i ohromní Mastodonti a pranosorožci, všichni se ukryli do stínů křovin a stromů a odpočívali. Divoké prašelmy zalezly do nejhustších křovisek, kde s tlamami široce rozevřenými a s jazyky dlouze vyplazenými těžce oddychovaly.
Step sálala vedrem jak obrovská kovářská výheň a naprostá bezhlesnost života na ni tíživě dopadla.
Stepí prolétl pojednou mírný vánek. Rozšuměl koruny stromů, zazvonil o povadlé listy křovin a zachrastil suchými travinami.
Vanul z hor, za nimiž se počal zvedat černý mrak. Pořád rostl a stále hrozivěji pokrýval oblohu, barvě ji do tmavofialova. Konečně pokryl svým okrajem slunce a step náhle ztemněla.
To už nevál stepí vánek, ale hnal se jí prudký vítr. Unášel s sebou v chaotickém reji suché listí, které sbíral ze země nebo rval z větví křovisek a stromů. A vysoko nad zemí trhal okraj černého mraku, tříštil ho a urvané chuchvalce přeháněl v divokém chvatu znovu přes svítící kotouč na okamžik obnaženého slunce, takže dole na zemi probíhala stepí rychle se měnící hra světel a stínů.
Za vrcholky hor však vyrůstaly nové mraky. Rychle se zvětšovaly a nakonec splynuly všechny v jediné obrovské černé mračno, které zastínilo natrvalo slunce a kraj naplnilo šerem.
Obloha zčernala a stepí skučel a svištěl divoký vichr.
Pojednou dlouhý klikatý blesk prosekl oslnivým světlem temno mračen a ohlušující rána hromu se nesla stepí. Blesk roztříštil větev vysokého stromu, sjel jako ohnivý had po kmenu a zmizel v moři suchých travin, z nichž v mžiku vyšlehl dlouhý úzký plamen.
Rudě zasvítil mezi suchými travinami, pak se ztratil, ale v okamžiku znovu vysoko vyšlehl a mohutněji zazářil. Vichr se do něj opřel, rozdvojil jej a srazil do spleti suchých travin. Z nich po chvíli vyskočily nesčetné plaménky, které přeskakovaly z místa na místo. Rozněcovaly na všech stranách nové a nové ohně, jež se slévaly v jediné plamenné moře.
Trsy travin, vysušené slunečním žárem dlouho trvajícího sucha, se v ohni kroutily a svíjely a plameny se do nich zuřivě zakusovaly a pohlcovaly je. A jak vítr zavál prudčeji, zaplály v něm plameny jako dlouhé ohnivé fábory, vyskakovaly do výše, olizovaly pruty křovisek, zavěšovaly se na jejich větve a spalovaly povadlé listy, kroutící se a svírající se sálavým žárem, jenž vysoušel všechny zbytky jejich šťáv.
Veliký žár vysoušel už i mízu větví, takže kůra praskala a odchlipovala se, se sykotem se svinovala, až se najednou rozhořela malými plamínky, které rostly, sílily, a doutnající větve náhle zaplály jako veliké pochodně. Když ohořelé pahýly větví padaly k zemi, rozstřikovaly v místech, kam dopadly, vějíře jisker, svítících žhavě ve sloupech dýmu a čpavého kouře.
Před plamenným mořem, jež se s úžasnou rychlostí rozlévalo po stepi, ubíhali zoufalým úprkem želvy, hadi a ještěrky, proplétali se houštinami a skrývali se ve spleti jejich kořenů. Po chvíli se však v smrtelném děsu dávali znovu na útěk, jakmile vichr naplnil jejich úkryty žhavým vzduchem a štiplavým kouřem. Rozbíhali se do všech stran, plazili se a utíkali přes všechny překážky, zaplétali se do hustých trsů uschlých travin, vráželi do sebe a poráželi se, nebo se v divokém chvatu navzájem přelézali, až je nakonec přec jen dostihl dusivý čmoud, který hnal prudký vichr zároveň s plameny v nesčetných chuchvalcích při zemi. Prchající plazi se počali dusit, jejich útěk se změnil v mátožné potácení, až posléze s otevřenými tlamami a s očima hrůzou vytřeštěnýma se zastavili a upadli v smrtelnou agónii ještě dříve, než se přes ně přehnala spleť plamenů, jíž padli za oběť.
Zmámeni dusivým kouřem padali do plamenů i nesčetní brouci, mouchy, včely, vosy, čmeláci i vrzavé cikády. Jejich něžná, často pestře zbarvená tělíčka se v ohnivé výhni v mžiku měnila v maličká zrnéčka prachu.
Požár se šířil stepí velikým půlkruhem. Ohromné sloupy černého dýmu a čmoudu, zarudlé na okrajích žhavými jazyky ohně, stoupaly do výše a barvily oblohu sytou černí. Proti ní občas zazářily děsivé ohňostroje žhavých jisker, když se ohořelá koruna stromu s rachotem zřítila k zemi a prudce dopadla do obrovského žároviště.
Jako černé stíny se v rudé záři odrážela těla prchajících zvířat, která v divokém a bezhlavém úprku hledala spásu před ohnivým peklem. Hnala se vpřed ke skalnatým břehům potoka a jako beze smyslů se vrhala ze skal dolů, kde s roztříštěnými údy zůstávala ležet. Vedle sebe ležely s přelámanýma nohama něžné gazely i ztepilé antilopy, opodál ržáli těžce ranění trojprstí koníci a kolem nich s přeraženými zadky se plazily prašelmy, skučíce bolestí.
Jako těžké balvany se zřítilo přímo do potočního koryta několik Mastodontů, neboť skaliska byla příliš příkrá, než aby mohli po nich sestoupit. Těžkými zadky se zaryli do měkkého bahna a zapadli do něj tím hlouběji, čím více se snažili o osvobození. Žalostné troubení ubohých chobotnatců se neslo krajem a ztrácelo se v chuchvalcích dusivého dýmu.
Požár se rychle blížil ke skalnatému korytu potoka.
Zprvu se na něm objevily malé plamínky. Jako v bláznivém tanečním reji poskakovaly od jedné traviny k druhé, točily se a kroutily se v spletitých trsech tak dlouho, až z nich zbyl po sežehnutí jen jemný prach. Za nimi se hnaly útokem vysoko šlehající plameny. Zapalovaly křoviny, jež plály jak obrovské pochodně. Jako dlouzí ohniví hadi šplhaly s praskotem po kmenech stromů do jejich korun, z nichž po chvíli vyšlehly hrozivě vysoko proti temné obloze.
S očima plnýma úzkosti pozoroval blížící se oheň starý opičák. Byl neklidný a vzrušený neobvyklým divadlem. Náhle se zděšeně zašklebil a vyrazil z hrdla skřek plný hrůzy a strachu.
Opičí tlupa, která až dosud seděla bez pohnutí na větvích stromů a zděšeně se dívala na moře plápolajícího ohně, byla jeho skřekem vytržena ze své strnulosti. A jakmile uviděla, že starý opičák prchá, následovala ho v ztřeštěném chvatu.
Všichni běželi k nedalekým skaliskům, slézali po nich až k samému potoku a ukryli se v kdejaké díře a sluji, jimiž vápencové skály byly zde provrtány. Kde byly skalní dutiny větší, tam sváděli mezi sebou nemilosrdné, bezohledné boje o místo, v nichž silnější vítězili a slabší podléhali. Ale všem seděl v očích nesmírný děs nad rozevřeným peklem hrůz...

Obloha se zatahovala čím dál tím více černými a hrozivými mračny. Její temno prosekávaly dlouhými čárami klikaté blesky, ztrácející se v ohnivém moři hořící stepi. Ještě pořád se jí prohánělprudký vichr, zvedající do výše spousty popela, který roznášel daleko široko s dusivými chuchvalci dýmu a čmoudu.
Děsivá hrůza, nelítostná a ničivá, hnala se krajem a strašlivým rachotem burácejících hromů se chechtala nad stepí...
A tu náhle ve chvíli, když už nedaleko skalnatých břehů potoka šlehaly vysoko do výše dlouhé plameny a hořící stromy daleko široko rozlévaly oslňující záplavu strašidelně zbarveného světla, spustil se prudký lijavec.
Proudy vod se lily z mračen a za sykotu v oblacích bílých par zalévaly plameny rudě a žlutě svítící. Zář ohňů pomalu pohasínala, až se nakonec zcela rozplynula v šumu a hukotu padající vody. Blesky přestaly bičovat vzdušný prostor a rachot hromů zaburácel nad krajem jen ojediněle.
Ze všech stran se hnaly vody do koryta potoka, takže jeho hladina začala povážlivě stoupat. Po příkrých skaliskách se řinuly proudy špinavé, popelem zkalené vody, omývaly roztříštěná těla zřícených zvířat a pomalu je tlačily do koryta potoka. Žalostné skřeky a steny se draly z hrdel zmrzačených zvířat, jež s očima vytřeštěnýma hrůzou vlekla svá těla dále od proudu. Ale jen některým s nohama méně polámanýma se podařilo dovléci se až k úpatí vysokých pobřežních skalisek, kde vysílením i bolestí klesla.
Ale pro žádné zvíře nebylo záchrany. V úzkém, vysokými skalisky vroubeném korytě vyschlého potoka počala voda rychle stoupat a čím dál tím více jej měnila v divokou bystřinu, ženoucí se rvavě vpřed. Každým přívalem vody byl potok divočejší a dravější. Jeho dlouhé vlny splachovaly do proudu nejbližší tělíčka malých gazel a antilop a unášely je s sebou jak lehká pírka.
Z klubka rozbitých těl několika trojprstých koníků se pojednou jeden z nich vztyčil na přední nohy. Natáhl krk a smutnýma očima se dlouze zahleděl proti rozdivočelému potoku. Chřípí měl široce rozevřené a v prudkém větru mu hříva vlála jak šedohnědý fábor.
Náhle poděšeně zaržál. Chtěl se vzepnout, ale přeražený zadek ho poutal k zemi. Bil proto sebou bezmocně, klesal a opět se vztyčoval na přední nohy, kopal a kousal, ale vše bylo marné a bezvýsledné.
Vysílením i bolestí klesl a chvíli ležel jako bez života.
Ale pak se znovu vzepjal na přední nohy a žalostně zařičel. Jeho řičení se však ztrácelo v podivném hukotu, stále silnějším a silnějším. To se hnal korytem potoka mohutný příval vod z nedalekých hor. V rozbouřených a vysokých vlnách se řítil vpřed, divoce bil do skal i břehů a plnil koryto potoka vodou červeně zbarvenou od hlíny, kterou splavil ze svahů a z plošin vápencových skal.
V divokém a prudkém útoku se hnal příval vpřed. Obrovská vlna srazila řičícího koníka do spleti ostatních těl, přelila se přes ně s ohlušujícím hukotem a syčením a s nezmenšenou rychlostí spěchala dále. A za ní se valily nové a další vlny, které čím dál tím více plnily koryto potoka, dorážely na skalnaté břehy a odnášely s sebou vše, co se dalo uvolnit a odplavit. Na jejich zpěněných hřebenech se houpaly kmeny stromů, podemleté keře i zmrzačelá těla zřícených zvířat, vše v nepředstavitelném chaosu a v nevylíčitelné směsici.
Divoký příval vod, který neustále plnil koryto potoka, způsobil starosti i Mesopithecům, kteří se ukryli v dutinách skalisek na březích. Jakmile se počala voda vlévat do nejnižších dutin a rozsedlin, opice je opouštěly, drápaly se po skalách výše, a když nenalézaly nové dutiny, do nichž by se mohly skrýt, vyhazovaly silnější opice násilím slabší z jejich úkrytů a samy je obsazovaly. Vypuzené opice seděly pak se žalostným pohledem ve tváři pod kdejakým skalním výstupkem, byly promočené lijavcem a chvěly se zimou.
V malé rozsedlině se k sobě tlačilo několik opic. Jedna z nich držela v náručí malou opičku, která se k ní poděšeně tiskla. Všechny se smutně dívaly do šedě lijáku a bez zájmu naslouchaly hukotu rozbouřených vod potoka.
Náhle se před rozsedlinou objevil silný opičák a za ním řada dalších. Z jejich úkrytu je vypudila stoupající voda. Jeden z nich hrubě uchopil nejbližší opici a snažil se ji vytáhnout z rozsedliny. Ta se však zachytila skály a tak pevně se držela, že opičák marně s ní cloumal a třepal. To ho rozzlobilo a rozvzteklilo. S rozšklebenou tváří a s vyceněnými zuby poskakoval na malé plošince před rozsedlinou a ani studená sprcha deště nedovedla zchladit jeho vztek.
Pojednou vyšlehl z jeho očí krátký záblesk lstivého úskoku. Rychlým hmatem uchopil její mládě, velikou silou jí je vytrhl z náručí a odhodil stranou. Mládě úlekem zavřeštělo a slabýma ručkama se křečovitě drželo malého skalního výčnělku. Všude kolem něho prudce dopadaly veliké dešťové kapky, rozstřikující se na tvrdé skále v jemnou bělavou mlhu.
Samice, zbavena nečekaně mláděte, překvapením i vztekem pronikavě zaječela a v okamžiku vyskočila z rozsedliny. Odstrčila opičáka a hnala se k mláděti. Než však doběhla, kámen se vydrolil a padal i s jejím mládětem do dravého proudu potoka. Jako beze smyslů šílená vrhla se samice za nešťastným mládětem, aby je zachránila. Skoro současně dopadly na hladinu. Sotva je však samice něžně objala, uchvátil je obě divoký proud, srážel ke dnu a opět vynášel, houpal na vlnách a bil jejich těly o ostré hrany skal. A tak opičí máma zmírala v pevném objetí se svým děťátkem v divoce se valící zpěněné vodě, zatímco opičák se pral před skalní rozsedlinou se svými druhy o místo, tak bezohledně získané.

Šero zachmuřeného večera padalo na celý kraj a brzy splynulo s tmou přicházející noci. Noc byla černá, bezhvězdná a její ticho bylo rušeno neustálým šumotem vytrvalého deště a hukotem rozvodněného potoka. Teprve k ránu přestalo pršet a vítr rozfoukával šedé mraky daleko široko na všechny strany.
V bledém světle nastávajícího jitra se truchlivě odrážela pustota celého kraje, proměněného v obrovské spáleniště. Všude bylo plno šedavého popela, všude trosky ohořelých křovisek. Jako pobořené sloupy trčely vzhůru zuhelnatělé kmeny stromů bez korun a bez větví a svými pahýly dosvědčovaly přírodní katastrofu. A všude kolem bylo ticho, drtivé a dusivé, nepřerušované ani nejslabším cvrkotem hmyzu, který tuto pohromu nepřežil. Voda v potoce už

nestoupala, spíše pomalu opadávala. Ale pořád ještě unášela s sebou kusy dřev a mršiny zvířat, které ukládala v širokých mělčinách zákrutů potoka. Bez ladu a skladu rovnala vedle sebe části zvířecích těl, rozbitých dlouhou přepravou v prudkém proudu, a pokrývala je jemným červeným kalem, který se v těchto mělčinách rychle usazoval. A tak se stal nakonec potok hrobníkem uhynulé zvěře...

Za rosných jiter, která přišla po obrovském požáru na step, vpíjela do sebe zpustošená zem každou kapičku vláhy. Když později byla svlažena novými dešti, nasála se vodou tak, že za velkého horka slunečních dnů vydechovala jemňounké páry dusné vlhkosti. Pak se už na mnohých místech zdvihaly z holé země nizounké porosty nových travin a nových keříčků. Vyklíčily ze semen, která sem zanesl vítr. Nesčetné ostrůvky nové zeleně rychle vyrůstaly do výše i do šíře, spojovaly se v jediné zelené moře travin, křovisek a stromů. Mladé kmínky stromů se dychtivě hnaly do výše, aby byly blíž slunci.
A když větřík vanul nad tímto novým zeleným mořem, doprovázel jeho šumnou píseň cvrkot a bzučení přilétlého hmyzu, jásavé trylky nově hnízdících ptáků, mekot gazel a antilop, ržání trojprstých koníků, troubení Mastodontů a hluboko v houštinách i temné řvaní prašelem, které sem náhodně přitáhly.
To už nebylo v celém kraji ani stopy po hrozné katastrofě.

Až dodnes se vine potok Megalorheuma pikermským krajem a spěchá z hor Pentelikonu k Egejskému moři. Je však trochu jiný, než býval. Není divu. Vždyť za ony statisíce let, které uplynuly od obrovského požáru stepi, jíž tehdy protékal, změnil se i kraj. Tam, kde se tehdy rozprostíraly veliké travnaté a křovinaté roviny s krásnými háji a lesíky, rozprostírá se dnes moře a tříšť ostrůvků. Tam, kde dříve bývalo teplejší podnebí, je dnes chladněji.
Už od konce třetihor (pliocénu) počaly ohromné, na severu se tvořící ledovce vydechovat k jihu trvale velký chlad a ten zatlačil zvířenu zvyklou na velmi teplé prostředí do afrického nebo asijského vnitrozemí. Mnohé její druhy chlad i zahubil, a to ty, které se nechtěly z rodného kraje stěhovat a přec jen se nedovedly přizpůsobit měnícím se životním podmínkám. Nebyl to ovšem jen chlad, který rušivě zasáhl do života zvěře pliocénní pikermské stepi. Později trpěla tato oblast i větším suchem, a to mělo zase nepříznivý vliv na růst rostlinstva, potravu býložravců.
Čas všechno trochu změnil, neboť v jeho neustálé plynulosti, bez začátku a bez konce, se věčný pohyb vývoje ani na okamžik před ničím nezastavuje...

I dnes se vine potok Megalorheuma pikermským krajem a spěchá z hor Pentelikonu k Egejskému moři. Na jeho břehu, porostlém platany, oleandry a borovicemi, s nesčetnými hustými, těžko proniknutelnými houštinami myrt, vavřínů a cesmín, stanul v roce 1838 jakýsi bavorský voják a s údivem hleděl na množství kostí, trčících z červené vrstvy nad hladinou polovyschlého potoka. Sestoupil do řečiště a prohlížel zvědavě kosti.
Náhle se mu oči zaleskly podivnou radostí. Našel totiž úlomek kosti, v jejíž dutině se třpytilo několik krystalků. Byl přesvědčen, že našel diamanty.
Kost s "diamantky" pečlivě uschoval, a jakmile se vrátil domů, ukázal je profesorovi Andreasu Wagnerovi, který byl tehdy významným paleontologem na mnichovské univerzitě. Ten připravil vojákovi trpké zklamání, když mu sdělil, že lesknoucí se krystalky v kosti nejsou diamanty, nýbrž krystalky obyčejného vápence.
Voják odcházel zklamán. Zato tvář přísného a zachmuřeného profesora se pozvolna rozjasňovala, až se konečně rozzářila radostným úsměvem. Učený profesor totiž poznal, že drží v rukou úlomek čelisti pravěké opice, tvora, kterého tehdy paleontologové, vědci studující vyhynulé tvorstvo, ještě vůbec neznali. A to bylo signálem k odborným výzkumům slavného pikermského naleziště. Výzkumy trvaly mnoho let, ale pověděly mnoho o tom, jaký kraj a život byl v onom malém koutku světa asi před deseti milióny let.

JEZERO SMRTI
Jako hustý dým obrovského požáru zahalovala ranní mlha rozsáhlý močál, rozprostírající se do nedozírných dálek. Vše se ztrácelo v šedobílé cloně, která zaplňovala celý prostor mezi zemí a oblohou, stříbřitě zářila, ale zůstávala pořád neprůhledná.
Když však na východě začala z hlubin vesmírného prostoru vystupovat zlatá sluneční koule, mlha pomalu řídla, klesala k zemi a smáčela studenými krůpějemi celý kraj. Její rozervané chuchvalce se valily jako bělostné závoje přes zelené porosty sítin, rákosí a orobince, prodíraly se mezi pruty hustých vrbových houštin, ztrácely se v nich a stále víc a více obnažovaly oblohu. A když pak na hladinách četných kalužin zaplály rudé a zlaté odlesky vycházejícího slunce, tu se v čistém, ale vlhkém a chladném vzduchu, prosyceném pachem bažin, objevila podivná, nevlídná nádhera kraje.
Byla to pustá a pochmurná krajina, posetá tisíci drobnými kalužinami nečisté a páchnoucí vody. Nad nimi létaly nesčetné roje rozličných komárů a v nich skřehotaly žáby vytrvale své monotónní volání. Kalužiny však zarůstaly bujně rostoucími rašeliníky, které je znenáhla pokrývaly svými zelenými, hustě olistěnými lodyžkami jako smaragdovým hávem. Občas sice lijáky a přívaly zkalených vod vytvářely v prohlubeninách půdy vždy nové a nové kalužiny, ale i ty byly brzy zakryty bujně rostoucím močálovým rostlinstvem.
Bylo to zlé místo, jemuž se kdekteré zvíře vyhýbalo. Vstoupit na ně znamenalo okamžitě se probořit do černého bahna a navždy v něm zmizet - utonout.
Jen tu a tam černý, oranžově skvrnitý mlok kráčíval pomalu od jedné kalužiny k druhé, hledaje, kde by bylo co dobrého k snědku. O více se nestaral a také nemusel, neboť jemu nehrozilo nebezpečí, že by se pojednou mohl zabořit do zrádné, zeleným rašeliníkem zarostlé kalužiny, z níž by už nebylo vyváznutí.
V místech, kde byla půda sušší, vyrůstaly nízké křoviny a na protáhlých výspách i zakrslé stromy, ošlehané větrem.

Jitřní chlad probudil z noční dřímoty velikého prakrkavce, který jako ztělesněné černé svědomí zlověstného močálu tiše seděl na větvi starého, napůl uschlého stromu. Roztáhl křídla, několikrát jimi zamával a s krákoráním odlétal daleko na okraj močálu.
Bylo to divné místo, kam prakrkavec letěl. Rozlévalo se tam veliké jezero, jehož široké a klikaté břehy byly porostlé sítinami, ostřicemi a rákosím, vyrůstajícími v hustých trsech z měkkého zrádného bahna. A za tímto zeleným porostem bylo mnoho úzkých lagun a malých kruhovitých tůněk černého asfaltu, jehož lepkavá hmota se rozlévala i kolem jejich břehů, jsouc kryta travinami a křovisky.
Vysoké a staré stromy, které zde stály jako přední stráže nedaleké travnaté roviny, byly již odedávna vyhledávány prakrkavci a prasupy, protože zde snadno získávali kořist lapenou záludnými asfaltovými tůňkami.
Bylo zde už několik prasupů rodu Teratornis, když sem přiletěl prakrkavec, který nocoval někde daleko uprostřed močálu. Zamířil k pahýlu uschlé větve starého stromu, tiše naň usedl a seděl jako zkamenělý, bystrým zrakem však pátral po celém okolí. Ale kromě několika sluncem vybílených koster mezi travinami a křovisky neviděl nic, co by upoutalo jeho pozornost.
Slunce už zatím vystoupilo nad obzor a opíralo se zarudlými paprsky o poslední zbytky mlžných chuchvalců, které tlačilo čím dál tím více k zemi a k hladině jezera. Z jemného závoje mlhy nad jezerem počaly zřetelně vystupovat i obrysy vzdálených ostrůvků, neboť i tam mlha řídla. Tu a tam, když skanula krůpěj sražené mlhy na jezerní hladinu, rozběhly se z místa, kam dopadla, soustředné kruhy vlnek na všechny strany, běžely po hladině k zelené stěně rákosí, sítin a ostřic, vnikly do ní a v jejím bludišti se navždy ztratily.
Jakmile slunce vystoupilo ještě výše a pozlatilo svým teplým jasem traviny a křoviny, břehy jezera náhle oživly. Veliké, kovově se třpytící mouchy poletovaly z květu na květ a hodovaly na sladkém nektaru s pilnými včelami, velikými vosami i nemotornými čmeláky.
Travinami se prodíralo mnoho nejrůznějších brouků a broučků a černí i červenohnědí mravenci započali svou ranní činnost jako každý den spěchem a kvapem. Z vysokých stébel travin a z větví křovisek se ozývaly vrzavé popěvky různých sarančat a kobylek, přehlušované hlasitým cvrčením velikých cikád.
Jako veliké sněhové vločky se třepotali vzduchem bílí motýlkové a jako smaragdové střely se míhaly veliké, kovově lesklé vážky.
Ze spleti rákosí a sítin se ozývaly veselé hlasy nejrůznějšího vodního ptactva. Hejna kachen, slípek a roháčů vyplula z rákosových houštin na jezero, aby se vykoupala v prvních vlnách ranního jasu.
K jezeru, ozářenému sluncem, přilétal i párek brodivých volavek, hnízdících na nedalekém stromě, a letěl k místu, kde už několik pelikánů lovilo na mělčině ryby. Sotva doletěl, snesl se na jezero starý houser a za ním hejno hus, které vesele kejhaly, jako by i ony radostně vítaly sluneční jitro.
Neutěšený kraj ztratil v září probouzejícího se slunečního dne na své pošmournosti a zrádnosti. Ale černý, na uschlém pahýlu starého stromu tiše sedící prakrkavec nevěstil nic dobrého.

Velmi daleko v travnaté rovině se vypínalo rozervané skalisko, z něhož tryskal pramének čisté vody; hromadila se v maličké tůňce, vroubené zelenými vějíři kapradin. Z tůňky vytékal potůček, který se proplétal jako stříbrná nitka vysokými travinami, a stínem světlého lesíka spěchal k jihu.
Na druhé straně skaliska, rozpukaného v balvany obrovské velikosti, byla malá sluj, tmavá a suchá. Před jejím vchodem, trochu zakrytým zeleným křoviskem, byla malá rovinka, porostlá nízkou trávou. Tráva porůstala i nízké, ale příkré svahy, plné velikých balvanů, které jako obrovské schody vedly z travnaté stepi na rovinku před skalní sluj. Byla prázdná, ale v jejím okolí bylo živo.
Několik divokých králíků si zde vyhrabalo doupata a i s mladými zde spokojeně žilo. Nebyli nikým rušeni, neboť jeleni, kteří se sem chodili napájet s divokými koníky a jinou zvěří, si jich nevšímali a nechávali je na pokoji. Jen tehdy, když krajem táhli krvelační vlci, museli se mít na pozoru. Dobře věděli, že neopatrnost před nimi se platí životem. A tato zkušenost přecházela z pokolení na pokolení.
Veselý a bezstarostný život divokých králíků však jednoho dne rázem přestal.
Bylo to k večeru, když se zastavil před skaliskem u tůňky párek velikých šelem Smilodontů. Mohutný samec s nápadně silnou hrudí, silnýma předníma nohama a krátkým ocasem stál nepohnutě nad tůňkou a pohlížel na pijící samici, o něco slabší, ale zato ladnější. Oba byli plavé barvy. Z tlamy jim vyčnívaly ohromné špičáky v podobě dlouhých, šavloví tě prohnutých tesáků, jež byly zploštělé a na okrajích jemně vroubkované.
Tyto tesáky byly nejmohutnějším a nejdokonalejším vražedným nástrojem, kterým kdy byli živočichové od přírody vyzbrojeni. Než se však vyvinuly do velikosti jako u Smilodontů, trvalo nesčíslné tisíce let. Prapředci těchto šelem z třetihorní éry měli sice už také silné tesáky, ale jen nepatrně prodloužené. U jejich potomků se však zvětšovaly a tak zmohutněly, že dodávaly Smilodontům ve čtvrtohorní éře vzezření nejkrvelačnější šelmy, zabijáka se dvěma dýkami.
Několika tichými kroky sestoupil samec k tůňce a počal také hltavě chlemstat křišťálovou vodu. Pak ladným skokem přeskočil potůček a za ním jeho družka. Do vlhké půdy se hluboce vtiskly jejich tlapy, ozbrojené velikými ostrými a srpovitě ohnutými drápy, šli tiše kolem skaliska a tak opatrně našlapovali, že ani ta nejmenší větvička pod nimi nezapraskala, ani ten nejmenší lísteček nezašustil.
Náhle se samice zastavila a zvědavě se zadívala na tmavý otvor skalní sluje. Několika hbitými skoky se octla u ní a opatrně ji prohlížela. Vběhla i dovnitř a chvíli tam pobyla.
Samec ji tiše, ale bedlivě pozoroval. Pojednou zaslechl, jak ho jemným mňoukavým hlasem vábí k sobě. A když k ní přicházel, znovu vběhla do sluje a znovu se vábně ozvala. Samec stál chvíli nerozhodně, ale pak i jeho pohltila temnota skalní sluje.

A zatím venku tichounce padalo k zemi večerní ticho a na stmívající se obloze vysoko zaplály první hvězdy. Všude byl klid a mír - jen v hlubokých norách se k sobě úzkostlivě krčili divocí králíci a malá srdíčka jim prudce bila hrůzou a děsem nad příchodem krvelačných šelem.
Stříbrná měsíční záře se rozlila po celém kraji a teplý vánek rozmarně počechrával koruny stromů. Z nedaleké houštiny vystoupil veliký jelen. Opatrně větřil a napjatě poslouchal. Pak se pomalými kroky ubíral k tůňce pod skaliskem, škubaje cestou tu a tam hrst trávy nebo zelenou ratolest z nízkých křovisek.
Smilodontů, odpočívajících v sluji, se zmocnil neklid. Zvedli hlavu, natáhli krk a dlouhými vdechy sáli do sebe proud teplého vánku, který přinášel pach jelena. Pach byl tím ostřejší a dráždivější, čím více se jelen blížil k tůňce. Po chvíli, kdy krvežíznivost samce byla již přespříliš vydrážděna, opustil plíživými kroky temnou sluj, a chráněn stínem křoviska přitiskl se k zemi a číhal. Za ním se tiše připlížila i samice. Oba leželi nehnutě, jen krátkým ocasem chvílemi prudce mrskali a z očí jim vyzařovala neukojitelná chuť po teplé krvi. Jejich těla se už celá jemňounce zachvívala loveckou vášní.
Když samec viděl, že jelen míří k tůňce, neslyšně se plížil vpřed k velikému balvanu, zcela porostlému zeleným mechem a šedými lišejníky. Zpola jím kryt, chystal se k přepadu ušlechtilého paroháče.
Zatím jelen dostihl tůňky. Zastavil se u ní, rozhlédl se kolem a znovu zavětřil. Ale větřil po vánku, a tak jeho černý široký čenich ho nemohl varovat před skrytým nepřítelem.
Jelen sestoupil k tůňce a vkročil do vody. Sehnul hlavu a začal pít. V lesknoucí se hladině zrcadlila se jeho vznešená hlava, vyzdobená obrovskými, bohatě větvenými parohy. Bylo v ní zobrazeno celé jeho mohutné tělo v plném rozpuku životní síly.
A jelen pil chladnou křišťálovou vodu dlouhými doušky...
Najednou se měsíční nocí rozlehl strašlivý řev. Jelen sebou škubl, zvedl hlavu a jeho zděšené oči utkvěly na mohutné prašelmě, která se rázem vztyčila u nedalekého balvanu. V rozevřené tlamě jí svítily mohutné, šavlovitě zakřivené tesáky, oči se jí divoce leskly a krátký, pahýlovitý ocas se bez ustání mrskal ze strany na stranu malými trhavými pohyby.
Jelen, vyděšen hrůzyplným řevem a pohledem na rozběsněnou prašelmu, na chvíli jako by zkameněl. A tato nepatrná chvíle stačila, aby ho Smilodon mohutným skokem napadl. Šavlovité tesáky se zaryly do šíje jelena jako dvě ostrá bodla a obrovská váha útočící prašelmy ho rázem strhla k zemi. Ostré drápy se mu zaryly hluboko do těla a drásaly mu kůži i svalstvo až na kost. A tu Smilodon mohutným trhnutím hlavy vytrhl šavlovité tesáky z šíje padlého jelena a novým rozmachem je do ní znovu zaryl. Několik záchvěvů smrtelné křeče projelo jelenovým tělem a to byl jeho konec.
Několika ladnými skoky dostihla místa přepadu i samice. Zastavila se nad uloveným jelenem, sklonila hlavu, stočila ji na stranu a jediným mohutným rozmachem šavlovitých tesáků mu roztrhla břicho.
Pak obě šelmy svorně dlouho hodovaly.
Když se dobře nasytily a odplížily se s plným žaludkem do skalní sluje, přišli se o zbytek jejich hostiny porvat bázliví prakojoti. Příšerné vytí těchto šedě zbarvených šelem psovitých velikosti lišky se neslo měsíční nocí daleko široko a zaléhalo i do hlubokých nor ubohých králíků, přitisknutých k sobě, jak byli přestrašeni z hrůzy dnešního večera a nastalé noci...
Smilodonti se usadili ve sluji natrvalo. Hlavně samice nechtěla opustit toto místo, ba začala sluj i trochu upravovat. Brzy se ukázalo, proč zde chtěla zůstat. Bezpečný úkryt, blízkost vody a hojnost zvěře kolem, to vše bylo zárukou, že Smilodonti budou zde moci dobře vychovat svou rodinu. Netrvalo dlouho a po travnaté rovince před skalní slují začali se nemotorně batolit dva jejich potomci.
Přítomnost Smilodontů vypudila brzy králíky z jejich zabydlených doupat. Ačkoli jim ohromné prašelmy nebyly zrovna nebezpečné, neboť králíci byli pro ně příliš malou kořistí, přece jen byl konec jejich veselému a bezstarostnému životu. Proto většina jich nory opustila a vchody do nich znenáhla zarůstaly trávou.
Tak se stalo, že divocí králíci od tůňky našli nový domov kolem břehů jezera. Vyhrabali si tam hluboké nory mezi kořeny stromů, a majíce všude kolem sebe dostatek chutné potravy, znovu žili vesele a bezstarostně, protože Smilodonti toto místo nenavštěvovali.
Toho dne, když sem odkudsi z močálu přiletěl prakrkavec, skotačilo několik králíků ve vysoké trávě. V nesčetných kličkách pobíhali sem a tam, a když se jeden druhému ztratil, zapanáčkovali a honba začala nanovo. Jako dlouhý zelený had se vlnila tráva tam, kudy rychle běželi, a jako závan větru to zašumělo v křovinách, jimiž probíhali.
Náhle jeden z nich bolestivě zaskučel. Ostatní okamžitě ustali ve hře a zděšeně pohlíželi na statného vlka, jak silnými zuby drtí jejich druha. Jako střely se rozprchli na všechny strany.
Dva z nich směřovali přímo k jezeru. Běželi, běželi - a pojednou uvázli. Ať se namáhali sebevíce, nemohli z místa. V hrozné úzkosti napínali tělo až k prasknutí, ale zadní běhy se ani nepohnuly. Králíci uvízli v měkké a lepkavé hmotě asfaltové tůňky, a čím více se namáhali, aby se osvobodili, tím více do ní zapadali a tím více je pohlcovala do svého smrtícího objetí. Tak místo do úkrytu vběhli do náruče smrti, smrti zlé, která zabíjí pomalu a při plných smyslech.
Ustrašený jekot králíků lapených asfaltovou hmotou upoutal pozornost hladového vlka. Když uviděl, že nedaleko před ním bezmocně sebou tlukou dva králíci, pustil již nehybného ušáčka a dlouhými skoky se vrhl k nim. Lačnost po další kořisti přehlušila v něm starou rodovou zkušenost, že snadno dosažitelná kořist bývá nebezpečná a že je proto nutno dbát opatrnosti.
Byl to však mladý, ještě nezkušený vlk, hnaný hladem. Mohutným skokem dopadl na prvního králíka. Jak doskočil, zaryl se nohama hluboko do asfaltu. Marně se snažil vytáhnout nohy z lepkavé hmoty. To v něm vzbuzovalo zuřivost. Bil tělem na všechny strany a jeho hrozná tlama v nesmyslném vzteku rvala na kusy těla králíků. Ale všechna jeho síla i zuřivost nebyly mu nic platny. Za několik hodin zemdlen očekával s netečnou odevzdaností naplnění svého neblahého a neodvratného konce.

Náhle se z blízkého stromu snesl k nehybně ležícímu vlku veliký prasup Teratornis. Chtěl na vlka usednout, ten však s vypětím posledních sil zvedl hlavu a rozšklebenou tlamou vztekle sekl po dravém ptáku. Sup obloukem odletěl a ve velikých kruzích oblétal zmírajícího vlka. Pak na něho znovu zaútočil a ostrým zobákem ho několikrát klovl do hlavy. Vlk se pak už nehýbal. Proto sup na něho již bez nebezpečí dosedl. Ostrým hákovitým zobanem rval z něho kusy masa a hladově je hltal. Zatímco hodoval, slétli se prakrkavci na těla mrtvých králíků a s hašteřením se i oni sytili.
Když se nažrali, začalo se stmívat. Jeden po druhém odlétali, až všichni zmizeli v dáli. A ten největší z nich zamířil do středu pošmourného močálu, odkud ráno přiletěl. Tam v bezpečí přečká noc a zrána opět přiletí a znovu bude čekat s ostatními druhy na březích jezera na oběti zrádných asfaltových tůněk.
Mnohokrát vyšlo a zapadlo slunce nad jezerem a močálem. Prasupi a prakrkavci sem stále přilétávali a trpělivě zde čekali na oběti. Jednou to byl malý divoký králík, jindy mladý nezkušený vlk, jindy hejno divokých kachen nebo hus, které se snesly omylem na asfaltové tůňky, pokryté slabou vrstvičkou špinavě hnědé vody.
Všude kolem byla spousta koster a kostí. Některé z nich, ležící už dlouho v trsech travin, svítily bělostí jako výstražné vykřičníky všemu živému. Těla obětí, která zapadla přímo do tůněk, se pomalu ztrácela v mělké lepkavé hmotě, až nakonec zcela zmizela. Z bezedného asfaltového hrobu vystupovalo pak tisíce bublin, praskajících na hladině špinavé vody.
Smilodontí mláďata rychle vyrůstala. Už se nebatolila nemotorně u vchodu skalní sluje, ale skotačila vesele v nejbližším okolí a staří je už častokrát začali cvičit v lovu. Byla to především samice, která je s velikou trpělivostí učila neslyšitelně se plížit travinami, nepohnutě ležet, i bystře větřit a pak velikým skokem zaútočit na vyhlédnutou kořist. První školu v přepadání a vraždění měla mláďata na divokých králících, jichž žilo ještě několik na druhé straně skaliska. Od té chvíle, kdy se s přispěním samice podařilo oběma mláďatům, ulovit králíka, probudila se v nich lovecká vášnivost celého jejich rodu, takže zaměnila i své nejmilejší hry za lov na ubohé králíky.
Zatím však nastaly starým Smilodontům starosti s obstaráváním potravy jak pro sebe, tak pro mladé. Zvěř, která ještě nedávno žila kolem skaliska v četných stádech a která se sem chodila i zdaleka napájet, znenáhla opouštěla kraj, když se stal královstvím ukrutných prašelem. Stáda antilop, malých velbloudů, bizonů i divokých koní odešla jinam a s nimi i stáda jelenů. Samec musel vycházet na lov stále dál a vždy hůře se mu lovilo.
Jednoho dne se Smilodon obrátil k jezeru, jemuž se až dosud vyhýbal. Když k němu přicházel, uviděl v dálce před sebou několik divokých koní, klidně se pasoucích. Velikým obloukem je obešel a pak se k nim tiše a opatrně plížil. Byl už velmi blízko, když neopatrně stoupl na suchou větvičku. Slabé zaprasknutí stačilo, aby nádherný hřebec zvedl hlavu, a když opodál uviděl plížícího se Smilodonta, dal se na rychlý útěk a za ním v mžiku prchali i ostatní.
Jeden mladý hřebeček, ohromen hrůzou z útočící prašelmy, která ho už dohánělа, zamířil v smrtelné úzkosti k břehu jezera. Běžel travinami a mezi nízkými křovisky. Náhle upadl jako bleskem zasažen a počal se bezmocně zmítat na zemi. Zrádná lepkavá hmota asfaltové tůňky, rozlitá mezi trsy travin a nízkých křovin, zbavila ho pohybu a připoutala k zemi.
Pronásledující Smilodon se zarazil a překvapeně zíral na zmítajícího se a úzkostlivě řičícího koníka. Šavlozubému tygru se zdálo, že zde není všechno v úplném pořádku. S rozšklebenou tlamou se opatrně plížil vpřed a široce rozevřenýma očima hledal nepřítele, který se odvážil přepadnout jeho kořist. Byl připraven s ním bojovat, bojovat tvrdě, třeba na život a na smrt, jen si nenechat beztrestně vyrvat kořist, kterou on štval a na kterou jenom on měl nyní právo. Ale ať sebevíc napínal zrak a čich, přec žádného nepřítele neviděl a necítil. Jen vysoko ve vzduchu nad ním kroužil orel Aquila chrysaetos a bystrým zrakem všechno pozoroval.
Smilodon se opatrně plížil ke koníku, jsa každým okamžikem připraven k boji, třeba i s pralvem, který na stepi také lovíval a s kterým se už několikrát na svých toulkách potkal.
Náhle ucítil, že nějak těžce zvedá nohy, že se jimi zahořuje do čehosi měkkého a lepkavého. Nedbal však toho, maje mysl vybičovanou lačností po blízké bezmocné kořisti. Ale stačil ještě malý krok a jedna z předních tlap se mu zabořila hluboko do špinavě tmavohnědé hmoty, která tlapu zcela obalila a držela v zajetí.
Když Smilodon nemohl tlapu lehce vytáhnout, ulekl se a prudkým trhnutím ji konečně uvolnil. Jakmile však na ni naslápl, znovu lepkavý asfalt, na ní uváznuvší, připoutal ji k zemi a znemožňoval mu obvyklý lehký pohyb. To přivádělo Smilodonta k šílené zuřivosti. Bil divoce tlapou do trsů travin a křovin, jen aby odstranil co nejdříve malého, ale nepříjemného a tak potutelného nepřítele, který mu bránil ve volném, lehkém a rychlém pohybu.
Když se konečně zbavil lepkavé hmoty, znovu ho vábil v asfaltu lapený koník. Zamířil k němu z jiné strany, pak opět z jiné, ale vždy se vrátil, neboť lepkavý asfalt byl všude kolem a chránil svou oběť, která zatím už vysílením nehybně ležela a počala pomalounku zapadat do bezedného hrobu.
Smilodon poznal, že toto místo je nebezpečné. Vycítil, že získání kořisti, kterou zde mohl lehce dostat, by mohl zaplatit i vlastním životem. Proto vrhl ještě jednou zlý pohled na potměšilé místo, na koníka a pak se obrátil a zmizel v křovinách, nad nimiž ještě pořád vysoko v oblacích kroužil pravěký orel.
Když se Smilodon ztratil ve stepi, slétli z vysokého dubu dva supi, zamířili k mrtvému koníku a usedli na jeho hřbet. Ale než mohli z něho ostrými, hákovitě zahnutými zobáky rvát kusy masa, přiletěl jako střela mohutný orel. Supi se zpola roztaženými křídly a s hrozivě otevřenými zobáky byli odhodláni mršinu hájit.
Hladový orel se však nedal zastrašit a na jednoho ze supů prudce zaútočil. Plnou silou na něho naletěl, zaťal drápy do jeho těla a ostrým zobanem mu dobře mířenou ranou prorazil lebku.
Sup zakolísal a spadl z hřbetu koníka do asfaltové tůňky. Jak padal, strhl s sebou i orla, který měl srpovité drápy zatknuté do jeho těla. Orel divoce zamával křídly. Trochu špinavé vody vysoko vystříklo a asfalt okamžitě zalil mohutná křídla, takže je již nebylo možno osvobodit z lepkavých pout. A tak ležel nyní živý vítěz vedle mrtvého poraženého - vítěz, kterého nečekalo nic než pozvolné umírání.
A zatímco život orla zhasínal, hodoval druhý sup na mršině koníka, hladově hltal kusy masa a jen nerad se dělil o kořist s ostatními svými druhy, kteří se sem začali odevšad slétat.

Smilodontí mláďata rostla jako z vody. Už dávno nelovila jen malé králíky, ale chodila lovit se starými daleko do stepi. Na těchto společných výpravách se naučila od starých i všem lstivým přepadům, které vyžaduje zdárný lov.
Čím více mláďata vyrůstala, tím byla samostatnější. Byla už silná a odvážná, jen moudrá zkušenost stáří jim chyběla. Jednou se stalo, že se mladý samec do skalní sluje více nevrátil. Odloučil se tehdy od rodiny a hnal se za několika malými gazelami. Staří se zbylým mládětem pozorovali chvíli jeho rychlý běh, o němž věděli, že je zbytečný, že vyčerpává síly, aniž přinese žádoucí výsledek, neboť rychlé gazely bylo nutno přepadat a ne štvát. Nechali ho však běžet, jako by chtěli, aby ho vlastní zkušenost poučila. Pak se plížili stepí opatrně dál, čekajíce, že mladý samec vyčerpán vysilujícím během se brzy vrátí zpět a půjde lovit s nimi. Ale nedočkali se.
Mladý Smilodon brzy poznal bezúčelnost svého štvaní. Vzdálenost mezi ním a prchajícími gazelami se neustále zvětšovala. Už se chtěl vrátit, když náhle uviděl za velikým křoviskem několik ohromných Mylodontů, ožírajících zelené ratolesti vysokých keřů. Smilodon ustal v běhu a divoce zařval.
Hrozivý řev, který se rozlehl stepí, poděsil ohromné, bezmocné chudozubce k smrti. Z tupých oči jim vyzařovala nesmírná hrůza a panický děs je přimrazil k zemi. Velikým obloukem se vrhl Smilodon na jednoho z nich, srazil ho k zemi a šavlovitými tesáky ho začal ubíjet. Smrtelný chropot umírajícího Mylodonta vytrhl jeho druhy ze strnulé netečnosti, hrůzy a děsu, takže se dali na útěk.
Jak to Smilodon uviděl, pustil ubíjeného a vrhl se na druhého. I toho srazil k zemi a rval nelítostně tlamou. A zatímco hltavě chlemstal teplou krev, ztráceli se zbylí Mylodonti v stepi, klátíce nemotorně ohromným tělem, jež nebylo pro rychlejší chůzi stavěno.
Mladý Smilodon si tak nacpal břicho, že po skončení hodů zalezl do křoviska a dlouho odpočíval. Když vytrávil a hlad ho vyhnal z houštiny, znovu si pochutnával na zbytcích mylodontích mršin, odehnav z nich několik supů a bázlivých kojotů.
A toto veliké husté křovisko se mu tak zalíbilo, že je už neopustil.
Křovisko, které si mladý Smilodon vyhlédl za svůj nový domov, vyrůstalo daleko od jeho rodné skalní sluje. Vyrůstalo i daleko od jezera s asfaltovými tůňkami, až na samém okraji stepi poblíž světlého pralesa, rozprostírajícího se na sever do nedohledných dálek.
Okraj stepi a pralesa byl nejoblíbenějším Smilodontovým lovištěm. Kromě pralvů a velikých pramedvědů nebylo zvířete, kterého by nenapadal. S nelítostnou zuřivostí se vrhal na býložravé Mylodonty, Megalonyxy a Nothrotheria, ohromná, tupá a nemotorná chudozubá zvířata, která byla proti jeho divokým útokům zcela bezmocná. Občas, když toužil po vzrušující honbě, lovil rychlé antilopy, divoké koně i mohutné bizony, kteří zde žili v četných stádech. A tak z mladého Smilodonta vyrůstala silná nebezpečná šelma, která se brzy stala trýzní a postrachem celého kraje.
Stalo se však jednou, že Smilodon nemohl dlouho ulovit žádnou kořist. Rozzuřen neúspěchem a hladem, narazil pojednou na starého samotářského pralva. Obě šelmy se zastavily a s rozšklebenými tlamami nenávistně na sebe pohlížely. Žádná nechtěla uhnout z cesty, ale žádná se také neodvažovala proti druhé zaútočit.
Po chvíli napjatého vyčkávání odskočil starý pralev stranou a chtěl v míru pokračovat ve svém putování. Jak to však Smilodon zpozoroval, silně zařval a s nesmyslnou zuřivostí se vrhl na lva, neboť v jeho ústupu viděl slabost a strach. Ale lev se nedal, obrátil se a počal se nejen bránit, ale i útočit.
Veliký a urputný boj se pak odehrál ve vysokých travinách. Silnými drápy a mohutným chrupem si vzájemně rvali kusy masa z těla a z těžkých ran jim vytékaly proudy krve, barvící rudě celé bojiště. V divokém klubku se zmítali sem a tam, jednou nahoře ten, podruhé onen. Pak zase jako živý jehlan stáli vztyčeni proti sobě, vzpírali se a zmítali v hrozném napětí svalů.
A jak jen se vyprostili z krvavého objetí a jejich vztyčená těla těžce dopadla k zemi, znovu na sebe zaútočili. Písek i celé trsy travin létaly pod tlapami zápasících šelem na všechny strany a vzduch se otřásal jejich řevem. A znovu se jejich tlamy zakousávaly v šílené zuřivosti do sebe, rvaly si kůži i maso a kam dopadly jejich mohutné tlapy, tam vyryly ostré silné drápy hluboké krvácející rýhy.
Boj byl z počátku vyrovnaný, neboť sílu a zuřivost mladého Smilodonta vyrovnávala zkušenost starého lva. Když však souboj trval déle, počal lev umdlévat; místo útočení se už jen bránil a nakonec pokryt četnými ranami, začal ustupovat.
A tehdy Smilodon zdvihl do výše jednu z předních tlap a prudkou ranou na páteř srazil lva k zemi. Krutá bolest projela tělem lva a na okamžik ho zbavila smyslů. Když se však Smilodon znovu na něho vrhl, aby mu vrazil šavlovité tesáky hluboko do šíje, převrátil se lev na záda a zasadil mu mohutným chrupem takovou ránu, že mu obnažil čelistní kost. Smilodon odskočil a z hluboké rány se mu řinula krev, jejíž kapky pršely do trsů pošlapané trávy.
Lev rychle vyskočil a dal se na útěk.
Smilodon vítězně zařval, ale prchajícího lva nepronásledoval. I on byl znaven a vysílen krutým bojem. S krvácejícími ranami se pomalu ubíral k svému doupěti, zatímco v kraji doznívál jeho řev, v němž se zachvíval pocit radosti nad vlastní ohromnou silou a nad prvým velkým vítězným bojem se šelmou stejně silnou.

Sluneční paprsky se opíraly vší silou o celý kraj a vysoušely kdejakou kaluž vody. Trsy travin usychaly a hnědými chuchvalci daleko široko pokrývaly step. Už dlouho nesvlažil deštík vyprahlý kraj a klidné západy slunce nedávaly naději na změnu počasí.
Jednoho dne se objevil na pokraji pralesa Archidiscodon, mohutný praslon s nádherně vyvinutými dlouhými kly. Byl to v těchto končinách vzácný host, jenž sem na svých toulkách náhodně zabloudil. Trápila ho žízeň a toužil po osvěžující koupeli. Proto, když uviděl v dáli lesknoucí se hladinu jezera, zamířil k němu. Čím více se k němu blížil, tím rychleji ho hnala touha po vodě vpřed.
Když dospěl k nebezpečným břehům jezera, neumírnil spěch, nestal se obezřelým, neboť neznal záludnost tohoto

místa. A tak se stalo, že se náhle zabořil do jedné z asfaltových tůněk. Nesmírnou váhou svého těla zapadl hluboko do měkké lepkavé hmoty a zoufalý pokus o záchranu měl za následek, že klesl na bok a nemohl se hnout. Malá očka plná zděšení těkala z místa na místo, jako by hledala záchranu. Ale marně! Ubohý praslon zvedl hlavu a jeho žalostné troubení se začalo ozývat krajem.
Smilodon, který byl právě na lovu, je ihned zaslechl. Bylo slabounké, ale pro jeho bystrý sluch zřetelné i z tak veliké dálky. Smilodon se zastavil a dlouho poslouchal a větřil. Pak se rozběhl a veden žalostným hlasem rychle se blížil k místu nehody.
Netrvalo dlouho a uviděl před sebou neznámé veliké zvíře, nemohoucně ležící na zemi. Protože byl mladý a nezkušený, nebylo to pro něho, jako kdysi pro jeho otce, varovným znamením. Viděl pouze velikou, bezmocnou a snadno získatelnou kořist. A ta znamenala vždycky dosyta teplé krve a hojnost masa, třeba na několik dnů.
Ohromným skokem dopadl Smilodon na praslona. Zachytiv se drápy na silné kůži boku, vrazil praslonu s velikým rozmachem do šíje šavlovité tesáky. Prudká bolest projela Archidiscodontovým tělem, zmírajícím už vysílením. S vypětím posledních sil pozvedl hlavu, obtočil chobotem přední tlapu útočníka a prudce jím smýkl. Smilodon překvapen obratností a silou chobotu, jakou nečekal, sklouzl z boku praslona a zadkem se hluboko zabořil do lepkavého asfaltu, který ho zalil. Byl lapen a ztracen.

V úzkosti, kterou dosud nepoznal a která ho nyní zcela zachvátila, vrážel bez ustání šavlovité tesáky do Archidiscodontova těla a ostrými drápy mu rozdíral chobot a hlavu. Trhal jej a rval, dokud nezemdlel. A jak ho znenáhla opouštěly síly, tak ho opouštěla i zuřivost, až nakonec upadl v netečnost, z níž ho nedovedl vytrhnout ani pach teplého masa, ležícího před ním, hladovým, v takové hojnosti. Cítil marnost všeho.
Slunce se pomalu sklánělo k západu. Než se skrylo za obzorem, polilo zlatem a červení oblohu a několik posledních paprsků zalétlo i do zkalených Smilodontových očí. A jako by se těmto slunečním paprskům podařilo roznítit v Smilodontu poslední jiskřičku zhasínajícího života, zvedl náhle hlavu, rozhlédl se naposled po celém kraji a krátce zařval; pak mu zase hlava klesla, jeho tělem to škublo - a byl konec.
Kraj ztichl. Jen na dalekém obzoru doznívala táhle ozvěna jeho posledního výkřiku.
Když zaplály na obloze první hvězdy, seděli před mrtvým Smilodontem a rozdrásaným Archidiscodontem v půlkruhu vychrtlí prakojoti. Jejich hladové oči svítily do temnoty noci a jejich příšerné vytí se neslo nočním tichem. Seděli hladoví před hromadou masa, ale nemohli k němu, neboť dobře znali záludné asfaltové tůňky, které své oběti nikdy beztrestně nevydávaly.
Dlouho zde prakojoti seděli. Teprve když těla obětí zmizela v tůni jak v bezedném hrobu, přestali výt a jako stíny zmizeli ve stepi.

Velmi daleko uprostřed močálu seděl na větvi polouschlého stromu černý prakrkavec a tiše podřimoval. I on viděl umírat Smilodonta a Archidiscodonta. Ale nevyrušovalo ho to z dřímoty. Viděl zde již mnoho umírání a mnoho jich ještě uvidí, než sám skončí svůj život - on, starý černý prakrkavec, výstražný symbol pošmourného močálu a záludného jezera smrti.

LOVCI JESKYNNÍCH MEDVĚDŮ

Úzkým údolím mezi vysokými kopci protékala řeka. Její čistá, ale studená voda se prudce hnala korytem. Zarývala se do skalnatých břehů nebo i do lučin, když se údolí rozšiřovalo v široké ploché dno, drobila je, bořila a sesuté kusy břehů unášela s sebou. Hlinité hroudy rozplavovala ihned v jemný kal, kusy kamenů válela po dně a obrušovala jejich ostré hrany na výběžcích tak dlouho, až je nakonec obrousila a oválela v ploché nebo kulaté valouny.
Z jara, kdy na horách roztály sněhové spousty a ze všech stran se řinuly dolů proudy špinavé vody, proměnila se řeka v divokou, nebezpečnou bystřinu, která se s neobyčejnou dravostí hnala vpřed; srážela a unášela vše, co se jí postavilo v cestu. Tehdy vystoupila na čas i z břehů, zalila zkalenou vodou část údolního dna a proudila po zelenajících se lučinách s něžnými květy sněženek a šafránů.
Stejně hrozivá byla i koncem podzimu, kdy v pochmurných dnech přišly prudké lijáky nebo kdy po dlouhý čas padaly tiché deště z šedých mračen, které se v ohromných chuchvalcích valily přes vrcholy kopců, halíce je do hustých závojů smutné šedé mlhy.
V těchto dobách, z jara i na podzim, hnala se řeka údolím s nezměrnou divokostí a prudkostí. Hučela, duněla a její hladina se přeměnila v nepřehlednou spoustu rychle ubíhajících a přelévajících se vln, takže kde byl před chvílí zpěněný hřeben vlny, tam za okamžik zela hluboká propast, z níž se už zase rodila vlna nová. S divokým vytím a sykotem se řítily vlny vpřed, ničemu se nevyhýbajíce. Zběsile narážely na skaliska trčící do řečiště, rozbíjely se o ně v nespočetné stříbrné kapičky, které vystřikovaly do vlhkého vzduchu a s jemným šelestem padaly jako hrsti bělostných perel nazpět k úpatí skalisek na břehu řeky, kde se ztrácely ve zpěněné vodě prudkého vlnobití.
Zakrátko se však řeka uklidnila. Její voda opadla a hladina se utišila. Hrozivý hukot vlnobití se změnil ve veselé šplouchání vlnek, které splývalo s rozmarným bubláním peřejí, s jemným šumotem travin, křovisek a s tajemným hučením lesů pokrývajících svahy hor, které se tyčily na obou stranách údolí.
Nádherné jaro se otvíralo nad krajem. Od tmavé, syté zeleně jehličnatých lesů se nápadně odrážela něžná svěží zeleň listnatých stromů a keřů, probouzejících se po zimním odpočinku k novému životu. Lučiny se zazelenaly novými lístečky travin, v nichž zářily pestrými barvami květy prvních jarních rostlinek.
Celý kraj voněl a vydechoval omamnou vůni jara.
Vysoko nad řekou, uprostřed mohutné hory, černal se ve vápencových skaliskách tmavý otvor. Byl to vchod do veliké

jeskyně, která se táhla daleko do nitra hory. Před vchodem do jeskyně byla malá rovinka porostlá kobercem zelených travin. Ze skalních trhlin a puklin vyrůstaly bohaté trsy rozložených kapradin, v jejichž stínu rostly polštářky vysokého mechu. Na svazích hory vyrůstal bukový les a na jeho malých mýtinách kvetly bujné porosty maliní a ostružiní.
Jarní sluníčko rozehřívalo celý kraj, takže roztály i ve stinných vlhkých koutech poslední zbytky zledovatělého sněhu.
A tu pojednou vystoupila z temnoty jeskyně veliká, ale vyzáblá medvědice jeskynní.
Byla o dobrou třetinu větší než její dnešní příbuzný, medvěd hnědý. Přední polovina těla byla mnohem mohutnější než zadní a veliká lebka byla nápadná příkře spadajícím čelem. Tlama byla krátká, jakoby náhle uťatá, ne nepodobná tlamě velikého buldoka.
Pomalu a tiše vylézala ze tmy jeskyně. Když došla až ke vchodu, zastavila se a větřila. Pak trochu popošla a bedlivě se rozhlížela na strany. Ale všude bylo ticho a ani stín se nikde nekmitl.
Bez dlouhého rozmýšlení přeběhla rychle malou rovinku před jeskynním vchodem a hopsavými skoky sbíhala po svahu k blízkému mlází. Jakmile ho dostihla, vrhla se chtivě na šťavnaté mladé lístečky, které v chvatu požírala i s větvičkami. Nevybírala si jako jindy; bylo vidět, že spěchá s nasycením.
A bylo tomu tak. Sotva trochu ukojila hlad, spěchala zase vzhůru k jeskyni, v jejímž temnu rychle zmizela...

Bylo tomu několik měsíců, co se medvědice uchýlila do jeskyně. Sotvaže v pozdním podzimu ohlásila první sněhová vánice příchod zimy a studený severák prolétl poprvé krajem, zamířila k jeskyni. Na malé rovince před jeskynním vchodem se zastavila a rozhlédla se kolem. Byl to smutný pohled. Vrcholy hor byly zahaleny šedými mraky a v údolí nad řekou se válela studená mlha.
Medvědice stála chvíli tiše a pozorně se rozhlížela kolem dokola. Loučila se na dlouhou dobu s horami, údolím i divokou řekou. Nemohla se nasytit pohledu na kraj, v němž spokojeně strávila už několik krásných jar, teplých lét a štědrých podzimů.
Pak vcházela pomalými a vážnými kroky do jeskyně. Sotvaže však šero jeskynního vchodu začalo přecházet v temno podzemní chodby, obrátila se náhle a rychlým poklusem vyběhla znovu na rovinku před jeskyní. Zašla až na samý okraj a široce rozevřenýma očima zírala do šera pošmourného podzimního večera, jako by se nyní loučila se světlem dnů, které nadlouho zamění za temnotu jeskyně, za tmu jediné dlouhé noci zimního spánku.
Když však večerní šero počalo ustupovat náporu tmy přicházející noci a studený severák počal roztáčet sněhové vločky v divokém reji, obrátila se medvědice a znovu zamířila k jeskynnímu vchodu.
Pomalu jím prošla a opatrnými kroky šla tmou neustále vpřed. Ve vlhké půdě zanechávala otisky svých mohutných tlap, které však nebyly jediné. Bylo jich zde už mnoho, neboť mnoho medvědů i medvědic šlo touto cestou již několik dní před ní.
Vyhýbala se velikým balvanům, které spadly z jeskynního stropu, obcházela je nebo i přelézala, drápala se do prudkého svahu, na němž jí klouzaly nohy a po kterém se s rachotem řítily kameny dolů, kdykoli na některý uvolněný neopatrně šlápla.
Po kamenitém svahu byla chůze ještě horší. Kameny jí ujížděly pod nohama, sypaly se dolů a rachot se rozléhal dunivě prostorem a tmou jeskyně. Chvílemi medvědice i uklouzla a pak po těžkém zadku sjížděla v lavině kamení dolů tak dlouho, dokud se nezachytila mohutnými prackami o některý veliký balvan, který byl v suti pevně zakotvený.
Když se konečně opět dostala na rovné dno jeskyně, nazlobeně zamručela, jako by hubovala na špatnou cestu. Ale neodradilo ji to od další pouti podzemní temnotou.
Šla nyní po úzké hlinité cestě těsně u jeskynní stěny. Šla pomalu a opatrně, aby nenarazila hlavou na některý skalní výčnělek, jichž tu trčelo mnoho z jeskynní stěny do cesty. Všechny šťastně přešla.
Pojednou zaslechla, jak se tichem jeskyně nese slabounké bublání. Přidala do kroku a zanedlouho došla před mohutný val balvanů, který přehrazoval celou jeskyni napříč. Podél velikých trhlin, které prostupují vápencové vrstvy, zřítil se zde kdysi jeskynní strop a jeho trosky prostor přehradily. Z jedné z trhlin vytékal silný pramen čisté studené vody, který vytvářel na dně malý potůček, ztrácející se však brzy v protější jeskynní stěně.
Medvědice vyskočila na první balvan valu, z něho na další vyšší a než se nadála, stála na jeho vrcholu. Bez dlouhého rozmýšlení sestupovala pak bez námahy po balvanech na druhou stranu dolů, takže zanedlouho stála za balvanitým valem u malého potůčku.
Nebyla tu sama. Odpočívalo zde již několik medvědic, některé samy, jiné s malými medvíďaty ani ne rok starými.
Medvědice přikročila k potůčku, napila se a pak se po kratším hledání zastavila nedaleko pramene pod malým skalním výstupkem. Prohlížela místo ze všech stran, a když se přesvědčila, že je to suchý kout, z něhož nemá k vodě daleko, rozhodla se, že v něm přespí zimu.
Medvědice ulehla na zem, natáhla před sebe mohutné přední tlapy, položila na ně svou velikou hlavu a začala dřímat.
Všude kolem byla hluboká tma a smutné ticho, přerušované pouze jemným bubláním potůčku nebo spokojeným mručením některé z medvědic, když se občas převracela z boku na bok. Někdy prolétl tichem i krátký výkřik malého medvídka, když se mu příliš živě zdálo o nějaké veselé pranici, jichž v létě se svými druhy mnoho zažil.
Než však medvědice upadla do spánku, stalo se ještě něco. Z hradby velikých balvanů slézal opatrně dolů k potůčku velký, ale mladý medvěd. Sotva však k němu došel, ozvalo se temnotou zlobivé zamručení jedné z medvědic.
Nepřestávalo, ba naopak bylo stále hlasitější a zlobivější. Nazlobená medvědice povstala, nebezpečně vycenila silné zuby a oči jí v temnotě zlověstně svítily.
Mladý medvěd se zarazil a udiveně pozoroval neobvyklé chování medvědice. Když se však i ostatní její družky, rozzlobené, že byly vyrušeny ze spánku nebo dřímot, přidávaly na její stranu a schvalovaly zlostným mručením její počínání, počal překvapený medvěd ustupovat a jakmile se dostal k okraji valu, rychle vyskočil na první balvan, a aniž se ohlédl, prchal pryč.

Pak už medvědice měly pokoj a žádný vetřelec je nevyrušil z klidu a spánku v jejich koutě za kamenným valem u potůčku, který odedávna patřil jen jim a jejich malým medvídkům.
A tak jeskynní medvědi v temných podzemních prostorách upadali do hlubokého spánku, zatímco venku se valily přes vrcholky hor temné mraky a v hukotu větru se bezmocně kymácely a prohýbaly stromy; jejich kmeny pod náporem větru sténaly tisícerými praskoty.
Když se pak vítr ztišil, počal padat z ocelově šedých mraků sníh. Těžké a veliké vločky se snášely zvolna a tichounce k zemi jako bílí zemdlení motýli. Zprvu řídce, pak však hustěji, až se vše, světlo i tma, obloha i země, ztratily v bělavých závojích padajícího sněhu.
A sníh padal a padal...
Napadly ho veliké spousty, jiskřil v slunečních dnech nebo za měsíčních nocí diamantovými světélky drobounkých sněhových krystalků, navěsil se v hromadách na větve stromů, které se pod jeho tíhou lámaly, zasypal strže, rokliny a nakonec i jeskynní vchod závějemi úžasných rozměrů.
Celý kraj svítil bílou sněhovou pokrývkou, v níž se jen nezřetelně rýsovaly tmavé obrysy zasněžených lesů. Vzduch se chvěl štiplavým mrazem, pronikajícím do každého koutu hor. Všude bylo ticho, mrtvo a pusto. Jen praskot sněhem lámaných větví občas prolétl truchlivým tichem lesů, krátce zazvučel a ztratil se v hloubi těchto samot.
Zima se ujala vlády nad celým krajem a byla ke všem živoucím tvorům v přírodě krutá a nemilosrdná.
Jeskynním medvědům však bylo dobře. Ať venku zuřily sněhové vánice nebo pálily třeskuté mrazy, v podzemních dutinách jeskyně bylo stejné teplo a medvědům se stále stejně příjemně spalo. Nestarali se ani o vánice, ani o mrazy. Ve svém hlubokém spánku spíše snili o krásách nového jara, o pohodě léta a o štědrosti podzimu. V jeskynní temnotě leželi tiše a bez hnutí.
Jen zadlouho, když jeden bok je brněl od přeležení, obrátili se na druhý a spali klidně dále.
Čím déle medvědi spali, tím více zimy ubývalo. Sníh počal tát a měnil se ve vodnaté hromady, z nichž se hrnula voda v nesčetných stružkách a potůčcích. Na tekoucích vodách pukal led v ostrohranné kry, které rozvodněná řeka unášela a stavěla z nich v místech, kde narazila na překážky, vysoké ledové bariéry.
Ale zima nechtěla jen tak lehce ustoupit. Z vrcholů vysokých hor pokrytých ledovci vydechovala do širého kraje mrazivý chlad, který zvečera zesílil v řezavý mráz a proměnil zvodnatělé sněhové pláně v jediný ledový povlak namodrale zbarvený. Prudkými vichry přihnala šedivé mraky a zahalila jimi celou oblohu i se zářícím sluncem. A když z šedých mračen počal padat nový sníh, jeho vločky hustě poletující a naříkavě ve vzduchu svištící brzy opět pokryly celý kraj.
Stromy znovu sténaly pod tíhou sněhu. Strže a rokliny byly zase zasypány závějemi. Metelice však, sotvaže je navršila, hned je zase rozprašovala. Zvedala do výše vysoké sloupy sněhových vloček, které se točily a vířily v mohutných vírech, až se nakonec smrštily v bílé chomáče sněžného prachu. Metelice je o kus dále zase srazila k zemi a navršila v novou závěj.
Ve vichru rozpoutané sněhové vánice se neslo výhružné burácení severáku, jako by zima vychloubačně vykřikovala své chvilkové vítězství daleko široko do kraje.
Ale to vše už mělo jen krátké trvání. Nové větry od jihu rozfoukaly mraky; roztrhaly je, rozehnaly do všech stran a v blankytu oblohy zasvitlo zase sluníčko. Svými zlatými paprsky ozářilo zasněžený kraj, opřelo se o holá skaliska, prosvětlilo zachumelené lesy a rozehřálo celý prostor.
Poražená zima se stáhla do hlubokých stinných roklí a strží, do úzkých soutěsek a koryt. Krčila se zde v rozplizlých hromadách vodnatého sněhu, stále menších a menších, a jako by plakala tisíci potůčky z tajícího sněhu nad svou záhubou a zkázou.

Právě v tento čas, kdy zima začala ustupovat jaru, probouzela se medvědice z dlouhého zimního spánku. Nepokojně se vrtěla, hlasitě odfukovala, a když po chvíli otevřela oči, hned je zase zavřela, neboť spánek ještě příliš tížil její víčka. Ale čím více se vědomí probouzelo, tím usilovněji burcovalo spící medvědici z jejích dřímot.
Trvalo to však ještě dlouhou chvíli, než se z nich medvědice probrala, pozvedla hlavu a zahleděla se široce otevřenýma očima do temnoty jeskyně. Bylo jí dobře, ani vstávat se jí nechtělo; jen se líně protahovala a převalovala, a když po chvíli položila znovu hlavu na přední tlapy a na celé kolo zívla, napadlo jí, zda by neměla zavřít oči, skrčit se a ještě si trochu pospat.
Rozhodla se však jinak, když náhle zaslechla, jak jedna z jejích družek někde v temnotě hltavě chlemstá vodu. Rychle se postavila na nohy, protáhla se a pak opatrně zamířila také k malému potůčku. Po několika krocích sklonila hlavu k jeho hladině a dlouze pila.
Zahnala už žízeň, ale přesto vytrvale nořila do vody otevřenou tlamu a nechávala jí protékat studený proud, který omýval a očišťoval sliznici a odplavoval všechny nepříjemné chuti.
Chladná čerstvá voda medvědici příjemně osvěžila. Cítila se spokojená, když znovu uléhala do suchého koutu pod skalním výstupkem. Ulehla, ale už neusnula.
Neklidně se převalovala z boku na bok, funěla a zhluboka oddychovala, ale oči se jí nechtěly zavřít. Ne a ne! A tak to trvalo několik dní. Medvědice cítila, že to není nadarmo, že se něco stane, něco podivuhodného, ale krásného a milého, něco, co již několik dní jemně zachvívá celým jejím tělem. A tak trpělivě čekala, až se naplní určený čas, kdy neměla už být ve světě sama.
Uplynulo ještě několik dní a pak se udál onen nevšední div. Temnou jeskyní se ozvalo slabounké zakňučení. Jím ohlašovali dva malí medvídci svůj příchod na svět. Byli slepí a úplně bezmocní. A jak byli malincí! Oba by se byli směstnali do široce rozevřené dlaně. Nebyli o nic větší než novorozeňata dnešních hnědých medvědů, ačkoli v dospělosti je velikostí i mohutností alespoň o třetinu předstihovali.

Statná medvědice olizovala jemňounce oba medvídečky dlouhým jazykem, zbavujíc tak jejich křehoučká tělíčka všech nečistot. A když medvídečci začali naříkat tichounkým, ale žalostným kvikotem, tu medvědice, jako by porozuměla jejich přání, položila se na bok a tiše ležela. Brzy ucítila, jak každý z medvídečků přiložil svou malou tlamičku k mléčné bradavce a počal sát sladký mateřský nektar.
Po několik dní se medvědice od svých maličkých skoro ani nehnula. Jen chvílemi odbíhala k vodě, aby se rychle napila a nahradila tak tělesný úbytek vody způsobený kojením; ale to se vzdalovala jen na několik kroků a hned byla zase nazpět.
Zatím venku na horách i v údolích se všechno změnilo k nepoznání. Teplý jižní vánek a zářivé sluníčko rozpustily poslední zbytky rozbředlého sněhu i z těch nejstinnějších kopců a vypudily mrazy daleko na sever. Celé údolí se pokrylo svěží živou zelení travin se zlatými skvrnami kvetoucích blatouchů a petrklíčů, s bílým popraškem sněženek a bledulí, s modrými koberečky jateríků a s celými loukami šafránů, kvetoucích růžově a fialově.
Na jívách a na líškových keřích vyrašily jehnědy. Vítr rozšuměl lesy, jako by tím chtěl oslavit příchod jara a zánik zimy, jako by chtěl uvítat probouzející se život po dlouhých měsících sněhových dnů a mrazivých nocí.
A v tento čas poprvé opustila medvědice svoje medvídečky a spěchala temnotou jeskyně ven, do jasu a tepla jarního dne. Než vyšla z jeskyně, zastavila se a větřila. Pak se rychle rozběhla a zamířila k nedalekému jívovému keři. Vběhla do něho s takovou prudkostí, že se větve pod její tíhou lámaly.
Bez dlouhého rozmýšlení a vybírání se medvědice vrhla na první větev a začala žrát. Starost o medvídečky jí nedovolovala vybírat si jenom sladké a křehoučké jehnědy; to by nasycení po dlouhém zimním půstu trvalo příliš dlouho. Proto se chvatně krmila celými větévkami a sotvaže trochu ukojila hlad, ubíhala polosytá nazpět k jeskyni a pak její temnotou k potůčku za kamenným valem, kde na ni pod skalním výstupkem čekali malí medvídci.
Nedbala špatné a namáhavé cesty, nedbala tmy, ani opatrnosti. Bez přestání se rychle hnala vpřed, aby byla zase co nejdříve zpátky.
A když konečně přelezla kamenný val, octla se celá udýchaná opět před skalním výstupkem. Rychle pod něj vklouzla a spokojeně se tam mazlila se svými potomky, kteří se jí třeli o nohy a něžně se k ní tulili. Radostným kňučením dávali najevo, jak jsou šťastni, že zase mají u sebe mámu, živitelku a ochranitelku.

A opět uplynul krátký čas. Medvědice si několikrát odskočila z jeskyně ven, aby se trochu nasytila. Vracela se však vždycky brzy nazpět, neboť mateřská starost byla silnější než hlad. Nechodila také sama, nýbrž téměř pokaždé se potkala s některou svou družkou, která se dočkala stejné radosti i starosti.
Místo za kamenným valem bylo již odedávna vyhrazeno pouze medvědicím, které si je dovedly vždycky uhájit před každým vetřelcem. Staří medvědi věděli, že na toto místo je jim vstup zakázán a raději se mu vyhýbali a nechávali medvědice na pokoji.
Zato však mladí medvědi, kteří se tam narodili a strávili tam se svou mámou ještě jednu zimu, vracívali se sem a bývali nepříjemně překvapeni, když jim medvědice už nedovolily, aby se zde uložili k zimnímu spánku. Když nestačilo varovné mručení, vrhaly se proti vetřelci s otevřenou tlamou, a ten pochopiv vážnost situace, i když ještě nepochopil příčinu, dal se raději na útěk.
Nezkušený mladý medvěd pak dlouho bloudil tmou jeskynního labyrintu, než si našel nějaký suchý kout, v němž by se dala přespat zima. Byl z toho celý mrzutý a dlouho proto nemohl ani usnout, neboť i v dřímotách se mu ještě zjevovaly rozšklebené tlamy nepochopitelně rozzlobených medvědic. Ale zkušenost učí moudrosti. Příští zimu se už zdaleka vyhnul tomu místu a schouliv se někde v postranní chodbě pod převislou stěnou, brzy usnul tvrdým spánkem.
A co se stalo vloni jemu, stalo se zase letos jinému nebo jiným, neboť medvědice neustále ostražitě střežily své království. Vždyť to bylo pro ně, medvědí mámy, nejlepší a nejvýhodnější místo z celé jeskyně. Mohutný kamenný val poskytoval bezpečí a pramen čisté vody byl v těsné blízkosti, takže nebylo třeba v prvním čase daleko odbíhat od narozených mláďat, aby uhasily žízeň. Proto by v tomto místě a v těchto starostech byli medvědi medvědicím jen na obtíž a svým malým potomkům snad i nebezpeční, neboť nebylo jisté, zda by jim samci v době, kdy si starostlivé mámy odskočily zahnat palčivou žízeň nebo neodbytný hlad, neublížili, nebo je dokonce nesežrali. Aby se tomu předešlo, bránily samice toto místo proti samcům.
Když se medvědice vydala na svou další cestu za potravou, pochutnávala si již v mlází nedaleko jeskynního vchodu také na tenkých větvičkách se šťavnatými lístečky. Zdálo se jí, že už by bylo na čase vyvést své nadějné potomky z podzemní temnoty do slunečního jasu a tepla, neboť z malinkých medvídečků se už zatím stali neposední medvídci, kterým nechybělo nic než hřejivé sluníčko.
Vždyť venku bylo už tak krásně a všude kolem plno dobrot.
Proto se medvědice rozhodla, že hned zítra vyvede své mladé.
Sotva se trochu prospali, chystala se medvědí máma na cestu. Sestoupila k potůčku, napila se a pak zamířila ke kamennému valu. Když se přesvědčila, že medvídci ji nenásledují, vrátila se a našla je schoulené pod skalním výstupkem. Mateřsky laskavým zamručením je přivábila k sobě a pak je začala svou velikou hlavou jemně postrkovat dopředu. Medvídkům bylo zpočátku počínání jejich mámy podivné a nesrozumitelné, ale pak měli velikou radost, když poznali, že si přeje, aby ji následovali a doprovázeli.
Drobounkými krůčky cupitali vedle ní, tisknouce se k jejím mohutným nohám. Veliké balvany kamenného valu byly však první překážkou v jejich cestě. Medvědice obcházela celý val a hledala místo, kde by mohla převést medvídky nejsnáze a nejpohodlněji. Ale všude trčely z jeskynního dna ohromné balvany, na které se medvídci nemohli ani s největší námahou vyškrábat.
Proto se medvědice rychle rozhodla. Silnými zuby uchopila jednoho po druhém jemňounce za huňatý kožíšek a vynesla je na první balvan valu. Pak vyskočila sama na balvan, a když zjistila, že dále nahoru jsou balvany menší, hledala mezi

nimi nejschůdnější cestičku. Jak některou našla, strkala na ni medvídky, pomáhala jim hlavou i tlapami vylézat vzhůru, a teprve když se medvídci dostali na nějakou malou plošinku, z níž se nemohli zřítit, vystupovala sama za nimi. A tak jim bez přestání pomáhala, dokud nepřelezli celý kamenný val.
Když byli všichni šťastně a bez nehody na druhé straně valu, vydali se po chvíli odpočinku na další cestu, která je vedla po úzké hlinité stezce kolem jeskynní stěny. Maličtí medvídci se bez ustání pletli mámě pod nohama a překáželi jí v její pomalé a opatrné chůzi. Ale medvědici to nevadilo. Byla ráda, že má oba medvídky stále tak blízko u sebe. Nemusela se aspoň strachovat, že některého ve tmě ztratí a že ho bude muset hledat.
Ačkoli šla medvědice s medvídky pomalu a velmi opatrně, přec jen cesta po rovné hlinité stezce jim rychleji ubývala. Než se nadáli, došli před kamenitý svah, poslední úsek jejich cesty za sluncem. Medvědice dobře znala záludnost tohoto svahu. Po něm se při slézání řítily dolů laviny drobného kamení, srážející s sebou i těžká medvědí těla.
Proto nechala stát medvídky u jeskynní stěny pod kamenitým svahem a sama se vydala po jeho úpatí, aby našla nejsnazší přechod. Už ho skoro po celé šíři přešla, ale vhodné místo k přejití ještě pořád nenašla. Teprve na jeho konci u protější převislé stěny se medvědici zdálo, že našla, co hledala. Vápencové kameny zde byly hodně promíchány vlhkou mazlavou hlínou, která je stmelovala a zpevňovala. I svah zde nebyl tak příkrý. Přesto se však medvědice rozhodla, že vyzkouší cestu napřed sama, neboť tudy ještě nikdy nešla. Pomalu a opatrně lezla do mírného svahu a než se nadála, byla bez jakékoli nehody na jeho vrcholu. Chvíli se na něm zastavila a pak pomalu sestupovala po jeho úbočí na druhou stranu.
Medvídci zatím čekali tichounce na mámu. Čekali rádi, neboť dlouhé putování po kamenitých srázech a úzkých hlinitých stezkách je už hodně unavilo. Vždyť nebyli ani zvyklí na tak dlouhou chůzi. Za kamenným valem, kde se narodili, pobíhali jenom kolem pelechu medvědice, a když někdy chtěli ukázat své huňaté mámě, jak už umí dobře běhat, jak se nebojí a vůbec jací jsou již kabrňáci, seběhli nanejvýš k blízkému potůčku. Ale sotva si v něm smočili své něžné tlapičky, rychle se obrátili a honem zase spěchali k mámě, která je vítala spokojeným zamručením. A pak se kolem mámy škádlili a kočkovali, vylézali jí na hřbet a sjížděli s veselým pískotem po jejích bocích nebo mohutných tlapách jako po klouzačce dolů na zem, potýkali se navzájem i svorně si hráli, až se konečně unaveni přitulili k ležící medvědici a tvrdě usnuli.
I dnes byli malí medvídci po dlouhém putování už tak unaveni, že by si nejraději aspoň na chvilku zdřímli. Ale strach přemohl dřímotu. Byli zde sami a v neznámém koutě jeskyně. Proto se jen stulili k sobě a přikrčili se k jeskynní stěně. Maličké hlavičky si položili na přední natažené tlapky a čekali, až se máma vrátí.
Najednou tichem a tmou jeskyně se ozval třeskot padajícího kamene a hned za ním nějaký tichý dupot. Medvídci vyskočili na nožky a napjatě poslouchali. Dupot se stále blížil a byl čím dále tím zřetelnější. Pojednou ustal a ustrašení medvídci uviděli nedaleko před sebou nejasné obrysy nějakého velikého zvířete; jeho oči vyzařovaly do tmy nazelenalé světlo s odlesky zbabělé krutosti.
Medvídci zírali upřeně do zelenavě svítících očí jeskynní hyeny a jejich malá srdíčka prudce bila hrůzou a strachem. Přitiskli se k sobě a jako strnulí čekali, co se bude dít. Správně vycítili, že zvíře, které se před nimi znenadání objevilo, nemyslí to s nimi dobře, protože se na ně dívá zcela jinak než jejich máma. Z jeho svítících očí nepohlížela na ně laskavost nebo radost, nýbrž lačnost a krutost. Strach a úlek omámily ubohé medvídky tak silně, že v té chvíli je nenapadla spásná myšlenka zavolat mámu na pomoc!
Ale i jeskynní hyena stála bez hnutí a neodvažovala se na malé medvídky zaútočit. Jejich mladá a křehká tělíčka byla by jí přišla velmi vhod, neboť byla po zimním spánku v jeskynním koutě pořádně vyhladovělá, ale zkušenost jí radila k opatrnosti. Tato stará a vychytralá šelma dobře věděla, že tak malí medvídci se nepotulují ještě sami, že jsou dosud pod ochranou a v péči medvědic, s kterými není radno si zahrávat. Proto pátrala po staré medvědici, ale ať si namáhala oči a uši jakkoli, nikde ji ve tmě neobjevila. Bylo jí to divné a rostla v ní žádostivost po snadné kořisti.
Čekala ještě chvíli, a když se medvědice pořád neobjevovala, napadlo ji, zda snad neodběhla někam daleko a zda mláďata zde na ni nečekají. Ale zkušenost jí hned říkala, že to není moudrý nápad, že medvídci jsou příliš blízko jeskynního vchodu, kde by si medvědice jistě pelech nevybrala a že jsou již dosti velcí, aby se s ní už mohli toulat. Ale hlad a chtivost zvítězily nad známou zkušeností.
Hyena se počala plížit tichými kroky k přestrašeným medvídkům. Jejich poděšená očka rozpoznávala stále zřetelněji surový a dravý výraz svraštělé hyení hlavy a široce rozevřené lačné tlamy, plné zažloutlých silných zubů. A za takové situace jeden z medvídků vyrazil ze sebe tak úzkostný jekot plný hrůzy a strachu, že se nesl daleko do temna podzemních prostor.
Ještě nedozněl a za kamenitým svahem se ozvalo vzteklé zařvání, které zaburácelo podzemím jako hrom. A pak byl slyšet rachot padajícího kamení. Sypalo se ve spoustách dolů ze svahu, po němž se jako rozvzteklená fúrie řítila medvědice svým mláďatům na pomoc. Nic nedbala, že v něm klouže a rozdírá si drápaté prsty, to vše bylo bezvýznamné proti tomu, že jejím mláďatům hrozilo nebezpečí.
V mžiku byla na vrcholu kamenitého svahu, dvěma skoky ho přeběhla a už se řítila ze svahu k medvídkům. V sypkém kamení jí ujely nohy a její těžké tělo sjíždělo v lavině padajících kamenů rychle dolů. Sotva se medvědice zarazila na hlinité stezce, stačilo už jen několik skoků a byla u mláďat.
Medvídci radostně kňučeli, když měli zas u sebe svoji dobrotivou mámu. Lísali se k ní, otírali se jí kolem mohutných tlap a cupitali za ní drobounkými krůčky, když se rozzuřená medvědice dala do pronásledování zbabělé hyeny. Ta se však obrátila na útěk hned tehdy, jakmile zaslechla její první zařvání.
Medvědice zanechala brzy marného pronásledování. Vrátila se i s medvídky ke kamenitému svahu a převedla je přes něj bez nehody cestou, kterou pro ně před chvílí vyhledala.
A pak šli zase dál a slunci vstříc.
Pojednou se daleko vpředu vynořila ze tmy malá jasná hvězdička. Svými odlesky zalétla v očka malých medvídků,

třepetala se v nich a pak už je bez přestání vedla vlhkem a temnem podzemí do nového světa, do světa zeleně a slunce...
Než vyšli z jeskyně, medvědice se zastavila a vedle ní se poslušně postavili i malí medvídci. Medvědice stála bez pohnutí a bedlivě pozorovala rovinku před jeskyní. Když však přes ni nepřelétl ani jediný podezřelý stín, kráčela opatrně vpřed a za ní nedočkavě cupitali její malí potomci. Medvědice pozorně větřila, každou stopu očichávala a teprve když se přesvědčila, že je všechno v pořádku a že nikde nehrozí jejím dětem nebezpečí, dovolila medvídkům něžným zabručením, aby vyběhli z jeskyně.
Ti rádi poslechli. Vesele proběhli jeskynním vchodem, a když vyšli na malou rovinku před jeskyní, strnuli úžasem nad krásou, která je na všech stranách obklopovala. S vykulenýma očima pohlíželi na vysoké kopce, na dlouhé údolí s hučící řekou, na vysoké stromy, husté křoviny i na zelené koberce trav s barevnou mozaikou kvetoucích rostlinek. Nevěděli, kam by se měli dříve podívat, k čemu by si měli dříve přivonět, neboť všude kolem bylo tolik zajímavých, lákavých věcí a všechny byly pro ně nové a krásné. A nad celou tou nádherou svítilo sluníčko a tiše se nesl šumot starých lesů.
Medvědice se láskyplně dívala na své medvídky, překvapené krásou a jasem právě spatřeného světa. Radovala se z jejich překvapení a snad jí v té chvíli prolétla hlavou vzpomínka na dobu jejího dětství, kdy i ona udiveně vykulila oči, když ji její máma poprvé vyvedla z vlhka a tmy podzemí do světa plného slunečního tepla a jasu.
Když se malí medvídci probrali z prvního údivu, kterým je omámila krása kraje, dala se už medvědice na cestu do údolí. Počala pomalu slézat svah hory a za ní drobnými krůčky cupitali medvídci.
Zpočátku se jim šlo dobře. Svah nebyl příliš prudký a všude bylo plno nízkých křovisek nebo pevných trsů travin, o které bylo možno vždycky dobře se zachytit, když některá z tlap uklouzla.
Hůře bylo, když dospěli k místu, kde svah byl tvořen holými, divoce rozervanými skalisky, mezi nimiž se vinula uzounká příkrá stezka v hluboké průrvě. Byl to však jediný možný přechod přes tato vápencová skaliska. Veliká starost padla na medvědici, když viděla, jak se stezka svažuje prudce dolů. O sebe neměla strach, vždyť tudy prošla již nesčíslněkrát, ale bála se o medvídky, aby na příkré cestě nepřišli k úrazu.
Medvídci, neznajíce nebezpečí stezky, odvážně se po ní pustili dolů. Už však po několika krocích poznali, že na ně čeká špatné putování. Na hladkých plochách skalní stezky ujížděly medvídkům nožky, rozjížděly se jim do široka na všechny strany, jako by nebyly spokojeny s místem, kam byly postaveny, a jako by medvídkům najednou vypověděly poslušnost. Bylo ještě dobře, že až dosud byly plochy skalní stezky rozpukány četnými malými trhlinami a prasklinami, v jejichž spárách se medvídci zachycovali a zachraňovali se tak před pádem. Kde však tyto spásné trhliny nebyly, každou chvíli některý z nich uklouzl a vrazil do druhého tak prudce, že se zakymácel a než se oba zase postavili pevně na nožky, motali se v klubku, vráželi do sebe a zlobně na sebe mručeli.
A tak s malými nehodami a v mručivém hašteření ušli již více než polovinu zlé cesty mezi rozervanými skalisky. Ještě kousek a budou ve vysokém smrkovém lese, kde se jim už půjde dobře mechem a jehličím dolů do údolí, kam měli namířeno.
Medvědice byla ráda, že ušli bez nehody takový kus cesty po potměšilé stezce, ale starosti se přec jen nezbavila, protože věděla, že ještě kousek musí po ní jít a že čert nikdy nespí.
A ukázalo se, že se medvědice neobávala nadarmo!
Po několika krocích přišli k místu, kde se z jedné pukliny tlačila na povrch podzemní voda a rozlévala se po skalní stezce. Sotvaže medvídci vstoupili na vlhké kameny, ujely jim nožky, a poněvadž se nemohli ničeho zachytit, kulili se po příkré stezce jako dvě huňaté kuličky prudce dolů k smrkovému lesu.
Než se vzpamatovali z úleku, zarazili se o mohutné kmeny starých stromů, a než mohli polekaným bědováním volat svou mámu, byla už u nich, neboť se řítila dlouhými skoky za nimi, aby je předběhla a zachytla před pádem. Medvídci vyjeveně koukali na mámu, a jakmile zpozorovali, že si je ze všech stran pozorně prohlíží, očichává a olizuje, dali se honem do velikého nářku, na který úlekem a překvapením v první chvíli zcela zapomněli. Když se však medvědice přesvědčila, že se jim nic zlého nestalo, spokojeně zabručela a nic nedala na jejich žalostné bědování. O takové příhody s trochou potlučení není u neposedných mláďat nikdy nouze.
Když medvídci viděli, že je máma ani nelituje, ani netěší, přestali naříkat, bědovat a zase vesele cupitali za ní.
Než se nadáli, prošli lesem na květnatou louku dole v údolí. Medvědice zamířila k řece, a když našla nízký a plochý břeh, začala hltavě pít. I medvídci si smočili v chladné vodě malé tlamičky. Vždyť také museli okusit, co dobrého jejich máma pije.
Medvědice uhasila žízeň a zašla s medvídky k bukovému mlází, kde se všichni krmili měkoučkými a šťavnatými lístečky. Najedli se tolik, že se všem chtělo spát. A protože sluníčko začalo už pomalu zapadat, zavedla medvědice svá mláďata do lesa, kde v tichém zákoutí ulehla. K ní se medvídci přitiskli, zabořili své nosíky do jejího huňatého kožichu a zavřeli očka. A když zaplály vysoko nad nimi první hvězdy, dříve než za vrcholky hor vystoupil ze závratných hlubin vesmíru měsíc jako veliký stříbrný květ, medvídci už dávno spali...
A spali tvrdě a dlouho...

K ránu, když měsíc pobledl a hvězdy se ztratily v bílé záři vycházejícího slunce, všichni se probudili. Medvídci zívali, protahovali se, ale pak rychle vyskočili, neboť měli citelný hlad a šli s mámou hledat chutnou snídani.
Nemuseli chodit daleko. Všude kolem bylo plno dobrot, celý kraj byl bohatě prostřeným stolem. Tu a tam si utrhli šťavnatou bylinu, jinde zase slupli masitého plže, který se jim neprozřetelně připletl do cesty, a ani jeden keřík nepřešli, aby neochutnali jeho mladé zelené lístečky. Výběr byl veliký.
A jaké pochoutky a dobroty nacházeli, když máma občas odvalila plochý balvan nebo zetlívající kmen vyvráceného stromu. Sotva jej trochu nadzvedla, už tam medvídci nedočkavě strkali hlavičky, odstrkovali se a tahali, jen aby co

nejdříve vybrali všechny velké červy a larvy nebo i ukryté brouky. Tlačili se pod nadzvednutý kmen nebo plochý balvan a vráželi do sebe, protože každý chtěl být první.
Vůbec nepomyslili na to, že by kláda nebo balvan mohly na ně spadnout, přirazit je k zemi a pochroumat jejich tělíčka, kdyby mámina tlapa umdlela a neudržela nadzvednutý předmět. A tak, kdykoli odvalovala medvědice plochý kámen nebo zetlívající kmen, bezstarostně se hnali medvídci pod něj, sotva jej jen trochu pozdvihla.
Jak tak šli spolu lesem, uviděli najednou velikou podivnou kupu. Zvědavost jim nedala a honem se k ní rozběhli. Když se na ni docela zblízka zadívali, rozzářila se jim očka radostným překvapením.
Všude kolem lezlo mnoho velikých černých mravenců a na kupě se jich jenom černalo. Panečku, to byli jiní chlapíci, velicí a vypasení, než ti mrňaví a vyzáblí mravenečci, které nacházeli pod kameny a kládami. Bez dlouhého rozmýšlení se na ně vrhli a lízali je růžovými jazýčky, aby zjistili, zda jsou také chutnější.
Brzy však poznali, že mají v tlamičkách víc jehličí než mravenců. A to se jim nelíbilo, ježto suché jehličí nejenže špatně chutnalo, ale i nepříjemně píchalo.
Medvědice se chvíli dívala na medvídky, ještě hloupoučké a nezkušené, a pak jako by se rozhodla, že jim ukáže, jak se na to musí jít, aby si mohli dobře pochutnat na lesních mravencích, přistoupila sama k mravenčí kupě. Sedla si na zadek, přední tlapou srazila vrchol kupy a pak na chvíli na ni položila tlapu, kterou rozzuření mravenci v mžiku hustě obalili. A na to medvědice čekala. Když byla tlapa mravenci dosti obalena, přitáhla ji k tlamě, dlouhým jazykem mravence slízla a mohutnými zuby je rozdrtila, takže neměla chuť příjemně nakyslého a dobrého sousta pokaženou pachutí ani jediné smrkové jehličky.
Toto jediné předvedení učenlivým medvídkům úplně stačilo. Hned si sedli vedle mámy, tloukli tlapkami do mraveniště, a když se z jeho hlubin vynořil veliký roj mravenců, kladli na rozbitou kupu své tlapky a střídavě je olizovali.
Byli tak zabráni do hodování, že si jeden druhého ani nevšímal. Když však mravenců ubývalo, začali se pošťuchovat a škorpit. Stalo se, že jeden z medvídků slízl druhému z tlapičky mravence. Než se nadál, dostal za to takový pohlavek, až se mu hlavička zatřepala. To si ovšem postižený nedal líbit a zaťal zoubky do protivníkova ouška. A tak došlo k zápasu. Postavili se na zadní nožky, pevně se objali a snažili se, aby jeden druhého povalil na zem. Slaboučkými zoubky se zakusovali do hustých kožíšků, hrozivě se na sebe šklebili, a když v největší tahanici oba upadli na zem, utvořili velikou chundelatou kouli, zmítající se na všechny strany a kutálející se brzy sem a brzy tam.
A to se jim tak zalíbilo, že nechali pranice a kutáleli se tak dlouho, až se skulili z malého, ale příkrého svahu do větší prohlubeniny, o jejíž dno buchli tak prudce, že rázem od sebe odlétli. Podívali se vesele na sebe, našklebili malé tlamičky, jako by se smáli na celé kolo a pak se rychle drápali z prohlubeniny. Na jejím okraji stála už medvědice, aby se podívala, kam její malí darebáčci tak najednou zmizeli.
Pak všichni odešli k řece, protože po mravenčích hodech je začala trápit velká žízeň. Když se podle chuti napili a trochu pobrouzdali ve vodě, zase se potulovali krajem, procházejíce jej křížem krážem.
Než se nadáli, přišlo léto a s ním hojnost nových dobrých věcí; z nich jahody a maliny jim chutnaly nejlépe.
Medvídkům se dobře dařilo, rostli a mohutněli. Byli silní a statní, hýřili zdravím a věčně byli naladění k všelijakým roztomilým taškařinám. Medvědice je střežila jako oko v hlavě a běda zvířeti, které se třebas jen ze zvědavosti odvážilo zkřížit jejich cestu. Z medvědice se stala rázem zuřivá fúrie, která bez rozmyslu zaútočila s divokým řevem, ať už to byla zbabělá jeskynní hyena, veliké divoké prase, nebo dokonce i mohutný pratuří býk.
Ale v létě postihla medvědí rodinku veliká nehoda. Bylo to jednoho dne, kdy se zase všichni tolik najedli, že udělali to nejmoudřejší, co mohli. Šli si pospat. Medvědice je zavedla na svah hory, kde se uvelebili ve stínu velikého buku. Bylo to místo jak stvořené k odpočinku po dobrém obědě. Malinká rovinka porostlá hustě trávou se rozkládala před nízkou skalkou, jež byla pokryta silnou vrstvou červenavé hlíny s hustými trsy trav a nízkými křovíčky mezi velikými kameny. Hustá koruna buku zachycovala žhavé paprsky poledního slunce, takže se medvídkům i medvědici v příjemném chládku dobře spalo.
Spali hodinu, snad dvě, když se pojednou jeden z medvídků začal protahovat a zívat, převracel se z boku na bok, ale ať se stočil jakkoli, přece jen už nemohl znovu usnout. Marně zavíral očka, marně tiskl hlavičku mezi přední tlapky, dřímota ne a ne přijít! Proto se po chvíli převrátil na záda a počal si hrát s maličkým keříčkem. Ohýbal větvičky, žvýkal je a rozzlobeně bručel, když mu větévka vyklouzla z tlamičky. Když ho keříček omrzel, začal pokoušet spícího bratříčka. Strkal do něho nosíčkem, tahal ho za huňatý kožíšek, poplácával ho tlapičkou, ale zbytečně se namáhal, bratříček spal a spokojeně chrupal.
Medvídkovi začala být dlouhá chvíle. Obcházel spícího sourozence i spící mámu, hledal, čím by se mohl pobavit, ale pořád nic nenalézal. Až si konečně vylezl na skalku, aby se podíval pod kameny, nejsou-li tam nějací mravenci, na které dostal pojednou náramnou chuť. Vyběhl z rovinky na svah hory a obloukem se pohodlně dostal na travnatý vrchol skalky. Sešel až k samému jejímu okraji a zvědavě se odtud díval na odpočívající mámu a bratříčka, který spal s předními tlapkami široce roztaženými a s hlavičkou položenou na jedné z nich.
Medvídek měl sto chutí provést mu nějakou čertovinu, ale chuť na mravence, chutnající kysele, avšak zvlášť po sladkých lesních plodech velmi příjemně, zahnala v něm pokušení. Medvídek dlouho nehledal a malou tlapičkou nadzvedl první kámen, který před sebou uviděl. Byl to velký plochý kámen, který ležel v trávě na samém okraji skalky. Nemohl jej hned obrátit. Kámen byl příliš těžký a medvídek ještě příliš nemotorný, aby jej obrátil jedním rázem, jak by to udělala máma. Vší silou se vzepřel, trochu jej nadzvedl, rychle pod něj strčil hlavičku a pomalu se tlačil pod něj, až se nakonec kámen postavil na hranu, převrátil se, a sklouznuv po trávě, řítil se z okraje skalky dolů.
Než se mohl medvídek podívat, zda jsou pod odvaleným kamenem mravenci, ozval se zdola srdcervoucí nářek.
Kámen padl ostrou hranou na nataženou přední tlapku spícího medvídka tak prudce a silně, že ji poranil a přerazil jednu z kostí. Ubohý medvídek, náhle probuzen prudkou bolestí ze spánku, ležel bez pohnutí a jen úpěnlivě naříkal.
Medvědice, také vyrušená z dřímot bolestným zaúpěním nebohého medvídka, vyskočila rychle na nohy, zježila hřbet a

plna zuřivosti se rozhlížela kolem, aby zjistila, kdo je vyrušil z klidu a kdo se odvážil ublížit jejímu mláděti. Ale všude kolem bylo ticho, ani stín se nikde nepohnul. Jen na vrcholku skalky stál druhý její medvídek a nechápavě vykuloval oči na naříkajícího bratříčka a na rozzuřenou mámu.
Nevěděl, že to byl on, který mu způsobil nevědomky bolest.
Také medvědice marně pátrala, kdo jejímu miláčkovi ublížil. Proto si nakonec vylila zlost na spadlém kameni, který ležel u medvídkovy nožky a byl postříkán a pomazán krví. Mohutnou tlapou jej přitáhla k sobě a pak do něho strčila tak prudce, že se v mohutných skocích s rachotem zřítil ze svahu dolů do údolí.
Ale co to bylo všechno platné! Malému medvídkovi tím bolesti neubylo, ba ani tehdy ne, když mu začala jeho máma dlouhým jazykem jemňounce a opatrně olizovat ošklivé poranění. Medvídek jen a jen naříkal a nebyl k utišení.
Teprve za dlouhou dobu, když bolest trochu otupěla, vydali se všichni na cestu k blízkému potůčku, který stékal ze svahu hory do hučící řeky v údolí. Ale jen se vydali na cestu, dal se maličký medvídek znovu do nářku a pomaloučku pokulhával za mámou a za svým druhem, zanechávaje za sebou úzkou krvavou stužku. Kdykoli se chtěl postavit na poraněnou tlapku, hned ji zase s bolestivým výkřikem zvedl do výše a znovu se pomaloučku belhal po třech dále.
Krátká cesta k potůčku trvala dnes velmi dlouho a byla pro všechny tak smutná, jak ještě žádná. I zdravý medvídek byl smutný a jaksi zaražený, že ho vůbec nenapadlo vymýšlet neplechy.
Když konečně došli k potůčku, strčil medvídek svou poraněnou nožku do čisťounké vody, která ránu zpočátku příjemně chladila a bolest mírnila, tišila. Ale dlouho ji tam mít nemohl, protože voda byla příliš chladná a brzy nesnesitelně mrazila. A také hlad se ohlásil. Proto vystoupil z potůčku a belhal se po břehu, hledaje šťavnaté byliny, sladké kořínky a dužnaté hlízy, na slunných místech i sladké jahody a kysele chutnající mravence. Sotva jen trochu zahnal neodbytný hlad, hned si zase smáčel poraněnou nožku v chladné vodě potůčku, neboť se v krvavé ráně začalo ozývat bolestivé píchání tisíci ostrými jehlami. Když po chvíli vylezl z vody, přitiskl se k staré medvědici, položil si hlavičku na její veliké tlapy a v tichém nářku zanedlouho usnul.
Den plynul za dnem, týden za týdnem. Jak se rána znenáhla hojila a přeražená kost srůstala, bolestí ubývalo. A když se konečně tlapka zcela vyhojila, medvídek se stal opět tím veselým neposedou jako dříve, ale proti svému rodnému druhovi byl méně vypasený a lehounce pokulhával.
Léto se pomalu chýlilo ke konci a stráně hor připravily medvědí rodině nové pochoutky. Na velikých plochách dozrály sladké borůvky a ostružiny. Hlavně borůvky malým medvídkům velmi chutnaly. Medvědice znala mnoho míst, kde rostly, a pilně tam vodila své roztomilé neposedy. Jakmile na některé přišli, posadili se mezi největší keříčky, pečlivě je obírali, zrníčko za zrníčkem, a v sladkém hodování zapomněli na všechny taškařiny a na celý svět...

Kdesi daleko po proudu řeky se ve vápencové skále černal tmavý otvor nízké jeskyně. Z údolí řeky vedla k němu úzká stezka, která se křivolace a příkře proplétala mezi vápencovými balvany.
Pojednou z ní po čtyřech vylezl muž. Byl to neandertálec. Vzpřímil se a zahleděl se dlouze do kraje.
Byl to už starý muž, nepříliš vysoký, zato mohutného a svalnatého těla, jež se rozkládalo spíše do šířky než do výšky. Jeho postava byla nakloněna poněkud dopředu, jako nachýlena, ne však stářím, nýbrž proto, že tvar páteře nedovoloval větší napřímení. Ruce měl delší než nohy. Jeho obličej byl hrubý, se stopami zvířecího výrazu. V širokých ústech, dopředu tlamovitě vytažených, měl veliké a silné zuby, vyrůstající z mohutných čelistních kostí. I lebeční kosti byly mohutné a na ně se upínaly nadmíru vyvinuté žvýkací svaly. Spodní čelisti, podobné opičím, chyběla brada; nemohl tedy ještě mluvit článkovanou řečí, neboť brada je místo, kde se upínají jazykové svaly. Jeho čelo ubíhalo silně nazad a mozková část lebky byla nízká, ale dlouhá a úzká.
Podle velikosti mozkovny bylo vidět, že její obsah, mozek, byl dosti značný a dobře vyvinutý. Jeho stavba byla ovšem ještě primitivnější a mozek se rozvíjel spíše do dolních a zadních částí lebky, neboť čelní laloky neměly k rozvoji pod nízkým čelem ještě dosti místa. Nad masitými rty dopředu vytažených úst vyčníval nízký a široký nos, který od sebe odděloval hluboce zapadlé oči pod mohutnými oblouky čelní kosti v nadočnicové krajině.
Neandertálec přiložil ruku k očím a upřeně se zahleděl jedním směrem. Mírný větřík mu rozčechrával šedivé vlasy a dlouhé chlupy medvědí kožišiny, kterou byl přepásán. Čekal na návrat dvou mladých lovců, kteří se vypravili na lov, ale stále se jich nemohl dočkat. Usedl proto na nízký balvan a začal zpracovávat křemenný valoun, který si již včera přinesl ze štěrkových nánosů řeky. Sotva však do něho několikrát druhým kamenem uhodil, omrzela ho práce, odhodil oba kameny stranou a dlouho seděl strnule.
Zachmuřeně hleděl před sebe a v jeho stařecké vráscité tváři se projevovala velká starost o lovce.
Nebylo tomu tak dlouho, co přitáhli neandertálci do tohoto kraje. Dříve měli svůj domov daleko severněji u veliké řeky, která protékala stepmi a lesy. Měli tam svůj tábor a žili spokojeně. Všude bylo dosti zvěře. Podle roční doby sbírali lískové oříšky, bukvice, ba i žaludy, jahody, maliny a ostružiny, různé šťavnaté pupeny a dužnaté oddenky. Jedli ptačí vejce i mladé ptáky, dovedli chytat ryby, stepní a lesní zvěř, kterou ubíjeli klacky nebo kameny. Často nacházeli na svých loveckých toulkách i velká poraněná zvířata. Dobíjeli je a byli pak zbaveni starostí o jídlo na několik dnů. Nevadilo jim ani, když našli mrtvou zvěř; nebyla-li již poloshnilá, i ta jim byla vítána. V takovém přívětivém kraji prožili neandertálci několik desítek let.
A přece se z něho vystěhovali. Neradi jej opouštěli, ale museli. Kraj byl postupně čím dál tím drsnější. Zimy přibývalo, léta ubývalo a to proto, že ze severu počal pomalu, ale bez přestání postupovat znovu ohromný ledovec. Předtím se již třikráte pokryl na geologicky dlouhou dobu celý kraj daleko na jih vnitrozemským ledem, ale pak zase ledovec ustoupil. Neandertálci sice nevěděli, že severský ledovec počíná na ně znovu postupovat, ale zima a chlad je hnaly i se zvěří stále jižněji.
Starý neandertálec se nestěhoval z této příčiny poprvé. Až dosud si dobře pamatuje, že jako malé klouče dlouho putoval se svou tlupou k jihu, než se octli u řeky, u níž pak strávil dětství a jinošství. Později, když dospěl, prožil celý

svůj mužný věk s tlupou, toulající se z místa na místo.
A nyní, už jako vetchý stařec, našel si i se svou tlupou nový domov ještě mnohem jižněji.
Slunce se pomalu chýlilo k západu, seběhlo z koruny vysokého jeřábu a hodilo hrst zlatočervených paprsků starému neandertálci do tváře. Ale jeho obličej se nerozjasnil. Byl stejně zachmuřený jako předtím. Věděl dobře, že sluneční svit je šalebný a hřeje jen v bezmračných dnech.
V noci se ukrývá někde v neznámu a vrací se až pozdě ráno.
Když sem s tlupou přišel, utábořili se pod převislou skálou blízko řeky. Ale už po několika nocích se přestěhovali všichni do jeskyně, kterou náhodou objevili, neboť ani oheň, ani kožišiny nebyly jim v podzimních nocích pod širou oblohou skoro nic platné. Chlad jim pronikal až do kostí a nejmenší děti zmodraly zimou a nářkem.
Slunce sklánějící se k západu proniklo i na pokraj jeskyně. Sotva se v ní paprsky zatřepetaly, ozvaly se hlasité výkřiky a před jeskyni vyběhlo několik nahých, do bronzova opálených dětí. Za nimi vylezly i dvě ženy se svislými prsy. Dlouhé rozcuchané vlasy jim splývaly až k jelení kožišině, kterou měly připevněnou kolem mohutných boků. Jedna z nich nesla na rukou nemluvně, zabalené do zaječí kožišinky. Z ní vykukoval malému pračlovíčkovi jedině malinký široký nosíček.
V tom se ozvalo v dálce hlasité zahoukání.
Starý neandertálec rychle povstal a zahleděl se do kraje. Děti si přestaly hrát a napjatě pozorovaly příchod mladých lovců. Jedna z žen vlezla do jeskyně, položila do suchého kouta poblíž doutnajícího ohně spící nemluvně a hodila na oheň několik suchých větví, aby jasněji hořel a osvětlil tmavou jeskyňku pro nastávající hodování.
A než oheň jasně zaplál, vítaly výkřiky hladových děti před jeskynním vchodem lovce, dva mladíky ve stáří asi šestnácti a sedmnácti let. Nesli s sebou kusy mladého divokého prasátka, které téměř celý den stopovali a honili, než ho dostali. Ještě než vlezli do jeskyně, chlubili se svou loveckou dovedností krátkými a nesouvislými zvuky. Do jejich vychloubání zapadaly štěkavé zvuky starce, jimiž vyjadřoval svou největší spokojenost nad zdatností mladých lovců.
Po chvíli seděli všichni těsně vedle sebe kolem plápolajícího ohně a ve špinavých rukou drželi kusy masa, které chtivě očichávali, než je začali ukusovat silným chrupem po částech a rozmělňovat. Ničeho si nevšímali, jen se krmili syrovým nebo jen zpola opečeným masem a na jejich tvářích se rozléval blahý výraz úplné spokojenosti.
Nízká jeskyně byla naplněna tichem, kterým se ozývalo pouze hlasité mlaskání a praskot plápolajícího ohně.
Když se najedli, zahradili jeskynní vchod velikým balvanem, který byl již odedávna v jeskyni. Přihodili pak ještě trochu suchého klestí, aby oheň tak brzy nevyhasl; měl je hřát a jako balvan ve vchodu i chránit před různými šelmami, které vycházely v noční temnotě na lup za kořistí.
Pak všichni ulehli na kůže nebo na hromady suché trávy a mechu a usnuli tvrdým zdravým spánkem.

Nádherný podzim rozmarně postříkal žlutí a červení listnaté lesy a nesčetné křoviny.
Kraj hýřil krásou, ale medvídci byli mrzutí a jejich máma měla s nimi zase plno starostí. Už koncem léta pocítili oba medvídci podivné svědění v malých tlamičkách; bylo čím dál tím nesnesitelnější, až nakonec je začaly pobolívat zoubky, povážlivě se viklat a pak i vypadávat. Medvídci chodili nevšímavě kolem všech dobrot a trpěli raději hlad než nepříjemné bolesti.
A tak jedli, jen co museli.
A to byla veliká chyba. Právě nyní měli jíst co nejvíce, neboť bylo nutné opatřit si na dlouhou zimu co nejtlustší tukový kožíšek. Výměna zoubků, která u nich nastávala koncem léta a počátkem podzimu, připravila je nadlouho o všechnu radost ze života, o všelijaké dobroty, ale především o tukovou vrstvičku, kterou si přes léto z nadbytku potravy už nastřádali a nyní zase spotřebovali. Teprve když jim vyrostly nové zoubky, hleděli dohonit, co zameškali, a snažili se vynahradit si, oč přišli. Ale mnohým medvídkům se to už nepovedlo. Proto byla první zima pro některé slabší medvídky velmi nebezpečná; v temnu jeskyně usnuli, ale už se nikdy neprobudili. Zato ti medvídci, kteří přečkali ve zdraví první zimní spánek, měli navždy vyhráno. Neměli už další výměnu zubů, mohli se dobře vykrmit, a jestliže nezahynuli nešťastnou náhodou, vyrůstali v mohutné medvědy nebo medvědice.
Když se na některých stráních začervenaly jeřabiny, byli naši medvídci už zase ve své kůži. A protože jim jeřabiny náramně zachutnaly, hleděli si jimi vynahradit nedávné hladovění.
Nejprve se spokojovali s bobulemi, které spadly samy na zem nebo které shodil vítr. Potom byli u vytržení, když se máma postavila na zadní nohy a srazila jim tlapou nejníže visící střapce krvavě zbarvených bobulí nebo ulomila celou větev jimi obsypanou. Medvídci se o ně prali, jako by v lese nebylo už nic lepšího a chutnějšího. A snad to byla pravda! Bobule byly slaďounké, přitom malounko příjemně nakyslé a bylo jich na střapcích tolik, že každý stál za obírání.
A jakou měli velikou radost, když se jim poprvé podařilo vylézt na strom a sami si přitáhli tlapou větev se střapcem jeřabin. Ty byly, panečku, slaďounké a chutnaly jim jak ještě žádné.
Pak už medvídci nechtěli žádné jiné jeřabiny než ty, které si sami na stromě vyhlédli. Lezli za nimi vysoko do korun stromů, že se až nebezpečně ohýbaly, lezly na větve, které pod nimi praštěly, ale nedbali toho právě tak jako výstražného a výhružného mručení medvědice dole pod stromem.
Ale ještě i jinými dobrotami je hostil štědrý podzim. U řeky, kam často chodívali, nikdy si nezapomněli prohlédnout lískové keře a pochutnat si na sladkých oříšcích, kterých se letos hojně urodilo zrovna jako bukvic; i ty jim velmi chutnaly a bylo jich všude hojnost.
Medvídci využívali darů podzimu plnou měrou. Cpali se, kamkoli přišli, a nebylo proto divu, že začali tloustnout.
Medvídek, který měl v létě zlomenou nožku, byl slabší, a než se mohl spravit, došlo u něho k výměně zoubků a nastalo nové hladovění. Tyto dvě události zasáhly nepříznivě do jeho mladého života a bylo to na něm vidět. Byl sice zavalitý a kulaťoučký, ale chyběl mu tukový hrb, který se jeho bratříčkovi už zřetelně zvedal na hřbetě nad plecemi.

V místě, kde se neandertálci utábořili v jeskyni, byly hory už nízké a údolí, jímž protékala řeka, bylo široké. Hory zde končily a řeka protékala travnatou rovinou s malými kopečky a mělkými údolíčky, porostlými křovinami nebo lesíky a háji.
Slunce se právě skrylo za obzor, který se ještě chvíli rděl červánky. Na travnaté rovince, maličko stranou od jeskyně pralidí, se náhle objevil statný pravěký jelen Cervus megaceros. Štíhlé svalnaté nohy nesly jeho těžké, ale ladné tělo a na mohutném krku mu seděla ušlechtilá hlava, zatěžkaná obrovitými parohy, jaké kdy zdobily jelení hlavu. Byly velké, na koncích lopatovitě rozšířené, s četnými výsadami.
Jelen chvíli tiše stál. Pak náhle postoupil několika kroky ještě vpřed, natáhl krk a dlouze zatroubil. Zatímco se večerním tichem nesl jeho silný říjný hlas, plný milostné touhy a bojechtivosti, objevilo se za ním několik laní. Byly to jeho laně, které sehnal do tlupy a bedlivě střežil.
Jelen znovu dlouze a bojovně zatroubil.
A tu z dálky ozvalo se zatroubení jiného jelena; bylo stejně vášnivé a neobyčejně vyzývavé.
Jelen pohodil divoce hlavou, rozhlédl se po svých laních a pak odpověděl novým táhlým zatroubením, kterým projevoval před laněmi samčí sílu a statečnost. Ale také z dálky, tentokrát už menší, ozvalo se nové nebojácné zatroubení.
Zatímco se jeleni vydražďovali troubením až v nezkrotitelnou zuřivost, laně tiše stály u nízkých křovin, vroubících úpatí kopce, a z jeskyně výše na svahu vylézal starý neandertálec s mladými lovci, aby se podívali na boj řijících jelenů.
Netrvalo dlouho a na travnatou rovinku se přihnal druhý říjný jelen. Byl stejně statný a silný jako první; byl však mladý, nezkušený.
Hnán pudovou touhou a nerozvážností mládí, vrhl se na svého soka, aby s ním svedl souboj o laně. Ale ten se nedal, bránil se i útočil a tichem usínajícího kraje se nesl silný třeskot paroží, jímž na sebe doráželi a zasazovali si bolestivé rány.
Laně se zvědavě přiblížily k místu jejich zápolení a dívaly se na urputný boj. S nemenším zájmem pozorovali soupeřící jeleny i neandertálci, jejichž nakloněná těla se rýsovala jako černé siluety na skalním výstupku před jeskyní.
Mladý jelen divoce útočil. Jeho celá bytost byla proniknuta nepřátelstvím k svému sokovi, kterého chtěl porazit a zničit. Ale marně. Jeho prudkým výpadům se starý jelen obezřele vyhýbal právě tak jako ranám jeho paroží.
V zápalu nerozhodného boje mladý jelen ani nepostřehl, že začíná pomalu umdlévat. Stále sice ještě útočil, ale jeho výpady byly již méně prudké a údery méně silné.
Jeho starému zkušenému soupeři to neušlo. Nechal však mladého jelena dále útočit, aby ho ještě co nejvíc vysílil. Ale později, když se starý jelen domníval, že už přišla vhodná chvíle, zakoulel divoce zarudlýma očima a vyrazil k útoku.
Než se mladý jelen nadál, dostal silnou ránu; ostré špice výsad se mu zaryly hluboko do boku a do slabiny. Bolest projela jeho tělem a burcovala k vědomí jeho smysly přehlušené vášněmi. Než se však vzpamatoval, dostal sérii nečekaných ran dalších, které nutily mladého jelena k ústupu.
Sotvaže mladý jelen počal ustupovat, vrhl se naň starý jelen s dvojnásobnou prudkostí, jako by ho chtěl ubít k smrti za jeho drzou odvahu, s kterou se s ním pustil v zápas.
Mladý jelen se jen bránil, přestal útočit. Neměl k tomu už sil a bolest z četných krvácejících ran mu vzala i odvahu. Ale než se mohl dát na útěk, napadl ho starý jelen znenadání ze strany a vrazil mu znovu do boku ostré výsady jednoho parohu; ty mu prosekly kůži jak dlouhé nože a zajely hluboko do masa. Napadený jelen se postavil vysoko na zadní nohy, velikým skokem uskočil na stranu a krváceje z četných ran prchal proti proudu řeky daleko od místa své porážky.
Zápas byl dobojován. Silný zde narazil na silného, ale vyhrál zkušenější.
Jelen stočil hlavu po laních; stály tiše a zíraly na vítěze, jemuž plála znovu z oči nezkrotná bojovnost, panovačnost a nesmlouvavé odhodlání chránit své laně před každým sokem.
Zato neandertálci neobdivovali vítězství starého jelena. Celá jejich mysl a pozornost byla upřena na poraženého jelena, který prchal s krvácejícími ranami proti proudu řeky někam do hor. V stříbrném světle měsíční noci mohli ho chvíli pozorovat, jak těžce a namáhavě běží. Měli sto chutí pustit se za ním, uštvat ho a pak dobít, ale noc byla záludná a nebezpečná. Bylo v ní možno ztratit život v ostrých drápech a zubech jeskynního lva. Proto raději zalezli do jeskyně, domluvivše se několika skřeky a posuňky, že hned časně zrána půjdou po stopě jelena tak dlouho, až ho dostanou.
Dlouho nemohli usnout rozčilením a nedočkavostí. Převalovali se neklidně z boku na bok, zkoušeli usnout na zádech nebo na břiše, ale vše marno.
Teprve k ránu trochu zdřímli, avšak jejich spánek byl neklidný a trhaný, plný divokých snů.

Sotva se rozednilo, starý neandertálec vstal, rozhrabal oheň a na žhavé uhlíky přihodil trochu suchého mechu a klestí. Pak poklekl a přiblíživ obličej až k ohni, několikrát do něho silně foukl. Uhlíky se rozžhavily a z doutnajícího mechu vyšlehly malé plaménky; chtivě se zakusovaly do suchých větviček, které se žárem kroutily jak malá háďata a v praskotu se rozpadaly a měnily v žhavý popel.
Žluté světlo ohně se slabě rozlévalo jeskyní a marně se snažilo vypudit tmu ze všech jejích koutů. Přesto probudilo z neklidného spánku i dva mladé neandertálce. Když uzřeli, že starý lovec je už vzhůru, rychle si upravili kožišinu a utáhli ji šlachou, aby jim nepadala. Jeden uchopil do ruky těžký sukovitý klacek, druhý ostrý kamenný klín, který si už před časem pracně vytloukl z křemenného valounu, a bez dlouhého otálení vylézali z jeskyně.
Chrčivý zvuk, který se starému neandertálci vydral z hrdla, je zarazil. Když se ohlédli, uviděli, že každému podává kus masa, které zbylo z včerejšího úlovku. Sám žvýkal také kus. Mladí pralovci chtivě uchopili maso a s chutí se do něho zakousli.
Ale pak už je v jeskyni nic neudrželo.
Po čtyřech vylezli do chladu podzimního rána a za nimi i starý lovec, vyzbrojený rovněž těžkou sukovitou holí. Sotva

se však vzpřímil, hned se zase plazil nazpět do jeskyně, protože v jeho ještě primitivním mozku bleskla myšlenka, že by bylo lépe, kdyby si na lov vzal i on raději kamenný klín než sukovitý klacek, který může nalézt kdekoli.
Odhodil sukovitou hůl do kouta a z důlku, pečlivě přikrytého velikým plochým kamenem, vybral si největší a nejostřejší kamenný klín, který pevně stiskl v pěsti. Pak zase kamenem opatrně přikryl důlek, který choval a chránil jejich jediný majetek, kamenné zbraně; dnes se jim říká pěstní klíny. Nato rychle opustil jeskyni, nevšímaje si ani trochu žalostného křiku probuzeného nemluvněte.
Malý baculatý pračlovíček plakal už chvíli, neboť jej probudilo chrčivé zavolání starého neandertálce, jež se rozlehlo jeskyní při odchodu mladých lovců. Spustil hned velký nářek, ne však proto, že by lítostivě truchlil po lovcích, kteří před chvílí odešli z jeskyně, to ne, ale upozorňoval na sebe, že je vzhůru a že má hlad. Pláčem probudil svou mámu, k níž se tiskl a která ho hřála, když jeho neklidné nožky odkopaly a ručky rozhodily zaječí kožišinky, do nichž bylo na noc dobře zabaleno. Nepřestal naříkat a k své rozespalé mámě nepřestal spínat tlusťoučké, ale špínou pokryté ručičky, dokud jej nevzala do náruče a nenechala jej dosyta napít sladkého mateřského mléka.
A maličký špinavý naháček sál a pil, až se mu splasklé bříško nafouklo jak gumový míč, takže zmožen znovu usnul. Máma ho položila do kožišin, kde maličký nenasyta ještě chvíli špulil hubičku a tichounce jazýčkem pomlaskával, jako by si ještě pořád na něčem pochutnával. Teprve když upadl do bezesných hlubin tvrdého spánku, ztichl a jeho klidné oddychování se ztrácelo v pískavém chrupání ostatních dětí.
Když neandertálští pralovci opustili teplou jeskyni a stáli v sychravém podzimním jitru na skalním výstupku, otřásla jimi zima a vlhký chlad jim pronikl až do těla. Nad řekou se táhla bílá clona mlhy a celý kraj byl smáčen hustou rosou, která nepříjemně studila.
Bylo příliš brzy zrána na sklonku podzimu. Nebyla to ještě doba k zahájení lovu. Ale touha po veliké kořisti, kterou bylo možno dostat jen čirou náhodou a která znamenala na čas slastný blahobyt a příjemnou bezstarostnost, hnala pralovce už časně zrána do sychravé zimy. Údy jim mrzly, ale uvnitř je hřálo vědomí, že po skončení štvanice poraněného a zesláblého jelena budou následovat delší dobu hody tak bohaté a štědré, že brzy zapomenou na všechny strasti a útrapy. Masa bude tolik, že nebude oddělováno, vnitřností bude tolik, že se ani všechny nesní, ale hlavně bude hojně tučného morku a i mozek bude veliký, dvě pochoutky, nad které není lepších.
Nandertálští pralovci rychle seběhli od jeskyně po příkré stezce do údolí a zamířili k místu, kde se včera večer odehrál v stříbrném měsíčním světle urputný zápas dvou říjných jelenů.
Ani tam ještě nedošli a radostný výkřik jednoho z pralovců rozťal náhle ranní ticho. Hlásal, že krvavá stopa poraženého jelena byla nalezena. Tváře všech tří neandertálců se rozjasnily šťastným úsměvem. V jejich očích, ještě bez zářivých odlesků jiskřícího rozumu pozdějšího člověka, vyšlehl maličký plamének radosti, zasvítil, ale hned zase pohasl.
Neandertálci se přimkli k nalezené stopě jako draví vlci.
Šli travnatými rovinami kolem řeky, přeskakovali malé potůčky, brodili se bystřinami, ženoucími se k řece z příkrých svahů prudce klesajících hor, prodírali se nízkými houštinami a křovisky, zde rychleji, tam pomaleji, podle toho, jak zřetelná byla stopa.
Byli celí promočení rosou a prostydlí zimou, ale nedbali toho; byli otužilí, vytrvalí a odvážní, neboť takovými je učinil tvrdý boj o uhájení života.
Už dlouho šli neandertálci proti řece, ale jelena dosud nezahlédli. Šli pomalu a obezřele, protože krvavá stopa byla čím dál tím méně viditelná, a proto musela být opatrně a pozorně sledována.
Přesto kráčeli neandertálci vytrvale vpřed. Když slunce zatlačilo ranní mlhu k zemi, ozářilo jejich dopředu nakloněná těla, příjemně hřálo, vysušilo rosu a v kouzelných hrách zlatých záblesků prokmitávalo svými paprsky zbarveným listovím stromů a keřů.
Náhle pralovci strnuli radostným překvapením. Kousek před nimi vyrazil ze stínu lískového keře stopovaný jelen a dlouhými skoky prchal. Hlavu měl vysoko vztyčenou a jeho mohutné parohy se kmitaly nad vrcholky nízkých křovin jako dvě veliké rohaté lopaty. Ale jeho běh nebyl tak lehký jako jindy. Prchal těžce a s námahou, neboť otevřené rány bolely a velká ztráta krve ho zeslabila.
Pralovci nadšeně vykřikli a hnali se za unikajícím jelenem. Přesto ho však brzy ztratili z očí a zůstali vzadu daleko za ním. Teprve zadlouho jej znovu vyplašili a štvali ho unaveného a zesláblého bez přestání před sebou. Plížili se za ním, nadbíhali mu, obíhali a kroužili kolem něho, až nakonec jeden z mladých pralovců vběhl do husté houštiny na úpatí hor a chvatně se jí prodíral kupředu, dbaje úzkostlivě, aby nebyl jelenem zpozorován. Jakmile ho předběhl, vyběhl z houštiny a skryl se za silným kmenem starého buku. Když se uštvaný a zbídačený jelen potácel kolem, vyskočil na něho a prudkou ranou sukovitého klacku, který cestou našel, uhodil ho do hlavy, takže ho skoro omráčil. Jelen se zapotácel, jeho štíhlé vysoké nohy se podlomily a mohutné tělo dopadlo těžce na kolena a zhroutilo se na zem.
Neandertálec vyrazil z hrdla divoký skřek uspokojení a pak jako zběsilý tloukl sukovitým klackem jelena do hlavy.
Jelen se už nehýbal, když k šťastnému pralovci přiběhli jeho společníci. Starý neandertálec pohlížel spokojeně na velikou kořist a pak náhle, jako by se ulekl, aby jim snad ještě neunikla, jal se kamenným klínem bušit do malé úzké hlavy ubitého jelena tak prudce, až roztříštil týlní kost a potřísnil hrot kamenné zbraně bělavými vločkami mozku.
Pohled na uloveného jelena, jehož se jim podaří ulovit snad zase až za velmi dlouhou dobu, vzbudil v pralovcích chuť po kusu teplého masa. Poklekli k němu a ostrohrannými klíny rozřezávali tuhou kůži. Stahovali ji z těla, a jakmile obnažili břicho, velikým řezem vyvrhli vnitřnosti. Střeva odhodili do nedaleké houštiny, neboť těmi dnes opovrhovali. Zato se však podělili o srdce, plíce a játra, do nichž se s chutí pustili. Když je snědli, uřízl si každý ostrým hrotem kamenného klínu ještě kus masa a spokojeně je syrové žvýkal.
Odpočinek a nasycení zbavovaly pralovce těžké únavy a vysílení z dlouhé štvanice. Spokojenost z bohaté kořisti zatlačovala vzpomínky na prožité útrapy. Už nejedli hltavě a lačně, jako když se zakousli do prvního sousta. Jejich

hodování bylo chvílemi přerušováno krátkými a štěkavými zvuky některého z nich, když chtěl ostatním sdělit, nač právě myslel. Ti mu odpovídali podobnými skřeky a nakonec se všichni hlučně rozesmáli v divoké radosti.
Když se najedli a odpočinuli si, znovu přiklekli k ulovenému jelenu, a zatímco mladí pralovci pokračovali ve stahování kůže, starý pralovec se namáhal, aby oddělil hlavu od těla. Byla to dlouhá a úmorná práce, kterou by bez ostrohranného klínu ani nebyl dokázal. Když se mu to konečně podařilo, jal se kamenným klínem znovu rozbíjet jelenovu lebku. Vybíral z ní a odhazoval úlomky roztříštěných kostí, aby otvor, jímž se chtěl dostat na mozek, byl co největší. Pak strkal do otvoru v probitých kostech špinavé prsty a jimi vytahoval kusy mozku, které s hlučným mlaskáním chtivě pojídal. Když lebku odhodil, vrhli se na ni mladí pralovci a dlouhými tenkými větvičkami z ní vyškrabávali kdejaký zbytek této chutné lahůdky.
A pak se dali znovu do práce. Rozřezávali a roztrhávali jelení tělo v menší kusy, které chtěli vléci s sebou do své jeskyně. Už byli s prací skoro hotovi, když starý neandertálec povstal od staženého a rozčtvrceného jelena, narovnal se a svalnatou rukou si utíral z čela veliké kapky potu.
Jak si tak napřímen stíral pot, uviděl pojednou vysoko ve svahu hory černat se otvor. Byl to vchod do jeskyně, v níž přezimovala medvědice a kde se narodila její roztomilá medvíďata. Nebylo to ovšem pouze její útočiště, přečkávali v ní zimu všichni jeskynní medvědi a medvědice z širého okolí a mnohdy se do ní uchylovali i v nečase, jestliže byli náhodou zrovna nablízku.
Starý neandertálec nemohl dlouho odvrátit svůj zrak od jeskynního vchodu. Zamyšlen hleděl na něj a o vše ostatní ztratil zájem.
Náhle se obrátil k mladým lovcům, kteří právě dokončili rozčtvrcení těla ubitého jelena, a vyrazil z hrdla chraplavý skřek. Ti pozvedli hlavu, a když se podívali na starce, uzřeli, jak rukou ukazuje na vysoký kopec, na jehož svahu se uprostřed vápencových skalisek černal veliký vchod do jeskyně.
Mladí pralovci hbitě vyskočili a i jejich oči utkvěly na objevené jeskyni s radostným překvapením. Brzy jim však radost v očích pohasla, když uviděli, že všude kolem jsou vysoké hory a že jeskyně je na příkrém svahu a daleko od řeky. Proto od ní odvrátili zraky a chopili se jelení kůže, z níž seškrabovali kusy masa, čistili ji a uhlazovali.
Zato starý neandertálec ještě pořád nemohl odtrhnout zrak od jeskyně. Nedíval se na ni s prázdnou a bezmyšlenkovitou nevnímavostí. Hluboko v jeho paměti se začaly pomalounku a zlehounka vynořovat nejasné vzpomínky. Byly zprvu neuspořádané a nesouvislé, ale dorážely bez přestání na mozková vlákna, takže se počala rozechvívat a burcovat mozek k přemýšlení.
Strnule stál, hluboce ponořen do svého vzpomínání a přemýšlení, které se pomalounku začalo rozvíjet. Pojednou z temna jeho těžkých úvah vyšlehla jiskřička, která osvětlila jeho paměť jako rozžhavený, jasně zářící meteor temnotu noci. V jeho mysli se pak rychle a lehce střídaly obrazy, které s velkým úsilím vyvolal z nejtajuplnějšího koutku svého primitivního mozku.
V jeho vzpomínkách se vynořil kraj podobný tomu, v němž právě stál. Nad hlubokým údolím s tekoucí bystřinou se vypínaly vysoké hory, jejichž vrcholky byly pokryty bílými sněhovými čepičkami, jako tomu bylo vždycky časně zjara. Údolím šlo několik dopředu nakloněných postav s těžkými sukovitými klacky nebo kamennými zbraněmi v rukou a s nimi kráčel i mladý jinoch, jehož srdce bylo naplněno radostí a pýchou, že mu bylo dovoleno jít se starými a zkušenými lovci na nebezpečný lov.
Pralovce vedl starý muž. Šel bezpečně vpřed, neohlížel se ani vpravo, ani vlevo, šel pořád přímo jako člověk, který zná dobře cestu k vytčenému cíli. Dlouho putovali po břehu bystřiny rozvodněné jarním táním sněhu, až konečně zarazili pod vysokým kopcem. Po krátkém odpočinku těžce a namáhavě zlézali jeho příkrý svah. Nesčíslněkrát sjeli nazpět dolů, když se pod nimi uvolnil nějaký kámen nebo se utrhl provlhlý drn. Znaveni a umazáni se konečně octli před vchodem veliké jeskyně. Vešli do podzemní dutiny a hned blízko vchodu se utábořili, aby si odpočinuli.
A tu se v jeho myšlenkách objevil obraz, v němž on, tehdy mladý jinoch, dlouho sbíral kolem jeskyně suché větve, nosil je do jeskyně, až jich byla veliká hromada. Zvlášť silné a smolnaté kladl starý muž stranou, ostatní větve házel na oheň, který vesele plál a šířil do vlhké studené jeskyně příjemné teplo.
A pak se zase v jeho vzpomínkách zjevil nový obraz. Byli všichni hluboko v jeskyni. Její temnotu rozráželo několik hořících loučí. Starý lovec, když ostatní došli na místo jím ustanovené, rozestavil některé lovce na určitá místa, jiným poručil divoce křičet a házet do temných jeskynních chodeb hořící větve. Doutnaly tam a jejich čpavý dým roznášel průvan daleko do labyrintu podzemních chodeb a komínů.
A vtom už nový obraz zastřel předcházející. Z temnot vzdálených jeskynních koutů se hnali divoce poděšení jeskynní medvědi, staří i mladí, zlostně bručíce. A tehdy lovci, schovaní za velikými balvany nebo přitisknutí k jeskynním stěnám, ubíjeli klacky nebo kamennými zbraněmi mladé medvědy. Jejich bolestný nářek se děsivě rozléhal jeskyní. Vzpomněl si také, jak on se tehdy přikrčil k jednomu balvanu a nepohnutě tam seděl; jak se jeho mladé srdce chvělo strachem, když se náhle ozval strašlivý výkřik jednoho z lovců, kterému poraněný medvěd rozerval mohutným chrupem rameno.
Ale nová vzpomínka zatlačila tento hrůzný obraz. To už seděli všichni lovci kolem vysoko plápolajícího ohně a krmili se kusy medvědího masa, klidně a spokojeně, neboť náboženské obřady, které musely být vždy po medvědím lovu vykonány, byly už dávno skončeny. Do nesouvislých skřeků, výkřiků a zvuků, kterými se lovci mezi sebou dorozumívali, bavili nebo i vychloubali svou statečností a odvahou, zaznával tichý nářek a prudké oddychování těžce poraněného lovce, zmítajícího se střídavě v zimnici a horečce.
Když starý pralovec dospěl ve svém vzpomínání až k této smutné události, zachvěl se a přejel si rukou nízké, nazad ubíhající čelo, jako by chtěl z hlavy vypudit už všechny další vzpomínky na tyto zážitky z mládí svého života.
Pomalu odvracel zrak od jeskyně, otočil se a zahleděl se na mladé lovce, kteří se stále ještě zabývali uloveným jelenem. Díval se na jejich mohutné svalnaté tělo, myslel na jejich chytrost a statečnost, připomínal si jejich houževnatost,

vytrvalost a pak - jako by náhlé rozhodnutí projelo jeho myslí - počal jim chrčivými zvuky cosi vykládat, dlouze a nadšeně. Jeho dlouhá svalnatá ruka přitom několikrát ukázala na jeskynní otvor, černající se v bílých vápencových skaliskách asi uprostřed svahu hory, jež se před nimi vypínala vysoko nad údolní dno. Jeho oči hořely rozčilením. Tváře, zarostlé řídkým šedivým vousem, mu zčervenaly a rozryly se hlubokými vráskami jakéhosi velkolepého odhodlání.
Mladí pralovci pozorně poslouchali. Snažili se, aby co nejrychleji porozuměli nesouvislým výkřikům a posunkům starce, který jim s neobyčejnou horlivostí vysvětloval své náhlé rozhodnutí k velikému činu, k němuž je třeba nesmírné odvahy a srdnatosti, chladné mysli a lovecké zkušenosti. Nečlánkovanou a nesouvislou řečí, ustrnulou na nevelkém množství máloslabičných zvuků, vykládal jim o svém úmyslu prohlédnout si jeskyni a zjara se do ní vypravit na lov jeskynních medvědů.
V myslích mladých pralovců, sledujících bedlivě starcovo počínání, rozžíhala se světélka porozumění. V jejich tvářích se zračil radostný úžas a jejich nitrem se rozlévala palčivá touha vykonat tento hrdinský skutek.
Když starý pralovec viděl, že mu porozuměli alespoň zčásti, když ne zcela, chystal se s mladíky k prohlídce jeskyně. Nejprve však rozprostřeli jelení kůži na zelený trávník, naházeli na ni kusy masa (mimo jediný, který si chtěli vzít s sebou) a odnesli ji s masem do mělkého dolíku, zastíněného hustým lískovým keřem. Pak snášeli z celého okolí kameny, nejprve ploché, pak i ostrohranné balvany, a pokrývali jimi v kůži zabalené maso, aby je uchránili do svého návratu před různými šelmami, především před nevzhlednými jeskynními hyenami, které vylézaly za soumraku ze svých doupat a proslídily v kraji kdejaký kout.
Jakmile s tím byli hotovi, dali se hned na cestu.
Přešli travnaté dno údolí, prošli houštinou vroubící úpatí hory, pomalu vystupovali na svah vysokým lesem, až se nakonec dostali před uzounkou stezku, příkře se vinoucí v hluboké průrvě mezi divoce rozervanými skalisky. Zde se jim šlo velmi špatně. Na hladkých vlhkých kamenech jim ujížděly nohy, takže chvílemi sjeli o větší kus dolů, než o jaký vystoupili nahoru. Zkusili lézt po čtyřech. Šlo to lépe, ale přece ne docela dobře, neboť zbraně, které měli s sebou, ztěžovaly jim pohyby rukou.
Překonali však i tento nejhorší úsek cesty a pak už zanedlouho stáli přímo před jeskyní.
Jako kdysi snášel starý pralovec suché větve do jeskyně, stejně tak nyní činili oba mladíci. Přinášeli dovnitř celé náruče klestí, kterého bylo všude kolem hojně a bylo dobře proschlé. Házeli je na hromadu za malý oheň, jenž se rozhořel z jiskry, kterou starý lovec vykřesal. Jako žhavá střela zalétla jiskra do připravené hromádky suchých travin, mechů a lišejníků a zapálila ji. Protože pralovci horlivě přikládali, plál za chvíli na pokraji jeskyně již veliký oheň. Do něho stařec zastrkával silné úlomky pahýlů smolných větví, které jim měly svítit na cestu do temnot jeskyně.
Když se konečně vypravili, postupovali v matné záři čoudících pochodní touž cestou, kterou chodívala medvědice. Přešli kamenitý svah, prošli po úzké hlinité stezce podle jeskynní stěny, jeden za druhým, pomalu a opatrně.
Vpředu kráčel starý pralovec. V slabé záři pochodně bedlivě pozoroval stezku, po níž kráčeli. Šel dlouho tiše, ale pojednou radostně vykřikl. Obrátil se k mladým lovcům a se šťastným úsměvem v široké tváři ukazoval rukou na četné medvědí stopy, otisknuté ve vlhké hlíně.
Stopy se křížily, jedny směřovaly do jeskyně, druhé, zřetelnější, zase z ní ven. Byly různé velikosti. Mezi velikými, které patřily starým ohromným medvědům nebo medvědicím, byly i prostřední, ba docela malounké, otisknuté tlapičkami těch nejmenších medvídků. Stop zde bylo mnoho, neboť každý z jeskynních medvědů zanechal v hlíně otisky svých tlap. Ze stropu kapala podle malé pukliny neustále voda, která dole na jeskynním dně udržovala hlínu vlhkou, a do ní se těžké medvědí tlapy hluboko zahořovaly.
Pralovci byli tímto objevem spokojeni a v jejich nitru se chvěla srdce prvními předtuchami velikého boje. Ve svých myslích si jej opřádali fantastickými sny a dohady, jež vytlačily z paměti vše ostatní. V té chvíli zapomněli pralovci na vysilující lov na jelena, na svoji sluj, na nádheru vycházejícího i zapadajícího slunce, na krásu slunečních dnů, na bledá světla měsíce a hvězd, na celý svět.
Z mohutného pohnutí se první vymanil starý pralovec. Uhasínající pochodní několikrát prudce zakroužil, a když vzplanula znovu jasnějším plamenem, pokračoval v cestě. Jeho stín pobíhal v pitvorných podobách po hrbolaté jeskynní stezce. Krátil se a zase se natahoval do obří délky, schovával se pod skalní výstupky nebo se ztrácel v temnotách postranních chodeb, ale hned zase vybíhal a prchal vpřed, jako by se bál tmy, která jej beze stopy pohlcovala, a jako by se obával, že bude dostižen jinými dvěma stíny, které jej neustále pronásledují a lepí se mu na paty. Prchal a utíkal, ale pojednou se nehybně zastavil.
To se zastavil i starý pralovec a díval se na nevelkou hradbu balvanů. U stezky byla zakončena dvěma ohromnými balvany, na druhé straně se však brzy vytrácela v rovince vyvýšeného hlinitého dna jeskyně, která byla v těchto místech hodně úzká. Stezka, která se vinula těsně kolem jeskynní stěny, probíhala zde tedy v jakési krátké úzké soutěsce, jako stvořené pro přepad medvědů.
V mysli starého pralovce zasvitlo poznání, že toto místo se příštího jara stane dějištěm velkého lovu.
Bylo proto třeba dobře si je prohlédnout. Zatímco starý prohlížel balvanitou hradbu po celé její délce, mladí pralovci si všímali úzké soutěsky. Zkoumali její výšku i šířku, vylezli na veliké balvany a zkoušeli, jak hluboko budou moci odtud udeřit svými sukovitými kyji. Když to všechno vyzkoumali, prohlíželi si i jeskynní stěnu a v jejich tvářích se objevilo radostné uspokojení, neboť uviděli, jak se přímo za soutěskou černá nehluboký výklenek, příhodný úkryt pro jednoho lovce k náhlým a nečekaným přepadům.
I starý pralovec si dobře prohlédl okolí soutěsky a na jeho tváři se rozlil výraz spokojenosti. Pak všichni proklouzli soutěskou a spěchali stezkou dále do temných hlubin jeskyně.
Po chvíli se všichni zastavili a napjatě poslouchali. V jejich tvářích se zračil neklid a oči jim plály podivným vzrušením. Z temných dálek totiž přilétalo k jejich sluchu jemné šumění a bublání, jehož původ si nedovedli vysvětlit. Pohlíželi na

sebe a přemýšleli, mají-li jít dále, či se dát na ústup, protože byli již od přírody ostražití a opatrní ke všemu neznámému a cizímu. Tato vlastnost, děděná z pokolení na pokolení, zachránila mnohého pralovce od bolestivého umírání. Ale jednotvárné jemné šelestění pomalu uklidňovalo jejich rozrušenou mysl, takže se po chvíli dali znovu na cestu.
Šli však dopředu velmi opatrně a byli připraveni dát se kdykoli na útěk, bude-li to třeba.
Čím se však stávaly tajemné zvuky silnější a zřetelnější, tím více se pralovci uklidňovali, neboť poznávali, že je to šumění a bublání vody. Netrvalo také dlouho a dostali se před kamenný val, za nímž se rozprostíralo nedotknutelné místo jeskynních medvědic a jejich malých medvídků.
Bez dlouhého rozmýšlení vylezli pralovci na vrchol kamenného valu. V matné záři čadivě hořících pochodní uviděli dole před sebou malinký potůček, vyvěrající z jedné jeskynní stěny, jenž se ztrácel po kratičkém toku po dně jeskyně v druhé stěně. Po jeho obou březích se válelo několik zpola rozpadlých kostřiček malých medvídků, nanejvýš rok starých. Ba v jednom místě, přímo před nimi na úpatí kamenného valu, uviděli malinkou hromádku kostiček, poslední pozůstatek medvídečka, který zahynul už několik dní po svém zrození, aniž by uviděl sluníčko, hory a lesy.
Pralovci pohlíželi na tyto bělavé hromádky kostiček bez zájmu a vzrušení a po chvíli, na vybídnutí starého, slezli nazpět. Zašli potom ještě kousek do jedné z velkých postranních chodeb, ale brzy se vrátili, neboť už jim i poslední pochodně dohořívaly.
Rychlou chůzí se vraceli zpět k jeskynnímu vchodu. Když ho dostihli, uviděli, že venku je už hvězdnatá noc. Rozhrabali proto ohniště, shrabali žhavý popel v hromádku a vhodivše na ni trochu suché trávy a mechu, zanítili nový oheň. Ten svými nesčetnými rudými jazýčky rychle spaloval větve, které na něj pralovci kladli.
Netrvalo dlouho a v jeskyni nedaleko vchodu vesele plápolal veliký oheň, šířící kolem jasné světlo a příjemné teplo.
U ohně seděli tiše pralovci. Hleděli strnule do plamenů a v jejich mysli, rozrušené tolika dojmy a představami, počaly se rýsovat vysněné obrazy největšího hrdinství, nejsmělejší odvahy a netušené síly, sny, které se měly za čas proměnit v nejvelkolepější a nejudatnější činy.
A venku šla tiše noc spícím krajem...
Časně zrána opustili pralovci jeskyni a vydali se na zpáteční cestu. Když slezli do údolí, odházeli kameny navršené nad jelením masem, vyňali je a rozdělivše je mezi sebe, spěchali podle řeky nazpět k jeskyni, kde už byli nedočkavě očekáváni. Když konečně po dlouhé době dorazili před její nízký vchod, vítaly je ženy i hladové děti radostnými výkřiky...

Podzim se chýlil ke konci a chystal se předat vládu zimě. Dny se krátily, noci se prodlužovaly a mnohdy za ostřejšího mrazíku pokrýval se do rána celý kraj třpytivou jinovatkou. Studené větry rvaly ze stromů a keřů pestře zbarvené listy, uchvacovaly je do svých širokých náručí a unášely je s sebou. Točily jimi v divokých vírech vysoko ve vzduchu, až je nakonec nelítostně srazily k zemi a pokryly jimi povadlé traviny.
Údolím se valily veliké chuchvalce mlhy, zahalující hučící řeku bílou neprůhlednou clonou. Šedivé mraky zastíraly na dlouho blankyt oblohy a z jejich chmurných závojů se sypal stále častěji a vytrvaleji drobný déšť, naplňující vlhkým chladem celý zesmutnělý kraj. A když se déšť přeměnil v prudký liják, zdálo se, jako by příroda oplakávala něžnou krásu ztraceného jara, sladkou pohodu zašlého léta a hýřivou pestrost umírajícího podzimu.
Medvědice se už po několik dní toulala se svými medvídky jenom po nejbližším okolí jeskyně, z níž z jara všichni vyšli. Stará medvědice byla tlustá a na hřbetě jí nad předními nohama trčel mohutný tukový hrb, vydatná zásobárna živné tukové vrstvy pro dlouhý zimní spánek. Také oba medvídci byli vypasení a tlusťoučcí, ale tukový hrbol se zvedal na hřbetě jenom jednomu. Medvídek, který měl v létě přeraženou tlapku, si už dosti tuku nastřádat nestačil.
Pošmournost deštivých podzimních dnů se odrážela nyní i v životě medvídků. V chladných dnech je přešla veselost i nezbednost a s ucouranými kožíšky smutně cupitali za mámou.
Zima jim však nebyla. Již před delší dobou, kdy po sychravém počasí nebylo ještě ani slechu, zhoustla jejich dlouhá řídká srst jemnými, jako hedvábnými chloupky, které chránily medvídky i medvědici před chladem a vlhkem. Zimní kožíšek je měl chránit před podzimními nečasy.
Medvědice zneklidněla. Stále bloudila kolem jeskyně, několikrát se zastavila před jejím vchodem, dlouze se na něj dívala, větřila a čichala, ale pak se pokaždé od ní zase vzdalovala. Ale čím dál tím méně, jako by věděla, že jednoho dne přec jen bude muset do ní vstoupit, vyhledat si v ní nějaký teplý kout daleko od jeskynního vchodu a přečkat v něm s medvíďaty v hlubokém spánku dobu, kdy celý kraj bude pokryt sněhem a naplněn ledovým dechem zimy.
A dny byly stále sychravější a nevlídnější.
Jednoho dne se přehnal přes hory studený severák a přinesl s sebou cáry šedivých mračen, z nichž se spustil hustý chladný déšť. Medvídci se přikrčili pod převislé skalisko, schoulili se k sobě a maličké všetečné nosíky schovali mezi huňaté tlapky. Chvíli se smutně dívali do jednotvárné šedi deštivého dne, pak náhle zavřeli víčka a monotónní šelest deště je ukolébal v spánek.
Medvědice stála stranou a starostlivě pokyvovala svou velikou hlavou. Cítila, že se již blíží chvíle, kdy bude muset nadlouho odejít i s mladými do jeskyně. Ale předtím muselo být ještě něco vykonáno. Sotva přestalo pršet, zburcovala svoje medvídky a chtě nechtě museli z tichého závětří ven. Museli následovat medvědici, která je vedla na nedaleký palouk. Když tam došli ve větru a nepříjemném mžení, vyhrabávala medvědice ze země hlízy a kořeny jakýchsi bylin, které požírala, a nabízela je k snědku i medvídkům. Ti se na ně s chutí vrhli, ale sotvaže se do nich poprvé zakousli, hned je vyplivli, jak odporně a hořce chutnaly.
Ale medvědice nedbala jejich prskání. Bez přestání je nutila, aby jich několik snědli. Když medvídci nechtěli poslechnout, medvědice se rozzlobila a přiměla přece jen jednoho po druhém vzít si do tlamičky nechutné kořínky, které museli polknout. Nic nedala na jejich zoufalý nářek. I když kořínky nepříjemně chutnaly, byly pro ně v tento čas velikým dobrodiním, neboť vyprazdňovaly střeva a zimní spánek byl příjemnější a zdravější.

Pak ještě den nebo dva bloudili krajem, a když se ve vichru zatřepetaly první sněhové vločky, zamířila medvědice k jeskyni, vešla do ní i s medvídky a po chvíli se všichni ztratili v jejích temnotách.
Šli stejnou cestou jako z jara. Jenom na hlinité stezce se medvědice na chvíli zastavila a pozorně očichávala podivné stopy. Páchly zvláštním pronikavým pachem, který ji nepříjemně dráždil a zneklidňoval. Byly to stopy tří neandertálských pralovců, kteří před nedávnem navštívili jeskyni. Jejich šlépěje se tehdy otiskly do měkké vlhké hlíny a zřetelný pach lidského těla z nich ještě nevyprchal.
Medvědice natáhla krk i hlavu a dlouze větřila. Ale jemný průvan nepřinášel s sebou žádný podezřelý pach. Proto se po chvíli rozmýšlení vydala na další cestu, připravena zaútočit, kdykoli by toho bylo zapotřebí.
Leč nic se nestalo a nepříjemný pach se stále více ztrácel. A když medvědice přestoupila kamenný val a dostala se s medvídky až k potůčku, zmizel docela. To ji uklidnilo víc než přítomnost několika medvědic, které sem přišly již před ní. Medvědice si našla svůj starý pelech pod skalním výstupkem a ulehla do něho. K ní se přitulili její medvídci a zakrátko všichni usnuli dlouhým tvrdým spánkem...

Venku bylo zatím stále hůř a hůře. Studené větry vanuly krajem a sněhové vánice zachumelily hory, lesy i údolí. Veselý a jásavý život kraje byl nadlouho pohřben pod bílou pokrývkou studeného sněžného prachu.
Smutně a těžce se žilo v tomto čase neandertálcům. Hlad byl u nich častým hostem a malý oheň nestačil vyhnat zimu z jeskyně.
Do mrazivých mlh a studených vichřic vylézali pralovci jen dobře obaleni teplými huňatými kožišinami.
Těžce se prodírali sněhem na step nebo do lesů, kde s nesmírnou námahou pronásledovali zvěř. Klopýtali a bolestně se zraňovali o pařezy zaváté sněhem, o vyvrácené kmeny nebo balvany a zapadali do jam, zachumelených sněhem.
Jejich útrapy se zdvojnásobily, když je zastihla sněhová metelice. S napětím všech sil se jí museli probíjet, pomalu a těžce, ale neustále, neboť i krátký odpočinek je mohl stát život. Sníh, hnaný prudkým větrem, bodal je do tváří jako ostré jehly a navěšoval na jejich kožišiny nepříjemně chladící vysoké polštářky. Dlouhý řídký vous zvlhlý prudkým oddychováním, byl pokryt bílým jíním, jež se nápadně odráželo od snědého obličeje.
Často se stávalo, že všechny tyto útrapy podstupovali nadarmo. Po celodenním plahočení vraceli se někdy pralovci nazpět do jeskyňky k smrti znaveni, s očima krvavě zanícenýma, a přitom s prázdnýma rukama. V těch dnech uléhali k spánku všichni hladoví a museli se ukojovat jen nadějí, že v příštích dnech budou mít větší štěstí a lov tak vydatný, aby vyhostili hlad z jeskyně.
A tak neandertálcům plynuly zimní měsíce pomalu, většinou v hladu a útrapách. Jestliže nebyli na lovu, sedávali mlčky kolem ohně a jejich myslí se táhly jako kouzelné přeludy obrazy slunečných teplých dnů s bujnou zelení kraje a hojností zvěře. Vyvolávali si vzpomínky na dny blahobytu a sladkého lenošení po šťastném lovu. Ze svých teskných zadumání byli vyrušováni jedině bolestivými pocity hladu a výskotem hladových dětí.
Konečně se z jihu přihnaly teplé vánky. Pod jejich vlahými závany tály sněhy a měnily se v proudy špinavých vod. I sluníčko veseleji zasvitlo a hřejivými paprsky pomáhalo rozpouštět sněhovou pokrývku celého kraje.
Zima se však bránila. Vracela se prudkými sněhovými vánicemi a přeháňkami, nočními tuhými mrazy, ale co to bylo všechno platné, jaro se už hlásilo. Obleva stíhala oblevu, sněhové vánice se změnily v plískanice a mrazy už nebyly tak silné, aby rozbředlá půda ztvrdla v kámen. Na stráních a na pokrajích lesů rozkvétaly šafrány, bledule, sněženky, jateníky a podél potůčku, vroubeného lískami s nesčetnými žlutavě prášícími jehnědami, se chystaly k rozkvětu blatouchy, orseje a petrklíče.
V kráse a teple přicházejícího jara zapomněli neandertálci brzy na všechny útrapy zimních dnů a nocí. Jejich lovy nebyly už tak obtížné a vysilující a skoro nikdy se nevraceli s prázdnou. Děti, pobledlé dlouhým pobytem v jeskyňce, nabývaly na slunci opět zdravé barvy a skoro celý den vesele skotačily před jeskyní.
Jen starý pralovec se stával neklidným, a to tím více, čím bylo jaro pokročilejší. Stále se díval na vrcholy vzdálených hor, a když z nich zmizela poslední sněhová čepička, byl rozhodnut odejít za velkým dobrodružstvím.
Toho večera hovořil dlouho štěkavými zvuky k dvěma mladým druhům. Vykládal jim, že bude třeba co nejdříve odejít do hor, má-li se lov na jeskynní medvědy vydařit. Mladí pralovci souhlasně kývali hlavami a jejich oči hořely nedočkavostí a touhou po tak velkolepém lovu.
Rozhodli se, že vyrazí hned příštího rána.
Slunce již příjemně hřálo, když se druhého dne vydali na cestu. Nešli sami. Tentokrát je doprovázela celá tlupa.
V čele malého hloučku kráčel starý lovec, svírající v pěsti kamenný klín. Za ním šly ženy a děti, nesoucí skrovné zásoby potravin na cestu, a na konci pochodovali dva mladí pralovci, ozbrojení silnými sukovitými klacky.
Procházeli pomalu květnatým údolím stále proti proudu řeky a často museli odpočívat, neboť ženy i děti byly brzo unaveny. Proto když se večer ukládali k spánku na úpatí horského hřbetu pod převislou skálou, neměli za sebou víc než polovinu cesty.
Pod horu s jeskyní dorazili teprve příštího dne odpoledne. Dojedli zbytky skrovných zásob. Zatímco ženy a děti odpočívaly, odešli pralovci k břehům řeky a hledali v jejích štěrkových nánosech podlouhlé křemenné valouny, které kladli stranou na hromádku. Když už jich měli dost, usedli k hromádce a pečlivě ji přebírali. Vybírali z ní jen ty nejvhodnější valouny a rozdělili se o ně. Podělili jimi i děti a pak na rozkaz starého lovce se dali všichni na cestu k medvědí jeskyni.
Byl již večer, když došli před jeskynní vchod. Všichni byli znaveni, a přece si nemohli hned odpočinout. Děti s mladými pralovci se rozběhli po okolí jeskyně a snášeli do ní náruče suchého klestí, mechu i suchého listí. Starý lovec rozdělal oheň, a když vysoko zaplál, ulehly ženy s dětmi k spánku. Brzy usnuly únavou, ale jejich spánek byl neklidný. Neustále se nepokojně vrtěly a obracely na hromadě suchého listí a mechu. Mladí pralovci také usnuli po chvíli neklidným spánkem, protože ani jejich mladá těla nedovedla už déle vzdorovat veliké únavě. Jen starý pralovec seděl v zadumání

u ohně a bděl nad klidem a bezpečností své spící tlupy...
Ranní šero se nesměle dralo do jeskyně a opíralo se o víčka spáčů. Ženy i mladé pralovce probudilo, děti však spaly dále, schouleny a přitisknuty k sobě.
Ale i ty se za chvíli probudily a vyběhly z jeskyně, aby nějakými sladkými a šťavnatými pupeny zahnaly hlad, který se neodbytně hlásil. Když se polosyté vrátily, zastihly pralovce již připravené k odchodu do vzdálených prostor jeskyně.
V matné záři čadivě hořících pochodní šli pomalu a opatrně jeskynní temnotou vpřed. Přelezli kamenitý svah, vstoupili na hlinitou stezku a jeden za druhým kráčeli po ní až k úzké soutěsce.
Zde se starý pralovec zastavil, sešel ze stezky a ubíral se podél hradby balvanů k protější jeskynní stěně, před níž se rozkládala široká hlinitá rovinka.
Jak na ni došel, vrazil do štěrbiny v jeskynní stěně hořící smolnatou větev a začal snášet na vyhlédnuté místo ploché kameny pro budoucí ohniště. Ženy mu pomáhaly, kdežto mladí pralovci se s dětmi vrátili k jeskynnímu vchodu, aby ještě přinesli suché větve a zbytek křemenných valounů.
Když se mladí pralovci s dětmi navrátili, plál už na vydlážděném ohništi oheň. Z ohně trčelo několik silných větví a ještě několik nových do něho starý lovec zastrčil. Oheň vysoko plápolal a šířil daleko kolem sebe světlo a teplo.
Nadešla chvíle, kdy měl po všech přípravách začít lov.
Jeden z mladých lovců, ozbrojen sukovitým klackem a kamenným klínem, se postavil za veliký balvan u soutěsky. Druhý, ozbrojen pouze kamenným klínem, se přitiskl do nehlubokého výklenku jeskynní stěny z druhé strany soutěsky. Starý lovec se sukovitým klackem v jedné ruce a s hořící pochodní v druhé se postavil na vrchol kamenné hradby nedaleko ohniště a z jeho hrdla se vydral silný drsný skřek, příšerně se rozléhající tichem a tmou podzemí. Pak mohutným rozmachem svalnaté ruky hodil hořící větev daleko před sebe, a přiskočiv k ohni, vhodil do plamenů několik hrstí vlhkého mechu, takže se v okamžiku vyvalil z ohně sloup dusivého dýmu, roznášený průvanem daleko do temných chodeb. Potom vyňal z ohně další hořící větev a s novým děsivým výkřikem ji vrhl daleko před sebe.
K jeho divokým skřekům se přidružily divoké výkřiky mladých pralovců, jekot žen a vřískot dětí. Jeskynními chodbami zaburácel strašlivý řev, který se ozvěnami mnohokrát zesílil a neustále se vracel. Sotva umlkl, hned zazněly nové výkřiky, slévající se znovu v mnohohlasý řev, hrozivě se šířící podzemím...
Nezvyklý hluk vyrušil jeskynní medvědy z dřímot, neboť už nespali hlubokým spánkem jako uprostřed zimy.
Nevrle se vztyčili ze svých pelechů a chvíli nerozhodně stáli, nevědouce, co je vyrušilo z jejich klidu.
V jedné z menších postranních chodeb byl hlukem probuzen starý velký medvěd. Zlobivě mručel a neklidně přešlapoval. Když hluk nepřestával a jeho nozdry zachytly štiplavý pach kouře, rozhodl se, že opustí jeskyni. Kráčel opatrně černou tmou, stále více zneklidňován křikem a ostřejším pachem dýmu.
Když konečně došel k místu, kde vedlejší chodba vyúsťovala do hlavní, poděšeně hleděl na podivný obraz před sebou. Vpředu před ním plápolal u jeskynní stěny veliký oheň. Kolem něho ječely ženy a vřeštěly děti. Opodál na vrcholu kamenné hradby stál muž s hořící větví v ruce. Prudce jí mával a pak ji velikým obloukem hodil po překvapeném medvědu. Hořící větev temně zazvučela o jeskynní stěnu opodál medvěda a v zářivém roji svítících jisker dopadla na vlhkou hlínu.
Medvěd uskočil a s výhružným zařváním prchal k protější jeskynní stěně. Když vběhl na hlinitou stezku, popošel po ní k soutěsce. Starý pralovec vyrazil z hrdla varovný výkřik, který měl upozornit ukryté mladé pralovce, aby nechali medvěda proběhnout soutěskou a aby na něj neútočili, protože je to starý obrovský medvěd, který by ve svém poděšení a vzteku znamenal pro útočníky těžký zápas i jistou smrt.
Mladí pralovci uposlechli výstražného výkřiku. Nechali bez úhony projít medvěda soutěskou a uniknout z jeskyně. Ještě několik velikých medvědů a medvědic proklouzlo bez pohromy touto soutěskou smrti.
Mladý pralovec, který byl ukryt za obrovskými balvany soutěsky, vyskočil na jeden z balvanů, položil se na něj a přikrčen pozoroval prchající medvědy. Pojednou uviděl, že z černé tmy jedné chodby vyrazil mladý, ještě ne příliš veliký medvěd.
Starý pralovec vesele vykřikl a hodil po medvědovi hořící větev, která ho jen o kousek minula. Medvěd zděšeně vyjekl, chvíli se bezradně motal na místě, ale pak rychle prchal k soutěsce.
Mladý pralovec hbitě sklouzl z balvanu na zem, sevřel v pěsti sukovitý klacek, rozpřáhl se a v okamžiku, kdy medvěd vybíhal ze soutěsky, ozval se svištivý zvuk. Vzápětí dopadl přímo na jeho čelo kyj tak prudkým úderem, že ho zbavil rázem vědomí.
Sotva klesl k zemi, bil do něho pralovec kamenným klínem tak dlouho, až z něho vyrazil poslední jiskřičku života. Pak s pomocí druhého odtáhli ubitého medvěda ze stezky, pohodili ho stranou a šli znovu číhat. Prsa se jim dmula pýchou nad první vzácnou kořistí. Jejich ústa byla rozesmátá širokým úsměvem a daleko v hlubinách jeskyně doznívaly jejich vítězný a hrdý pokřik.
Netrvalo dlouho a nový výkřik starcův dolehl k uším mladíků. Ti se připravili na příchod dalšího mladého medvěda a i ten po chvíli umíral, zákeřně přepaden, pod zběsilými ranami jejich zbraní.
Ještě jednoho takto ulovili, ale pak se stalo neštěstí.
Hned jak zazněly jeskyní první výkřiky pralidí, zmocnil se medvědic za kamenným valem veliký zmatek. Polekané křikem a podrážděné pachem kouře a dýmu, pobíhaly vzrušeně z místa na místo a výhružně mručely. Po chvíli některé vystoupily na kamenný val. Když však uzřely v dálce před sebou plápolající oheň a kolem něho několik povykujících pralidí s hořícími větvemi v rukou, ustrnuly překvapením. Očima široce otevřenýma se dívaly na jasný oheň i na černé stíny, poskakující kolem něho v jeho matné záři.
Z jejich strnulosti je vytrhl výkřik starého pralovce, když varoval své mladé druhy před útokem na starého ohromného medvěda, který se poděšen a rozzuřen pokusil první o únik z jeskyně. Když medvědice viděly, že se mu útěk podařil stejně jako i jiným jeho druhům, kteří ho následovali, daly se také na pochod k východu. Některé medvědice prchaly

samy, jiné s malými medvídky, kteří se jim zde před rokem narodili.
Všechny šťastně utekly. Za valem zůstaly pouze ty medvědice, kterým se právě před kratičkým časem narodili malí medvídečci. Ty byly rozhodnuty zůstat u svých malých potomků a chránit je, ať se děje cokoli. Byly odhodlány pustit se v boj s kýmkoli a s čímkoli, zvítězit nebo padnout, jen ne opustit svá maličká, ještě slepá a zcela nemohoucí mláďata.
S nimi zůstala za kamenným valem i medvědice, která přespala zimu s dvěma rozpustilými medvídky pod skalním výstupkem nedaleko potůčku. Ta však zde nechtěla zůstat. Rozhodla se utéci, ale nemohla probudit ze spánku jednoho ze svých medvídků. Marně ho probouzela jemným mručením, marně jím její tlapa něžně cloumala, medvídek se ani nepohnul a spal jak zabitý.
Medvědice už byla nazlobena, netrpělivě přešlapovala nad malým spáčem a cloumala jím stále prudčeji a nemilosrdněji. Když to všechno nebylo nic platné, sklonila se v náhlém rozhodnutí k medvídkovi a chtěla ho hlavou vyhodit z pelechu.
Ale jak se dotkla čenichem jeho těla, proniklo jejím mozkem kruté poznání, které probodlo její srdce tisíci jehlami. Medvídek byl studený a ztuhlý. Ležel schoulený v klubíčko, ale nespal - byl mrtev.
Měl však lehkou, bezbolestnou smrt. V dlouhém spánku znenáhla hynul vysílením, neboť tuková vrstva pod jeho huňatým kožíškem nestačila, aby mohla vyživit jeho tělo přes celou zimu. Neměl tukový hrb jako jeho máma a bratříček, protože zlomená nožka a výměna zoubků mu po dvakrát zabránily, aby mohl náležitě ztloustnout a nastřádat si dostatečnou zásobu tuku v hrbu. Proto jeho život během zimy pomalu, pomaloučku pohasínal.
Když medvědice poznala, že mrtvému mláděti už nemůže pomoci, hleděla zachránit alespoň živé. Rychle s ním přelezla kamenný val a prchala podle jeskynní stěny po hlinité stezce k nebezpečné soutěsce, majíc medvídka kousíček před sebou.
Prchajícího medvídka uviděla první jedna z žen. Vyrazila z hrdla skřek, kterým upozorňovala pralovce na blížící se kořist. Pak zvedla ze země kámen a prudce jím hodila po medvídkovi. Kámen zazvučel o skálu a hlučně dopadl na dno jeskyně. Děti strhly povyk, ječely, křičely a kameny z jejich rukou zasvištěly vzduchem. V nastalém řevu, který bouřil jeskyní, se zcela ztratil a zanikl druhý výstražný neandertálčin výkřik, když uzřela, že prchajícího medvídka následuje veliká medvědice.
Jak se ozval první neandertálčin výkřik, mladí pralovci rychle skočili na svá místa a v nedočkavém napětí čekali na medvěda. Tentokrát však stál u jednoho z nich i starý pralovec, neboť slezl z kamenné hradby a prohlížel si v matné záři hořící smolné větve ulovené medvědy, naházené pod stezkou za soutěskou. A to bylo pro další průběh událostí, které pak rychle za sebou následovaly, velmi důležité a pro pralovce velikým štěstím.
Jakmile se ozval dupot prchajícího medvídka, rozpřáhl se jeden z mladých pralovců a mávl po něm prudce sukovitým klackem.
Ale minul se!
Byl připraven na většího medvěda, a proto rána šla mimo a nedopadla naplno. Malého medvídka jen trochu zasáhla přes bok. Medvídek žalostně zaječel, více úlekem než bolestí a rychle prchal dál.
A tu druhý mladík vida, že je to malé medvídě, vyskočil z výklenku jeskynní stěny a chystal se, že je bude pronásledovat. Ale jak vykročil, zkameněl úlekem.
V úzké soutěsce mezi balvany kamenné hradby a skálou jeskynní stěny se objevila mohutná rozlícená medvědice a s divokým zařváním se vrhla na pralovce. Svůj silný chrup mu zaryla do prsou a rozdrásala mu je hlubokou ranou. Ukrutná bolest, která zalomcovala tělem mladého pralovce, ho vyburcovala z ustrnutí. Rozpřáhl ruku a ostrým kamenným klínem uhodil medvědici prudkou ranou do hlavy, přímo nad oko. Kost zapraštěla a oko se v okamžiku zalilo proudem rudé krve. Medvědice odskočila, zavyla bolestí, a pak plna vzteku se postavila na zadní nohy, rozpřáhla přední tlapy a vrhla se znovu na pralovce, aby ho rozdrtila ve své smrtící náruči. Ale než tak mohla učinit, klesl mladík v mrákotách k zemi.
Překvapená medvědice vztekle zařvala, vztyčený předek jejího těla dopadl s temným zaduněním zpět k zemi a chystala se přiskočit k zhroucenému pralovci, aby ho rozsápala.
A tehdy, v okamžiku největšího nebezpečí, přiskočil k rozzuřené medvědici starý pralovec a hořícím klackem ji prudce uhodil do hlavy. Jak rána dopadla, rozlétlo se tisíce žhavých jisker kolem. Mnoho jich zapadlo do jejího huňatého kožichu a mnoho jich vlétlo i do krvavé rány nad okem, kde nesnesitelně pálily. Chlupy na hlavě měla ožehnuty a kůži spálenou.
Nenadálým útokem byla medvědice tak překvapena, že ponechala v mdlobách ležícího mladíka na pokoji a obrátila se proti novému nepříteli. Než však stačila na něho zaútočit, už se snesla na její hlavu celá salva úderů, jež všechny ukrutně bolely a pálily, sežehovaly chlupy a spalovaly kůži.
Vztek medvědice se změnil v děsivou hrůzu. Viděla, jak proti ní skáče bez přestání jakýsi ohnivý had a těžkými ranami dopadá na její hlavu. Ohně se vždycky bála, a proto i dnes začala couvat a po chvíli se dala na zběsilý útěk. Hnala se divoce vpřed a teprve kousek před východem z jeskyně dostihla medvídka. Ten se radostně lísal k medvědici, spokojeně kňučel a vesele ji obíhal. Ale medvědice ničeho nedbala, jen prchala dál jeskyní a jemným mručením pobízela medvídka, aby ji následoval.
Rychle proběhli jeskynním vchodem a hned se drápali po svahu k vrcholu hory, drtíce svými tlapami modré zvonce nízkých hořců. Netrvalo dlouho a oba se ztratili v hloubi lesa...

Hůře bylo v jeskyni.
Jakmile starý pralovec zahnal hořící větví rozlícenou medvědici, přiskočil k zraněnému mladíku. Do štěrbiny jeskynní stěny zatkl smolnou větev, kterou prudkým kroužením ve vzduchu přivedl znovu do plamenů. Pak se sklonil nad bezvládné tělo a zahleděl se na otevřenou ránu na prsou, z níž se valila krev a vytvářela na zemi velikou rudou kalužu.

Tváře mladého pralovce byly smrtelně bledé, víčka hluboko vpadlých očí byla zavřená, rty zmodraly. V ruce křečovitě svíral kamenný klín, jehož hrot byl potřísněn medvědí krví.
Starý pralovec kývl na druhého mladíka. Oba uchopili těžce zraněného, jeden za nohy, druhý v podpaží, a nesli ho pomalu a opatrně k ohništi. Těžce zraněný byl pořád ještě v hlubokém bezvědomí, které však bylo pro něj velikým milosrdenstvím, neboť otupovalo smysly a zbavovalo jej bolesti.
Položili ho stranou ohniště k jeskynní stěně a jedna z žen mu dala pod hlavu několik hrstí suchého mechu.
Děti, poděšené urputným bojem, se zvědavě sběhly kolem zraněného a nechápavě se naň dívaly. Viděly sice velikou krvavou ránu na prsou, ale nemohly pochopit, proč zraněný leží tak bez pohnutí, proč neřve bolestí, proč sebou nehází, proč se nezmítá v horečce, jak to kolikrát viděly, když se někdo vrátil z lovu s bolestivým poraněním.
Starý pralovec odehnal děti a dlouhým pohledem plným starostí se zahleděl na těžce raněného. Byl rozrušen, ale přesto se v jeho tváři nepohnul ani jediný sval. Jen hluboko v nitru jej rozechvívala bolest a jemnými nárazy krušila jeho srdce.
I mladý pralovec stál zachmuřen nad svým přítelem a druhem v lovu. Ani on však nedal najevo, že jeho srdce je rozdíráno žalem, těžkým jako balvan. Vždyť už byl mužem, tvrdým lovcem a toho nesměl nikdy přemoci cit.
Pojednou poklekl starý pralovec k zraněnému a chtěl mu vyjmout z ruky kamenný klín. Mladík jej však svíral tak pevně a křečovitě, že by mu byl musel polámat prsty, aby jej dostal. Nechal mu tedy jeho zbraň, ale pohled na její hrot, zarudlý krví medvědice, připomněl mu pobité medvědy. Jeho oči zaplály divokou radostí, jeho tváře zazářily nad loveckou kořistí a jeho nitro zavalila vlna spokojenosti z úspěšného lovu. Z člověka se zase stával divoký a nelítostný lovec, tvrdý k sobě i k druhým.
Odstoupil od zraněného a přistoupil k hromádce křemenných valounů, které sem dovlekli z údolí. Otloukáním je upravoval do klínového nebo mandlovitého tvaru, dbaje, aby byl dobře opracován hrot a aby byly dobře přiostřeny jeho hrany. Po chvíli usedl proti němu i mladý lovec a jeskynním tichem se neslo jednotvárné bouchání a tlučení. Každý úder znamenal přeměnu obyčejného valounu v užitečný nástroj.
Kolem pralovců byla země pokryta množstvím kamenných odštěpků. Z nich vybírali pralovci ty největší a nejvhodnější a jemnějším opracováním zhotovovali z nich rozličné nože, hroty, vrtáky a škrabadla. Pracovali chvatně, a proto všechny tyto nástroje byly tvarem i technikou méně dokonalé, než jaké dovedli zhotovovat jindy a z jiného materiálu.
Když si připravili dostatek vhodných nástrojů, odešli od ohniště k pobitým medvědům. Každý uchopil medvěda za jednu přední tlapu a táhli ho po jeskynním dně k ohništi. Pak se vrátili pro druhého. Když se vraceli pro třetího, uviděli, že ho tam již vlekou ženy a že jim děti pomáhají. Nechali je, aby se s ním plahočily, neboť na ně čekalo ještě velmi mnoho jiné práce.
Mladý pralovec přistoupil k hromádce zhotovených nástrojů a několik si jich vybral. Pak poklekl k jednomu z ulovených medvědů a chystal se, že mu stáhne kůži.
V tom se ozvaly jednoslabičné skřeky starého pralovce. Mladík pohlédl na starce a snažil se porozumět zvukům, jimiž k němu hovořil. Doprovázel je posunky, aby svou řeč učinil srozumitelnější.
A mladík brzy pochopil, co si stařec přeje.
Přistoupil k medvědově hlavě a kamennými nástroji ji počal pracně oddělovat od těla. Ostrými nožíky prořízl kůži, rozřezal svazky svalových vláken, přeřezal cévy a tuhé šlachy, ale když jeho nástroje narazily na kostěné obratle, musel nožíky odhodit a nahradit je silnými hroty a klíny. Vrážel je mezi třetí a čtvrtý krční obratel a páčil je od sebe tak dlouho, dokud se s praskotem od sebe neoddělily. A pak zase pracoval ostrými nožíky a čepelovitými škrabadly, přemáhaje všechny obtíže práce silou a zručností. A když se konečně medvědí hlava odkutálela od těla, šklebila se vyceněnými zuby na hlavu svého druha, od jehož těla ji právě oddělil starý pralovec.
Zatímco mladý pralovec odděloval hlavu od těla třetího, posledního medvěda, stařec odřezával z medvědích těl mohutné tlapy. Vyjímal z nich ramenní a stehenní kosti, které zbavoval masa, a kladl je na hromadu k medvědím hlavám. Ačkoli pilně pracoval a pomáhal mu i mladý pralovec, přece jen to dlouho trvalo, než vyňali ze všech tlap všechny kosti.
Když byli konečně hotovi, stáhli z tlap kůži a na rozžhavené kameny, vroubící oheň, kladli kusy masa, které sloupli z velikých kostí, nebo na ně pokládali i menší kusy nevykostěného masa.
Vůně opékaného masa se šířila kolem ohně a vzbuzovala u hladových dětí chuť k jídlu. Jeden z větších chlapců se přiblížil k ohni, sebral kus masa, přikrčil se k jeskynní stěně a hltavě jej pojídal. Ale než se nadál, druhý mu jej vytrhl ze špinavých rukou a sám se do něho hladově zakousl. Okradený po něm skočil a snažil se mu vyrvat uloupený žvanec masa.
Strhla se divoká pranice. Hoši se chytli do křížku, kousali se a škrábali, vjížděli si rukama do hrubých rozcuchaných vlasů a nemilosrdně si je rvali, tahali se za uši a bolestivě se štípali. A když si v urputném zápolení podrazili nohy, pokračovali v boji na zemi, válejíce se na všechny strany. A zatímco se prali, sedělo opodál na plochém kamenu rozcuchané děvčátko a pomalu dojídalo kus masa, o který se kluci servali.
Kdoví, jak dlouho by pranice trvala, kdyby jedna z žen rázně nezakročila. Sklonila se nad válející se chlapce, odtrhla je od sebe a uštědřivši oběma po pořádném pohlavku, odstrčila každého na jinou stranu. Ti se na sebe šklebili, hrozili si na dálku rukama a výhružně na sebe i pokřikovali, ovšem zápas obou byl energickým zásahem ženy už dobojován.
Ale ani jejich hněv netrval dlouho. Po chvíli seděli zase svorně vedle sebe a každý ohryzoval kost, jimiž je ženy obdarovaly. Kolem nich seděly i ostatní děti a všechny se s chutí zakusovaly do polosyrového medvědího masa.
Vůně opékaného masa a hlasité mlaskání hodujících dětí a žen dráždilo oba lovce tak, že neodolali, aby také maso neochutnali. Usedli k ohništi a každý uchopil do rukou kus polopečeného masa. Silnými zuby je rvali od kostí a hltavě polykali, aniž je řádně rozkousali. Na jejich tvářích se rozhostil spokojený výraz a příjemná chuť krvavého medvědího masa, která se jim v ústech rozlévala po jazyku, způsobila, že i oni po každém soustu hlučně a labužnicky zamlaskali.

Mladý pralovec držel v rukou velikou kost, kterou stále otáčel a rval z ní maso. Pojednou ji odhodil, ač na ní bylo ještě hodně masa. Jindy by to neučinil, to by ji ohryzal tak, že by svítila bělostí. Dnes však bylo masa dost a nemuselo se jím šetřit. Proto si vybral nový kus čistého šťavnatého masa a kost jen napůl ohryzanou opět opovržlivě zahodil.
Kost se odrazila od jeskynní stěny a padla k nožkám malého děvčátka. To ji uchopilo do malých, špínou pokrytých ruček a pozorně si ji ze všech stran prohlíželo. Když uvidělo, že je na kosti ještě plno masa, zazářila mu očka a chutně se do něho zakouslo. Utrhlo zoubky kousíček, ale sotva je ucítilo na jazyku, přešla je chuť. Dlouho žmoulalo maso v pusince, drtilo je zoubky, ale nakonec je vyplivlo. Inu, očka by byla jedla, ale bříško už nemohlo.
Chvíli si s kostí hrálo a najednou, jako by osvíceno náhlým nápadem, vyskočilo na nožky a běželo k zraněnému pralovci. V jeho malém nerozvinutém mozečku se už zachvěla myšlenka, že on jediný ještě nejedl a že jistě bude mít hlad.
Děvčátko se postavilo k zraněnému, podávalo mu kost a jemnými zvuky, plnými dětské něžnosti, ho vybízelo, aby si ji vzal a snědl maso, které na ní ještě zbylo. Ale zraněný ležel nepohnutě a dítěti neodpověděl ani jediným zvukem.
Děvčátko se na něj chvíli dívalo nechápavě a zmateně, a pak najednou problesklo jeho myslí, že snad spí. I přisedlo k němu a jemně mu zacloumalo těžkou svalnatou rukou. Zraněný jen zachrčel, bolestí slabě zasténal, ale oči neotevřel.
Děvčátko tedy vzalo kost, opřelo ji o ruku ležícího lovce a odběhlo s radostným vědomím, že lovec ji najde hned, jak se probudí z tvrdého spánku.
Běželo nazpět k ohništi mezi ostatní děti a v jeho očkách stále ještě svítily hvězdičky primitivního soucitu. Byl to cit, který se i s jinými zrodil již před dávnými tisíciletími, v nejzazším koutku srdce neandertálského pračlověka a vyrůstal v něm jako skromná a nepatrná květinka, která tehdy ještě nemohla rozkvést nádhernými květy vznešené citovosti pozdějšího člověka.
Oba pralovci nechali brzy jídla a odstoupili od ohniště. Mladý počal stahovat kůži z medvědích těl, starý chodil kolem jeskynní stěny a sbíral ploché vápencové kameny. Kladl je na sebe a stavěl z nich jakousi skříňku. Když ji vystavěl, vložil do ní medvědí hlavy a obložil je ramenními a stehenními kostmi.
Pak zahoukl na svou tlupu. Když se všichni shromáždili kolem něho, postavil se čelem ke kamenné skříňce s medvědími hlavami a kostmi, široce rozpřáhl ruce a z hrdla vyluzoval zvláštní zpěvavé zvuky. Chvíli chraplavě prozpěvoval sám, pak se však k němu přidali i ostatní. Tichem a tmou jeskynních chodeb se nesl podivný monotónní chorál, jímž neandertálci uctívali neznámé nadpřirozené síly. Zpěvavými skřeky děkovali svým modlám za dobrý výsledek a prosili je, aby i příští lovy byly bohaté.
Pojednou starý pralovec divoce vykřikl, vztyčil ruce vysoko nad hlavou a klesnuv na kolena, hluboce se sklonil. Ležel bez hnutí před kamennou skříňkou, dotýkaje se čelem země a maje ruce nataženy daleko vpřed. A za ním padali na kolena ostatní. V zákoutích jeskyně doznívaly poslední zvuky podivné písně. Když dozněly, těžké ticho naplnilo všechny podzemní prostory. Nebylo ničím rušeno, jen občas bylo slyšet bolestné vydechnutí zraněného pralovce nebo pleskot vodní krůpěje, která skanula ze skalní trhliny na dno jeskyně.
Starý pralovec se vztyčil první a vážnými kroky sestoupil k nedaleké kamenné hradbě. Zde vybral veliký plochý kámen a pokryl jím kamennou skříňku jako víkem. Pak se znovu hluboce poklonil a odcházel nazpět k ohništi. Za ním šli i ostatní.
Obřad byl skončen. Bůžkům byly vzdány díky a byl jim odevzdán podíl z kořisti: medvědí hlavy a dlouhé kosti, plné chutného morku.
Starý pralovec usedl k ohništi a jeho myslí táhly vzpomínky na medvědí obřady, jichž se před léty zúčastnil jako mladý hoch s lovci své tlupy v jeskyni, kterou tehdy obývali. Přemýšlel, zda vykonal všechno, co viděl tenkrát. Spokojenost se rozlila jeho nitrem, když seznal, že jeho obřad byl slavnostnější a složitější, než jakému byl kdysi přítomen.
Po chvíli přisedl k ohništi i mladý pralovec, ženy i děti a všichni počali znovu hodovat.
Nasycenost jim rozlévala po celém těle blahý pocit spokojenosti a sladké únavy. Nejprve se začaly zavírat oči dětem, později i ženám a lovcům. Netrvalo dlouho a všichni ulehli kolem ohniště a usnuli.
Jen starý pralovec, než zavřel oči, zahleděl se ještě dlouhým pohledem na těžce zraněného mladíka, ležícího stále v hlubokých mdlobách. Stín starostí se mu objevil na tváři a nezmizel z ní, i když usnul lehkým stařeckým spánkem.
Oheň plápolal vysokým plamenem a zahříval příjemným teplem kolem něho ležící spáče. Když však strávil všechny suché větve, plameny pohasly a do černé tmy svítily jen řeřavé uhlíky...
Když se neandertálci zanedlouho probudili, roznítili znovu oheň a pojedli mnoho medvědího masa. Pak se oba pralovci pustili do stahování kůží z medvědích těl. Jakmile některou stáhli, hodili ji ženám a dětem a ty ji zbavovaly zbytků tuku a masa rozmanitými drásadly a škrabadly, ale i drobnými nožíky, které pralovci zhotovili z tenkých odštěpků křemenných valounů.
Pilně pracující neandertálce vyrušil pojednou žalostný výkřik. Zazněl tak náhle a byl prosycen takovou bolestí, že všemi až otřásl.
Zvedli hlavy a stočili své zraky k zraněnému lovci. Ten se zmítal ve vysoké horečce, chvílemi silně křičel a vyl bolestí, chvílemi jen slabě sténal. Náhle se vzepjal, otevřel široce oči, planoucí sveřepým divokým leskem, a zahleděl se do prázdna. Pak několikrát prudce vydechl a poté se zhroutil.
Byl mrtev.
První přistoupil k mrtvému starý pralovec. Dlouho se na něho díval v tichém smutku. Ani jediný zvuk se nevydral z jeho hrdla, ani jediný vzdech nepřešel přes jeho rty. Stál jako zkamenělý, ale v jeho nitru to bouřilo bolem i hněvem. A z chaosu tohoto chvilkového citového vzplanutí čím dál tím víc a tíživěji dopadala na mysl starého pralovce tvrdá skutečnost, že ztratili především zdatného lovce, který pro blahobyt tlupy mnoho znamenal. V starcově tváři se počaly objevovat hluboké vrásky a jeho strnulý výraz se změnil v zoufale starostlivý.
Také nitro mladého pralovce bylo rozrušeno bolem a soucitem. Myslí mu táhly vzpomínky na společně strávené

dětství, na veselost jejich klukovských let, na společné lovy a na oddané vzájemné přátelství. Ale ani jemu nevyšel z pevně sevřených úst jediný vzdech.
Zato ženy a děti hlasitě naříkaly nepříjemnými skřeky a ječivými zvuky, jež se děsivě nesly podzemím a zmíraly v jeho hlubinách. Mrtvý lovec ležel, jako by spal. Bolestný výraz jeho tváře zmizel, těžké dýchání ustalo a jeho sténavé vzdechy umlkly. Jeho hlava spočívala klidně na troše suchého mechu a u natažené pravice ležel kamenný klín a zpola ohryzaná kost.
Starý lovec po chvíli odstoupil od mrtvého mladíka, odešel na druhou stranu ohniště a pozorně prohlížel hlinité dno jeskyně. Pak přistoupil k ohni, vhodil do něho náruč suchého klestí, a když plamen vysoko vyšlehl a jasněji zazářil, zavolal chrčivým výkřikem mladého lovce, dal mu do ruky dlouhý špičatý kámen a posunkem mu naznačil, aby mu byl nápomocen při vykopávání hrobu.
Oba pralovci poklekli a špičatými kameny vyhrabávali pro mrtvého širokou mělkou jámu.
Když skončili tuto smutnou práci, odnesli mrtvého do hrobu. Položili ho volně na bok, nohy přitáhli k tělu a hlavu mu položili na pravou ruku, dozadu vztyčenou. Vypadal, jako by spal. Kamenný klín, který jej doprovázel na všech lovech a v smrtelné agónii tak křečovitě svíral, položili k němu. Pak ještě vybrali několik nejlepších kusů masa a i ty k němu uložili.
A zatímco jeho hlavu obkládali plochými kameny, přicupitalo k otevřenému hrobu děvčátko a hodilo k hromadě masa i zpola ohryzanou kost, kterou mu už jednou nabízelo.
Když zaházeli hrob a hlínu na něm trochu udupali, rychle dokončili práci s ulovenými medvědy. Rozčtvrtili jejich těla, podělili se o stažené kůže i o kusy masa a hned opouštěli neblahé místo. Plahočili se v matné záři hořících větví tmou jeskyně k východu, a když ho dostihli, slézali po příkrém svahu do údolí k řece.
Po krátkém odpočinku a uhašení žízně chladnou říční vodou znovu vyrazili na pochod a zanedlouho se pomalu ztráceli v dáli, obtíženi množstvím masa a vítaných kožišin, ale ochuzeni o mladého příslušníka tlupy a udatného lovce.

Vysoko na strmé skále pozorovala odchod neandertálců vyděšenýma očima ohromná jeskynní medvědice s velkou mokvající ránou nad okem. Nespustila z nich oči, dokud nezmizeli za úpatím vzdáleného kopce.
Když se ztratili z dohledu, ulehla na zem a položila svou poraněnou hlavu na mohutné přední tlapy.
V tom k ní přiběhl mladý medvídek. Lísal se k ní, přelézal její mohutné tělo, tahal ji za tlapy i uši, až najednou přiskočil k její hlavě a růžovým jazýčkem počal lízat její ránu nad okem.
Jemné tření růžového jazýčku stíralo bolest z rány a naplňovalo medvědici slastným pocitem. Zavřela oči a v tom okamžiku zapomněla na zhynulé mládě, na prožité hrůzy v jeskyni, na bolestivou ránu, na neandertálce, zkrátka na všechny strasti ošemetného světa a jen cítila, že není sama, že má u sebe alespoň jednoho svého medvídka.
A bylo jí v té chvíli, jako by jí někdo srdce pohladil...

DOSLOV
Milý čtenáři, když jsi dočetl knihu až k této stránce, věz, že příběhy, které jsem ti vypravoval, nejsou vymyšlené. Vědecká zjištění některých oblastí, nastřádaná v dlouhém čase paleontology všech zemí, shrnul jsem pouze v celky a ve formě povídek jsem tě s nimi seznámil.
Věz tedy, že zvířata, o jejichž šťastném nebo smutném životě jsi četl, skutečně žila. Skutečně byla taková, jak jsou vylíčena a opravdu žila v těch prostředích, v kterých se odehrávaly jejich životní příběhy.
Nesrovnávej proto, milý čtenáři, tuto knihu s podobnými, které snad znáš. V těch se pravda a skutečnost většinou ztrácejí jako ta nejmenší zrnéčka písku v rozlehlé poušti smyšlených fantazií a planých senzací. Proti dějům oněch knih jsou snad moje povídky příliš prosté. Ale právě proto, že jsou tak prosté, jsou i dějem pravdě nejblíže.
Každá z povídek líčí událost, která se odehrála v určitém geologickém údobí na některém malém kousku tehdejších světů. Zachycuje proto pouze nepatrnou část tvorstva oněch dávných pevnin a moří té či oné geologické epochy.

Děj povídky Dvojí smrt se odehrával v Severní Americe, a to na vrstvách druhohorního útvaru svrchní jury, kdesi v dnešní oblasti mezi státy Montana a New Mexiko.
V krajině tropické krásy bylo tehdy království největších a nejmonstróznějších veleještěrů (Brontosaurus, Diplodocus, Brachiosaurus, Stegosaurus, Ceratosaurus, Allosaurus aj.), ohyzdných krokodýlů (Goniopholis, Diplosaurus, Coelosuchus) a jiných plazů.
V tehdejším rostlinstvu se poprvé na celém světě objevili jako pionýři pozdějších rostlinných typů už první zástupci krytosemenných.
A tak jako tyto první krytosemenné rostliny ukazovaly nesmělé počátky vývoje dokonalejších rostlinných typů, které v pozdějším útvaru svrchní křídy už ovládly všechny pevniny tehdejšího světa, tak se mezi nestvůrnými plazími obludami objevili i četní malincí savci (Priacodon, Tinodon, Menacodon, Laodon, Dicrocynodon a jiní). Byli to hotoví trpaslíci proti předimenzovaným hromadám masa a kostí plazů, ale jejich mozek byl zato mnohem dokonaleji vyvinut a v jejich žilách proudila už stále stejně teplá krev. Byly to počátky druhů savčího kmene, ne sice prvých, ale přece jen velmi schopných rychle se vyvíjet v dokonalejší tvory. Bylo tomu tak asi před 150 milióny let.

Děj povídky Volání samoty se odehrával v druhohorním útvaru spodní křídy na území dnešní Belgie u Bernissartu asi před 130 milióny let. Za podklad povídky jsem vzal objev společného hrobu 23 ohromných veleještěrů; z nich 21 koster patřilo druhu Iguanodon bernissartensis a 2 kostry menšímu druhu Iguanodon mantelli. Památný nález těchto veleještěrů ze spodního křídového útvaru se uskutečnil roku 1877, a to v tzv. wealdenském jílu. Jejich hromadný

výskyt se vysvětluje dvojím způsobem:
1. Wealdenské jíly jsou u Bernissartu uloženy v hlubokém zářezu podložního horstva z prvohorního útvaru karbonského. Jeho dno je pokryto ostrohrannými úlomky a balvany, které jsou výsledkem někdejšího větrání na svazích původní karbonské rokle. Poněvadž suť není omletá, je oprávněna domněnka, že roklí neprotékal žádný vodní tok.
Byla to asi suchá vedlejší rokle, ústící do některé karbonské prařeky s nepatrným spádem. Při rozvodnění a za povodní - v dobách prudkých dlouhotrvajících lijáků - unášela řeka s sebou množství zvířecích i rostlinných zbytků, které do ní splavily kalné proudy dešťové vody. V místech, kde byla ústí suchých postranních údolí nebo roklí, a tam, kde vznikaly tišiny, se pohyb ústrojných zbytků zpomaloval nebo úplně zastavil. Po nějaký čas plavaly na povrchu, později však, když je přestaly hnilobné plyny nadlehčovat, klesly ke dnu a byly pokryty nánosy. Nová povodeň přinesla nové zbytky, které rovněž uvázly v takových tišinách.
Kostry bernissartských Iguanodontů ležely v nejspodnější vrstvě jílů přímo nad ostrohrannou sutí, pokrývající dno tehdejší bezvodé rokle; jen za povodní bývala zatopena, a tím se stala společným hrobem tolika veleještěrů jednoho rodu.
2. Zajímavou domněnku vyslovil německý prof. Othenio Abel. Podle něho nebyla těla Iguanodontů splavena do rokle vodou, nýbrž pokládá bernissartskou rokli za místo, které prastaří Iguanodonti před smrtí sami vyhledávali, aby v ní v klidu zhynuli.
Podle této druhé domněnky líčím v povídce skon starého Iguanodonta. Obklopil jsem ho tvorstvem, s kterým žil a jehož zbytky se našly společně s kostrami jeho druhů. Jen dravý Megalosaurus byl přibrán z blízkého sousedství, a to z hannoverských vrstev spodní křídy, kde se našly četné otisky jeho šlépějí; mimoto byl zjištěn ve všech evropských vrstvách stejného útvaru.

Děj povídky Zavátý život se odehrával asi před 100 milióny let v dnešní Mongolské lidové republice v okolí Šabarak Usu. První, kdo poznali důležitost průzkumu Mongolska, byli ruští vědci. Ba smíme říci, že hlavní místo ve zkoumání této země patří vůbec ruským vědcům, neboť v historii vědeckých výzkumů Mongolska během posledních sto let bychom četli tak slavná ruská jména, jako jsou Przewalskij, Potanin, Kozlov, Obručev, Černov a jiní.
Chceme-li si všimnout pouze paleontologických výprav, tu směle můžeme prohlásit, že ruští odborníci s nimi započali už v roce 1892. Tehdy totiž V. A. Obručev nalezl na hranici Vnitřního a Vnějšího Mongolska zub třetihorního nosorožce. Člen Akademie věd A. A. Borisjak, zakladatel a první ředitel Paleontologického institutu v Moskvě, prohlásil již roku 1915, že třetihorní vrstvy Kazachstánu se velmi podobají svým paleontologickým obsahem stejně starým vrstvám Mongolska. Všechny tyto studijní výzkumy byly však v těch dobách jen příležitostné. Teprve za sovětské vlády nastala změna, a jak ještě uslyšíme, paleontologický průzkum Mongolska začal probíhat plánovitě.
Dříve než sovětští vědci dostali se po prvé světové válce do Mongolska Američané. Nálezy proslulé paleontologické výpravy, vyslané z newyorského přírodovědeckého muzea do Mongolska a Číny, byly také podkladem naší povídky. Tato výprava byla podniknuta na popud zesnulého ředitele zmíněného muzea H. F. Osborna, jednoho z nejvýznamnějších severoamerických paleontologů. Ten se totiž domníval, že asijské vnitrozemí je oblastí, jež byla prakolébkou mnoha savčích kmenů, ba i samého člověka. Ve své domněnce nezůstal osamocen, neboť se již dlouho ví, že Mongolsko je nejstarší pevninou naší Země.
Mongolsko nebylo vždy takovou nehostinnou pustinou, jakou je dnes. Víme, že byly doby, kdy se tam místo dnešních stepí a pouští rozkládaly nekonečné pralesy a zelené nivy, jimiž protékaly četné řeky a potoky. V dobách, kdy zde nebylo pouští, mohl se kraj stát opravdu vhodným střediskem, v němž se za nejpříznivějších podmínek uskutečňoval vznik a první vývoj některých živočišných kmenů. Nalézt doklady pro tyto domněnky bylo hlavním úkolem výpravy, která trvala osm let (1922 - 1930).
Vůdcem výpravy byl muzejní paleontolog Roy Chapman Andrews. Vědecké výsledky této výpravy jsou neobyčejně zajímavé a možno říci, že Osbornova domněnka byla v mnohém ohledu potvrzena. Některé nálezy této výpravy vzbudily opravdový rozruch. Pro žurnalistiku a široké kruhy veřejnosti to byla veleještěří vejce a pro vědecký svět šest maličkých savčích lebek. Obojí našla výprava na vrstvách útvaru svrchní křídy u Šabarak Usu.
Členové výpravy objevili i veleještěra, který kladl vejce. Byl to Protoceratops andrewsi, známý podle 70 lebek a koster, a to ve všech vzrůstových stadiích, od sotva zrozeného mláděte až po prastaré jedince. Písčité vrstvy obsahující zkamenělá veleještěří vejce dosahují tloušťky asi 200 stop*.
Uplynulo tedy statisíce let mezi časem, kdy byla kladena vejce do hnízd uložených v tomto souvrství nejníže a nejvýše. Pro vědce měl nález veleještěřích vajec ten veliký význam, že bylo poprvé zjištěno, že se veleještěři množili vejci a že nebyli (alespoň ne všichni) živorodí, jak se mnozí až do té doby domnívali.
Nad jedním hnízdem s protoceratopsími vejci byla nalezena kostra menšího, po zadních nohou běhajícího veleještěra. Osborn vyslovil oprávněnou domněnku, že tento malý bezzubý veleještěr hnízda s protoceratopsími vejci vylupoval, a proto jej také nazval Oviraptor, což v českém překladu znamená "lupič vajec".
Všechny zajímavosti z nálezů této geologické, paleontologické a paleobiologické výpravy, vztahující se na druhohorní kraj obývaný Protoceratopsy a Oviraptory, jsem vylíčil v povídce Zavátý život.
První sovětská paleontologická expedice do Mongolska byla naplánována na rok 1941. Druhá světová válka ji však znemožnila. Ale již roku 1946, rok po skončení války, byla do Mongolska vyslána malá expedice, jejímž úkolem bylo zhlédnout známá již naleziště a zjistit další možnosti paleontologických výzkumů a vykopávek. Vůdcem expedice byl jmenován Ivan Antonovič Jefremov, vynikající odborník v oboru fosilních obojživelníků a plazů a zároveň výborný výzkumník s velikou expediční praxí. Expedice pracovala v terénu jen dva měsíce, a to v jižní a východní části pouště Gobi. U Nemegetu objevila obrovské pohřebiště veleještěrů. Nemohla se však zde pustit do vykopávek, protože

nebylo ani dosti pomocníků, ani času. Tento objev byl však jen jedním z mnoha úspěchů této malé expedice.
Za vydatné pomoci a podpory sovětské vlády mohla být zato již roku 1947 uskutečněna nová expedice, tentokrát veliká a moderně vybavená. Jejím vůdcem byl opět I. A. Jefremov. Vědecké výsledky této výpravy, která skončila v září 1949, byly veliké. Byly prozkoumány především jižní, východní a západní oblasti pouště Gobi, byla znovu prokopána již známá naleziště, bylo objeveno mnoho nových, dosud neznámých nalezišť a výsledkem bylo 460 beden nasbíraného paleontologického materiálu ve váze přes 120 tun. Všechen tento materiál je výborně zachovaný. Některá nově objevená naleziště překvapila svou bohatostí.
Tak třeba pouze v oblasti Tatal-Gol bylo nalezeno přes tři tisíce kostí a lebek nejrůznějších savců ze staršího (oligocénního) útvaru třetihorního. V oblasti Naran-Bulak a Ulan-Bulak bylo sebráno mnoho kostí a lebek prakopytníků Dinoceratidů, v oblasti Ergil-Obo bylo nalezeno dvanáct lebek vymřelých nosorožců, tři ohromné lebky prakopytníků Brontotherií a mnoho kostí jiných třetihorních savců, v oblasti Altan-Teeli dva tucty lebek třetihorních nosorožců, žiraf a trojprstých koníků (Hipparionů). Velmi pozoruhodné a důležité byly též nálezy kostí a koster veleještěrů v křídových vrstvách druhohor.
Tato veliká expedice, uskutečněná Paleontologickým institutem moskevské Akademie věd, dosáhla velikých vědeckých úspěchů. Vrátila se nejen s bohatým kosterním materiálem, ale podařilo se jí zjistit a stanovit celkový postupný nárys živočišného světa od poloviny druhohor až do čtvrtohor ve Střední Asii, platný i pro sousední oblasti. Některé nalezené živočišné typy osvětlují nebo zpřesňují i naše názory o vzniku a vývoji mnohých živočišných skupin. Ale ani touto velikou expedicí se ještě neskončil v těchto oblastech výzkum sovětských paleontologů.

Děj povídky Dračí skála se odehrál na severoamerické půdě, a to v dnešním státě Kansasu. Tam, kde se dnes rozkládá nedozírná prérie, zasahující až do Colorada, Nebrasky, Wyomingu a jižní Dakoty, leskla se v druhohorním útvaru svrchní křídy hladina velikého moře. Bylo domovem podivných zubatých ptáků, četných plazů a nesčetných ryb.
Ze zubatých ptáků byl to především veliký Hesperornis regalis, neschopný letu, a dobrý letoun Ichthyornis victor, jenž byl proti prvnímu malým ptákem. Podle hojných nálezů jejich koster je velmi pravděpodobné, že na březích tohoto ztraceného moře žili ve velikých hejnech. Žili zde ovšem i jiní ptáci (Baptornis, Gravulus), ale jejich zbytky jsou vzácné a nepatrné.
Z plazů, kteří se prohánělí vodami moře, vnášeli mezi ostatní tvory největší hrůzu ještěrovití Mosasauridi, a to ohromní osmimetroví Tylosaurus dyspelor a Tylosaurus proriger, pak menší pětimetrový Platecarpus coryphaeus a veliký třináctimetrový dlouhokrký Plesiosaurid Elasmosaurus platyurus. Různé veliké želvy (Protostega copei, Toxochelys bauri) žily zde na širém moři a vnášely mezi hejna nesčetných ryb paniku a smrt. Z nich největší byl skoro dvoumetrový dravý rod Portheus.
Vzduch nad mořem brázdili ohromní ptakoještěři druhu Pteranodon ingens, největší letouni všech dob. Museli zde žít ve velikých hejnech, neboť jejich zbytky jsou neobyčejně hojné. Pouze Peabody-Museum v New Haven opatruje ve svých sbírkách přes 5460 zbytků těchto ptakoještěrů, kteří v rozpětí svých dlouhých úzkých křídel dosáhli přes 8 metrů šířky. Na kostře Pteranodonta je velmi nápadný vlastní trup, protože je poměrně malý, s čímž souvisí také nepatrná velikost hrudníku, kříže a pánve.
S malou pánví souvisí zase dále správnost domněnky, že samice Pteranodontů musely snášet velmi malá vajíčka. Živorodost u Pteranodontů lze těžko předpokládat, neboť v době, kdy samice měly klást vejce, opouštěly široké moře a vyhledávaly pevninu zrovna tak, jako to činí dnešní ptáci albatrosi.
V poslední době byly některými paleontology vysloveny i odůvodněné domněnky, že Pteranodonti, zrovna tak jako někteří dnešní mořští ptáci, si ke kladení vajec vyhledávali vždy určité ostrovy nebo skály a že se alespoň krátký čas starali o vylíhlá bezmocná mláďata. Podle těchto nových domněnek jsem vylíčil život pteranodontích samic u osamělého skaliska v zálivu kansaského moře v druhohorním útvaru svrchní křídy, a to asi před 100 milióny let.

Děj povídky Vzbouřené živly nás přivádí opět do Severní Ameriky, a to do oblasti dnešních států Nebrasky a jižní Dakoty.
Zde se v třetihorním oligocénu rozkládaly rozlehlé travnaté roviny s četnými jezírky a bažinami, s četnými lesy a suchými stepními pruhy. Byly domovem nejrůznějšího tvorstva, především starobylých savců, kteří se v oněch dobách téměř explozivně vyvíjeli a rozrůzňovali v nesčetné kmeny. Některé z nich se vyvíjely dále, jiné však nebyly schopny dalšího vývoje.
A nad tímto krajem se místy vypínaly vysoko k oblakům kuželovité sopky. V dobách, kdy se probouzely ke krátkému životu, byly zhoubou všemu tvorstvu v jejich blízkosti; ničily je, nebo mu aspoň na čas nesmírně ztěžovaly život. Od nehody, která potkala Brontotheria, uplynulo už jistě alespoň 40 miliónů let.

Děj povídky Smrtící bouře má vztah k opatovskému nálezu Deinotheria. Stalo se totiž, že se roku 1863 na železniční trati Brno - Česká Třebová zřítila u Opatova stěna překopu a obnažila kostru ohromného Deinotheria. Obratný dozorce trati Štěpánek rychle pořídil velmi zdařilý nákres kostry v poloze, v které byla nalezena.
Na místo nálezu byl povolán pražský univerzitní profesor Julius Sax a Antonín Frič, tehdy mladý asistent pražského muzea, jenž se stal později univerzitním profesorem a naším slavným zoologem a paleontologem. Podle nich ležela kostra Deinotheria v třetihorním miocénním jílu a vedle kostry prý byl veliký kmen jehličnatého stromu. Ten zavinil, že prof. Frič vyslovil domněnku, že opatovské Deinotherium nezhynulo přirozenou smrtí, nýbrž že bylo tímto kmenem povaleno a zabito. Byl to však omyl.
Můj vzácný učitel univ. prof. dr. Jaroslav Perner našel ve svém archívu něco, co nejen vyvrátilo mylný názor na tragický skon opatovského Deinotheria, nýbrž uvedlo na pravou míru ještě i nesprávné údaje, přepisované z jednoho

spisu do druhého. Byl to zmíněný originální náčrt nalezené kostry Deinotheria, který nakreslil dozorce trati Štěpánek. Podle tohoto zachovaného náčrtu mohl jsem před časem v jednom odborném spisku dokázat, že opatovské Deinotherium nezhynulo nešťastnou náhodou, tj. pádem mohutného stromu na zvíře, protože v tom případě byl by Štěpánek jistě nakreslil přes kostru zachovaný kmen. Jeho náčrt je totiž podivuhodně podrobný a na laika velmi správný a přesný.
I když tedy nemůžeme dnes pro opatovské Deinotherium brát v úvahu tragický skon, přece jen je takový námět pro povídku velmi vděčný, a nestal-li se v tomto případě, mohl se stát jindy a jinde. Opatovské Deinotherium zhynulo asi před deseti milióny let.
Nález opatovského Deinotheria měl pro paleontologii veliký a rozhodující význam. Až do té doby si totiž vědci nevěděli rady s nalezenými zbytky Deinotherií. Přírodovědec René Antoine Ferchault de Réaumur, který se roku 1715 poprvé zmínil o jejich zubech, prohlásil, že neví, kterému zvířeti by mohly patřit. Roku 1798 slavný francouzský zoolog a paleontolog Georges Cuvier po prohlédnutí několika zubů Deinotheria prohlásil, že jde patrně o zbytky nějakých ohromných tapírů, kteří žili současně s mamuty a mastodonty.
Když byla roku 1829 poprvé nalezena u Eppelsheimu v Německu celá polovina levé čelisti i se zuby, usoudil J. Kaup, že jde pravděpodobně o zbytek vyhynulého hrocha. Když pak roku 1835 byla tamže nalezena celá lebka, přece jen se odborníci stále ještě značně rozcházeli v názoru, o kterého živočicha jde. Jedni soudili, že jde o jakési velrybovité zvíře, druzí usuzovali, že je to zbytek nějaké ochechule, jiní opět tvrdili, že jde o jakési podivné vodní zvíře, představující přechod mezi tlustokožci a kytovci. Teprve opatovský nález celé kostry Deinotheria způsobil, že to byli naši vědci (J. Sax, Ant. Frič a A. E. Reuss), kteří poznali, že jde o chobotnatce.

Kde se odehrál děj povídky Hořící step, dověděl ses, milý čtenáři, už na konci povídky samé. Dodám k tomu ještě tolik, že to jsou červené jíly v hlubokém korytě potoka Megalorheuma, které jsou nevyčerpatelnou studnicí zbytků savců z třetihorního útvaru spodního pliocénu.
Nejlépe jsou odkryty u dvorce Pikermi, a to někdy i v tloušťce několika metrů. Počet nalezených kostí přesahuje na tomto nalezišti už mnoho tisíc kusů. Roztříštěné kosti jsou v jednotlivých vrstvách (horizontech) o tloušťce až 30 cm a jsou v nich nahromaděny nepravidelně; dobře zachované kosti leží vedle rozbitých a roztříštěných. Kosti přibližně stejné velikosti a stejného tvaru tvořívají samostatné skupinky, takže se zdá, jako by byly alespoň zhruba roztříděny. Úplné kostry patří k velikým vzácnostem.
Nejhojněji se vyskytují zbytky trojprstých koníků (Hipparion mediterraneum a Hipparion minus), hojné jsou zbytky různých antilop a gazel, hyen, místy i prasat, nosorožců aj. Vzácnější jsou zbytky chobotnatců (Mastodon pentelici, Deinotherium) a šelem. Pozorohudné jsou nálezy opic (Mesopithecus pentelicus), které místy nejsou žádnou vzácností; tak třeba Gaudry objevil asi 1 m3 veliký blok jílu, v němž bylo osm opičích lebek.
O příčinách hromadného zániku této zvířeny vyslovili různí paleontologové rozličné názory. V naší povídce jsem se přidržel výkladu, podle něhož byl zánik živočichů způsoben velikými požáry, které občas po dlouhých obdobích sucha roznítil blesk.
Požáry zasáhly skoro celou step někdejší veliké egejské pevniny, která se teprve v ledové době čtvrtohorní rozpadla mohutnými, hluboko zasahujícími tektonickými poruchami v jednotlivé kry a později byla z největší části pokryta hladinou dnešního Egejského moře. Požár, který zachvátil step, hnal před sebou v divoké panice všechnu zvěř, takže se bez rozmyslu vrhala do hlubokého koryta potoka. Opice a jiná malá zvířata, pokud žila nebo se při pádu zachytila na úbočních skaliskách, skryla se před ohněm do skalních štěrbin a dutin.
Požár uhasil patrně prudký liják, doprovázející bouři. Ze všech stran stékaly mohutné přívaly kalných vod, které zakrátko nestačilo koryto potoka ani pojmout a odvést. Voda stoupala a unášela s sebou roztříštěná těla zřítivších se zvířat. V záplavě vod utonulo i mnoho opic a drobných zvířat, ukrytých ve skalních trhlinách břehů. Když vody opadly, zůstaly živočišné zbytky ležet v klidnějších místech řeky, kde byly pokryty červeným nánosem. Že se podobné katastrofy udály v těchto místech vícekrát, o tom svědčí několik vrstev (horizontů) s kostmi.

Děj povídky Jezero smrti vede nás na americký kontinent, a to do Kalifornie, k Rancho la Brea u Los Angeles. Ve čtvrtohorním pleistocénu, asi před 600 000 lety, bylo zde napajedlo, u něhož se scházívala všechna zvířata. Na jeho březích však vystupoval k povrchu asfalt, který se stal nesčetným zvířatům jistou záhubou. Během dlouhé doby se zde nahromadilo nesmírné množství kostí nejrůznějších zvířat.
Podle Merriama a Millera byli zde nalezeni z malých savců myši, veverky, králíci, z velkých vlci (Canis dirus), medvědi, "šavlozubí tygři" (Smilodon californicus), lvi (Felix atrox), bizoni (Bison antiquus), sloni (Archidiscodon imperator, Elephas columbi), koně (Equus pacificus), ohromní lenochodi (Mylodon, Megalodon, Megalonyx, Nothrotherium) a jiní. Z ptáků bylo tu především nalezeno mnoho koster orlů (Aquila chrysaetos), jeřábů (Ardea herodias), amerických havranů (Corvus corax), kanadských hus (Branta canadensis) a jiných.
Většina zbytků nalezených šelem patří mladým zvířatům. Vysvětluje se to tím, že do asfaltu zapadlá zvířata nebo jejich mršiny lákaly jen mladá nezkušená zvířata, která ještě nevěděla, jak tato snadno získatelná kořist je pro ně životu nebezpečná.

Děj poslední povídky Lovci jeskynních medvědů se odehrával na evropské půdě ve čtvrtohorách, a to koncem třetí doby meziledové (riss-würmské) asi tak před 70 000 lety.
Život jeskynních medvědů jsem vylíčil podle výzkumů členů vídeňské univerzity, především prof. Abela a Ehrenberga, ve štýrské "Dračí jeskyni" ("Drachenhöhle") u Mixnitz nedaleko Štýrského Hradce.
Příběh o zlomené nožce jednoho z medvídků jsem vypravoval podle nálezu akademika Radima Kettnera (1891 - 1967),

profesora geologie pražské univerzity; ten našel v náplavech jeskyně Domica u Plešivce na Slovensku zlomenou, ale dobře vyhojenou vřetenní kost malého, nanejvýš jeden rok starého jeskynního medvídka.
Čtvrtohorní jelen obrovský (Cervus megaceros) je tu popsán především podle výzkumů Bachofen-Echta.
Podle nových výzkumů různých badatelů je vylíčena podoba i život neandertálců, pralidí z kulturního období moustérienského. Jejich lov na jeskynní medvědy jsem napsal podle výzkumů ve zmíněné štýrské jeskyni a jejich obřady po lovu především podle nálezů ve švýcarské jeskyni "Dračí díra" ("Drachenloch"). Pohřeb mladého pralovce jsem vylíčil podle nálezu kostry neandertálského mladíka z Le Moustier ve Francii.
Líčení vlastního života je výsledkem nesčetných vědeckých výzkumů osteologických, paleobiologických, geologických i paleoklimatologických. Pro obsáhlost a dnes už přílišnou vědeckost není možné podávat k nim jednotlivá bližší vysvětlení. Zde tě prosím, milý čtenáři, abys o pravdě vypráveného nepochyboval.

Snad se ti bude zdát nevhodné, milý čtenáři, že jsem ponechal zvířatům jejich latinská jména. Věz tedy, že skoro pro všechna tato zvířata v naší řeči nemáme žádných jmen. Proč, lehce se domyslíš.
Kde tato jména jsou (např. medvěd jeskynní, mamut, jelen obrovský), a jsou to krásná česká slova, tam je používám. Nechtěj však ode mne, abych pro ně podle mezinárodního vědeckého názvu vymýšlel česká jména, všelijaké "křivohubce", "jinoještěry", "obroještěry", "hrotokožce", "ještěry vichroskočné", "stehnáče", "trojrohy", "dlakozubce" a "křivozobce", jak se o to někteří dříve pokoušeli. Taková jména ti stejně nic nepovídají a poskvrňují jedině krásu našeho jazyka.
Kdyby ses někdy chtěl v odborných knihách blíže poučit o některém zvířeti, věř mi, že v žádné bys nenalezl poučení o "jinoještěru" nebo o "křivozobci", ale zato bys tam nalezl mnoho o Allosaurovi a Rhamphorhynchovi.
Nedovedeš-li tato učená jména zvířat vyslovovat, v následujících řádcích udávám jejich výslovnost, která není nijak těžká:
Amphicotylus čti Amfikotylus, Archidiscodon Archidyskodon, Amphicyon Amfikyon, Araucarites Araukarités, Bernissartia Bernysarcia, Bison antiquus Bizon antýkvus, Branta canadensis Branta kanadenzis, Canis dirus Kanys dýrus, Capreolus Kapreolus, Coccolepis Kokolepis, Coelosuchus Célozúchus, Corvus corax Korvus korax, Diplocynodon Dyplokynodon, Elasmosaurus Elazmosaurus, Elephas columbi Elefas kolumbí, Equus pacificus Ekvus pacifikus, Gazela brevicornis Gazela brevikornis, Goniopholis Gonyofolis, Haploscapha Haploskafa, Helicophora Helikofora, Hyaenarctos Hyénarktos, Hyaenictis Hyényktys, Hyaenodon Hyénodon, Hylaeobatrachus Hyleobatrachus, Chitracephalus Chitracefalus, Choeritherium Cherithérium, Ichthyornis victor Ichthyornis viktor, Machairodus Machajrodus, Menacodon Menakodon, Mesodon Mezodon, Mesopithecus pentelicus Mezopitékus pentelikus, Mosasaurus Mozasaurus, Ostrea cogesta Ostrea kogesta, Palaeobatrachus Paleobatrachus, Palaeomeryx Paleomeryx, Palaeoniscidi Paleonyscidy, Palaeoreas Paléoreas, Platecarpus coryphaeus Platekarpus koryfeus, Pholidophorus Folidoforus, Priacodon Priakodon, Protostega copei Protostéga kopei, Protragelophus Protrágelofus, Pterophyllum Pterofylum, Simocyon Simokyon, Smilodon californicus Smilodon kalifornikus, Tinodon Tynodon.
Všechna ostatní jména vyslov tak, jak jsou napsána.
Jako se během geologických ér měnilo živočišstvo, právě tak se měnilo a vyvíjelo i rostlinstvo.
Některé rostlinné typy, které byly v určité geologické epoše velmi hojně rozšířené, a tím se staly pro určování jednotlivých útvarů velmi důležité, už dávno vyhynuly, takže v dnešní květeně nezůstalo po nich ani té nejmenší památky. To platí třeba o stromovitých přesličkách (Calamites) a plavuních (Lepidodendron a Sigillaria). Právě tak už zanikly i kordaity (Cordaites). Byly to nahosemenné stromy, vysoké a štíhlé, s nepravidelně větvenými korunami a s dlouhými kožovitými listy, které byly v hustých spirálách nahloučeny na konci větví. Bude tě snad zajímat, milý čtenáři, že tyto vymřelé stromy dostaly své jméno podle botanika a paleontologa, který byl správcem bývalého Musea království českého (dnešního Národního muzea) v Praze. Augustus Josef Corda žil v letech 1809 až 1849 a zahynul při ztroskotání lodi "Viktoria" v bouři kdesi v západoindickém moři, když se plavil domů z výzkumné cesty po Americe.
Známe však i rostliny, které byly v geologickém útvaru, v němž se poprvé objevily, ještě velmi vzácné, a teprve později se neobyčejně rozvinuly nebo se zeměpisně značně rozšířily, ačkoli v dnešní době rostou opět jen na určitých místech jako vzácné památky svého dřívějšího rozkvětu. Tak třeba první jehličnaté stromy typu Walchia (rody Lebachia a Ernestiodendron), které se řadí k rostlinám blahočetovitým (Araucariaceae), se objevují poprvé ve spodních vrstvách prvohorního permu. Ačkoli už koncem tohoto geologického útvaru zcela vyhynuly, přece jen se od počátku druhohor objevuje podobný a blízce příbuzný typ araukárie (Araucaria - blahočet). Ještě v třetihorách rostly araukárie i v Evropě, dnes však už jen na jižní polokouli Země. Tato araukárie ti jistě není neznámá, milý čtenáři, jeden druh (Araucaria excelsa - blahočet ztepilý) se pěstuje často v domácnostech nebo v okrasných zahradách.
Také cypřišovité (Cupressaceae) rostly v Evropě za třetihorní éry hojněji než dnes. Z těchto jehličnanů stromovitého nebo keřovitého vzrůstu rostou např. ve střední a v severní Evropě divoce pouze jalovce (Juniperus) a ve Středozemí cypřiš pravý vždyzelený (Cupressus sempervirens), jenž se vyznačuje svou jehlancovitou korunou. U nás se často vysazuje i zerav (Thuja), hlavně v parcích a na hřbitovech, ač byl dříve v našich oblastech velmi hojný.
Dnes vzácný strom sekvoje (druh Sequoia gigantea je známý severoamerický mamutí strom) byl v křídovém útvaru druhohor a v třetihorách tak rozšířený, že nacházíme jeho otisky a zbytky dokonce i v křídových vrstvách polárních krajů. Je to svědectví toho, že v geologické minulosti nebylo v polárních končinách tak nehostinné podnebí, jaké je tam dnes.
Od prvohorního karbonu a permu se v různých vrstvách vyskytují zbytky podivných jehličnatých stromů, jejichž nejznámějším dnešním představitelem je jinan dvoulaločný neboli ginko (Ginkgo biloba). První zástupci ginkovitých se objevují již v permokarbonu (Psygmophyllum). Vlastní rod Ginkgo byl velmi hojně a v mnoha druzích rozšířen v druhohorním jurském útvaru, ale již v druhohorním křídovém útvaru a v třetihorách ginkovitých ubývalo. Ginko je

vlastně jehličnatý strom, který má však místo jehlic široké dvoulaločné listy s vějířovitou nevětvenou žilnatinou. Na zimu mu listy opadávají. Dnes roste hlavně v Číně a v Japonsku. U nás tak jako i jinde se pěstuje hlavně v parcích jako okrasný strom.
Také cykasovité rostliny (Cycadaceae) mají svou dobu rozkvětu a rozšíření už dávno za sebou. Jsou to starobylé nahosemenné rostliny stromovitého nebo nízkého vzrůstu s krátkým kulovitým nebo válcovitým kmínkem. První jejich zástupci rostli už koncem prvohor; např. permský rod Pterophyllum je znám i z našich moravských vrstev ze spodního permu. V druhohorách dosáhly cykasovité rostliny velikého rozvoje a patřily k jedněm z nejvýznačnějších rostlin té doby. Stromovité typy cykasů (Cycas a jiné rody) se vnějším vzhledem hodně podobají palmám, a to i svými dlouhými peřenodílnými listy, složenými z velmi tuhých úkrojků. Suché a preparované listy cykasu japonského (Cycas revoluta) se dávají do pohřebních věnců a říká se jim zpravidla nesprávně palmové listy. Cykasy se pěstují u nás stejně jako i jinde v Evropě ve sklenících. Volně rostou dnes jen v tropech a subtropech.

Knihu ilustroval můj přítel, akademický malíř Zdeněk Burian. Všechny ilustrace zhotovil pod mým vedením po prostudování příslušného kosterního materiálu vyhynulých zvířat. Odpovídají tudíž ilustrace dnešnímu stavu vědy a nejsou to fantastické kresby nebo kopie starých, dnes už nesprávných rekonstrukcí.
Jako bylo snahou autora a ilustrátora podat ti, milý čtenáři, několik obrázků ze života v pradávných ztracených světech co nejzábavněji a nejnázorněji, tak bylo snahou nakladatelství dát ti do rukou dobrou, poutavou knihu. Jak se nám to povedlo, posuď sám!
Budeš-li spokojen, pak nás bude těšit vědomí, že jsme svou práci nekonali nadarmo.

REJSTŘÍK
Jsou uvedena jen jména těch živočichů a rostlin, o nichž se v povídkách a v doslovu podrobněji vypráví. Čísla mimo závorku udávají stránku, kde je v textu popis, a čísla v závorce udávají stránky, na nichž je rostlina nebo živočich vyobrazen. Obrázky na přílohách jsou za uvedenou stránkou.

Acomys (pravěká myš) 84 (85)
Allosaurus (masožravý veleještěr) 12, 161, 168(15)
Aquila chrysaetos (pravěký orel) 101, 102, 167 (102)
araukárie (jehličnatý strom) 169 (18, 21, 28)
Archidiscodon (praslon) 106, 167 (za 80, za 96)
Brachiosaurus (býložravý veleještěr) 16, 161
Brontotherium (pravěký kopytník) 56, 57, 165 (za 48, 57)
Brontosaurus (býložravý veleještěr) 10, 12, 13, 161(15, 18)
Capreolus (srnec) 75 (75)
Ceratosaurus nasicornis (masožravý veleještěr nosorohý) 8, 161 (na předsádce, za 16)
Cervus megaceros (jelen obrovský) 97, 130, 167 (na obálce, 132, 136)
cykas (nahosemenný strom) 170 (11, 21, 28)
Deinotherium (pravěký chobotnatec) 63, 75, 165, 166 (64, 65, 68, za 64)
Diplodocus (býložravý veleještěr) 12, 162 (11)
Elasmosaurus (vodní dravý ještěr) 43, 44, 48, 51, 52, 164 (za 32)
Felix atrox (pravěký lev) 103, 104, 167 (105)
Gazela brevicornis (gazela krátkorohá) 77 (77)
Ginkgo biloba (jehličnatý strom - jinan dvoulaločný) 19, 169
Goniopholis (rod prakrokodýlů) 7, 23, 161
Helladotherium (pražirafa) 79 (80)
Hesperornis (bezkřídlý prapták) 38, 164 (39)
Hipparion (trojprstý pakůň) 81, 82, 164, 166 (za 80)
Hyaenarctos (psovitá šelma) 76 (76)
Hyaenodon (hyenovitá šelma) 61 (61)
Hystrix (dikobraz) 79 (79)
Iguanodon (býložravý veleještěr) 19, 20, 162(21, 25)
Ichthyornis (pravěký pták) 39, 40, 164 (39)
Mastodon (pravěký chobotnatec) 70, 81, 166 (za 64, za 80)
Machairodus (kočkovitá prašelma) 81, 82
medvěd jeskynní 109, 142, 167, 168 (117, 120, 124, 126, za 128, 159)
Megalosaurus (masožravý veleještěr) 20, 162 (21)
Mesopithecus (praopice) 83, 84, 85, 88, 89, 90, 166, 167 (85, za 80)
Mylodon (pravěký chudozubý savec) 103, 167 (104)
neandertálec 126, 133, 144, 168 (136, 157, za 112, za 128)
Oviraptor (masožravý veleještěr) 29, 30, 163 (31, 36)
Palaeoryx (koňská antilopa) 78 (79)
Prodryas (motýl) 56 (56)
Protoceratops (býložravý veleještěr) 27, 163(28, 31)

Protostega (praželva) 45, 46, 164 (44)
Pteranodon (ptakoještěr) 41, 42, 47, 49, 50, 51, 54, 165 (49, za 32)
Simocyon (psovitá šelma) 75, 76 (76)
Smilodon (šavlozubá kočkovitá prašelma) 95, 96, 97, 98, 100, 101, 167 (96, 100, 104, 105, za 96)
Stegosaurus (býložravý veleještěr) 8, 161 (za 16)
Teratornis (rod prasupa) 94, 99 (za 96)
Tragoceros (rod antilopy) 77 (78)
Tylosaurus (vodní ještěr) 46, 48, 52, 164 (za 32)

OBSAH

Úvod 5
DVOJÍ SMRT 7
VOLÁNÍ SAMOTY 19
ZAVÁTÝ ŽIVOT 26
DRAČÍ SKÁLA 37
VZBOUŘENÉ ŽIVLY 55
SMRTÍCÍ BOUŘE 63
HOŘÍCÍ STEP 74
JEZERO SMRTI 93
LOVCI JESKYNNÍCH MEDVĚDŮ 108
Doslov 160
Přehledná tabulka geologických ér a period 171
Tabulka kulturního vývoje lidstva starší doba kamenné 172
Rejstřík 173

Edice Knižnice všeobecného vzdělání mládeže

UNIV. PROF. RNDr. JOSEF AUGUSTA, DrSc, NOSITEL ŘÁDU PRÁCE A VYZNAMENÁNÍ ZA ZÁSLUHY O VÝSTAVBU

ZAVÁTÝ ŽIVOT

Ilustroval, předsádku a obálku navrhl
ZDENĚK BURIAN, NOSITEL VYZNAMENÁNÍ ZA VYNIKAJÍCÍ PRÁCI

Vydání 7. (v SPN 3.) - Praha 1976 - Počet stran 176 a 8 příloh - Odpovědný redaktor: Rudolf Turek - Výtvarná redaktorka: Marie Tůmová - Technický redaktor: Miloš Jirsa - Z nové sazby písmem Digi-Antiqua a s 39 obrázky v textu vytiskla Severogra-fia, n. p., Liberec - Formát papíru 70 cm x 100 cm - AA 14,08 (11, 04 textu, 1,70 grafiky, 1,34 příloh) - VA 15, 24 - Náklad 100 000 výtisků - Tematická skupina a podskupina 14/76 - Cena vázaného výtisku Kčs 21,00 - 510/22, 857 - Vydalo Státní pedagogické
nakladatelství, n. p., v Praze jako svou publikaci č. 56-19-19